

ГЮНАР СТОЛЕСЕН НОЩЕМ ВЪЛЦИТЕ СА ЧЕРНИ

Част 5 от „Варг Веум“

Превод от норвежки: Петър Драшков, 1986

chitanka.info

1

С Ялмар Нюмарк се запознах в заведението, където свикнах да се отбивам в онази зима, когато Сулвай ме напусна.

Направил ми бе впечатление още преди запознанството ни. Имаше волево лице, характерен орлов нос, тъмни и живи очи, дълбоко хлътнали в кухините, енергична челюст. Прецених, че е на около седемдесет години. Косата му бе почти побеляла и заресана назад така, че се откриваха дълбоките бръчки, прорязали челото. Имаше навика да седи с вестник, навит на руло в едната си ръка, макар че рядко го виждах да чете. Най-често използваше вестника, за да подчертава важните моменти в разговора, удряйки с него по масата.

Тялото му бе силно развито и това го правеше да наглежда набит, въпреки че бе висок поне метър и осемдесет. Коремът му не бе отпуснат, а стегнат като при повечето възрастни, но силни мъже, с очертани през дрехата мускули. В заведението седеше най-често сам, обикновено на една или две маси разстояние от мен, но от време на време си имаше компания. Случваше се да се срещнем на изхода и не след дълго усетих, че и той е започнал да ме забелязва. Погледът му бе изпълнен с ироничен блясък и веднъж, когато отново се сблъскахме на вратата, той ми подхвърли мимоходом:

— Пак на чашка, а? — И отмина, преди да му отговоря.

Заведението се намиреше съвсем близко до моята кантора, та прескачах там почти всеки следобед през седмицата. За своето съществуване то сигнализираше още от входа си, белязан с типичния за подобни заведения вид. По всяко време на деня там се кандилкаше по някой сръбнал клиент. На пийналите гости на заведението неговият портиер оказваше любезна помощ. Той им показваше посоката, в която трябваше да си тръгнат, или ги придържаше, докато дойдеше такси, извънредно необходимо за повечето от тях.

Зад входната врата имаше друга, остъклена, която водеше към щанд за цигари, придаващ на заведението почти европейски облик. Ала единственото полезно нещо, което човек можеше да свърши там,

бе да предаде попълнените си фишове за тотото малко преди последния срок — пет часа в сряда, да си спести отиването до този пункта, а следователно и неизбежното прогизване в дъжда.

Миризмата на бира и цигарен дим подчертаваше мъжката атмосфера, царяща на подобни места. Клиентите пиеха бира, често в доста големи количества. Лицата на повечето бяха сурови и мрачни, на някои от възрастта, а на други от погълнатия алкохол. В заведението се събираха стари докери и разговаряха за онези времена, когато по-голямата част от работата на пристанището се извършваше с голи ръце. След работа идваха и продавачи на риба от пазара с едри червени юмруци, със засъхнали пръски кръв в гънките на кожата. Тук се заседяваха и пенсионирани заводски работници, облечени в груби едноцветни ризи, закопчани догоре — те кашляха ужасно и болезнено в пяната, захлупила бирените чаши, пресушаваха ги, удряха с пестници по масата и искаха още. Можеше да се види и по някой дребен чиновник с оредяла коса, с бяла риза и червена вратовръзка, внимателно разгръщащ следобедния вестник, сведен над халбата бира, отново отложил с половин час връщането си у дома при жената.

Откъм крайбрежието тук идваха и млади, бърбиви мъже — главно в ранните следобедни часове, когато другите заведения все още бяха затворени. Те се настаняваха край някоя гостоприемна маса, на която хвърляха и последните си банкноти, звънтейки с чаши, вдигнати до разгорещените им потни лица. След някой и друг час запълзяваха на четири крака през вратата, енергично подпомагани от портиера, а в случай че започваха да буйстват — и от един или двама келнери. Няколкото жени — редовни посетителки тук, повечето от които над петдесетте, винаги намираха свободни маси и много познати. Те пиеха бира в по-малки чаши и седяха до късна вечер, без въобще да свалят палтата си, разкопчаваха ги едва когато ставаше много топло, откривайки едрите си гърди, напирани през сините пуловери от ангорска вълна, модел отпреди двайсет години.

През пожълтелите от никотина пердета на прозорците, които гледаха на север, се процеждаше следобедната светлина, а на стената между тях бяха накачени кафеникави керамични барелефи. В дъното на заведението, зад тезгяха, върху голям стенопис в лазурносиня тоналност, бе изобразено напрегнатото оживление на пристанището — силни ръце товареха тежки бърчи на тъмни корабни бордове.

Достоверността на картината помагаше на повечето от посетителите тук да се чувстват съвсем като у дома си.

Масите бяха застлани с пъстри покривки, които първоначално създаваха впечатлението, че са подредени по абсолютно един и същ начин. Тази илюзия се разсейваше след малко по-дълъг престой в заведението. Поради капризите на случайността по покривките се разливаше доста бира и се ръсеше немалко цигарена пепел, та често ги сменяха. Келнерите сновяха между масите, облечени в тъмночервени ливреи, ловко разпределяха грамадните чаши между отделните посетители и бързо сменяха покривките с похватност, на която всеки би завидял.

Сервираха най-обикновени гозби, без специални подправки и гарнитура, като изключим магданоза или навития на руло лист маруля, но храната бе иначе обилна и вкусна, засищаше, без да натежава в стомаха. Случваше ми се и да обядвам тук, но най-често изпивах чаша-две бира. Преди това си купувах вестници от щанда за цигари, сядах на някоя от по-малките маси край стената и така прекарвах времето си.

Тъй, подобно на бразди, оставяни от весла, се нижеха три-четири от следобедите ми през седмицата. Минутите сякаш капят по повърхността на вода, а ти се спираш от време на време през годините само за да констатираш, че времето лети така, както летят пред очите ти заглавията на пръснатите пред теб вестници, на новините от вчера, които днес са на път да се превърнат в история.

След няколко месеца много от постоянните посетители на заведението ми кимаха като на добър познат, а един ден, в края на април, завързах разговор с Ялмар Нюмарк.

2

Онзи следобед бе пронизващо студен, валеше дъжд, примесен със сивкавите парцали на лапавица. Пролетта ни бе изненадала още в края на март, но после годишните времена тръгнаха сякаш обратно, та времето подхождаше повече на ноември, отколкото на април.

Прекарах деня в писане на пощенски картички на приятели и познати. Между тях беше и един чудесен малчуган, Веум по фамилия, който живееше високо горе между Стьолен и Скансен и сигурно щеше да се зарадва, като получи вест от мен. Набрах номера на автоматичния информатор за филмите в кината с намерението да изслушам трийсетсекундното резюме на съдържанието на поне един от тях, но неколкократно ми опити се осуетяваха от упорит сигнал „заето“.

Други телефонни номера не набрах. Счетох за неразумно да увеличавам сметката си. Предишния ден бях прочел във вестника следното съобщение:

„Ново! Ново! Детективско бюро «Хари Монсен» открива свой клон в Берген. Разполагаме с международна информационна мрежа и с най-модерни електронни съоръжения. Изпълняваме всички видове поръчки: охрана, наблюдение на лица, разследване! Имаме първокласни сътрудници и гарантираме стопроцентова дискретност!“

Внимателно бях изучил това съобщение. Какво ли имаха предвид под „първокласни“ и „стопроцентова“? Дали да не им се обадя, за да ги попитам, или поне да им пожелаем успех? Телефонният номер на бюрото фигурираше в съобщението. Разполагаха и с радиостанция, докато аз бях съоръжен само с един телефон и с една очукана бричка „Мини Морис“, отдавна остаряла за вечните дупки по асфалта, но да я заменя с друга кола, нямах пари. Едва ли можеше да има някакво съмнение: предстояха ми тежки времена.

Беше ден, в който чувствах нужда да се подкрепя с една-две чаши, и излизайки под дъжда, вдигнах яката на палтото си, нахлупих непромокаемата шапка ниско над очите и на прибежки се добрах до входа на заведението.

То ме посрещна както винаги с обичайното първоначално внушение, че е препълнено, но след по-внимателно вглеждане винаги намирах свободно място. Този следобед обаче дъждовното време като че бе прокудило всичко живо от улицата вътре, та мина доста време, докато успях да се настаня, притиснат край една малка масичка с бели пепелници, рекламиращи някакво италианско вино.

Дойде келнер и прибра пепелниците, преди да ме попита за поръчката. Избрах си халба бира, бифтек от кит и се поогледах. Димяха мокри дрехи, саморъчно свити цигари и опушени къси лули. Широки рамене се навеждаха над белите чинии, едри длани сграбчваха полупълните чаши и ги поставяха обратно празни с бързината, с която собственикът на заведението се обръщаше подир келнера — стремително, като човек, който се плаши и от сянката си.

Ялмар Нюмарк влезе поривисто, приглади мократа си от дъжда коса и изтръска водата от палтото си. Огледа се. Нямаше нито една свободна маса, но край моята стоеше празен стол. Той спокойно се приближи, спря пред мен, кимна приятелски и каза:

— Не виждам никой от познатите си. Мога ли да седна тук?

— Ако не ти е нужно много място, заповядай.

Преместих стола си по-близо до колоната срещу масата, после се надигнах и се ръкувахме.

— Веум. Варг Веум.

Подаде ми ръка, която за моя изненада не бе така голяма и силна, както очаквах:

— Ялмар Нюмарк.

Той побутна свободния стол до масата и преди да седне, метна мокрото си палто на облегалката му. Щом келнерът дойде, веднага си поръча халба бира и порция рагу с картофи. После измъкна от джоба на палтото си навит на руло вестник.

— Дяволско време — рече той.

Кимнах в съгласие.

— А освен това говорят, че летата през осемдесетте години щели да бъдат по-студени.

— Хубави прогнози, няма що.

Той ме погледна изпитателно, без да го крие.

— Ти с какво се занимаваш, Веум? Или чакай... нека първо се опитам да отгатна. Навремето много ме биваше за това.

— За какво?

— Да определям професиите на хората.

— Търси тогава моята сред по-нисшите. Там ми е мястото.

— Значи — сред най-доходните? — усмихна се той.

— Не знам за какви доходи говориш — отвърнах аз полуусмихнат и прокарах ръка през косата си, едва започнала да посивява, но щеше сигурно да бъде снежнобяла, когато отминеха студените лета на осемдесетте години.

Той се взря изпитателно в мен. Погледът му се плъзна от светлия перчем към бледото ми „янусово“ лице, а оттам — по грубата синя риза от памучен плат с разкопчана яка, по протърканото яке и синия пуловер под него, чак до кадифените дочени панталони. Не пропусна и палтото, увиснало на облегалката на стола. После заключи глухо, с добродушни нотки в гласа:

— Съдейки по дрехите, аз бих ти определил място сред по-нисшите кадри в университета: аспирант или нещо подобно, може би библиотекар...

— С други думи, видът ми е окаян.

— Не бих казал окаян, но не и на преуспял човек. Не си в крак с модата и защото парите не ти стигат. Въпреки че... Има нещо, което ме смущава. В теб долавям сякаш стила и манталитета на онези, които упражняват свободни професии. И то без особен успех, разбира се.

— Това надали може да се скрие.

— Но зелената ти шапка малко ме обърква. Тя създава впечатление, че работиш на открито — като инженер или нещо от този род.

Донесоха поръчаната храна и аз се зарадвах, че се създаде кратка пауза, в която наблюденията му щяха да поизбледнеят.

Ялмар Нюмарк чупеше филиите хляб на зальци, сякаш бяха просфори, които обаче разпределяше само на себе си и ги топеше в соса на ястието. Продължи монолога си, преглъщайки.

— Мога да си те представя в някоя, да речем, канцеларийка във фирма за търговия на едро от железарския бранш, със секретарска

заплата и сигурно без особени задължения, но...

Реших, че достатъчно съм го слушал, и неочаквано казах:

— Аз съм частен детектив.

За миг той остана зяпнал над чинията. После преглътна храната, сграбчи оставения до ръката му вестник, навит на руло, и като удари с него по ръба на масата, се провикна:

— Дявол да го вземе, такова нещо не съм очаквал!

— Сигурен съм.

— Значи ти си бил експертът на тази маса. Да чуем тогава какво мислиш за мен.

Бързо го огледах: бяла риза, широка, позацапана вратовръзка, кафяв костюм с кройка от началото на шейсетте години, пожълтели от никотина пръсти с изпочупени нокти.

— Пенсионер — рекох.

— Е да, а преди това?

Посочих с вилицата си към него:

— Доколкото имам дарбата да отгатвам, мисля, че си бил полицай.

— Правилно.

— Излиза, че сме с близки професии.

— Да, всъщност сме колеги.

— Само дето аз съм доста изпаднал, а ти отдавна си пенсионер.

Известно време продължихме да се храним мълчаливо, след което го попитах:

— Кога се пенсионира?

— Преди десет години. Оттеглих се през седемдесет и първа.

— И как прекарваш времето?

Нещо проблесна в очите му и той ме погледна, хитро усмихнат.

— Ровя се тук-там. Преглеждам стари дела. Неразкрити.

— В криминалния отдел ли служеше?

— Ъхъ... ъхъ... — кимна той и двамата продължихме вечерята си.

През този ден не научих нищо повече, но след това често обядвахме заедно или просто пийвахме по чаша бира.

3

По онова време водех съвсем редовен живот. Пет дни седмично киснех в кантората си. Изпълнявах поръчки на една застрахователна компания и работата, която извършвах за нея, ми осигуряваше достатъчно средства, за да мога да държа главата си над водата, поне докато дъното бе плитко. Три-четири пъти седмично се отбивах в заведението и там най-често седях на приказки с Ялмар Нюмарк. През останалите дни си устройвах кросове на дълги разстояния през пресечени местности или по асфалт, в дъжд и лапавица.

Към чашите бира, които изпивах в заведението, аз прибавях у дома и по няколко глътки от шишето с водка, но тежките кросове поддържаха равновесието в организма ми, та ако наистина се износвах, това ставаше все пак твърде бавно.

През почивните дни на всяка втора седмица ми гостуваше Томас — вече десетгодишен, — гледаше ме с умни и сериозни очи и ми разказваше за футболни мачове, които бях пропуснал, за книги, които не бях прочел. Бракът ми с Беате бавно се превръщаше в далечен спомен, подобно на спомените за местата, където бях прекарал детството си. Преди да срещна Ялмар Нюмарк, най-голямото събитие за мен бе новата помощничка на зъболекаря, чийто кабинет се намираще до кантората ми. Само подир няколко седмици тя започна да ми се усмихва, когато се разминавахме по коридора.

Лятото настъпи внезапно в началото на май. Жегата притисна града. Хората бършеха потта от зачервените си лица и отново копнееха за студените дни. Мечтата им се сбъдна. Лятото свърши към седемнайсети май и небето пак се навъси. Не минаха и няколко дни, когато на всички ни се струваше, че слънце сякаш никога не е имало и вече никога не ще има.

През един от тези дни, когато небето бе надвиснало над града като мокро вълнено одеяло, в кантората ми позвъни мъж, който не пожела да каже името си.

— Всякакъв род поръчки ли приемате, Веум? — попита той.

— Зависи — отвърнах.

— А какви не приемате?

Бях доста уморен и отсякох!

— Кажете, с какво бих могъл да ви бъда полезен?

— Струва ми се... Моята жена ми изневерява.

Не му отговорих. На другата страна на залива личаха очертанията на старата шхуна „Министър Лемкул“, начоголена от туристи. Напомняше препариран лебед, пълен с насекоми.

— Необходимо ми е... Искам непременно да бъда сигурен в... —
нижеше гласът в телефонната слушалка.

— В какво?... — попитах разсеяно.

— В това, че тя ми изневерява! Моята жена.

— Това е от тези работи, с които не се занимавам.

За миг настъпи тишина. След това гласът му прозвуча заплашително:

— Защо, по дяволите, не ми казахте това веднага! — Овладя се
все пак и попита по-спокойно. — Имате си принципи, така ли?

Бях принуден да се усмихна.

— Да, имам си.

— Тогава ще позвъня на другото детективско бюро.

— Направете го. Там сигурно не страдат от такива неща.

— От какви?

— От принципи.

— Хъ... — Той прекрати разговора и затвори. Продължавах да
седя, стиснал слушалката в ръката си. Чак след като я поставих на
вилката, ме прониза мисълта, че това обаждане бе един вид заплаха,
каквато дотогава никой не ми бе отправял.

Този ден затворих рано и отидох направо в заведението. Ялмар
Нюмарк бе вече вътре и веднага щом влязох, ми направи знак да ида на
неговата маса. Беше сам.

Тези три-четири седмици, откакто се бяхме запознали, изминаха
много бързо, а вече ни се струваше, че сме приятели от години.

Обсъждахме какви ли не неща и без да бяхме станали съвсем
откровени един с друг, разговорът ни вървеше леко.

Често разговаряхме и за стари криминални случаи, разкрити и
неразкрити, но най-вече засягахме въпроси, каквито могат да вълнуват
двама мъже с трийсет години разлика във възрастта си.

На няколко пъти той ставаше напълно сериозен. Веднъж ме попита:

— Кога всъщност си роден, Веум?

— През четирийсет и втора.

— В такъв случай не помниш нищо от войната?

— Не много.

Той дълго не помръдна, мълчаливо впил мрачен поглед пред себе си.

— Слушай, Веум, наименованието „Пофугл“ говори ли ти нещо?

Поклатих отрицателно глава.

Той поде:

— Фабриката за бои на акционерното дружество „Пофугл“ се намирал на булевард Фьосангервайен. През 1953-а там избухна голям пожар, предизвикан от експлозия. Изгоря цялата фабрика и много хора загинаха.

— Нещастен случай?

— Така твърдыха. Участвах в разследването. Беше изключително трудна работа.

Същата вечер, малко по-късно, Нюмарк внезапно каза:

— Има случаи в нашата следователска практика, които така те поглъщат, че мисълта за тях никога не те оставя. — Той удари с вестника си по ръба на масата: — Никога!

Интуитивно почувствах връзката между онова събитие и отношението му към него. Той сякаш искаше да ми довери една кръстословица, която още не бе решил.

Много често, когато разговаряхме, в очите му блестяха доброжелателни пламъчета, а гласът му бе наситен с лек хумор.

— Веум — казваше той, — истина е, че престъпленията, за които говорим тук, са доста трагични, но, по дяволите, Веум, това все пак е история, само история.

Сега обаче пламъчетата в очите му угаснаха, той стана извънредно сериозен и аз разбрах, че има предвид нещо съвсем друго.

Нещо, което още не се бе превърнало в история, което продължаваше да живее ако не за другите, то във всеки случай за него.

И като че искаше да го сподели с мен, макар да не бе решил окончателно дали да го стори.

— Знаеш ли какво е Ротеифтен, Веум?

Поклатих отрицателно глава.

— Ротеифтен?

— Така го наричаха. През войната.

— Слушай... Това има ли нещо общо с „Пофугл“?

Не ми отговори. Само ми хвърли мрачен, непроницаем поглед. След известна пауза вече разказваше за друго.

В този майски ден той бе доста нервен. Пиеше по-бързо от обикновено, много повече от мен. Говореше трескаво за някакъв пожар и въпреки че през сезона наистина не липсваха причини за безпокойство от такава опасност, в думите му долових някакво предзнаменование.

— О, чувствам се стар, Веум! — избухна внезапно.

— Е, е... Имаме още доста живот пред нас.

— Слабея, не ми остава много.

— Престани! Разбира се, че още дълго ще живееш. Здрав си, силен си и...

— Годиците минават, Веум, а вълкът ни дебне.

— Вълкът?

— Времето, Веум. Времето обикаля безшумно из улиците и точи зъби подире ти. Един ден те захваща, а не след дълго скача към гръкляна ти. И тогава си свършен. Задраскан от списъка на живите.

Казах внимателно:

— Може би ще ни запишат на друго място?

Той остави вестника и удари с двата си пестника така тежко по масата, че бирената халба подскочи между тях.

— Не вярвам в това — процеди мрачно.

Огледах се. Ситният дъжд отвън навяваше в заведението мрачно есенно настроение. Осветлението вътре никога не бе особено силно и лицата на хората около нас зееха като отворени рани. Потъмнелите им от болезнена самота очи излъчваха отчужденост, устата, оставящи слюнки по чашите, ломотеха безсмислени слова, а времето течеше — коварно и безпощадно. Порази ме пресъздадената от него ярна, почти художествена картина, сякаш оживяла пред мен: космат вълк с остри зъби, свиреп хищник единак, спътник на смъртта. Кръвожаден звяр, чийто лов не секва. В града той се чувства у дома си, бродейки по очакващите ни навън улици. Отдавна бяха изтребили вълците в горите и долините. Но звярът продължава да дебне жертвите си в града,

покрай асфалтираните улици, притулен до проблясващите основи на мостовете и до зеещите отвори на отходните канали — там ловува той, вълкът, времето. И дали не е все едно дали сме вътре или навън?

Погледнах Ялмар Нюмарк. Едро изсеченото му лице бе сурово и затворено. Помътнелите му очи гледаха някъде надалеч, надалеч. Той седеше изправен до ръба на масата, с леко наклонена назад глава и с поглед, зареян над главата ми. В едната си ръка стискаше навития вестник, другата бе отпуснал до бирената халба.

— Защо не ми разкажеш за „Пофугл“? — подканих го аз.

Въпросът ми го върна отново към действителността.

— Това пък защо? — попита недоверчиво.

Направих неопределено движение:

— Интересно ми е.

Той ме погледна мрачно. После лицето му сякаш изведнъж се проясни.

— Прощавай, днес не съм на себе си. — Огледа се. — Обстановката тук ми действа на нервите. Я да идем у дома при мен. Там съм скътал и една бутилчица. Ще ти разкажа всичко.

Допихме чашите си и станахме. Дъждът навън нахлуваше като че на приливи откъм морето и струите му шибаха лицата ни: дълги, лепкави струи, които сякаш се забиваха в косата, в кожата на главата и в дрехите, внушавайки чувство за прогизналост и печал. Горе по планинските склонове дърветата се олюляваха раззеленени и бременни. В градините покрай пътя към планината първите бледи люлякови цветове се бяха вкопчили здраво в клоните на храстите подобно на задрямали синьо-бели прилепи. Но тежкият им наситен лъх не стигаше до нас, тъй като бяхме застанали под дъжда, на обветрения тротоар до пустинния кей. Не издържах и се огледах — за вълка.

Никъде не го зърнах, но прокарах ли ръка по лицето си, усещах белезите, които ми бе оставил с ноктите си.

За пръв път аз и Ялмар Нюмарк излязохме заедно от заведението.

4

Ялмар Нюмарк живееше на четвъртия етаж в неизмазана тухлена къща в долната част на улица Скотегатен. Жилището се състоеше от две малки стаи, кухня и тясна, примитивна тоалетна с вход от вътрешния двор. Малка врата водеше от кухнята към аварийната стълба. През сиво-белите пердета се виждаха къщите надолу по Ньостегатен и отсреща — Пуддефиорд, където корабчета на Ашкьойската фериботна линия сновяха насам-натам в дъжда.

Преди да влезем в холчето, ние си взехме по една чашка от кухнята. Когато вече се настанихме там, Ялмар Нюмарк измъкна неотворена бутилка ракия от кафяв лакиран шкаф. В тази стая прозорците бяха позатулени от слънцето и гледаха към Клостерейт.

Ялмар напълни чашите.

— Наздраве!

— Наздраве!

Ракията разпали гърлото ми и бавно се стече по тялото ми, сгривайки го, а в стомаха ми сякаш разцъфна кехлибарена роза.

Ялмар Нюмарк се бе настанил в дълбоко кресло, с подлакътници от светло лакирано дърво, а аз — в тапицирано, със сиво-зелена дамаска. До стената, встрани от шкафа, имаше стар стол, а между нас — масичка, застлана с доста износена покривка. Горе на шкафа се виждаха няколко пожълтели семейни снимки, а на една от полиците му видях евтини книги с подгъвани при прочита страници. До черната кахлена печка, край едно празно дървено сандъче, бяха натрупани вестници. Към следващата стая водеше светлозелена врата, до която се мъдреше телевизорът, а на пода до него — портативно черно радио.

— Оглеждаш? — попита Ялмар Нюмарк.

— Стар навик.

— Познат ми е — кимна той.

Обиталищата на хората разкриват за тях много повече, отколкото може да се предположи. Добрият следовател винаги извършва подробен оглед на местопроизшествието не само за да открие

евентуални улики, но и за да си изгради определена представа за жертвата.

Отпи от чашата и продължи:

— Виждаш, че съм ерген. Тук няма нито цветя, нито кошнички с клъбца прежда. Не ще видиш и подноси с плодове или портрети на деца по стените. Тези снимки там са на отдавна починалите ми родители. Това не е дом, а място, където ноцувам, намирам подслон от дъжда или пийвам чашка. Наздраве, Веум!

Вдигнах чашата си и отпих разумно.

След леко двоумение той ме попита:

— Бил ли си женен някога?

Мълчаливо му кимнах утвърдително.

— Деца имаш ли?

— Едно. Момче.

— Тъкмо това може би най-много ми липсва.

Той все още не бе запалил лампата и в полумрака лицето му изглеждаше още по-мургаво. То контрастираше със сиво-бялата му коса и придаваше на Ялмар вид на южноевропеец. Погледнато отпред, лицето му изглеждаше ъглесто със солидната си челюст и широки скули. Кожата, обвила масивния му череп, се изпъна и той наведе тъмните си очи към мен. После пак се поизправи и каза с овладян глас:

— От време на време се разхождам в парка на Нурднес и когато сядам на някоя пейка да си почина, при мен понякога идва ей такъв ситен малчуган, излязъл в градината с майка си. Пристъпва несигурно и протяга ръчички към седналия на пейката стар мъж. Аз го вдигам и слагам на колената си, а малчуганът ме дърпа за носа и се смее. След това иска да слезе и бързо, бързо да се притисне до майка си, защото близостта на непознатия стар мъж изведнъж започва да го тревожи. А майките важно-важно се усмихват, обзети от гордост, че рожбите им са толкова общителни. После ги отвеждат, а аз разбирам какво съм пропуснал в живота си... На колко години е синът ти?

— На десет.

— Разведен ли си?

Отново кимнах с глава.

— От време на време се чудя кое е по-лошо. Да си женен щастливо и после да се разведеш, или да си живял сам цял живот, без нито веднъж, истински, да си разделил нещо с друг?

— Това има две страни — отбелязах аз. — Да се озовеш изведнъж отново сам, може да подейства едновременно и като шок, и като облекчение. А след като първоначалната уплаха или първоначалното чувство на облекчение се уталожат, то... остава само самотата. Но аз мисля, че поне засега съм си намерил някакъв изход.

— Ала това е горчиво съществуване, Веум. Когато си станал на седемдесет години и не ти остава още много да живееш, тогава изпитваш горчивина, че си прекарал цял живот... сам. Изминаха вече... деветнайсет години, откакто за последен път бях с жена. — Погледът му се зарея нейде далеч. — Бяхме в студена хотелска стая. Тя бе на възраст към петдесетте, с рокля от груб плат и с ужасно шумолящ комбинезон, който така и не разбрах кога се свлече на пода. Бях по работа в Хаугесюнд и я срещнах в ресторанта, където пихме по бира. После тя дойде горе в стаята ми да си допием и... — Той разпери ръце и добави лаконично: — Разбира се, можех да имам и други. Можех да си купувам жени, както правят някои. Но... не исках да става така. Исках да е нещо, което човек прави, защото... защото е събрал в себе си топлина и за друго същество, защото има какво да сподели. В противен случай не би си струвало да го правя, а сега, сега вече е късно. Хиляда деветстотин шейсет и втора година — деветнайсет години оттогава, Веум! За същото време е израснало цяло ново поколение момчурляци, вече оставили зад себе си първите любовни приключения.

Мислите ми отлетяха назад. През хиляда деветстотин шейсет и втора година съм бил на двайсет години и вече наистина оставил първите си любовни преживявания зад гърба си. Значи един човек току-що е привършил пътя си в професията, а друг едва го е започвал. Ето как животът вдява конците си в нас и шие своите модели с невидима, но безжалостна ръка.

— Колко време е изминало, откакто ти... — Той не довърши въпроса си.

Глътнах малко ракия и процедих с крива усмивка над кафявата течност:

— Половин година, беше в Ставангер.

Той сведе очи към чашата си и после изведнъж ме погледна, както винаги с присмехулен блясък в тях:

— Оказва се, че и двамата сме изживели последни любовни приключения в Рогаланд — след което философски добави: — Да, Берген е студен град.

— Не смятам, че е по-студен от други градове — казах. — Само дете доста често става така, че се чувстваш много самотен именно в родния си град, и то, защото тъкмо там не би трябвало да се чувстваш така. Естествено е да те обземе самота в други градове. Но те пък ти предлагат същевременно и нови полета за действие, една внезапна свобода, каквато никога не получаваш в родния си град.

Ялмар Нюмарк стана и запали един от аплиците на стената. Стаята се обля с жълтеникава прашина светлина. Отвън сумракът прииждаше на гъсти вълни към стъклата на прозорците, а вътре двамина мъже, единият на седемдесет, а другият на почти четирийсет години пиеха ракия и говореха за самотата.

Известно време не продумахме. После аз се обадох:

— Извика ме, за да ми разкажеш за „Пофугл“, нали?

Погледът му сякаш беше зареян нейде надалеч. Гласът му прозвуча глухо:

— Не си ли спомняш обявите им във вестниците от онова време? На рекламните страници се мъдреше паун с разперена пъстра опашка. Много по-едър екземпляр бе изрисуван върху стената, обърната на север, и блестеше на светлината на автомобилните фарове, когато колите ни се носеха по Фьосангервайен.

Поклатих отрицателно глава.

— Трябва да съм бил твърде малък. Единственото, което си спомням от рекламните, са усмивките и ослепителните зъби на оня здравеняк, който като че направо ни повеляваше да използваме пастата за зъби „Фенол“.

Ялмар стана и влезе в стаята зад светлозелената врата. Върна се с голяма продълговата кутия от картон под мишница, обвързана с канап. Пусна я на пода и тя глухо изкънтя.

— Тук е целият материал, който съм събрал за „Пофугл“ — каза той, отново седна край масата и напълни вече изпразнените чаши.

— Изглежда тежичък — казах аз. — Какво съдържа кутията?

Той разтвори джобното си ножче и сръза връвчицата, опасала кутията. Бръкна вътре и извади куп хартия. Подаде ми го.

— Голяма част от това, което виждаш, са изрезки от вестници. Освен тях тук има копия от протоколите на всички разпити и технически експертизи, направени след пожара.

Най-отгоре в купчината имаше пожълтяла изрезка от брой на вестник, излязъл в началото на петдесетте години, когато босовете на агенциите за покупко-продажби на имоти още не бяха превзели редакциите и страниците на вестниците. Богата на заглавия бе първа страница и на нея с най-дебели букви се открояваше следното: „15 УБИТИ ПРИ ПОЖАР, ПРИЧИНЕН ОТ ЕКСПЛОЗИЯ“. Отдолу бе написано с по-ситен шрифт: „Пофугл Малинг на Фьосангервайен изгоря до основи“. В текста се съобщаваше, че хората от околността чули силна експлозия около 14:25 часа. Веднага след това станало ясно, че зданието е обхванато от пламъци, а когато в 14:35 часа пристигнала пожарната команда, цялата сграда горяла. Най-тежко било положението в производствения цех и всичките петнайсет души, които по време на злополуката били на работните си места, загинали.

Най-незначителни били щетите в крилото на администрацията. Извършени били светкавични спасителни операции, за да се измъкнат от пламъците евентуално оцелели работници, а на една драматична снимка личеше запечатан момент, в който пожарникарите изнасят пострадалите от горящата сграда сред порой от водни струи.

По-нататък следваше указание да се обърне на осма страница, където намерих поредната изрезка. Пред огромен и черен терен, опустошен от огъня, бяха снети две жени: едната — млада брюнетка с разрошени коси; другата — по-възрастна, с очила в рогови рамки, уста с нос, напомнящ клюна на бухал. Текстът под снимката гласеше:

„Чиновничката Елисе Блум и секретарката Алвилде Педершен, и двете оцелели от злополуката, пред изгорялата до основи сграда на фабриката на Фьосангервайен“.

Под снимката бяха поместени интервюта с различни очевидци, единни по „въпроса“ че експлозията е станала съвсем неочаквано и „била като шок“ (според госпожица Педершен). Собственикът на фабриката, директорът Хагбарт Хелебюст, се намирал по същото

време в Осло и по телефона не могъл да каже нищо друго пред журналистите, освен че е дълбоко потресен от случилото се нещастие и изказва най-искрено съчувствие на скърбящите семейства на загиналите. От информацията във вестника ставаше ясно, че много от работниците са извършили истински геройски подвизи, още преди да пристигне пожарната команда, и че без тяхната себеотрицателна и бърза намеса броят на загиналите сигурно е щял да бъде още по-голям. Началникът на пожарната команда поясняваше, че все още е невъзможно да бъдат открити причините за експлозията.

Прелистих по-нататък. В доста изрезки от други вестници се разказваше за произшествието приблизително по същия начин. Мненията на разни експерти бяха толкова много и все изпълнени с професионални термини, че направо не ми бе възможно да си създам свое собствено само с едно тяхно изчитане.

Вдигнах очи към Ялмар Нюмарк, който ме наблюдаваше с израза на колекционер, показващ уникалната си сбирка от стари фотографии.

— Откриха ли причината за пожара? — попитах аз.

— Имало е пробойна на един от промишлените резервоари. Оттам е изтичал силно избухлив газ и дори една искра от електрическата мрежа е била достатъчна, за да предизвика експлозия. Така впрочем е и станало.

— Добре, но?...

Той ме погледна, сякаш преценяваше до каква степен би могъл да ми се довери.

Продължих:

— Да, убеден съм, че трябва да има някакво „но“, щом си натрупал целия този материал.

— Имаше основание, Веум. Започнах работа в криминалния отдел през хиляда деветстотин четирийсет и пета и не знам колко престъпления съм разследвал до пенсионирането си. Какво ли не — от обикновените кражби с взлом до убийства, изнасилвания, малтретиране на деца... — Лицето му стана затворено, сурово. — Господи, какви ли не човешки съдби! Животът на един полицай е незавиден, живот в сянка. Когато половината от деня плюс допълнителната работа вечер отива, за да се ровиш в човешкото нещастие, ти неусетно започваш да претръпваш. Жени, пребивани всеки ден в продължение на десетилетия; бебета на по три-четири

месеца, захвърлени от майките си; покварени жени, изневерявали на кротките си и търпеливи съпрузи години наред, но един ден най-внезапно прободени с нож, защото търпението на мъжете им неочаквано се изчерпало. Пияни хулигани, нападнали камиона на пивоварната, и дебели проститутки, отмъкнали без остатък заплатата на някой наивен „сламен“ вдовец... Знаеш, Веум, колко безкрайно богат е този репертоар. Изнасилени момичета на шестнайсет години, изплакали очите си, които сигурно никога вече няма да погледнат с обич някой мъж. Четиринайсетгодишен крадец на автомобили, който се врязал с открадната от него кола в телеграфен стълб и ще остане сакат за цял живот... Много, много съм видял. Но сред всички случаи, с които съм се занимавал, само няколко са ме преследвали така, както пожарът в „Пофугл“.

— Но защо?

— Защото... Защото знам, че никой никога няма да се добере до истината за причините му. А нима нещо може да ядоса повече полицаия от безсилието, че не е в състояние да разкрие едно престъпление.

— Но...

— И защото — прекъсна ме той, — защото виновникът за него беше тук, между нас. Бедният пияница, откраднал бутилка бира, получи половин година затвор в Йерен. А Хагбарт Хелебюст се измъкна безнаказано.

— Собственикът на фирмата?

— Именно.

— Но нали е бил в Осло, когато е станала експлозията?

— Да, така е. Ала ако някой носи отговорност за случилото се, това е само той. Никой друг!

— Откъде знаеш?

В погледа му се четеше умора:

— Ако наистина го знаех, нямаше да държа до ден-днешен тук, у дома, тази картонена кутия, а Хагбарт Хелебюст не би бил там, където е сега. Тъкмо в това се състои работата. Не се намериха никакви доказателства.

— А къде е сега Хагбарт Хелебюст?

— Името не ти ли подсказва нещо?

— Като че да, но съвсем смътно.

— А може би името Хагбарт Хеле ти звучи по-познато?

— Разбира се!

Ялмар Нюмарк отново напълни чашите, но не постави бутилката на масата, а продължи, държейки я в ръка!

— Какво знаеш за него? — попита.

— Немного. Напуснал Норвегия в началото на петдесетте години и се установил по бреговете на Карибско море или някъде около този регион. Собственик е на непрестанно увеличаваща се търговска флотилия, чиито кораби неизменно плуват под най-удобния за момента флаг. Той е от онези корабоприТЕжатели, у които няма и капка патриотично чувство, но за сметка на това пък съблюдават изискванията на данъчната система, плащат според тях и имат самочувствието, че са строители на една истинска държава на благоденствието. Ала не мога да си го представя физически, за мен е някак си... неопределен.

— Неопределен, именно това е думата! — Ялмар Нюмарк размаха възбудено бутилката, ракията в нея се разклати и аз изпитах опасението, че ще удари с нея по ръба на масата тъй, както в такива моменти удряше с вестник. — Не се е снимал от хиляда деветстотин петдесет и четвърта година насам. Когато е в Норвегия, се пази като от чума от каквато и да било гласност около персоната му.

— Явно мъж, който високо цени неприкосновеността на личния си живот. Женен ли е?

— О, да. Вече е над седемдесетте, а жена му още не е навършила четирийсет. Доколкото ми е известно, тя е англичанка. Срещнал я на Барбадос. Там живее сега.

Вдигнах чаша:

— Ето местенце за нас, приятелю.

— Ами! По дяволите! — Той се наведе през масата. — Не понасям силното слънце. Доколкото ми бе възможно, не съм напускал Вестланд^[1]. — Той погледна през прозореца. — Едно дълго и дъждовно вестландско лято, ето това е за мен щастието.

— Значи сигурно си много щастлив човек, Нюмарк. Не на всекиго желанията се сбъдват така добре.

Усетих, че кръвта пулсира в слепоочията ми. Бях на път да се напия.

— Да, Хагбарт Хеле натрупа състояние от пожара в „Пофугл“, Веум — продължи неочаквано той.

Облегнах се назад в креслото с чаша в ръка:

— Да чуем.

— Можеш спокойно да се изразиш и така. Това наистина прилича на сага, само че със сюжет за неочаквано преуспяване в бизнеса.

Той леко заваляше думите със „с“. Ракията бе започнала да оказва въздействие и върху него.

— Хагбарт Хелебюст е роден в Берген през 1908 година. Баща му дошъл тук някъде от крайбрежието долу, изглежда, от Бюланд. Бил бояджия. Синът започнал да упражнява същия занаят, но го развил по-нататък в цял бранш, ако мога така да се изразя. Както повечето процъфтели предприятия, „Пофугл“ отначало е било магазинче за бои с един-единствен работник и в тази връзка за Хагбарт Хеле може със сигурност да се твърди, че владее уменията да прави от нищо нещо. Той на два пъти впрочем го демонстрира. „Пофугл“ много бързо добива известност и се разраства: от дървена барачка на Шьогате в голяма фабрика на Фьосангервайен, а Хелебюст сменя бедната си мансарда на Ледегордгате с разкошна вила. С подобно умение впрочем се отличавало цялото му семейство. Известно време заедно с него работил по-малкият му брат Ингвар, който след това се прехвърлил в трикотажа, основал предприятие, което също много скоро процъфтяло. Той все още живее в Берген.

— А Хеле? Съвсем ли е изчезнал от норвежкия хоризонт?

— Мисля, че да. Идва в Берген само веднъж в годината и остава тук за един ден: на първи септември, когато брат му има рожден ден и цялото семейство се събира.

— А в останалото време предпочита да се припица на слънчице?

— Точно тъй. Погледнато на практика, пожарът в „Пофугл“ е можел да има за него катастрофални последици. А е успял да превърне бедствието в капитал. Получил е пълната застраховка. Каква точно сума, така и не се съобщи, но мога да ти гарантирам, че е била солидна, разбира се, ако я пресмятаме по стойността на норвежката крона от 1953-та.

— Иначе казано, днес тази сума не би му стигнала дори да си покрие разходите за електроенергията...

— Прав си. Тогава обаче с тези пари закупил немалка част от акциите на един кораб.

— Тук, у нас?

— Тук, разбира се. И то в пълно съответствие с нашите закони. Направи го тъй, сякаш просто сменя коня си. За един-два дни от фабрикант стана корабоприитежател. После, подир година или малко повече, изплува изведнъж, като че изпод земята, в Карибия. Бе продал тук своята част от акциите на параходната компания, която и без това фалира само след няколко години, и се установи на остров Барбадос с тъй леко спечелените пари в джоба си. Така световните морета и океани за пръв път понесоха на водите си кораби с изписани по тях инициали на станалата по-късно голяма и всеизвестна компания: две бели букви „Х“ върху син фон. Оттогава двойното „Х“ го съпътства непрекъснато. Бе показал умение да изплува в най-удобния момент — година и половина преди Суецката криза, на която и заложи печалбите си. Както при много други корабоприитежатели, диаграмата на постъпленията на доходите му може да се очертае въз основа на блискоизточните кризи: най-големите печалби съответно датират от 1956, 1968 и 1983 година.

— А кога си е съкратил фамиленото име?

— Когато се установил в чужбина, констатирал, че Хеле се произнася там много по-лесно от Хелебюст.

Ялмар млъкна. Известно време седяхме, без да продумаеме. Отпивахме, заслушани в дъжда, потропващ по стъклата на прозорците. В друго жилище на дома някой намали звука на телевизора си. Навън от време на време фучаха коли, макар това да бе, общо взето, тиха улица.

Когато Ялмар Нюмарк отново наруши тишината, очите му бяха потъмнели и в тях се четеше горчивина:

— Казах ти, нито един случай в моята практика не ми е направил такова силно впечатление, както пожарът в „Пофугл“. Ще ти кажа защо. Вече бях видял немалко трупове на хора, затворени цели седмици в автомобилите си, потънали на дъното на фиорда; овъглени тела в изгорели къщи; стари хора, разложени в леглата им, додето ужасната воня се усети у съседите... Но зловещата гледка в „Пофугл“... Петнайсет почернели трупа, Веум! В кошмарите си продължавам да преживявам това, което видях тогава. Да кажеш, че съм бил млад зелен, не бях. Четирийсет и две годишен мъж, преминал през доста неща и през войната. Но онова... — Той се огледа в стаята,

сякаш виждаше пред себе си още по-страшна гледка. — Производственият цех бе изцяло изгорял. Тези, които са стояли най-близко до евентуалното място на експлозията, били разкъсани на парчета и овъглените им останки се бяха пръснали по пода, стените и остатъците от скелета на покрива. Много от тези, чиито трупове бяха останали цели, побягнали от мястото на взрива към изхода. Един дори успял да излезе от самия цех и да стигне до стълбището, но то също вече било обхванато от пламъците и той намерил смъртта си там. От осемнайсетте души, работили вътре, само трима успели да се спасят, като един от тях остана сляп за цял живот. Другите имаха тежки обгаряния.

— Но са оживели.

— Да, оживяха, ала не бяха за завиждане. Двамата впрочем са вече покойници, а обезобразената фигура на третия можеш да видиш около пристанището. Той принадлежи към „постоянната клиентела“ на бездомниците там и изглежда ужасно, Веум.

— Как се казва?

— Улай Усвуд. Но е известен преди всичко с прозвището Изгорелия.

Неприятното чувство, което ме обзе, почти разкриви лицето ми. Как им идеше наум да лепят такива идиотски прякори на хората.

— Но нима на мястото на пожара не намерихте следи?

— Както вече ти казах, причината за избухването му е била експлозия на един от промишлените резервоари. Там бяха открили нещо като пробойна и тя можеше да се дължи на грешка в самата му конструкция. Предположиха, че евентуалното изтичане на газ е станало оттам. На газ с огромна експлозивна сила. Заключение на експертите бе изпратено на застрахователната компания, която го прие, без да протестира. Добре знаеш, че оттам иначе не дават пари, ако съществува и най-нищожен шанс да си ги спестят. Но в случая не ставаше дума само за сумата, за която бе застрахована фабриката. А и за застрахователни полици за живота на много хора.

Това обстоятелство не ме изненада. Случвало ми се е да работя за някои застрахователни компании и парите, които получавях от тях за работата си, съвсем не бяха лесно спечелени.

Той продължи:

— Изводите от експертизите бяха представени и на съдебните власти. Те имаха възможност да повдигнат въпроса за елементарно нарушаване на правилата за безопасността на труда или нещо подобно. Но предоставеният от нас материал не им се стори достатъчен, за да се решат на подобен ход. Този, който е носел отговорност за спазването на тези правила, за техническата проверка на машините и за незабавното сигнализиране пред ръководството на фабриката, че има евентуално изтичане на газ, бил цеховият майстор. Един мъж на име Холгер Карлсен, също загинал в пожара.

— Тъй значи...

— Да. И затова не последва нищо. Делото бе приключено и всякакви по-нататъшни опити да бъде възобновено претърпяха неуспех.

— Значи все пак е имало опити за възобновяването му? От кого?

— От мен. По молба на вдовицата на Холгер Карлсен. Сполетялото я нещастие било тежък удар за нея. Бе останала сама-самичка с четиригодишното си момиченце. Жената дори не бе съвсем на себе си и говореше несвързано, но ми каза, че тогава, сутринта, когато отивал на работа, мъжът ѝ споделил с нея, че вече получил пълно потвърждение на своите съмнения за изтичане на газ и че имал намерение отново да занимае с този въпрос ръководството на фабриката.

— Отново?

— Да, отново. Жена му разбрала, че той бил поставил този въпрос още предния ден, но тъй като не говорили повече за това, на нея ѝ беше трудно да даде по-точна информация. Хагбарт Хелебюст категорично отрече, че Карлсен е бил при него, и показанията му бяха потвърдени от всички служители в администрацията. Никой не бе чул за такъв разговор.

— Лесно ли се установява изтичането на газ от резервоар?

— Не се забелязва веднага, ако пукнатината е малка. Но тя непрекъснато се разширява и ако човек има късмет, в определен момент ще усети характерната миризма. Съществуват уреди за измерване на концентрацията на газовете във въздуха, но онези, с които си служели там по време на пожара, били далеч по-несвършени от днешните. Те са регистрирали концентрацията на газовете при ниво, което вече било достатъчно за предизвикване на експлозия. Опитен в

специалността си, с 10-15-годишен стаж, Холгер Карлсен знаел много добре защо поставя въпроса пред ръководството. Ала какво е мислел или направил той, никога няма да разберем, тъй като се е избавил от необходимостта да бъде кремиран един ден като всички простосмъртни.

— Вдовицата е могла да разкаже...

— Вдовицата! Кого интересува бръщолевенето на една замаяна, ужасена жена. Единствената ѝ цел бе да снеем подозренията от мъжа си, за да запази светла паметта му. Ако се бе установило, че пожарът е избухнал поради пропуск в работата му, имаше опасност да изгори и застрахователната му полица. Така ѝ бяха заявили.

— Но това е било невъзможно!

— Така ѝ бяха заявили! После, след като се беше поуспокоила, разговарях с нея неведнъж. Опитах се да възобновя делото, но напразно. Пък имаше и още нещо...

— Какво?

— Според закона всичките петнайсет трупа трябваше да бъдат идентифицирани. Първо отделихме тези, които бяха разкъсани на парчета. Оpozнавахме ги по зъбите, а после и по други белези, по пръстени, часовници, катарамии на колани и тем подобни. Вече ти казах, че намерихме един от тях въвн, на стълбището. Това беше Холгер Карлсен.

— Виж ти!

— При аутопсията се установи, че дробовете му са напълно чисти, тоест не се бил задушил. Открихме обаче следи от много силен удар по тила.

— И как си обяснихте всичко това?

— Обяснихме си го — той ме погледна кисело — със срутването на скелето на покрива. Нещо паднало отгоре му, когато е бягал, цапардосало го по главата и той умрял на място. Пожарът е бил причинен от силната експлозия, развил се за минути и подобно нещо съвсем не е било изключено. Но ми се стори странно, че е сполетяло именно Колгер Карлсен.

— Странно е, наистина. Но почти никой не сподели твоите подозрения, нали?

— Не, никой.

— Ти ли водеше следствието?

— Един по-възрастен колега, който вече също не е между живите. Най-трудното в случая е, че повечето от тези, които са запознати с подробностите около него, са или мъртви, или толкова стари, че почти нищо не помнят. Освен това ние от полицията вършехме само черната работа, тъй като бе назначена официална комисия за разследване на произшествието.

— Комисия? Защо?

— Защото смъртта на петнайсет работници и парламентарните избори съвпаднаха в онази есен.

Оставих празната си чаша на масата. Навън съвсем се бе мръкнало.

— И това ли е всичко?

Той ме погледна навъсен:

— С това разполагам: показанията на вдовицата и резултатите от аутопсията на трупа на Холгер Карлсен. Останалото е толкова несигурно, че... Заложено е на предположения, които си останаха непотвърдени. Хипотезата, изградена върху предположения, не може да бъде нищо друго, освен предположение, нали?

— Би ли желал да се опитам да направя нещо за теб?

— Не, не. Извини мен, стария човек, че разбутва работи, които всички отдавна са забравили. Разказаното сега е само една история, Веум, една малка история за „лека нощ“.

— Моля те, кажи ми предположенията си.

Той погледна часовника си. Допря циферблата до лицето си, за да види стрелките. Беше много уморен, а и аз не се чувствах особено бодър. Приятното опиянение бе преминало. Сега питието сякаш се бе втвърдило в киселееща буца под диафрагмата ми.

— Тогава ще трябва да ти разкажа за войната и за Ротеифтен, което също е дълга история. Но тази вечер едва ли ще ми стигнат силите за всичко. Едва ли.

Погледът му се отмести от картонената кутия към вратата на спалнята. Бутилката се мъдреше празна с няколко капки на дъното.

— Да се срещнем утре в заведението, а? Там ще довърша разказа си.

Надигнах се с доста голямо усилие. Подът играеше под краката ми:

— Както обикновено?

— Малко по-късно. В шест устройва ли те?

— Да.

Ялмар заобиколи масата, протегна ми ръка и здраво стисна моята:

— Благодаря ти, че все пак ме изслуша. Не мисли повече за това. Безсмислено е... Аз съм... един... старец...

Говорът му ставаше все по-неясен. Олюлявайки се, той ме изпрати до вратата.

Спуснах се като в дълбока шахта по стълбата и щом излязох през скърцащата входна врата, дъждът плисна в лицето ми черните си остри струи.

Тъмната витрина на магазина от другата страна на улицата ме гледаше като празно око от състарено лице. Вдигнах високо яката си, наведох глава срещу атаките на дъжда и закрачих.

[1] Вестланд — област в Западна Норвегия. — Б.пр. ↑

5

Кафето на следващия ден ми нагорчаваше с привкуса на югозападен вятър. Навън слънцето проблясваше зад надвисналите дъждовни облаци, а главата ми се цепеше от болка.

Ялмар Нюмарк пристигна в заведението в шест часа, точно според уговорката. Влезе бързо и хвърли поглед назад, сякаш някой го преследваше. Спря се и огледа внимателно всички, лице по лице. Поздрави ме отсечено.

Изведнъж почувствах, че е смутен и нервен — за пръв път, откакто го познавах. Оглеждаше се и изучаваше с остър поглед всеки новодошъл. Вестникът нервно потрепваше в ръката му. Изпи първата халба бира за по-малко от пет минути и си поръча нова. Попитах го предпазливо:

— Случило ли се е нещо?

Погледна ме под око и прехапа долната си устна.

— Вчера цялото шише ли изпихме?

— Да, цялото.

— Чувствам по тялото си. Не се напивам като другите. Нямам махмурлук, но ставам по-нервен. Започвам да се страхувам. Мисля, че ме преследват.

— Теб?

— Да — той се взря в дъното на чашата си. — Може би щеше да е по-добре... Щеше да е по-добре, ако оставим на мира заспалите вълци.

— Какво имаш предвид?

Погледът му помътня.

— Струва ли си да изравяме трупове с двайсет и осем, че и с повече години давност? На моята възраст човек се уморява по-лесно. Какво ли не съм видял. Толкова много нищета и така малко щастие. Не мислиш ли, че на обикновения човек е предопределено точно колко да поема от видяното и преживяното?

Играех си с пръст по чашата, бележейки влажна следа от горния ръб до дъното ѝ.

— Вчера обеща да ми разкажеш за... Ротеифтен.

Той се огледа. До нас долитаха откъслечни фрази от разговор. Слаб мъж с резлив глас разказваше на друг слаб мъж за преживяванията си на ферибота между Кинсарвик и Квандал. После започна да удря с юмруци по масата така силно, че чашите заподскачаха. Компаньонът му имаше вид на човек, който ще се разплаче всеки момент.

Ялмар Нюмарк отново ме погледна:

— Наистина ли те интересува?

— Абсолютно!

— Добре тогава.

Той се поизправи като зад трибуна. Но публиката му не бе многобройна и сниженият му, тих глас не стигаше дори до съседната маса.

— Веум, ти на колко години беше, когато свърши войната?

— На две или три. Не помня нищо.

— Какво прави баща ти през войната?

— Баща ми? Принадлежеше към огромното мнозинство на тези, които нищо не правеха. Продаваше билети в трамвая и по време на войната тъй, както преди нея, а и след това. В свободното си време четеше древноскандинавска митология, но идеите на нашите местни нацисти му бяха далечни. Мисля, че си беше просто един порядъчен социалдемократ. Почина, когато бях на четиринайсет години, и...

— Добре. Не искам да възхвалявам собствения си принос, но аз бях между активните борци срещу фашизма. Още спорят кой пръв е подел съпротивителното движение, но тук, във Вестланд, то бе започнато от членовете на Работническата партия^[1] и от комунистите начело с Педер Фюриботен, когото познавах още отпреди войната. Баща ми бе майстор-дърводелец и аз отрано бях започнал да работя. Фюриботен бе установил главния център на борбата във Валдреш, а аз се върнах отново в Берген, като загубих до голяма степен контактите си с тази група. Междувременно Съпротивата срещу хитлеристите бе организирана и аз взех участие в доста драматични събития. Веднъж край Евангер... Отегчавам ли те?

— Не, не, в никакъв случай. Продължавай!

— Ръководител на нелегалната група, където членувах от 1942 до 1945 година, бе Конрад Фанебюст, който в последствие стана кмет на Берген — един от най-големите герои на Съпротивата от нашия край. Извършил е неоценими подвизи. Но тогава, край Евангер, попаднахме на германски скиорски патрул. Бяхме Фанебюст, аз, един на име Якоб Улсен и двама от Вос. Якоб го убиха на място, а Фанебюст получи куршум в рамото, загуби равновесие, падна и си счупи крака. Момчетата от Вос му нагласиха временна шина и го положиха на шейна от ски, а ние прикривахме отстъплението. После побягнахме. Студът беше пъклен, лудееше виелица, а беше късна пролет. Реката прииждаше и имаше опасност да излезе от коритото си. Все пак успяхме да се доберем до отсрещния бряг, а после — нагоре в планината. Имахме малка землянка на Хамлагрьо, където нагласихме прилично счупения крак на Фанебюст и превързахме раненото му рамо. Щастие беше, че оцеля, а животът му беше за нас и от злато по-скъп.

После го пренесохме отново в района около Берген и в продължение на четири месеца той ръководеше нелегалната съпротива от легло въпреки тежките усложнения, които получи вследствие на счупването на крака си. Всъщност той никога не се оправи напълно.

Бях нещо като шеф на безопасността на бойната група. Предприемах разузнавателни акции. Имах опит в тази област от работата си в полицията малко преди войната, но през войната работех извън службите и. Именно по време на тези акции попаднах на следите на Ротеифтен.

— Кой или какво е Ротеифтен?

Видях го, че отново се е пренесъл някъде надалеч. Вестникът висеше вяло в ръката му.

— Представи си за миг Берген през войната. Затъмнен град. От време на време — грохот от експлозия, шум от преминаващ германски автомобил или чаткане на ботушите на патрул. Внезапно започваше да вие сирената. „Въздушна тревога.“ Всички се втурваха към най-близкото скривалище, облечени тъй, както бяха успели в бързината. Жени и деца, старци и болни...

Бомбите започваха да падат. Най-напред се разнасяше характерното свистене. После настъпваше тишина. Мъртвешка тишина. Тогава идваше експлозията. Земята под теб можеше да се

срути, или избухването бе толкова далеч, че се чуваше само грохотът. Но и той не бе по-малко страшен. Въздушното нападение преминаваше, сирената свиреше „отбой“ и всички се прибираха отново по домовете си. А долу, край кея, често бушуваха невероятни пламъци: кораб в огнени стълбове, изгарящи къщи в Нурднес, отчаяно щуращи се хора, които се опитваха да спасят нещо от покъщината си, плач и ругатни, псувни на немски или на норвежки, викове на умиращи и ранени... — Лицето му изразяваше дълбоко страдание; нервността бе отстъпила на болката, предизвикана у него от спомените отпреди четирийсет години. — Но улиците най-често бяха тъмни, а къщите — със спуснати пердетата и заключени. Срецахме се скришом, чертаехме нови планове, печатахме нелегални вестници и позиви, стояхме пред ръчно скалъпени радиоапарати и слушахме Лондон. А по тъмните улици, тихо търкаляйки колела, идеше автомобил, спираше досами тротоара. Бърз знак и мъже с бледи лица, облечени в тъмни палта, изскачаха от автомобила и хукваха с пистолети в ръце към някоя къща, изтрополяваха нагоре по стълбите и заемаха позиция за стрелба пред вратата. Следваше отривиста команда, вратата биваше избита, чуваше се вик, някой вече си събираше дрехите, друг посягаше към оръжието, изстрел, но всичко свършваше бързо. На пода лежеше убит или ранен норвежец, други стояха, вдигнали ръце, с лице към стената, после ги откарваха в ареста. Гестапо! — Ялмар почти изплю думата: — Гестапо! Има ли по-гадно и по-съскащо понятие, съскащо като змийските изчадия, каквито бяха те, тези черни мекотели на сатаната... Дори на нормални немци не приличаха, бяха малки и сгърчени като сакати дяволи. И днес ме е страх! — само като си помисля за тях. Не спяхме нито минута спокойни, Веум, а най-тревожен беше сънят ни на разсъмване. Защото те дебнеха в предутринния полумрак. В часа на вълците, нали знаеш кога е?

— Да.

— Последният час преди зазоряване, когато умират най-много хора. Тогава пристигаха те, пратениците на смъртта. Гестапо. — Той спря за миг, отпи глътка бира и продума с мъка: — Най-лошото от всичко бе, че врагът се намираше и между нас. Гестапо имаше свои наемници и през тези военни години ставахме свидетели на най-голямата гнусотия: норвежци предаваха норвежци. Норвежци сочеха с пръст други норвежци и казваха: „Той и тя. Тук и там.“ Без

предателствата им гестапо никога не би успяло да работи така успешно. — В погледа му се четеше дълбока скръб. — Из тъмните улици на Берген се въдеха особена порода клоакни зверчета, по-гадни и от най-краставите плъхове: съмнителни типове, за които войната носеше изгода. Извличаха от страданието пари, използваха ситуацията за собствено облагодетелстване. Убийци, мародери и спекуланти. Най-голямата свиня между тях беше този, когото познавахме под прякора Ротеифтен^[2].

— Що за тип беше това?

— Ротеифтен бе сянка, привидение. Така и не го открихме. Една от най-големите трагедии след войната бе, че тъй и не разбрахме кой е бил Ротеифтен.

— Означава ли това, че...

— Като мисля за Ротеифтен, виждам пред себе си някаква измислена фигура, подобна на мерзавците, които изобразяваха на първите страници на детективските списания преди войната: шапка, нахлупена над очите, палто с вдигната яка и ревери, тайнствен поглед от лице с демонски черти. — Той преглътна и продължи: — Не се знае кога е започнал престъпните си деяния. За пръв път попаднах по дирите му във връзка с разследването на няколко големи предателства през есента на 1942 година. Но най-големите си гадости е извършвал от 1943-та до 1945-та.

— Дири от него?

— Беше обикновена следователска работа, но я вършех нелегално, което създаваше трудности, а и ефективността бе по-малка. Сведенията получавах от очевидци и от хора, които са били близо до местопрестъпленията му. А Ротеифтен не се задоволяваше само с предателства. Той сам отнемаше живота на хората, и то в стила на изключително опасен убиец, бих казал на природно надарен убиец. Никога не оставяше следи. Но в някои от показанията на свидетелите... Залавянето на Ротеифтен стана жизненоважен въпрос, ала не успяхме да го хванем нито тогава, нито по-късно, въпреки че заложихме всичко, за да успеем. Целта ни бе да откриваме предателите и да ги ликвидираме, ако това бе наложително.

— Да ги ликвидирате?

— Да. Беше война, Веум. Не играехме момчешка игра. Стараех се да вложя всичко от себе си, за да събирам сериозни доказателства,

преди да предприемем подобна разправа.

— Спомена, че си попаднал на дирите му. На какви именно?

— Бързо стана ясно, че Ротеифтен притежава характерен отличителен белег: куца, вероятно с левия крак. Често е търсил убежище в местностите югоизточно от Берген, в посока към Ос — Юлвен. И нищо повече. Най-важното бе накуцването, забелязано още през 1942 година. При почти всички случаи имаше някой свидетел, забелязал куцащ човек около мястото на произшествието, но нерядко никой не бе видял нищо повече, злодеят често действаше като невидим.

— Виж ти!

— Да. Методът му бе да симулира нещастен случай. От всички, за които смятахме, че са погубени от Ротеифтен, девет на десет души бяха умрели от това, което наричаме естествена смърт. Разбира се, ако смяташ, че прегазване с автомобил, падане по стълбата, при което си счупваш врата, удавяне и т.н. могат да бъдат класифицирани като естествена смърт... Тези случаи така зачестиха, че започнаха да бият на очи.

През 1943-та по подобен начин загинаха осем души — все на ръководни места в съпротивителното движение. Само един от тях беше застрелян в упор. През 1944-та дадохме още дванайсет жертви, загинали по разни начини, плюс един застрелян, а петдесетгодишна жена, наш куриер, беше намерена удушена. Преди освобождението през 1945 година злодеят отне живота на още трима: две явни убийства и един „нещастен случай“. Пресметнахме, че носи отговорност за смъртта на двайсет и шест души от нелегалната съпротива, а като прибавим и извършените от него предателства, жертвите му възлизат на не по-малко от петдесет.

— И какво стана след войната?

— Работехме денонощно за разкриването му. След освобождението на страната обезвредихме редица банди и предатели. Разпитахме всички. Оказа се, че и във вражеския лагер нямаха представа кой е бил Ротеифтен. Немски офицер призна, че служел за връзка между Гестапо и предател норвежец, който куцал и криел лицето си под нахлузен на главата му чорап. Бил висок около метър и седемдесет и със силно развито телосложение. Приел от него голяма сума пари на пътя край Черния дол. На срещата дошъл от

срещуположната посока. Имали и други срещи: край Сюднесхауген, Драгефиел, Нурднеа, Сандбреквейен и Фана. Винаги на тъмно, винаги с чорап на главата. Стигнахме до извода, че дори и в Гестапо не са знаели истинската му самоличност. Ползвали са помощта му и това ги е задоволявало. Немският офицер му носел само възнагражденията, заплащани за всяко убийство. Да, наистина единак — самотен и свиреп вълк.

— Но...

— Сам разбираш, че трудностите ни се дължаха на две причини. Първо, никой не го бе виждал, освен може би неговите жертви. Второ, нямаше сигурни доказателства, че нещастните случаи са били убийства. Можеха всъщност и да са нещастни случаи, ако бяха единични и не така сходни един с друг.

— Но?...

— Но аз имах подозрение. Много силно подозрение — каза мрачно Ялмар Нюмарк.

— Какво именно?

Той пак претършува заведението с поглед. Оня нажален сух мъж си беше отишъл. Тънкогласият му приятел разказваше забавните си истории на чашата, в която бе забил нос, а по лицето му сегиз-тогиз пробягваше мокра усмивка, язвителна и неестествена.

Ялмар Нюмарк продължи:

— Имаше един тип — Харалд Юллвен. Да, Юллвен^[3], само че с две „л“, роден през 1914 г. в едно от малките стопанства в горската, „вълча“ област. Преди войната бил нещо като електротехник. Още през 1934 г. се записал в Национал Самлинг^[4]. Помня, че беше сред размирниците, които докарахме в полицията след свиването в театъра през 1936 г., когато нацистите освиркаха „А утре!“ от Нурдал Григ^[5]. Официално тогава не беше нищо повече от дребен нацист. Осъдихме го за измяна към Родината през 1946 г. и лежа в затвора три години. После го пуснаха на свобода под гаранция. Когато водих следствието по някои от споменатите нещастни случаи, явиха се свидетели, убедени, че са видели Харалд Юллвен близо до местопроизшествието. Бяха хора, които го познаваха от схватките преди войната, но никой не беше стопроцентово сигурен в показанията си. Тези показания впрочем го поставяха в много опасно положение, тъй като той накуцваше.

— Така ли?

— Пострадал на четиринайсетгодишна възраст и започнал да накуцва с левия крак. Разпитахме го подробно през 1945-а. Разпита водихме аз и Конрад Фанебюст — юрист по образование. Нищо. Нито дума. Никакво признание. Държахме като коз и друга следа — три от куршумите от убитите с пистолет. Всички бяха застреляни с „Лугер 505“ — немско оръжие. Арестувахме Юлвен през 1945-а в един жалък пансион в Нурднес, но в стаята му не намерихме нищо. Неговите родители бяха умрели отдавна. Нямаше семейство. Стопанството на Юлвенови принадлежеше вече на други, но въпреки това го претърсихме основно, метър по метър и дъска по дъска. Пистолет не намерихме. Кой знае къде го е хвърлил — на дъното на Воген или другаде. Така не открихме и Ротеифтен.

— И това беше краят?

— Зарекох се, че няма да се дам. Водех подробни бележки за всичко чуто относно Ротеифтен. Следствието беше приключило отдавна, но аз го продължавах на собствена глава, с по няколкогодишни прекъсвания чак до 71-ва година.

— Какво се случи тогава?

— През януари на 1971 година намериха мъжки труп с жестоко обезобразено лице в най-отдалечената част на Нурднес. Въпреки това го идентифицираха. Беше Харалд Юлвен.

— Ти видя ли го лично?

— Не видях нищо определено. Същата структура на тялото, но вече остаряло, същият дефект на крака, ала лицето бе ужасно непознаваемо.

— Кой го идентифицира?

— Жената, с която бе живял.

— А този случай изясни ли се?

— Кой да го изясни? Нещо повече — мисля, че не се постараха особено да разкрият това убийство. Два месеца по-късно излязох в пенсия, а разследването още се протакаше. На практика това означава, че ако не изникнат нови, заслужаващи внимание обстоятелства и улики, следствието ще потъне в забрава. Доста хора тогава отсъдиха, че някогашни борци от Съпротивата са го езекутирали и тези, които приеха една подобна версия, не бяха малко.

— Значи Ротеифтен е получил в края на краищата наказанието си, ако той действително е бил убитият.

Лицето на Ялмар Нюмарк беше почервенияло. Очите му продължаваха да претърсват заведението, сякаш и сега той преследваше човека, когото са наричали Ротеифтен, или неговия призрак.

— Слушай — подех отново. — Каква е връзката между всичко това и пожара в „Пофугл“?

Той се наведе към мен:

— През 1953 година Харалд Юлвен бил назначен в „Пофугл“ като куриер.

— Като куриер?

— Да. Не му е било лесно да си намери работа в първите следвоенни години, след като излязъл от затвора. Устроили са го чрез службата за настаняване на безработни.

— Ти смяташ ли, че... Възможно ли е да е имал нещо общо с пожара?

— Ще се съгласиш, че има поразяващо съвпадение. Пожарът окачествиха като нещастен случай. Ако е бил дело на Харалд Юлвен и ако Харалд Юлвен наистина е бил Ротеифтен, то той е постигнал своя „връх“: петнайсет овъглени трупа.

— Но какво е щял да спечели от това?

— Може да е бил обзет от неистова страст за кръвно отмъщение — срещу обществото, срещу хората, които се бяха борили за свобода... Или просто е свършил някому работа.

— Смяташ ли, че някой би могъл да му заплати за такова злодеяние?

Ялмар Нюмарк ме погледна, стиснал зъби.

— По време на пожара Харалд Юлвен бил един от героите. От онези, които се върнали обратно в морето от пламъци, за да спасят други. Получил няколко малки обгаряния, но го споменали в почетния списък на проявилите храброст. С това някак не напомня ли за хлъзгавата риба, която аз и Фанебюст разпитвахме през 1945-а?

— Разбирам. Значи тези свои подозрения искаше да споделиш с мен вчера?

— Подозренията ми са следните: първо, че Харалд Юлвен и Ротеифтен са едно и също лице. Ако това е вярно, не е изключена

възможността той да е имал пръст в пожара. Все недоказуеми подозрения, въз основа на които никой съд в света, не само в Норвегия, не би могъл да произнесе присъда. Разпитахме Юлвен отново, но ситуацията през 1953 година бе доста по-различна от тази през 1945-а. Принудени бяхме да се държим по-внимателно, а Юлвен този път беше и агресивен. Оплакваше се, че го преследваме. Признаваше, че някога е сгрешил, но че в името на справедливостта не би трябвало да го тормозим до края на живота му, след като вече бил изтърпял наказанието си.

— А Хагбарт Хеле? Къде е бил той през войната?

— Остана незасегнат, както повечето от това съсловие. Властите подхождаха внимателно към индустриалците. И през войната имаше нужда от работни места. Народът трябваше да живее от нещо. А в тежките следвоенни години страната се нуждаеше от солидна и надеждна икономика. Изводът е, че Хагбарт Хеле не е загубил нищо от войната, а напротив, състоянието му бе през 1945-а по-голямо, отколкото през 1939-а.

— Значи не е имало видими връзки между Харалд Юлвен и Хагбарт Хелебюст?

— Никакви, които можеха да бъдат доказани. Щяхме да действаме при наличието и на най-незначителни следи. Общинският комитет за разследване се ръководеше от Конрад Фанебюст, който през същата година беше и заместник-кмет. А и никой не бе по-заинтересован от нас в залавянето на Ротеифтен. Помня, че по цели нощи разглеждахме и преразглеждахме всички материали в тази връзка: протоколите от разпитите през 1945–46 г. и следствието около пожара. Но нищо не намерихме... Именно това...

— Да?

— Именно фактът, че не са останали никакви следи, ме накара да бъда сигурен...

Изведнъж ме осени какво има предвид Ялмар Нюмарк.

— Деянията на Ротеифтен са се отличавали...

— Да. Отличаваха се с липсата на каквито и да било доказателства. Пак беше нанесъл удар — осем години след края на войната. И се уверих поне в едно нещо...

— И то бе?

— Че Харалд Юлвен и Ротеифтен са едно и също лице. Ето защо пожарът в „Пофугл“ не престава да ме гнети.

— Какво е правил той след пожара?

— Намери си работа в една печатница. После смени няколко други. От 1959 г. заживя с някаква жена, с която се запознал в „Пофугл“. Така и не се ожениха, но до смъртта му живяха заедно. Вчера ти видя снимката ѝ на една от изрезките. Елисе Блум — най-младата чиновничка. Тя единствена се подписа под некролога му. След пожара я назначиха в общината. Там работи и сега. Именно тя го идентифицира през 1971 година.

— Имаш ли негова снимка?

— На Харалд Юлвен?

Ялмар извади бележника от вътрешния си джоб. От онези изтъркани, стари бележници с кафяви кожени корици, с които хората не се разделят цял живот, като че в тях са заключени душите им. Продължи да тършува из безбройните си джобове и най-сетне извади пожълтяла изрезка от вестник. Подаде ми я внимателно, като че се страхуваше да не се изпари във въздуха помежду ни.

Върху парчето вестник беше запечатан момент от следвоенен процес срещу петима души, влизащи в съдебната зала. От текста ставаше ясно, че тримата по средата са подсъдимите, а другите двама — цивилни полицаи. Последният от тримата бе Харалд Юлвен, полускрил лицето си зад гърба на мъжа пред него, та чертите му се различаваха доста трудно. Имаше дълго и тясно, почти конско лице, подчертан нос, изпъкнали вежди и големи уши. Над дясното му слепоочие кичур тъмна коса. Другите от снимката ми бяха непознати. Преди да върна изрезката на Нюмарк, разгледах внимателно Харалд Юлвен.

— Добре.

— Точно така, Веум... Добре. Доста важни истории свършват само с едно добре... а не със справедлив завършек. Изглежда, просто няма справедливост. Има само старци, упорити като мен, които не могат да се избавят от мисълта, че са имали и имат право както тогава, така и сега! — Впил свиреп поглед в празната си чаша, той я вдигна и разклати над устата си, за да се увери, че в нея наистина няма нищо. Изтече само малко пяна и Ялмар я постави отново на масата, след което решително стана. — Веум, сега знаеш всичко, което знам и аз,

поне в основни линии. Отивам си вкъщи. Още не съм във форма. Довиждане!

И аз понечих да стана, но той посочи към моята все още полупълна чаша и каза:

— Стой си тук. Със здраве!

Усмихна се горчиво, облече палтото си и излезе с вестника в ръка. Зад него вратата се затвори.

След няколко секунди чух това, което стана на пресечката зад полуотворените прозорци със сиво-жълтите пердета: рев от мотора на автомобил, от изскърцване на спирачки, свистене на гуми по сапуненохлъзгав паваж, удар на твърд метал в нещо или в някого и страшния звук на смачкано човешко тяло, рухнало с все сила, след като е било метнато нагоре.

Моторът на автомобила изрева отново и се чу как колата завива зад следващия ъгъл.

Скачайки, аз обърнах масата. Всички посетители се бяха обърнали към прозорците. По лицата им се четеше изумление в различна степен — според алкохола, който бяха погълнали. Почти повалих портиера и излетях навън. Голям тъмносин автомобил — комби завиваше към края на Страндкайен зад Мюхорнет. Втурнах се натам.

Пресечката беше пуста. На кръстопътя срещу Страндгате зърнах двама души с изплашени лица.

Будката за вестници зад ъгъла беше преобърната на тротоара, но почти не ѝ обърнах внимание.

Само едно нещо имаше значение за мен в този миг. По средата на улицата, с лице към паважа, лежеше Ялмар Нюмарк. В канавката се търкаляше полуразгънат вестникът му, острият вятър надигаше страниците и те помръдваха като криле на умираща птица. Това бе единственото нещо, което се движеше.

[1] НРП — Норвежка работническа партия (соц. Дем. Партия) — Б.пр. ↑

[2] Ротеифтен (норв.) — отрова за плъхове. — Б.пр. ↑

[3] Юлвен — вълк (норв.). — Б.пр. ↑

[4] Национал Самлинг — партия на норвежките фашисти. — Б.пр. ↑

[5] Нурдал Григ (1902–1943 г.) — норвежки писател, загинал в борбата срещу фашизма. — Б.пр. ↑

6

Коленичих до Ялмар Нюмарк. Не се осмелих да го докосна, понеже съществуваше опасност да си е счупил врата. Прилепих лице почти до паважа, за да се уверя, че в устата му няма нищо, което би могло да затрудни дишането му. Леко прокарах пръсти по шията му. Пулсът се усещаше, но биеше неравномерно. От едното му ухо се стичаше струйка кръв, а носът му, изглежда, се бе счупил при удара в земята. Имаше нещо патетично в силното неподвижно тяло на стария мъж, който бе тъй жизнен само допреди няколко минути, тъй жизнен и... обзет от страх.

Над нас ръмеше тихо, ситните капки на дъжда се отцеждаха по нас и в канавката, където вестникът на Ялмар бавно ги поемаше, натежавайки от влагата, и вече не мърдаше под полъха на вятъра.

Пристигна портиерът от заведението.

— Позвъних на бърза помощ — каза той. — Но вече...

— Още не. — Аз задържах ръката си отстрани на шията му, сега пулсът беше по-слаб.

Огледах се отчаяно. Тази част на улицата беше поразително безлюдна. Двамата горе на ъгъла до светофара бяха останали на местата си, за да подчертаят, че нямат нищо общо със случилото се.

Пристигна линейката. Двама санитарни носачи бързо и опитно изскочиха от нея. Един бърз поглед им бе достатъчен, за да се ориентират в обстановката. Придържаха врата на Ялмар, докато го слагаха на носилката и в линейката. Последвах ги.

— Искаш да дойдеш с нас? — попита единият.

— Познавам го.

Той ми направи знак, че мога да се кача отзад в колата. После пое окачения над нас кислороден апарат.

Наведох се към седалката на шофьора:

— Имаш ли радиотелефон?

Шофьорът запали мотора и кимна утвърдително.

— Съобщи на полицията, че трябва да търсят голям тъмносин товарен автомобил, който потегли нагоре към Нурднес — добавих аз.

— Нещо друго?

Поколебах се.

— Предай поздрав от Веум и кажи, че ще остана в болницата, докато... — Не знаех какво ще чакам там. — Докато всичко стане ясно.

Той предаде съобщението по радиотелефона без повече въпроси, пусна сирените и увеличи скоростта с леко натискане на газ педала. При първия кръстопът минахме на червено и стените на къщите полетяха насреща ни като на кино. Въпреки това виждах всичко, край което летим, с натрапваща се яснота: хората изпъваха шии и гледаха, автомобилите свиваха веднага встрани, а шофьорите обръщаха лица към нас в момента, в който ги задминавахме.

Другият санитар, юноша със светла и късо подстригана коса, с мъх над горната устна и с румени бузи, държеше кислородната маска близо до лицето на Ялмар Нюмарк, чийто широк гръден кош се движеше учестено, а от време на време от тялото му излизаха хриптящи звуци. Всички мълчахме.

Колата летеше направо към Хаукеланд. На върха на Калфарет Ялмар Нюмарк изведнъж вдигна глава и се огледа. В очите му се четеше недоумение. Постепенно ме позна и се обади със слаб и несигурен глас:

— Ве... Веум?

Кимнах му и се усмигнах — замръзнала, насилена усмивка.

Той искаше да каже още нещо. Търсеше думите. Наведох се ниско над него. Младият санитар ме следеше внимателно. Шофьорът ни наблюдаваше в огледалото.

Ялмар Нюмарк отрони:

— Веум... Ако умра...

Поклатих глава, за да му покажа, че го разбирам, а после отрицателно я завъртях, за да разбере, че няма да умре.

— Изясни... какво наистина се е случило с Шауер-Юхан... седемдесет и първа... той затвори очи и се унесе.

В момента, в който влизахме през портала на болницата, той пак отвори очи и задъхано повтори:

— 1971-ва. Шауер-Юхан... — След това се унесе отново.

Двамата носачи тичешком влязоха в сградата с носилката на Ялмар Нюмарк. Там други санитарни поеха, а аз ги последвах в асансьора и нагоре, без някой да ми каже нещо.

Ялмар Нюмарк бе закаран направо в операционната. Една мила жена, тъмнокоса, с маслинен оттенък на кожата и кафяви очи, ме въведе в малка приемна, обзаведена с мебели, сякаш купени на разпродажба, и украсена с няколко растения в саксии, които изглеждаха като да са от преди Първата световна война.

На една от масичките имаше вестници от предишния ден, като че нарочно. Обзе ме чувството, че самият аз съм някаква новост от вчера.

Не ме обезпокояваха. Стаичката бе отделена от коридора с тънка стена, остъклена в горната си половина. Зад стъклата виждах припрени хора в бяло да сноват насам-натам. Никой не ми засвидетелстваше повече внимание от бегъл поглед. Докато сам не потърсех някого, можех спокойно да си седя. Дали беше така и с пациентите? Стоиш си там, където са те тикнали, и ако сам не потърсиш някого, никой не те безпокои. После идва денят, в който забелязват, че мухите вече са се налепили по теб.

Старши полицейският инспектор Якоб Е. Хамре надзърна през остъклената половина на вратата, почука и влезе.

— Така си и мислех — каза той. — Да не би да имаш нова кантора, Веум?

— По-спокойна от тази не бих могъл и да намеря. Сядай. Искаш ли нещо? Чаша етилов етер? Една доза валериан? Или нещо за сърцето?

Той ме огледа и се настани полуусмихнат на един свободен стол.

— Същият стар Веум? Нищо не те променя.

— Как не, променя ме, но само вътрешно.

Якоб Е. Хамре беше безупречно елегантен: светъл двуреден шлифер върху сив костюм; черни обувки; светлосиня риза и тъмносиня вратовръзка. Беше по-млад от мен само с няколко години, а изглеждаше да е с най-малко десет, че и с повече, при това красавец. Якоб Е. Хамре принадлежеше към онези полицаи, които напомнят наивни бойскаути, но могат да бъдат хитри и коварни като дърти сутеньори. Бе симпатичен с привидната си безличност, с една дума, мъж, мечта за всички тъщи, но съвсем не дотам и за дъщерите им.

— Получих съобщението ти — каза той — и дойдох лично. В течение ли си на случилото се? — Той погледна почти смутено

бомбетата на обувките си, после вдигна поглед и го прикова, твърд и остър, в лицето ми.

— Намерихте ли автомобила? — попитах аз.

— Да. В края на улица Сьондсгате. По всяка вероятност е бил откраднат.

— Хм. Да. Ялмар Нюмарк и аз бяхме само приятели, това мога да кажа. Или по-скоро познати. При това отскоро, но си имахме приказката. А и общи интереси.

— Какво имаш предвид?

— Като следователи. Той разказваше доста неща за стари случаи.

— Искаш да кажеш, че Нюмарк използваше годините си на пенсионер, за да се рови в стари углавни дела.

— Не знам колко надълбоко рови в тях, но във всеки случай тези занимания го увличат. Какво му е положението? Казаха ли ти нещо?

— Да чакам. В момента е на операционната маса. За какви случаи говорихте с него, Веум?

— За Ротеифтен, един тип, когото наричали Ротеифтен, това говори ли ти нещо?

— Не.

— А пожарът в „Пофугл“?

Нещо просветна в светлите му очи:

— Та това са толкова стари истории!

— Те са стари и за мен. Ротеифтен бил прословут предател, а по всичко личи — и убиец от годините на войната. Така и не го разкрили. „Пофугл“ била фабрика за бои на Фьосангервайен, изгоряла през 1953 г. Петнайсет души загинали, а един мъж, който Ялмар Нюмарк подозира, че е бил Ротеифтен, работел там като куриер по времето на произшествието.

— Как се е казал?

— Харалд Юллвен.

Хамре извади бележник и си записа името.

Аз добавих:

— Но е мъртъв.

— Аха? — Той спря да пише и впери поглед пред себе си. — Разкажи ми за какво си говорехте днес?

— За този човек, за Ротеифтен. Той... той беше нервен, сякаш някой го преследваше. Но това се дължеше може би на ракията. Вчера

изпихме заедно цяло шише.

— Така ли?

— После си тръгна... Седях точно до прозорците, обърнати към пресечката, където се случи това. Чух всичко: мотора на автомобила, изсвистяването на спирачките и падането на тялото му.

Той пак се наведе към мен:

— С други думи, не мислиш, че е просто нещастен случай?

— Не, по дяволите! Някой го блъсна, Хамре, нарочно.

— Защо?

Вдигнах рамене и разперих ръце.

Хамре отбеляза:

— Един криминален следовател неминуемо си създава врагове. Може би точно някой такъв е чакал Ялмар Нюмарк във на пресечката...

— В линейката, по пътя насам, той спомена нещо — поколебах се. — „Ако умра“ каза той...

— Да?

— В такъв случай аз трябва да разбера какво се е случило с Шауер-Юхан през 1971-ва.

— Шауер-Юхан, 1971-ва? — Той пак извади химикалката си. — И нищо повече?

— Не. Само това.

— Ние трябва...

Една възрастна медицинска сестра, която дойде от коридора, го прекъсна:

— Лекарят ви моли да дойдете, господин старши полицейски инспектор — каза тя със служебен тон, а към мен въобще не погледна.

Мухите все още не ме бяха нападнали.

Хамре ме остави. Седях и наблюдавах коридора. Фигурите се плъзгаха тихо по настилката му, като в куклен театър за глухи. Беше спокойно. Чувах само как меките лапи на дъжда гаят стъклата на прозорците: сякаш някое пухкаво, кадифено зверче искаше да се вмъкне вътре.

Хамре се върна обратно след четвърт час. Изглеждаше облекчен.

— Върви добре, Веум. Пострадал е тежко, но ще живее.

— Колко тежко?

Той отвори бележника си и прочете:

— Счупване на черепа. Силно мозъчно сътресение, едното тъпанче спукано. Спукана кост на дясната ръка, малко над китката. Счупено ребро и още четири — пукнати. Наранявания на десния бъбрек. Счупване на лявата бедрена кост и на десния глезен. Вътрешни и външни телесни повреди, между другото и счупен хрущял на носа — той вдигна поглед, — притъпили са му профила.

— В безсъзнание ли е?

— Не. Дали са му приспивателно. Лекарят каза, че му е необходим много сън, имал яко телосложение за годините си и смята, че ще се оправи.

Станах и погледнах към вратата.

— Е?...

Той закопча шлифера си:

— Не си ли спомняш нещо повече, Веум? Не ти ли каза къде отива, когато излизаше от кафенето?

— Само че смята да се прибере вкъщи.

— Често ли се срещате?

— Два или три пъти седмично.

— Бил ли си при него вкъщи?

— Само веднъж, вчера. Показа ми някои стари изрезки от вестници, за пожара в „Пофугл“.

— И аз ще огледам какво има там. Можеш ли да наминеш утре при мен, да кажем, в 11 часа?

Съгласих се и попитах:

— Ти познаваш ли Ялмар Нюмарк, Хамре?

— Лично не. Той се пенсионира през 1971-ва, а по това време аз работех в друг град.

— В кой?

— В кой? — Той иронично вдигна вежди: — В Ставангер.

— Тогава сигурно познаваш един полицаи на име Бертелсен.

В погледа му долових ирония:

— Разбира се, че го познавам. Но не искам да мисля, че ти е бил симпатичен?

— Не, естествено.

Навън, пред зданието, поспряхме за миг. Хамре посочи към един черен фолксваген:

— Да те откарам вкъщи, Веум?

— Благодаря, но имам нужда от малко чист въздух.

— Добре тогава. Ще се видим утре.

— Да, ще се видим.

Той тръгна към автомобила. Изведнъж ми хрумна нещо и аз викнах след него:

— Хамре.

Той се обърна.

— Да?

— 1971 година е годината на смъртта на Харалд Юллвен. Годината, в която нещо се е случило с някого по прякор Шауер-Юхан. Годината, в която Ялмар Нюмарк е излязъл в пенсия.

— А, така ли? — проточи Якоб Е. Хамре разсеяно, седна в колата си и потегли.

— Една година, богата на събития — продумах на себе си.

8

На следващия ден мъглата бродеше като призрак из града. Сиви пипала се протягаха към мен иззад ъглите на къщите, а нагоре по моята улица се носеше смразяващият полъх на вятъра откъм морето, вятър, напомнящ за есента.

Якоб Е. Хамре говореше по телефона. Махна ми да седна в един неудобен стол и продължи разговора си, като нещо си записваше.

— Два литра прясно мляко, един кефир, килограм непресято ръжено брашно и яйца. Ще видя. Да. Както обикновено, надявам се. Прекрасно. Довиждане.

Огледах се. Откога не бях седял тук? Две-три години, а стаята въобще не се бе променила. Беше точно такава, каквато си я спомнях — стая, която се забравяше още преди да си я напуснал: безлични стени в неопределен цвят, полици, отрупани с наказателни кодекси и постановления, същият изглед към същата стара сграда на банката. Бях седял в доста такива канцеларии — помещения, от които на човек му се искаше да излезе по-бързо.

Възелът на вратовръзката му беше поотпуснат, иначе си беше все същият, безукорен Якоб Е. Хамре. Хубавото му лице, спокойно и недостижимо, бе извърнато към мен, тъмната, добре сресана и грижливо пригладена коса падаше връз дясната половина на челото му.

От Якоб Е. Хамре се излъчваше и елегантност, намекваща, че по му прилича да седи в някой от кабинетите в сградата от другата страна на улицата като любезен шеф на служба „Заеми“, който с искрено огорчение отклонява молбата на поредния просител.

— Какво е положението му? — попитах аз.

— Оправя се. Може би ще е възможно да поговорим с него днес — по-късно.

— А те, или той... от автомобила?

— Нищо. Разбира се, ще вземем показанията на очевидците, но засега нищо конкретно. Една възрастна дама предполага, че е видяла синьото комби на паркинга с мъж зад волана, но не го разгледала

отблизо и не е в състояние да даде дори най-бегло описание на външния му вид. Резултатите от експертизата за отпечатъци от пръсти досега не доведоха доникъде. Работим повече с автомобила, но...

— Чий е автомобилът?

— На един спортен клуб. Никога не го използвали следобед.

— А какво ще кажеш за онова, за което ти говорих?

Хамре се облегна назад, постави длани на ръба на бюрото и известно време ги оглеждаше, сякаш се чудеше дали ноктите му са достатъчно късо подрязани.

— Поразпитах тук, в нашата сграда, хора, които са познавали Нюмарк. Оказа се... Ялмар Нюмарк е бил превъзходен полицай в много отношения. Но имал един основен недостатък — склонността да се ангажира прекомерно лично с някои от поверените му случаи. И то невинаги успешно. В края на службата си отдавал предпочитание на няколко случая, които непрекъснато разнищвал. Един от тях е и пожарът в „Пофугл“. — Той погледна към мен. — Но кого, дявол го взел, го е еня за пожар в промишлено предприятие отпреди двайсет години, когато капацитетът ни едва стига за решаване на текущите задачи.

— А как стоят нещата с другите въпроси? Кой е Шауер-Юхан?

Той отегчено се прозина:

— Това е бил последният случай на Ялмар Нюмарк, преди да ни напусне, който също му станал фиксидея.

— Но защо?

Хамре погледна през прозореца.

— Представи си само колко подобни случаи има през годината: Някоя от „волните градски птици“ се загубва или просто взема влака за Осло. Или морските вълни изхвърлят трупа му след няколко седмици, че и след година. Или се напива до смърт и лежи временно в някоя жалка стая, докато не се сетят да го потърсят. Четвърти го пребиват до смърт — в тази среда тежко се общува. Случаите са много и те рядко попадат в списъка с предимство. Поне преди да има доказана углавност. Шауер-Юхан е бил такъв случай.

— Ще ми го разкажеш ли?

Той извади една папка от чекмеджето вляво на бюрото и я разлисти.

— Юхан Улсен, роден в Берген през 1916 година. Бивш моряк и докер. Нелегална дейност през войната. Алкохолик. Присъда като празноскитащ елемент през 1960-а, нищо друго в графата за присъди. Изчезнал е през януари 1971-ва, но за това е било съобщено едва през февруари на същата година.

— Кой е съобщил за изчезването му?

— Една жена, Олга Съоренсен, която на периоди е била негова... да се изразя съвременно, съжителка. Изглежда, е смятала, че просто някъде се е запилял по обичая си.

— А резултатът от следствието?

Той запрелиства по-нататък, мърморейки под нос.

— Изобщо не е бил намерен. Погледнато формално, и сега го търсят. А току-виж, че живее благополучно на Канарските острови, където слънцето и конякът са по-лесно достижими, отколкото на нашите географски ширини.

— Има ли негови снимки? Или описания?

Той пак разтвори папката. Извади една снимка и ми я подаде. Беше от онези, които правят в полицейските участъци, а после те изненадват с тях при следващи поводи: ярко осветена, анфас и в профил, като снимка в паспорт, с единствената разлика, че фактически се намира в „албума“ на престъпниците.

Юхан Улсен, по прякор Шауер-Юхан, имаше издължена конска физиономия, наподобяваща лицето на Харалд Юлвен. Но ушите му бяха по-малки, а очите — доста раздалечени. Беше небръснат, с горчиво, даже презрително изражение около тънките устни.

— Ето описанието му! — каза Хамре и ми подаде напечатан лист.

Юхан Улсен е бил 1,76 висок, със сини очи и тъмноруса коса. Освен старата рана в лявото му коляно, която била причина да накуцва, не е имал други особени отличителни белези.

Прочетох последните изречения два пъти, за да съм напълно сигурен, че съществуват. После погледнах Хамре в очите, в стомаха ми нещо заигра.

— Сега добре разбирам защо Ялмар Нюмарк е бил така погълнат от този случай — казах.

— Защо?

— Нима не прочете? Шауер-Юхан е накуцвал с левия крак като Харалд Юллвен. А Харалд Юллвен е изчезнал — нека така го наречем — едновременно с Шауер-Юхан през януари на 1971 година...

9

— Ето документите за Харалд Юллвен — рече Хамре и отвори друга папка, по-натъпкана от предишната. С показалеца на дясната си ръка той посочи и трета, двойно по-дебела от другите две.

— А ето и за пожара в „Пофугл“. Намерих това-онова.

По ръба на една от папките с документи от „Пофугл“ имаше следи от паяжина. Той побарабани с пръсти по папката и във въздуха се вдигна облаче прах:

— Сам виждаш, че водим сериозно следствие.

— Не се съмнявам.

— Това е добре...

Хамре отвори папката с материалите от делото на Харалд Юллвен и бързо прелисти пожълтелите анкетни бланки от съдебните процеси срещу изменници на родината. Към тях бяха прикрепени копия на протоколите от разпитите.

— Това са стари материали — промърмори той. — Но тук...

Последният период от живота на Харалд Юллвен беше събран в голям класьор. Хамре отвори неголям кафяв плик, извади цял наръч фотографии, погледна ги безразлично и ми ги подаде.

Снимките на Харалд Юллвен не бяха приятни. На една от тях той лежеше гол по гръб и се виждаше цялото му тяло — покрито със синини от кръвоизливи вследствие на страшен побой. Но за да се увери човек в това, нямаше нужда да гледа тялото му. Най-страшно е била обезобразена главата. Лицето му е било раздробено на парчета с жестокост, подобна на която не бях виждал. Някой беше го смазал в неузнаваема маса от кости, хрущяли, накълцано месо и кръв. Гъстата му коса беше сплъстена от кръвта, а едната ръка, по всичко личи, е била счупена. От китката ѝ стърчаха парчета кости, а пръстите се бяха разперили.

Другите снимки, направени отблизо, бяха такива, че ме присви стомахът. Една от тях беше фокусирана в пръстена на левия му безименен пръст. Емблемата на пръстена се виждаше ясно: свастика.

На три-четири фотографии беше фиксирано положението на трупа от различен ъгъл. Той лежеше върху чакъла сред ясно забележими петна мръсен сняг, на една от тях личаха няколко черни, голи дървета.

Оставих снимките на бюрото и казах:

— Не са за ученици от неделното училище. Как са могли да го идентифицират?

Хамре разрови хартиите:

— С него е живяла една жена. Е... е... Елисе Блум.

— Работила е в „Пофугл“ — добавих.

Той вдигна глава от документите.

— Ах, да, разбира се, там е работил и Харалд Юллвен. Като куриер, нали?

— Да.

Той продължи:

— Елисе Блум го е разпознала.

— В този вид?

Той ме погледна малко високомерно.

— Тя е живяла с него... — Той отново сведе поглед към папката.
— Дванайсет години. Човек има и други отличителни белези освен тези по лицето, Веум.

— Да, да. Сигурно си прав. Това ще да е било голямо изпитание за нея.

— А пръстенът е бил негов със сигурност.

— Можело е и да е на друг.

— Можело е, но не са съществували основания за съмнение относно свидетелските показания на Елисе Блум. И въпреки това тя е била разпитана подробно по време на следствието.

— Тя самата търсила ли го е?

— Не е имала време. На 13 януари Харалд Юллвен ѝ казва, че отива на кино. Същата нощ не се върнал, но за госпожа или госпожица Блум това не било нещо необикновено. Той си бил въобще такъв, непредсказуем. Нерви от времето на войната според нея. Често не можел да заспи и по цели нощи бродел из улиците. Но не и през онази нощ.

— Значи?

— Намерили го хора, тръгнали на работа в около седем часа сутринта на 14 януари. Има един страничен път към северната страна на Нурднес. В снега наоколо имало следи от борба, но никой от живеещите наблизо не чул нещо необичайно. Знаеш, че това е една от спокойните части на града.

— Знам. Там съм израсъл.

— Във вътрешния си джоб носел удостоверение за самоличност и портфейл със 180 крони. Потърсихме адреса му и така намерихме Елисе Блум.

— Ялмар Нюмарк взел ли е участие в разследването?

— Да.

— А той могъл ли е да идентифицира Юллвен?

— Той не е имал с него сексуални отношения, Веум. Освен това били изминали над 20 години, откак го бил видял за последен път. Правили опити да намерят някой друг, който да потвърди декларацията на Елисе Блум, но се оказало невъзможно. Те живеели много затворено, без приятели, без семейство — като на заточение.

— Слушай, когато Шауер-Юхан изчезнал, някой не се ли е сетил да покаже на неговата приятелка трупа на Харалд Юллвен.

— Не е имало основание за това. Харалд Юллвен бил намерен в средата на януари, а Шауер-Юхан започнали да търсят едва месец по-късно и на това следствие, както вече ти казах, въобще не е давано предимство. А през средата на февруари следствието около убийството на Харалд Юллвен на практика е било прекратено.

— Така бързо?

— Да. — Той запрелиства купчината документи. — Съставили са списък на кръга от хората, които са го познавали, включително и на тези от годините на войната, но не е било лесно. Разбира се, по снега е имало и следи: отпечатъци от обувки, стъпки от още двама души, освен тези на самия Юллвен, от автомобил, паркиран до бараките на стария склад. Следствието обаче не дало никакъв резултат. Пък и...

— Да.

— Това може на едни да е харесало, а на други не. Не съм имал нищо общо с въпросното следствие. Даже и в града не съм бил тогава нито веднъж.

— Какво значи, че на едни е харесало, а на други — не?

— Убийството е имало особен характер, не мислиш ли?

— Може би. Какво имаш предвид — жестокостта?

— Да. Всичко говори за пристъп на ярост или мъст. Харалд Юлвен е бил известен изменник. И от документите се разбира, че е съществувало силно подозрение, че е идентичен с този Ротеифтен, за когото ти ми разправяш.

— Точно така.

— Много близко до мисълта е, че на някогашни борци от съпротивата най-сетне се отдала възможност да изпълнят ролята на Възмездието. Сигурно и много хора от полицията са мислели, че Харалд Юлвен си е получил заслуженото.

— И са снели случая от дневен ред.

— Дали са му всички шансове, но след продължилото повече от месец напрегнато и безрезултатно следствие, подновявано при новите улики в продължение на 5–6 месеца, било решено да го оставят в „активен покой“. Следствие като това никога не се прекратява, Веум. Поне до изтичането на срока за давност.

— Зачислили са го към низа от неразкрити убийства, а?

— Да, но ти рядко ще чуеш да го споменават в такава връзка в ежедневния или седмичния печат. Харалд Юлвен просто не е бил жертва, към която хората изпитват състрадание.

— А останалата сам-самичка Елисе Блум?

— Е да, винаги има някой да скърби. От разпитите пролича, че е знаела за миналото му през войната. Може би не всеки избор на спътник в живота е еднакво безпроблемен.

— Къде е била вечерта, когато са убили Юлвен?

— На бинго^[1]. Мога да те уверя, че при тях, вкъщи, е бил направен най-подробен обиск. Не намерили нищо, което да показва, че тя е имала каквото и да било отношение към убийството.

— Добре, добре.

— И така, да завърша, Веум. Съдейки по всичко, което съм издирил досега за Харалд Юлвен, пожара в „Пофугл“ или за Шауер-Юхан, не мога да заключа, че тези неща биха могли да имат каквото и да било общо с прегазването на Ялмар Нюмарк вчера следобед.

— С други думи?

— Тоест ние действаме, изхождайки от хипотезата, че това е обикновен нещастен случай с човек, блъснат от автомобил, както става от време на време. Най-грубото престъпление било извършено, когато

водачът не спрял, а избягал. Може да е бил пиян или някой, който много е бързал.

— Но автомобилът е бил откраднат, нали?

— Много вероятно. Ние разпитваме и оглеждаме подробно всички от спортния клуб. — Той преглътна. — Всички тези пътни произшествия са ужасни, а пресечката там, между двата светофара, е много опасен участък. Автомобилистите преминават първия кръстопът и веднага поглеждат към зеления светофар на втория. После натискат докрай газта, затварят очи и се надяват, че всичко ще мине благополучно. Най-често е така. Но от време на време на пътя излиза човек...

— В нашия случай Ялмар Нюмарк.

— Да, а...

— Хубаво — свих рамене. — Това си е ваша работа. Кажете ми само...

— Какво?

— Тук има ли някой, който да се е занимавал с делото „Пофугл“.

— Данкерт Мюс е единственият. По онова време той е бил младо конте.

— Данкерт Мюс — повторих.

— Да. Не се ли познавате отпреди?

Станах. Хамре се зае да прибира книжката пред себе си.

— Добре, Веум. Ако се случи да изплуват още трупове...

— Трупове?

Той се усмихна обезоръжаващо:

— Само шега. Извинявай, ако те засегнах.

Преглътнах.

— Съвсем не. — Излязох и го оставих да седи зад бюрото си, закрил с гърба си дневната светлина.

[1] Бинго — вид хазартна игра. — Б.пр. ↑

10

Вратата към канцеларията на Данкерт Мюс беше полуотворена. Той седеше, забил глава в куп бумажки, който, съдейки по височината му, би могъл да бъде партитура към встъпителен марш на бюрокрацията. Но Данкерт Мюс не ми изглеждаше много музикален.

Беше по риза. Кафявото му яке висеше на облегалката на стола, а възелът на вратовръзката му беше разхлабен и неугледен. Всичко по него изглеждаше разпуснато и висящо с изключение на приплеснатото му сиво бомбе, което някой някога бе надянал на главата му и което — в това бях напълно уверен, — той сигурно не сваляше от главата си дори във ваната. Никога не го бях виждал без бомбе.

Беше усетил, че някой го наблюдава, и внезапно срещнах очите му под периферията на бомбето. Погледът му ме прониза:

— Какво, по дяволите, стоиш там и се пулиш?

Отворих широко вратата с намерение да вляза.

— Сметнах, че е минало доста време, откакто...

Той посочи с ръка пода пред мен:

— Нито сантиметър през прага, Веум! Предупреждавам те. Казал съм веднъж завинаги: не желая да те виждам, не желая да те чувам, не желая да говоря с теб. Нито дума! — Изведнъж тонът му стана полюбезен. — Преди да си се разположил от другата страна на бюрото ми, знай, че ще ти изнеса една хубава поучителна лекция със свитки и звезди посред бял ден. Ясно?

— Съобщението прието — отвърнах му аз и леко се облегнах на рамката на вратата.

Данкерт Мюс ме погледна със злост, а аз подех:

— Спомняш ли си нещо за пожара във фабриката „Пофугл“, Мюс?

Видях, че въпросът ми потъна зад бръчките на челото му, и си представих образно как се блъска насам-натам като ехо в кухото пространство в главата му.

— Пофугл^[1]? — каза той приглушено, после се опомни. — Ще ти дам аз на тебе един паун, натруфен папагал такъв! И разбери, по дяволите, че не давам отговори на въпроси на третокласни аматьори. Ти чу какво казах!

Той се надигна заплашително зад бюрото и аз бързо се отдръпнах от вратата. Сиво бледото лице с безцветни очи, широката челюст и косата с миши цвят под изкривеното бомбе не ми допадаха, още повече, когато туловището му се раздвижи около масата в посока към мен.

Но той се задоволи с раздражено изгрухтяване и затръшна с трясък вратата под носа ми.

Останах сам пред табелката на вратата му: „Старши полицейски инспектор Д. Мюс“. Бели букви на синьо-сив фон. И те толкова гостоприемни, колкото той самият.

Следващата врата, също полуотворена. Беше ден на отворени врати в полицейския участък. Може би бяха поканили посетители да го разгледат?

Вегард Вадхайм стоеше пред етажерката в стаята си и прелистваше един голям правен наръчник, подвързан в червено. Бе слаб, тъмнокос и сгърбен, с няколко сиви къдрици зад ушите. Някога участвал в норвежкия национален отбор по лека атлетика в бяганията на дълги разстояния и апогей на международната му спортна дейност бе неговото участие в олимпийското бягане на 10 000 метра в Мелбърн през 1956 г. Една-две години по-късно бе издал няколко стихосбирки. Не бях имал сблъсъци с него и можехме да проведем относително сносен разговор, особено след неприветливото ми посрещане от страна на някои други в сградата.

— Привет! — казах аз и той вдигна глава. Тъмните му очи ме погледнаха замислено. Вегард Вадхайм винаги изглеждаше замислен. Въпреки че бяха изминали двайсет години от издаването на първата му стихосбирка, имах чувството, че той непрекъснато твори и създава стихове, че едва ли не всеки момент търси най-подходящата дума, най-добрата формулировка.

Беше поет по призвание, но опитът ми подсказваше, че е реалист, и то в най-висока степен.

— Ти кога дойде в Берген, Вадхайм? — попитах го аз.

Той ме погледна учудено.

— Кога съм дошъл в Берген? Веум, ти да не си станал журналист?

— Още не. Отнася се за Ялмар Нюмарк.

Той веднага стана сериозен.

— Да, чух за това произшествие. Било е ужасно. Но ще прескочи трапа, нали?

— Да. Слушай...

Той ме погледна с интерес:

— Подушвам опасността, Веум. Ти смяташ, че случаят е предумишлен.

— Не знам, но Нюмарк имаше какво да разкаже, много неща.

Той прокара ръка през косата си.

— Влез, Веум.

После остави книгата, седна на ръба на масата и посочи с ръка един свободен стол, но аз останах да стоя прав и се облегнах на стената.

— Ти познаваше ли Нюмарк? — попитах.

— Разбира се. Работехме заедно, преди да се оттегли, но след това се виждахме сегиз-тогиз. Рядко се случва някой пенсиониран колега да дойде тук да ни види, Веум. Ние винаги сме под пара и те знаят това.

— И все не достигат хора?

— Да — кратко каза той. — Дойдох в Берген в началото на 60-те години. Ялмар Нюмарк бе дълги години един от най-близките ми приятели. Научи ме на много неща.

— С други думи, това ще рече, че ти... Слушай, как смяташ, Ялмар Нюмарк беше ли добър полицаи?

Вегард Вадхайм ме погледна тъжно:

— Добър полицаи? Зависи какво се разбира под това определение. Може би имаме две различни схващания по този въпрос. Такава е поне ситуацията тук, в тази сграда. Но мога да ти отговоря: да, беше, според мен. Аз свикнах да се доверявам на оценките и заключенията му. Той притежаваше голямото изкуство да познава хората и винаги беше на тяхна страна, разбираш ли? Много от нас се придържат само към параграфите, а изходната точка трябва да бъдат хората, които срещаме, Веум. Никой не е безпогрешен. В това число и

служителите от полицията. И не всички параграфи ли са по необходимост вечни истини.

— Ти добре ли опозна Ялмар Нюмарк?

— Дотолкова добре, доколкото човек опознава колегите си, без да става личен приятел с тях. Той живееше сам и в много отношения беше резервиран, имаше малко истински приятели, нямаше семейство. Мисля, че е живял много усамотен живот, но той си искаше да е така. Няколко пъти обядвахме заедно, канихме го на гости вкъщи, но... Ценяхме се един друг в работата. Извън нея се виждахме много рядко.

— Когато се запознахте, той не се ли занимаваше с някои стари случаи?

— Какво имаш предвид?

— С произшествия от годините на войната. С един предател и убиец по прозвище Ротеифтен. С пожар в една фабрика за бои — „Пофугл“ — през 1953-та. Петнайсет загинали. С едно изчезване — да, това е било по-късно, през 1971-ва. И с едно убийство също през 1971 година.

— Мисля, че смесваш картите, Веум. Да започнем с първото, за което попита. Той разказваше за някои неща от времето на войната. Заемал е доста централно място в движението на местната Съпротива. Беше интересно, но ти знаеш как стоят тези неща. Всички имат какво да разкажат от войната. Постепенно детайлите започват да се губят. Но аз си спомням този прякор — Ротеифтен.

— Спомняш ли си някои неща за споменатото от теб убийство през 1971 година? Беше убит мъж, за когото някой смяташе, между другото и Ялмар Нюмарк, че бил идентичен с този Ротеифтен, нали?

— Да. Случаят остана неразкрит.

— Неразкрит, правилно. Това беше брутална история, но в много отношения типична. Екзекуция от онези, каквито нередко устройват в престъпния свят. Доносникът бива екзекутиран по този начин. Както и търговецът на наркотици, който не може да плати за получената от него пратка. И това, изглежда, може да се случи и на стари нацисти. Това съвсем не е така невероятно.

— А как стои случаят с изчезването?

— Един, на име Шауер-Юхан, е изчезнал почти по това време. Имал почти същото телосложение като този Харалд Юллвен или Ротеифтен. Никога вече не се появил.

— Тая работа не си я спомням.

— Е, да. За такива отрепки никой не държи сметка. По-друго е с корабопритежателите.

Той ме погледна огорчен:

— Съжалявам. Не мога да се сетя за този случай.

— За пожара през 1953 година според Ялмар Нюмарк най-дейно е допринесъл Харалд Юлвен, тъй като е работил там. Ялмар е убеден, че това не е било нещастен случай, а нещо много по-сериозно — престъпление. И бе непрекъснато под влиянието на тези предположения. Даже в деня, преди да го прегазят, говореше за това. Не ги бе забравил, въпреки че са изминали трийсет години от изгарянето на „Пофугл“, а десет от изчезването на Шауер-Юхан и неразкритото убийство. Той... Не съм сигурен, но имам чувството, че продължава да води сам следствието. Ето че го сгазиха, оживя по чудо. Не виждаш ли взаимовръзката?

Вегард Вадхайм дълго ме гледа.

— Не ми се струва много вероятно, но предполагам възможна взаимовръзка. Ала... — Той махна с ръка. — Защо идваш при мен? Случаят е възложен на Хамре и аз мога да те уверя, Веум, че Хамре е прекрасен младеж. Ако има нещо, той ще го разкрие. Аз... — Той протегна ръка към телефона.

— Идвам от него, той не беше особено заинтересуван от случая. Ти би могъл да говориш с него за това и...

Вратата се отвори. Влезе жена с куп преписки в ръка.

— Тук е. Мисля, че го намерих. — Тя се спря пред вратата и ме видя. — О, извинете...

Беше около трийсетгодишна, с дълга руса коса, въздълъг, леко вирнат нос и мила усмивка, която изумително бързо озари лицето ѝ. Очите на жената заблестяха и тя ми подаде малката си ръка:

— Веум, нали?

Поизкашлях се:

— Да. Във всеки случай не доктор Ливингстоун. Но...

Тя се засмя.

— Не, не сме се срещали преди. Но веднъж ви проследих. С една зелена „Мазда“. Казвам се Ева Йенсен.

— Аха, тогава. Да, да...

— Преча ли?

— Не, тъкмо излизах.

Вегард Вадхайм отстъпи от бюрото си и ни наблюдаваше полуусмихнат:

— Ти да не би да тренираш нещо, Веум? — После се обърна към Ева Йенсен: — Веум и аз се състезавахме няколко пъти, тогава той работеше в детското сиропиталище, а аз бях в отбора на Общината.

— Тичам от време на време. Когато лятото е хубаво и на душата леко... Може би ще се срещнем на Бергенския маратон през есента?

— Може би, Веум, може би.

— Е, всичко хубаво — кимнах и на двамата.

Ева Йенсен беше облечена в синьо: синя блуза и синя пола. Усмивката ѝ сякаш ме изпроводи чак до улицата. Преди няколко години можех и да се влюбя. Но не и сега. Бях развалина, изоставена крепост, отдавна запусната нива. Такъв се чувствах от последния ноември насам.

Случваше ми се, когато след срещи от служебен характер, с хора от полицията като Хамре и Вадхайм, да си представям мислено какъв би изглеждал личният им живот.

Якоб Е. Хамре вероятно има подреден семеен живот. Предполагах, че жена му е приятна, че му пече диетичен хляб и че си имат две малки червенобузи дечица. Вероятно излиза с по-малкото на детската площадка, а вечер ходи в училището на голямото на родителска среща. Сигурно обича да обсъжда мачове със съседите си на чашка кафе, да обикаля хълмовете около града, един-два пъти месечно да ходи на кино или на театър с жена си, а от време на време и да я кани на сносен обяд в някой ресторант. Сигурно я люби спорадично, без страст, дори си го представях как след това си сресва косата.

Данкерт Мюс, в противоположност, беше от ония типове, които, връщайки се вкъщи, очакват, че всички ще го посрещнат със стойка „мирно“, със сложена маса и с вестник, грижливо положен на мястото му до дивана, за да може да го чете по време на следобедното кафе. Можех да допусна, че вечер седи пред телевизора с шише бира пред себе си и коментира, ръмжейки, новините от телевизионната програма, прогнозите за времето или постановката на телевизионния театър. С бомбе на главата и набола сива брада, той сигурно преживява най-страстните си мигове, когато на екрана показват футболен мач.

Съдейки по болезнените проблясъци в очите на Вегард Вадхайм, предполагагах, че има проблеми в любовта. По една или друга причина си го представях да стои край масата в тъмна кухня, маса, подредена за двама: в чашите червено вино. От другата страна на масата седи жена с дълга руса коса и сантиментално лице. Говорят си за сериозни неща, почти наведени един към друг. От време на време картината се сменя: жената гледа през прозореца в есенния мрак, а той държи нежно китката на ръката ѝ. На следващата картина тя излиза през вратата, а той продължава да седи до масата, изпращайки я с тъжен поглед. Понякога си го представях и как клечи пред леглото и си събира багажа, като подрежда внимателно дрехите си в куфара, а най-отгоре слага последните екземпляри от двете си стихосбирки, медалите от лекоатлетическите състезания. След това отива в детската стая, застава тихо на вратата, стои известно време, след което пристъпва напред и погалва по косата спящите деца. Представих си го как слиза тежко по тясната стълба в една тъмна къща, но русата жена не се вижда на тази картина. Мъжът в трите стадия...

Може нито една от представите ми да не отговаряше на истината, а всички те да бяха само фантазии. Но ето, излизаш от една сграда, а главата ти изведнъж е пълна с подобни фантазии.

Ами Ева Йенсен?

Тя е усмивка, която бавно се стапя в мрака.

[1] Пофугл (норв.) — паун. — Б.пр. ↑

Какво да предприеме човек, когато е юни, а дните са мрачни, дъждът се стича на мръсни вади по стъклата на прозорците, най-близкият ти приятел лежи в болница, местният футболен отбор е на път да изпадне от първа във втора група, шишето от водка е празно, а в главата ти не се пъква никаква идея?

Седях в кантората си и се опитвах да систематизирам чутото от Ялмар Нюмарк и онова, което бях научил в полицията.

Опитах се да направя нещо като схема по години, като започнах още от 30-те. Записах и това, което знаех за дейността на Харалд Юллвен в периода 1943-1945-а, ако той наистина е бил Ротеифтен. Заградих с кръгче 1953 и отдолу написах всички имена, които бях чул във връзка с пожара в „Пофугл“: Харалд Юллвен (отново), Елисе Блум, подчертано с две дебели линии (тъй като след това тя е живяла заедно с Харалд Юллвен), Хагбарт Хеле (бюст), Холгер Карлсен (починал в 1953-а) и Улай Усвуд (Изгорелия). В полето на листа, малко по диагонал, така че да съвпадне с годините на войната, нанесох още едно име — Конрад Фанебюст. След това прескочих известен брой години и се установих на 1971-ва. Там написах: Харалд Юллвен — мъртъв? Шауер Юхан — изчезнал? И най-отдолу — дебела черта почти до края на листа, където написах: 1981-ва — Ялмар Нюмарк, блъснат от автомобил комби.

Оглеждах листа, който не ми казваше нищо. Нищо повече от това, което вече знаех. Ако съществуваше някаква тайна, то тя бе скрита много добре, а следите към нея бяха най-малко отпреди десет години, ако въобще ги имаше. Все едно да намериш игла в купа сено — готов бях да се обзаложа на остатъка от спестяванията си, че работата по изясняване на тези случаи не е по-лесна.

Издърпах чекмеджето на бюрото и извадих „канцеларското“ си шишенце, за да се уверя, че помня добре. Да, то беше празно.

Нямах какво да правя, поне докато не разговарям отново с Ялмар Нюмарк. А за това трябваше да почакам още известно време.

Измина цяла седмица, преди да ме пуснат при него. Междувременно бях говорил няколко пъти с Хамре по телефона само за да се уверя в това, за което вестниците ме бяха осведомили с липсата на некролог — че нищо лошо не се е случило с него.

В деня, в който отидох на свиждане с Ялмар Нюмарк, купих букетче момини сълзи, една найлонова торбичка грозде и книга за неразкрити криминални случаи, която намерих в антикварната книжарница на Марквайен, за да имам предлог за разговор.

Да се отиде в болницата в определеното време за свиждане, е почти като да си на погребение.

Хората на опашката към входа на болницата носят едно и също: кутии бонбони или букети цветя, та се чувстваш член на голямо и тайнствено братство: братството на здравите. Въпреки това няма човек, който, отивайки в болницата в часовете за свиждане, да не се усеща не дотам добре, да не изпитва някаква лека болка в стомаха, в сърцето или поне в тила. Все има по нещо. Човек никога не е напълно здрав, а и не те напуска тревогата да не дойде някой лекар и да те накара да се опулиш на заключението му, че е открил у теб някакъв всеизвестен симптом на заболяване. Може би ще те положат на легло или веднага ще те закарат в операционната, преди още да си успял да предадеш кутията с бонбони или букета цветя.

Отделението на Ялмар Нюмарк беше на четвъртия етаж. Навън в коридора лежаха в редици пациентите. Тези, които имаха щастие и бяха получили място до прозореца, можеха да си лежат и да гледат към големия централен корпус на болницата, където никой от тях за жалост не можеше да бъде преместен и който беше истински паметник на пресметливите планове за бъдещето, основани върху надеждите за огромни печалби от добива на нефт в нашата страна, една от най-богатите в света според статистиките и прогнозите. В края на коридора се намираше дълга зала за шест души, завършваща с малко и ъгловато, подобно на приемна помещение. Над пациентите там като морска мъгла се стелеше дим от цигари. Те лежаха по гръб, подпрени на полегати кули от възглавници, и гледаха съсредоточено последните минути от детското предаване по телевизията, макар повечето от тях да бяха явно над осемнайсетгодишни.

Ялмар Нюмарк лежеше към средата на левия ред със система на едната ръка и увиснало до главата му шише с безцветна течност.

Изглеждаше отслабнал с десет килограма. Кожата и лицето му имаха жълтеникав оттенък и сякаш бяха влажни, а очите му издаваха непозната ми отпреди слабост. Едната половина на лицето му беше покрита със синьо-червени следи от силни вътрешни кръвоизливи. Беше навсякъде бинтован и облепен с марли. Лежеше по гръб, вперил празен поглед пред себе си. Краката му висяха на станок, дясната му ръка беше гипсирана около лакътя, а лявата беше разперила пръсти, подобно на мъртъв морски рак.

Приблжих се бавно в полезрението му, за да не го стресна. Той ме погледна, без да реагира.

Това не беше едрият, кипящ от жизнена сила мъж, който удряше с вестника по ръба на масата, за да подчертае това, което казваше, и рипваше от масата като хала. Пред мен сякаш се намираше някакъв далечен негов братовчед, блед роднина, сянка в мрачния ден.

— Здравей, Ялмар! — обадох се аз колкото можех по-тихо.

Ялмар Нюмарк ме погледна, отвори уста и пак я затвори.

Съседът му по легло се изкиска глупаво. Лещите на очилата му бяха дебели едва ли не два метра, а той беше гипсиран от врата до кръста. Но не се присмиваше на мен и явно бе, че въпреки всичко животът му харесва. Такива самоуспокояващи се хора има доста. Горенето те ще заемат местата си на партера, а ние ще трябва да се задоволим да висим правостоящи на балконите.

— Не можеш ли да ме познаеш? — тихо го попитах.

Той бавно кимна с глава.

— В... В... В... — каза той.

— Донесох ти...

Беше безсмислено да стоя с уханните момини сълзи в ръка, изпълнени с нов, сочен живот, с тъмнозелени силни листа и мънички жълто-зелени прашници, които напразно щяха да разсипят пращеца си на пода, всяка сутрин измиван с химикали за дезинфекция. Беше обидно да протегна торбичката с гладките гроздове към почти безжизнената му уста. Оставих книгата на нощното шкафче без коментар.

Тази вечер той не можа да ми каже нищо, но на следващия ден ме поздрави с намек за усмивка, а на по-следващия успя да произнесе името ми.

След седмица можехме да водим полезен разговор, но всеки път, когато се опитвах да го насоча към злополуката, лицето му се затваряше, а погледът му се зарейваше надалеч. Опитах пак и в един неочакван миг като че видях да оживява нещо от чертите на познатия ми Нюмарк. Той сви лявата си ръка така силно, че костите му изпукаха, а очите му заблестяха.

— Забрави това, Веум! — отсечено каза Ялмар. — Няма нужда да говорим повече за това! Разбираш ли? Да оставим мъртвите вълци на мира, разбираш ли?

Очите му сега искряха по младежки, потъмнели и пълни с болка като на човек, отритнат от любимата.

— Разбираш ли ме?

Мъжът на съседното легло се разсмя на една забавна сцена от немия филм, който гледаше от вътрешната страна на дебелия лещи на очилата си, а аз сграбчих ръката на Ялмар Нюмарк, здраво я стиснах в моята, като му кимнах, че разбирам. Да, разбрах го и се престорих, че всичко съм забравил.

Повече не разговаряхме на тази тема, а у Ялмар Нюмарк като че настъпи някакъв застой. Състоянието му се нормализираше, без обаче реално да се подобрява. В болницата казваха, че удивително бързо оздравява, но аз не забелязвах голяма промяна.

Юни се стопи като мокра следа по пресен асфалт.

И юли беше сив, дъждовен. Прекарах пет седмици в една вила край Сотра, която наех от мой далечен роднина, убеден, че е по-добре някой да му я пази, докато самият той прекарва отпуската си на юг, под по-слънчево небе.

Преди да замина, аз се притеснявах дали на Ялмар Нюмарк няма да липсват посещенията ми в болницата, но той май се почувства облекчен, когато му казах, че заминавам. Може би моето присъствие му напомняше за неща, които искаше да забрави, и щеше да се поправи по-бързо, ако изчезнех за известно време. Взех бутилка водка, риболовни принадлежности и спортно облекло, за да се установя известно време в най-периферната част на страната, там, където Атлантикът ближе чукарите с езика на сив вълк, а въздухът е изпълнен с мирис на водорасли.

Вилата се намираше на върха на отвесна подводна скала. По стръмен процеп в скалата се отиваше до стар навес за лодки и малък

пристан, а отвъд заливчето личаха, сякаш захвърлени от нечия огромна ръка, няколко островчета — последната преграда на сушата срещу морето.

Далеч, далеч навътре водата се сливаше с небето, което невинаги можеше да се забележи в тези сиви летни дни с равномерен дъжд и слънце, всъщност само намек за слънце. Водата и небето се сливаха в едно. Намирах се сякаш в средата на огромно и сиво прогизнало платно, обвило късчето земя, върху което стоях.

Дните се нижеха в успокояващо еднообразен ритъм. Ставах сутрин, когато си исках, закусвах и пиех кафе по няколко часа. Пазарувах в най-близкия магазин, гребях с лодката на далечния си роднина до островчетата, където намирах райски кътчета и хапвах до обяд.

Всяка вечер правех кросове, които ставаха все по-дълги. Същевременно потребността ми от алкохол намаляваше. След като изпих шишето водка, не си купих друго, а с касата бира, която си бях докарал, изкарах четири седмици.

По тези места купуват бирата с каси. Хората си мислят, че така ще пият по-малко. Последната седмица минах само с кафе, мляко, чай и вода. Започнах да чувствам, че силата се възвръща в тялото ми. Бях изкарал дълга и объркана година с постоянно отливане от шишетата, които държах в кантората си.

Прекарах отпуската си сам. Томас замина за САЩ заедно с Беате и новия ѝ съпруг, който бе получил стипендия за двумесечна специализация. Продължавах да го наричам „новия съпруг на Беате“, въпреки че бе живял с нея повече време от мен. Получих от Томас две картички. Едната беше от Дисниленд и съобщаваше, че никога не му е било така весело. Другата беше автентична снимка на труповете на Тим Еванс, Боб Далтън, Грат Далтън и Тексас Джек след легендарната престрелка с револвери в Кофейвил, Канзас, на 5 октомври 1892 година. На гърба ѝ прочетох, че това пътешествие моят син не ще забрави, докато е жив.

Далечният роднина ми изпрати картичка от облените в лятна светлина небеса, за да ми извести, че там конякът е евтин, жените — склонни да се отдават, а слънцето греело през целия ден. Други писма не получих.

Вечер седях до големия прозорец на хола с чаша бира или малко водка (докато имах) и четях книги, които бяха така дебели, че щяха да ми бъдат нужни доста отпуски, за да ги прочета. Друг път само седях, взрян отгатък островчетата, докъдето очите ми позволяваха, в безкрайността на океана, сякаш там се намираха двери към един нов и по-честит свят. От време на време някоя по-голяма лодка прекосяваше малкото заливче, а долу на юг фарът разпращаше известията си: блинк... блинк... блинк...

Съседната вила се обитаваше от семейство с две малки деца. Бащата бе висок, попрегърбен, с очила. Майката бе от онези подвижни, прозрачни блондинки, които стават почти незабележими, щом си сложат бикини. Вечер ги различавах в светлината на свещите им.

Щом децата си легнеха, те седяха плътно един до друг, съзерцаваха океана и тихо си приказваха. Изглеждаха учудващо щастливи. През деня се появяваха в цветни дъждобрани и на разминаване по пътеката към главния път мило ми се усмихваха, а когато след няколко дни скуката налегна децата, те започнаха да идват при мен и да разменят по някоя и друга дума със самотника от скалата.

Три дни грееше слънце. Те оставаха до залез на терасата пред вилата си, а децата получиха право да си лягат по-късно. Отпиваха от пълните си чаши и щом захладнееше, навличаха по-дебели пуловери и още по-силно се притискаха един в друг.

Чувах ясно гласовете им, докато седях на плоските камъни пред вилата с чаша топло кафе в ръка и стар капан за морски раци в краката ми.

Отвсякъде виждахме как слънцето, кръгло и червено като голям балон, бавно се спуска надолу към хоризонта, толкова кръгло, та ни се струваше, че всеки момент ще се пръсне на парчета, но то потъваше в дълбочината и тъмнината прииждаше откъм океана като черна чума.

Във вестниците пишеха, че това било най-дъждовното лято от началото на 20-те години насам, а много хора предполагаша, че светът се намира пред нов ледников период. Оптимистите успокояваха, че ледников период няма да настъпи, но щяло да има влажни лета с пониски температури в продължение на две-три десетилетия. Онези от нас, които щяха да успеят да запазят здравето си през този период, можеха да очакват бъдещето с ведрина. Наоколо такива вечери, когато дъждът капеше като разтопена лой по неподвижно застиналата водна

повърхност, аз гребях наоколо и вадех морски раци от тъмнеещите капани. После си похапвах, наблюдавайки как гасне денят и убеден, че на подобно спокойствие можеш да се наслаждаваш единствено в усамотение.

Дните започнаха да намаляват. Вечерите ставаха по-тъмни, а сутрин въздухът беше студен. Останах няколко дни в повече и към осми — девети август прибрах всичко, затворих капаците на прозорците и заключих.

Преминах по моста на Сотра от югозапад. На север виждах Аскьой, обвит в мръсносиво платнище, за да не пострада при фрахтуването. Когато приближих града, мъглата бе захапала и ниските планински склонове, сякаш искаше да изгълта последните остатъци от едва споходилото ни лято.

Паркирах колата на Торнплас и влязох в сградата, където бе кантората ми — на Страндкайен. Бе се натрупала поща. Повечето реклами впрочем и нищо друго, освен известието за застраховката „живот“, която отдавна не плащах. Качих се горе. Вътре се бе наслоил прахоляк като ниското атмосферно налягане по норвежкото крайбрежие. Иначе всичко си бе на място. Шишето в чекмеджето на бюрото ми бе празно като предизборно обещание, а единствената промяна в градския пейзаж навън бе новият и по-красив изглед, който придаваше на другия бряг на Воген строящият се хотел.

Когато позвъних в болницата и попитах за Ялмар Нюмарк, получих отговор, че вече е изписан.

12

— Изписан? — казах, може би по-високо от необходимото. — Искате да кажете, преместен в старопиталище или нещо подобно?

— Един момент и вие ще... — каза гласът и прекъсна. Смени го друг глас, по-плътен, и аз си представих някоя от онези едри и силни старши сестри, които дават майчински съвети, дори ако само си заспал, без предварително да си поискал разрешение за това. — На телефона е Педершен, какво обичате?

— Чуйте, Педершен, казвам се Веум, с удоволствие бих посетил стария си приятел Ялмар Нюмарк, който...

— Той е изписан. Изписаха го днес.

— Но той... Наистина ли е изписан. Вкъщи?

— Отиде си вкъщи, ако това имате предвид.

— Но нима може да ходи? Когато го видях последния път...

— Подпираше се на патерици, но иначе си бе съвсем подвижен...

— Напълно подвижен? Човекът живее на четвъртия етаж, в една стара къща без асансьор. Как мислите, че...

— Съжалявам, Веум.

— Веум.

— Наистина съжалявам, но положението с персонала тук по време на отпуските е катастрофално. Изпращаме хората направо от операционната вкъщи и с такси, но само ако е много необходимо. — Чух я, че прелиства някакви книжа. — Мога да ви успокоя обаче, че влязохме във връзка със службата за социално осигуряване и оттам му организираха домашна помощ, при това ежедневна, така че... Има хора в много по-тежко положение от него. Ако сте му роднина, то сигурно ще можете...

— Да, ще го посетя още сега.

— Прекрасно, нещо друго, Веум?

— Не, не...

— Тогава дочуване.

— Всичко хубаво.

Поставих внимателно слушалката върху вилката, сякаш се опасявах, че тя може да се обади повторно и да ме наругае.

Тясната тухлена къща, където живееше Ялмар Нюмарк, не изглеждаше много гостоприемна. Поех нагоре по тъмната стълба. Нямах да бъде никак лесно на един седемдесетгодишен мъж да се изкачва нагоре. А ако случайно избухне пожар, стълбището щеше да има значение не повече от едно трийсетгодишно дело в прашния архив на полицията.

Лампата на третия етаж светеше. Когато се изкачвах към четвъртия, усетих на площадката му присъствието на човек. Спрях на по-горното стъпало.

В очите, които пресрещнаха моите, се четеше агресивност, но и тревога.

Това бе жена. Около четирийсетгодишна, от онези едри, почти четвъртити жени, които се придвижват, измествайки околните с широкия си ханш. С къс бретон на челото и леко издадена долна челюст. Напомняше ми турски борец в свободен стил. А и в израза, с който ме посрещна, нямаше нищо от слабостта на пола ѝ. Обади се със силен глас, на бергенски диалект:

— Вие какво искате?

— Отивам при Ялмар Нюмарк — отговорих и предпазливо продължих нагоре.

— Роднина ли сте му? Да не си мислите, че ми е много весело... Казаха ми, че вратата щяла да бъде отворена, за да мога веднага да вляза. Клиентът бил на легло, едва ходел.

Вече бях горе при нея. Отблизо ми се стори още по-несимпатична. Забелязах, че е с 10–15 сантиметра по-ниска от мен. Устните ѝ бяха тесни и изопнати, миришеше на давилони капки. Беше облечена в сиво-кафяво палто до коленете, с двуредно закопчаване и широки капаци на джобовете. Стойката ѝ бе на футболен вратар от средна класа, който очаква удара на изпълняващия дузпата ас от противниковия отбор. Дамската ѝ чанта с ликьорен цвят висеше на дълъг ремък, който я превръщаше в нелошо оръжие и затова не я изпусках от очи.

Попитах предпазливо:

— Вие сигурно сте домашната помощница?

— Да, но нямам времето на целия свят. Чакат ме още двама клиенти, от които една жена над деветдесетте, сляпа и частично неподвижна, която се нуждае от помощ всеки ден, за да се храни. А в службата ми казаха...

— Каква ви е уговорката?

— Този Ялмар Нюмарк бил току-що изписан от болницата и ми казаха в службата... — Тя ме измери с недоверчив поглед: —... че нямам никакви роднини и че имал нужда от помощ всеки ден, без почивните, разбира се. Тогава не работим.

— И какво правят в почивните дни?

— Нищо. Ако нямат семейство или някой друг...

— А старата сляпа дама?

— О, тогава при нея ходи дъщерята.

— Аха, там значи има дъщеря.

— Да, но тя живее в Стур.

— А старчески домове няма ли?

Тя мълчаливо поклати глава. След това погледът ѝ се измести към вратата, кафяво боядисана и с малко прозорче, през което проблясваше светлината от антрето на Ялмар Нюмарк. По средата на вратата висеше стар звънец от онези, които все още се намират в някои бергенски къщи. Врътваш го и отвътре звъни: твърд, сипкав звук.

Домашната помощница каза:

— Мъжът вътре едва ходел. Хората от болницата трябваше да оставят вратата незаключена, за да вляза направо. — Тя погледна часовника си, а аз — вратата. По-решителен човек би я отворил за десетина секунди.

— Опитайте ли звънеца?

— Разбира се. Дори чуках. Бях и на долните етажи, но никой не си е вкъщи. — Тя ме погледна безпомощно. — Ако бяхте поне роднина, то...

— Тогава какво? Има само един изход. Ще влезем насила...

Тя се ококори:

— Но може би портиерът...

Внимателно я отстраних и направих крачка към вратата. Хвърлих поглед на бравата, вдигнах десния си крак и нанесох плътен удар в областта на ключалката. Касата на вратата изскърца, а от тавана

се посипа мазилка. Домашната помощница погледна обезпокоено нагоре и се хвана за перилата на стълбата. Вратата не поддаде.

Ударих още веднъж. От тавана се посипа още повече мазилка. Тя направи и двама ни със сиво-бял прах и беше мой ред да погледна нагоре. Ако продължавах така, скоро щяхме да се озовем под открито небе.

Вратата не се отваряше.

Тогава извърших кратка операция. С нов удар счупих прозорчето. С тока на обувката си разчистих остриите парчета стъкло, проврях ръката си, хванах отвътре ръкохватката на бравата и отворих вратата.

Застанах отстрани и дадох знак на домашната помощница да влезе първа, тъй като в случая бюрокрацията бе на нейна страна.

Тя погледна страхливо през отвора и ме подкани да мина пред нея.

Влязох вътре. Тя ме следваше плътно. Не вървеше първа, но все пак не ѝ се искаше да изпусне нещо.

В жилището бе съвсем тихо, в антрето — безмълвно и мъждиво. Отворих вратата към дневната.

— Ялмар?

Никой не отвърна.

Зад мен тежко дишаше жената.

— Да не би...

Прекоших дневната, тръгнах към светлозелената врата, почуках бързо и я отворих, преди да изчакам отговор отвътре.

Наистина е удивително: когато човек отваря такива врати, почти винаги знае какво ще намери зад тях, знае го още в мига, в който ги отваря. Сякаш смъртта си има свое собствено, силно излъчване.

Ялмар Нюмарк беше на леглото. Завивката се бе смъкнала настрана. Едната му ръка висеше вяло надолу, без да достига пода, в нощното шкафче бяха опрени новите патерици, а върху него имаше чаша вода. Полупразна.

Лицето му не говореше нищо. Бе чуждо и някак по-различно, като частично стопена восъчна маска. В стаята се усещаше сладникав, тежък мирис и бе невъзможно да не се забележи дебелият слой прах по мебелите. Ялмар Нюмарк бе умрял в условия, напълно съответстващи на живота, който бе водил: заобиколен от нищо; без никого наоколо, насаме със себе си.

Обърнах се. Срегнах лицето на домашната помощница. Вече не изглеждаше уплашена. Изведнъж бе обзета от трезва и реалистична мобилизация, действаща ѝ като успокоение. Върнах се обратно в дневната и казах:

— Би трябвало да позвъним някому.

13

Заставах с гръб към светлозелената врата. На шкафа пред мен стояха портретите на родителите на Ялмар Нюмарк — жълто-кафяви фотографии от началото на века — и ме обзе мисълта, че ако Ялмар Нюмарк олицетворяваше три поколения, родителите му са принадлежали към съвсем друго. Родили са се около 1870 година, по времето на Пруско-френската война, Парижката комуна и пробива на парламентаризма. Когато избухнала Първата световна война, те са били по-възрастни от мен днес, а Берген е бил град без автомобили, дърветата на Фльоен едва-едва са покарвали, а на сушата са излизали с лодка през Стуре Лунгегордеван.

Взрях се в портрета на бащата на Ялмар Нюмарк. Чертите на лицето си той бе наследил от него: четириъгълно и масивно, със здрава челюст. Косата беше къдрава, бухнала над челото му. Изразът — тържествен, както на всички хора, застанали пред фотограф по онова време.

Майката изглеждаше по-смирена. Лицето ѝ се стесняваше към брадичката, а над челото ѝ се пилееха руси къдрици, прихванати на кок. Тъмноока, умислена.

В съседната стая лежеше трупът на техния син, присъединил се към непрекъснато увеличаващото се мнозинство, към което отдавна принадлежаха родителите му, а от него сега бе останала само мъртва черупка и безизразна маска на лицето.

Огледах се. Стаята бе пуста и замърсена. Той бе изживял тук средната възраст на един обикновен човек. След известно време в нея ще се настанят нови хора, ще покрият пода с нов мокет, ще боядисат стените в ярки цветове, ще окачат пъстри пердета на прозорците, ще я украсят с цветя и картини, с мебели, сред които човек трябва да е йога, за да се чувства удобно.

Домашната помощница излезе от спалнята, погледна часовника си и каза:

— Изглежда, че нищо повече не можем да направим.

— Да — вяло отроних аз. — Нищо друго, освен да се обадим в полицията.

Широкото ѝ лице стана сякаш още по-широко и плоско. Кожата на скулите ѝ се изопна и аз почувствах как цялото ѝ разписание за деня отива по дяволите.

— Полиция? Но защо? Вие да не би да мислите... — Тя ме погледна изпитателно.

— Самият той беше полицай — казах. — Преди един месец стана жертва на нещастен случай. Прегазване. Мисля, че ще бъде глупаво от наша страна, ако не се обадим в полицията.

Тя се съгласи.

Веднага предложих:

— Ще бъдете ли така любезна да сторите това? Аз ще остана тук.

— Добре. Мислите ли, че ще се наложи да даваме показания?

— Това става много бързо. Когато идвахте насам, не срещнахте ли някого по стълбите?

— По стълбите? Не.

— Никого?

Тя завъртя отрицателно глава и тръгна към вратата, но веднага се спря замислено:

— Тоест...

— Да?

— По стълбите не срещнах никого. Но идвах насам по улицата, от тук излезе един мъж. Да, да... Той обаче тръгна в обратна посока, та не успях добре да го видя.

— Мъж?

— Да. Той... — Жената прехапа устни и се замисли. — У него имаше нещо...

— Да?

Лицето ѝ изведнъж се проясни и тя каза:

— Да. Точно това: леко влачеше единия си крак, като че ли куцаше.

Сякаш тежка и студена длан притисна гърдите ми:

— Сигурна ли сте, че той... че той наистина куцаше?

— Толкова сигурна, колкото че стоя сега тук. Важно ли е?

— Не знам. Но за бога, не забравяйте да го кажете в полицията! Не забравяйте!

— Няма, разбира се! Ще им го кажа.

Тя хвърли неопределен поглед към спалнята, завъртя дръжката на вратата със свободната си ръка, хванала здраво дамската си чанта е другата, и излезе.

Останах сам и отново се огледах. Холът придоби земен ново значение. Имаше ли нещо съмнително? Вратите на шкафа не бяха ли малко откренати, сякаш някой току-що ги беше отварял и в бързината забравил да ги затвори плътно след себе си? Не беше ли купът вестници до печката по-разхвърлян от последния път, когато го видях? А как ли изглежда спалнята?

Остра мисъл ме прониза неприятно.

Влязох в спалнята. Опитах се да не гледам Ялмар Нюмарк. Коленичих и надзърнах под леглото. Станах отново и отворих гардероба, вдигнах се на пръсти и погледнах към най-горния рафт, прелистих няколко папки. Побутнах настрана двата костюма и четирите ризи, отместих поглед към обувките в дъното. Примъкнах едната табуретка, качих се на нея и погледнах над гардероба. Най-навътре, към стената, видях стара фланела, другото бе дебел слой прах.

Слязох на пода. Огледах цялата стая. Последната ми надежда беше нощното шкафче. Дръпнах чекмеджето. Видях вътре стара Библия и бюлетин с уж актуални криминални репортажи. Отворих долната вратичка. Употребявана носна кърпа, късче стар вестник и празна тубичка от лепило. Нищо повече.

Изправих се и погледнах право в лицето на Ялмар Нюмарк. Очите бяха стъклени, безмълвни.

Излязох отново от спалнята и огледах предметите в хола. Нищо.

Отидох в антрето, прерових там стенния гардероб, етажерките и малкия скрин. Нищо.

Втурнах се към кухнята. Отворих хладилника. Вътре имаше прясно мляко, картон с шест яйца, няколко тубички топено сирене и найлонова опаковка с домати. Това бе всичко. Кухненските шкафове, чекмеджета и малкият килер също не дадоха резултат.

Застанах пред кухненския прозорец, обърнат към Пудефиорд. В залива Лаксевог стоеше на ремонт голям танкер. Яркият му червен цвят рязко контрастираше с постройките покрай Дамсгордския хребет,

по чиято растителност есенните цветове още не бяха сложили меланхоличния си отпечатък. Небето над планината беше синьо-сиво и някак преломено.

Бе един от тези августовски дни, които вещаят есен и зима. И гибел.

Върнах се обратно в дневната. Бях абсолютно уверен: картонената кутия, в която Ялмар Нюмарк пазеше изрезките от вестници и другите материали във връзка с пожара в „Пофугл“, вече не бе в жилището му.

Домашната помощница се върна. Полицията идеше. Седнахме всеки на стола си, почти на ръбовете на седалките, без да си говорим, като далечни роднини, които се срещат за пръв път и нямат за какво да си приказват.

Чухме ги, че са в антрето и станахме, преди да влязат в дневната. Бяха Хамре, Исаксен и Андершен. Поздравиха тихо, сякаш вече бяха на погребението, и влязоха безшумно в спалнята. Когато излязоха оттам, лицата им бяха скръбни. Хамре се почеса безшумно по брадичката и ме погледна безизразно.

— Винаги е тъжно — каза.

Никой не му възрази.

Домашната помощница изломоти на един път, че ѝ оставало много малко време, чакали я нови клиенти и не би ли могло най-напред да изслушат нейните показания.

— Показания? — каза Хамре и ме погледна въпросително.

Аз отворих уста, но тя ме изпревари.

— Да, не се ли казва така?

Исаксен и Андершен се движеха безшумно из стаята, без да докосват нищо. Бледите пръсти на Исаксен почти се губеха на слабото осветление. Андершен дишаше тежко след изкачването по стълбите. Големият му корем напъваше сакото му отвътре и то сякаш бе пред спукване. Исаксен имаше обикновеното кисело изражение на лицето си и напълно ме пренебрегваше.

Хамре не свеждаше очи от мен.

— Има ли нещо, което да ни кара да мислим, че смъртният случай е подозрителен?

— Ти сам знаеш предисторията. И чуй още: домашната помощница е получила ясно указание, че вратата ще бъде отключена, когато дойде тук, а не беше. Насилихме я, за да влезем.

— Момент, Веум! А ти как се оказваш тук точно днес?

— Върнах се от Сотра сутринта. Позвъних в болницата и разбрах, че са го изписали. Веднага тръгнах насам и срещнах, е...

— Ли. Тура Ли — каза домашната помощница и сякаш беше готова да ми подаде ръка, за да се запознаем.

— Да, да... — измърмори Хамре. Сега и тримата полицейски служители ме слушаха, Исаксен гледаше през прозореца, все едно, че думите ми не го интересуваха, но от напрегнатата му стойка личеше, че внимава с цялото си същество.

— Госпожа Ли каза, че идвайки насам, видяла един мъж да излиза от къщата. Един мъж, който куцал — добавих аз, подчертавайки последната дума.

— Добре де — обади се Хамре нетърпеливо. — Но...

— Ялмар Нюмарк е вътре. Възглавницата лежи на пода, като че ли някой я е използвал, за да... Аз бих разследвал този смъртен случай. Ако има признаци за смърт от задушаване, бих сметнал това за доста подозрително.

Хамре търпеливо затвори очи, сякаш искаше да ми каже, че трябва да престана да поучавам полицията какво да прави.

Продължих припряно:

— Когато бях тук за последен път, Ялмар Нюмарк ми показва картонена кутия, пълна със стари материали относно разследването на пожара в „Пофугл“: изрезки от вестници, документи от делото и протоколи от разпитите, технически рапорти на експертите и т.н. А сега не намирам никъде кутията.

— О, вече всичко си огледал и проверил! — сви устни той. — Оставил си навсякъде в жилището отпечатьци от пръстите си? Така, че да не могат да се намерят други?

— Това няма никакво значение, знаеш го по-добре от мен. Ако има чужди отпечатьци от пръсти, ще ги намериш въпреки всичко. Освен това не е сигурно дали този, който е бил тук, е трябвало да търси дълго. Последния път Ялмар Нюмарк донесе кашончето от спалнята. Било е или под леглото или горе на гардероба, може би в нощното шкафче. Според мен — под леглото. Този, който го е отнесъл...

— Ако някой въобще го е отнесъл — прекъсна ме Хамре.

Бе доста блед. И на него лятото не беше донесло много слънце. Брадата му беше набола и от него въобще се излъчваше нещо сиво и

тежко, което не предвещаваше добро. Той се обърна към другите двама:

— Извикайте тези от нашите хора, които са необходими, и направете рутинен оглед на жилището. Вземам Веум с мен, за да запиша показанията му. — Той се обърна учтиво към Тура Ли: — Можете спокойно да отидете на другите си адреси, но бъдете така добра да ми се обадите по-късно днес в полицията.

Домашната помощница му кимна с благодарност. Хамре посочи вратата с главата си и каза сухо:

— Да тръгваме, Веум.

Излязох от вратата след Тура Ли. На прага се обърнах назад. Юн Андерсен заинтересовано изучаваше портретите на родителите на Ялмар Нюмарк, а Педер Исаксен гледаше мрачно към перваза на прозореца, сякаш очакваше да намери там липсващите улики. Във вътрешната стая Ялмар Нюмарк лежеше като на лафет, изоставен като ненужна вещ.

Напуснах стаята и антрето със счупеното стъкло на вратата. По стълбите чух Тура Ли да казва нещо на Хамре, а той да ѝ отговаря тихо и приятелски — съвсем в неговия стил. Аз ги последвах, изпълнен с неприятното чувство, че винаги пристигам много късно — съвсем в мой стил.

Когато наближихме дежурната стая пред криминалното отделение, Хамре ме помоли да почакам. Седнах на един стол срещу решетката, над която се бе навел застарял полицай, надянал очила и вгълбен в спортните страници на един от всекидневниците. Лицето му имаше тъжен израз, което никак не ме учуди. Местният първодивизионен футболен отбор бе загубил с голяма разлика предишния ден, а сега започваше да губи и футболният отбор от втора група.

Дежурната стая на едно криминално отделение има вид на чакалня в болница. Тези, които чакат там, може да не са смъртно болни, но повечето имат вид на такива. Някои седят и кършат пръсти. Други си мърморят тихо дълги, заучени наизуст речи, подготвени предварително за предстоящия разпит. „Волни птички“ идват и си отиват, някои съвсем проскубани, други с все още запазен блясък на перата. Сякаш гледах „модното ревю“ на сенчестата страна на живота. А на първия ред в партера седеше... Веум, надеждата, която се пере и не избелява.

Все едно, че чаках на зъболекар без предварително записване. Хората до мен биваха въвеждани вътре, а после извеждани. Имаше и моменти, в които седях съвсем сам.

Хамре излезе на няколко пъти при дежурния, без да ми даде знак да го последвам. Движеше се бързо: ефектен и енергичен мъж на върха на кариерата си. А аз размишлявах как би се чувствал човек в такова положение. Никога не съм бил на върха и сигурно не би ми понесло. Щеше да ми се завие свят. Край мен минаваха и други полицейски служители — истинска кавалкада от повече или по-малко успешни карикатури на човешки същества. Ето че изтрополя Данкерт Мюс като слон в любовния период. Елингсен и Бьо отново се бяха събрали, но Елингсен все още влачеше крака си, който бе счупил преди няколко години. Бе станал от леглото по-рано от определеното му от лекарите време, а може би жена му сама го бе изхвърлила оттам. Тя се казваше

Вибекке и се познавахме още от училище. Не я бях виждал повече от десет години, но се забавлявах във весели за мен часове, да внушавам на Елингсен впечатлението, че често срещам жена му. Именно затова той не ме поздрави. Бъо обаче пожертва за мен бърз поглед и дискретен поздрав с вдигане на веждите си. Той бе по-дребен от Елингсен, с по-слабо лице и с още по-рядка растителност на главата. Юн Андерсен направи по-голяма крачка: дойде при мен да разменим няколко думи.

— Действаме и проверяваме — измърмори той.

— Какво толкова? — попитах.

— Ти знаеш. — Той хвърли боязлив поглед към дежурния и закрета нагоре.

Край мен мина, без да ме забележи, Ева Йенсен. Проследих я с поглед. Походката ѝ бе плавна. Може би играеше хандбал или тренираше лека атлетика. Вадхайм не видях.

Най-сетне Хамре се показа отново. С поглед и свил пръст на кука, той ми даде знак да тръгна с него.

Качих се на четвъртия етаж и влязох в канцеларията му. Той заключи вратата след мен и ме покани да седна. Погледнах часовника си. Бяха минали цели два часа. Надявах се да не ми отнеме много време.

Седна зад бюрото и започна веднага по същество:

— Говорихме с двамата санитарни носачи, които са го придружили до дома от болницата. Не бяха много сигурни. Качили го чак догоре. Трябвало е да върви сам, но имал проблеми при изкачването на стълбите.

На гърлото ми заседна буца.

— Представям си. Качили са го горе и са го захвърлили. Като кошче за боклук.

Той ме погледна безпомощно:

— Да не мислиш, че това ми харесва, Веум. Но тези младежи не са могли да направят нищо повече. Получили са определено нареждане. Администрацията на болницата е също така безпомощна — свързана с тарифните договори и със законите за условията на труда, с пресметнат до последен грош бюджет и с недостиг на персонал. Освен това сега е сезон на отпуски. Те дори е трябвало просто да го оставят да си иде.

Казах горчиво:

— Да, трябвало е. Израснали в благоденствие администратори, които седят и раздробяват бюджета, предоставен им от също тъй израснали в благоденствие държавници. Някога да си чул за умрели от глад политици, на които по милост е била отпусната домашна помощ за по няколко часа на седмица, или чиито трупове се разлагат в тесни квартири, защото никой не идва при тях и няма кой да разбере, че са умрели? Чувал ли си такова нещо да се е случило с политици, а?

— Не.

— Това е привилегия на бедните нещастници, които са сторили грешката да остаряят в това така наречено „общество на благоденствието“. Бедните нещастници, плащали сума пари от заплатите си за данъци през целия свой живот, но на които нищо не им се полага.

— Знаеш как е, Веум. Всеки иска своето. Тук при нас също сме много малко. Да беше погледнал само в списъците за извънредно работно време.

Казах уморено:

— Знам, знам. Но има още по-слаби социални групи от вас. Хора, излезли в пенсия. Младежи, които чакат на опашка за работа. За старите полагаме грижи да умрат колкото се може по-бързо. Младите стават наркомани или алкохолици, доста от тях. Ние не сме за оплакване, Хамре, такива като теб и мен. Или имаме любовни мъки, или работим извънредно, ето това са ни проблемите. Проблеми — лукс, Хамре, разбираш ли?

Той тежко ме погледна и каза:

— Ти също крадеш от извънработното ми време, Веум. Нека продължим оттам, където ме прекъсна.

— Съжалявам. Аз...

— Моля, моля, всичко е наред.

— Ти разбираш, Ялмар Нюмарк и аз, ние...

— Казах, че всичко е наред, Веум. Може ли да продължа?

Отпуснах безсилно ръце. На хората вече не им остава време да слушат разкази за приятелство. Едва успяват да ти обърнат внимание. Страхуват се, че това ще доведе до няколко минути извънработно стоене в службата.

Той продължи:

— Бяхме стигнали до момента, когато санитарите му помогнали да се качи в квартирата си. Дори го попитали дали желае да му приготвят нещо за ядене. Той отговорил, че има голямо желание да си полегне. Щял да почака домашната помощница да му донесе обед. Те му помогнали да легне. После... после си тръгнали.

— Да, точно така. И оставили вратата отворена, както им е било наредено?

— Именно в това не бяха сигурни. Знаеш как става, когато двама души трябва да свършат обща работа. Единият се надява, че ще я свърши другият, който пък от своя страна смята, че първият вече е свършил работата. Ето защо те не можах да гарантират нищо определено. Единият предполагаше все пак, че бил пуснал секретата на ключалката и притворил вратата след себе си.

— В такъв случай можем да приемем, че вратата е била оставена отворена. Когато обаче домашната помощница и аз пристигнахме, тя беше затворена.

— Значи домашната помощничка е дошла преди теб?

— Да. Тя беше вече горе, когато аз дойдох, и... Вие какво, да не би да подозирате, че тя...

— Никого не подозираме, Веум.

— Както вече казах, тя ми съобщи, че видяла един мъж да излиза от къщата, малко преди тя да влезе вътре. Мъж, който накуцвал с единия крак.

Лицето на Хамре доби кисело изражение.

— Веум, хайде да не ставаме мелодраматични. Прекрасно разбирам, че си отчаян от смъртта на близкия си приятел, но мога да те уверя, че и на нас не ни харесва да губим пенсионерите си колеги по такъв начин.

— Знам. Но защо тогава не виждаш това, което просто се набива в очи. Най-напред го прегазват с автомобил. След това го намираме мъртъв в леглото още първия ден, след като са го изписали от болницата.

— Отпърво трябва да разберем причината за смъртта му.

— Обзалагам се, че е бил удушен.

Той сви рамене.

Аз продължих:

— Възглавницата. Беше на пода, макар че най-естественото ѝ място е под главата му, нали? Стар, неподвижен мъж в леглото и една възглавница... Всеки би могъл да му отнеме живота — една жена, едно дете дори...

Той набърчи чело.

— Това ще разберем от аутопсията. Междувременно ще извършим най-щателен оглед на жилището му и ще разпитаме подробно домашната помощница, за да ни опише куция мъж и да започнем издирването му. Бъди сигурен, че ще направим всичко, на което сме способни. За това можеш да бъдеш спокоен.

— А кашончето с изрезките от вестниците? Уверен съм, че Ялмар не го е изнасял от квартирата си. Нещастие то с прегазването го сполетя така неочаквано... Но съм убеден, че щеше да ми каже, ако бе преместил тези документи на друго място. За мен изчезването на кутията е мотив.

— Само че, Веум, слушай. Искам да ти кажа нещо съвсем честно. Ти си единственият, който е виждал тази картонена кутия и...

— Сигурен съм, че и други са я видели. Разбери!

— Вече казах, че ще сторим всичко възможно. Ти обаче сам знаеш, че никакво твърдение не си струва и хартията, на която е написано, ако не е подкрепено с веществени доказателства или в подобаващи свидетелски показания.

Кимнах мрачно с глава. Той беше прав, че в цялата работа нямаше много обещаващи моменти. Защо ли не помислих предварително за всичко? Трябваше да взема ключа от жилището още когато сгазиха Ялмар Нюмарк и да прибера оттам картонената му кутия с документите на по-сигурно и безопасно място. Материалите от кашончето бяха не само изключителни, но и единствени. Имах опасението, че ако вече са изчезнали, истината за аферата с пожара в „Пофугл“ щеше да остане завинаги потулена, а самоличността на Ротеифтен завинаги забулена в тайна. Тоест Ялмар Нюмарк щеше да отнесе със себе си сетния интерес към онези събития там, където никой не се рови в стари архиви и не се занимава с неразкрити случаи.

— Нещо друго да те интересува? — попитах аз Якоб В. Хамре.

— Не.

— Ще ми се обадиш ли, като получиш резултатите от аутопсията?

— Да. В името на старото... приятелство. — Паузата преди последната дума означаваше много повече от всичко, което бе казал досега.

Дните с такива внезапни смъртни случаи са дни, които сякаш спират хода си. Останах в кантората си няколко часа след разговора с Хамре. За повечето хора работното време бе свършило и градът скоро щеше да опустее. Някой сякаш с един замах бе очистил небето от сивата пелена. Само две-три, почти разкъсани малки облачета, висяха над Аस्कьой, огрени от косо падащите лъчи на следобедното слънце. Градът се изпълни със златиста светлина, която се разля между строгите фасади на къщите, изписа различни фигури върху уличното платно и заблестя в стъклата на прозорците. След като излязох от полицейския участък, аз вече не бях в състояние да правя нищо смислено. Обядвах в кафетерията на втория етаж и прочетох следобедните вестници в кантората на четвъртия. Стоях пред отворения прозорец и слушах долитащите до мен отзвуци от умирация делник. Но не всички имаха почивка. За някои новият работен ден току-що започваше. Долу на площада уличният проповедник бе започнал да се приготвя.

Той се намираше на това място, откакто си го спомням, с все същото слабо лице, все същата развяна от вятъра коса и с все същия възторг в гласа си, когато говореше за Исус. Образ, сякаш отронен от наивните ми детски представи, в които нещата се деляха само на добро и зло. Господ — бог бе мъж с бяла брада, подаващ се горе между пурпурни облаци, а смъртта бе нещо далечно и непонятно, което въобще не ме засягаше и сполетяваше било бандитите и индианците в авантюристичната Америка, било дядовците и бабите, когато достигаха дълбока старост.

Проповедникът беше около петдесетгодишен и сигурно е стоял пак на същото място и когато съм бил момче. Струваше ми се, че винаги е бил там. Другите проповедници идваха и си отиваха. Офицери от Армията на спасението и лицемерни шведи с прически тип „Елвис“, русокоси момичета с плисирани поли до коленете пееха екзалтирано за блаженство и щастие. Но сега там нямаше никой друг

освен този проповедник, останал в нашето време на безверие като последния мохикан. Усмехнат, но гънките около устата му таяха горчивина. А възторгът му дали не скриваше разочарованието, което му носеха непрекъснато подиграващите го пийнали младежи и стари бараби?

Той вече бе нагласил високоговорителите и ги включи към електрическия си акордеон. Взе няколко пробни тона и започна:

*Той отвори райската врата
и аз мога да вляза вътре, да!*

Не — никаква горчивина, никакво разочарование, все същият вибриращ от радост тембър, както винаги. Пееше в радостен унес, който неизменно ме караше да му завиждам и който, честно казано, не можех да разбера.

Той продължаваше да пее и гласът му се превърна в звуков фон на мислите ми.

Представих си как Ялмар Нюмарк се възнеса към райската врата, облечен в стария си костюм, с навития на руло вестник, стиснат в юмрук — косата му леко разрешена, а костюмът малко поизмачкан от това прекалено бързо заминаване. Видях пред себе си райската врата такава, каквато винаги съм си я представял в своята детска наивност, и то тъкмо когато слушах да пеят същата тази песен: изградена върху основи от снежнобели облаци, искряща с обсипалите я бисери, сияйно заслепяваща на ярката слънчева светлина. Ялмар Нюмарк чука на тази врата и тя се отваря. Представих си го как стои пред нея и чака, дишайки учестено, как се оглежда подобно на продавач на лотарийни билети, когато клиентът изважда пари да му плати. В това време вътре търсят дали фигурира в картотеката, ако, разбира се, и там вече не са преминали към използването на компютри. После вратата отново се отваря и Ялмар Нюмарк получава разрешение да влезе вътре.

Отидох на прозореца и погледнах надолу. Сега проповедникът говореше, но никой не се спираше да го чуе. Някои толкова бързаха, че дори не поглеждаха встрани. Мина група млади момичета, които се запревиваха от смях. Долу на кея, почти под прозореца ми, бяха спрели японски туристи и фотоапаратите им неспирно щракаха. Фолклор,

запечатан на фотолената — последният мохикан, все още жив, на централния площад в Берген.

В такива моменти се чувствах някак кръвно свързан с него. Там долу той говореше възторжено за Исус, а тук горе аз бях неговият единствен истински слушател, макар че не знаеше нищо за мен.

Когато свърши проповедта, той събра нещата си, размени по няколко думи с двама-трима от вечно шляещите се наоколо безделници, натовари автомобила си и потегли към дома. Отново седнах зад бюрото си, а тъмнината бавно изпълваше града, кантората и мен самия, докато всички се превърнахме в един мрак, в една материя, в една мисъл...

Сигурно съм задрямал. Щом отново отворих очи, в мен се бяха вторачили зелени и червени неоновы светлини, мъртвата украса на нощта.

Когато повечето от жителите на града се завърнаха от отпуск и отново тръгнаха на работа, а учениците — на училище, изведнъж настъпи лято. То нахлу с пълна сила, пламтящо като любов на стари години. Градът бе сякаш залян от горещ прилив, който обаче не след дълго се отдръпна и във въздуха остана студеният лъх на есента, застанала пред прага.

Якоб Е. Хамре ми позвъни още на следващия ден.

— Реших да те изпреваря и пръв да ти се обадя — каза той.

— Я виж ти! — иронизирах аз.

— Получихме резултатите от аутопсията.

— И какво излиза от тях?

Той замълча за миг. После каза:

— Сърдечна слабост.

— Какво?

— Смъртта е настъпила вследствие сърдечна слабост. Съвсем просто и естествено за мъж на неговите години. Пък и ти сам знаеш на какви големи изпитания бе подложен организъмът му през последните месеци. Лекарят каза, че всичко това може да се дължи и на нещастиято, което му се случи и което до голяма степен разсипа здравето му. Той бе вече доста рухнал. Всъщност аз мисля, че...

— Да?

— ... че смъртта бе за него избавление. Мъж като Ялмар Нюмарк трудно би живял като полуинвалид. По-добре, че всичко стана бързо.

— Да, разбира се. И така може да се гледа на случилото се.

— Аз поне така мисля.

— А останалите резултати?

Той бързо каза:

— Огледът продължава — после добави по-бавно, — но все още без особен резултат. Досега нищо не ни е подсказало, че случаят носи криминален характер.

— А мъжът, който е куцал?

— Видяла го е само домашната помощничка, но когато я разпитахме отново, тя вече не бе сигурна, че той наистина е куцал, вероятно така ѝ се е сторило.

— Какво значи „Така ѝ се е сторило?“ Ами картонената кутия, нима и нея не намерихте?

Гласът му прозвуча уморен:

— Не, Веум. Не я намерихме.

— Значи продължавате следствието?

— Да. Просто мислех, че това, което ти казах, може да те интересува и...

— Разбира се, Хамре. Благодаря ти, че се обади. Обаждането ти е вече регистрирано от другата страна на вратата към рая, в сивия шкаф с архивите, върху визитна картичка с твоето име.

— Дано е така, Веум.

Затворих телефона.

След една седмица прочетох във вестника известието за смъртта на Ялмар. По-семпло не можеше да бъде:

„Нашият стар другар

Ялмар Нюмарк

Почина внезапно на седемдесетгодишна възраст.

Приятели и другари“

Погребението щеше да се състои на следващия ден. Изрязах некролога и го оставих на бюрото си редом с другите хартии и документи, натрупани в хода на делата, с които се занимавах.

В деня на погребението на Ялмар Нюмарк лятото пак се върна. Небето си навлече сива риза, а въздухът бе наситен с тъжен аромат на късно лято. Всичко това подходеше на повода, който ни бе събрал.

Чакълът по алеите между гробовете скърцаше под краката ми. Старите паметници се бяха килнали като възрастни хора, страдащи от болки в кръста. Буквите, издълбани по тях, изпрацаха във вселената кратките си послания — едно име и две години — един жизнен път, изразен с няколко знака. Всичко и нищо — няколко букви и осем

цифри. Всички унижения и всички радости. Всичката мъка и всичкият смях, които не могат да се издълбаят на камък, а са скрити зад имената и годините, в земята под наклонилите се в различни посоки надгробия, под посърналите цветя и обраслите с трева могилки.

Пред църквата чакаше малка групичка. Там бе и шефът на криминалния отдел, с когото не се познавах лично. Той имаше вид на висш чиновник и носеше очила с доста голям диоптър. Зърнах и Вадхайм, в чийто поглед се четеше много повече тъга, отколкото издаваше с външния си вид. Към нас се присъединиха и други полицейски служители, много от които вече бяха пенсионери. Якоб Е. Хамре пристигна тичешком в последния момент с развети поли на палтото си, с разрошена от резкия полъх на вятъра коса. Вътре в църквата, в бяло боядисания ковчег, ни чакаше Ялмар Нюмарк.

Влязохме в определеното време. Преброих единайсет души и нито една жена, а с изключение на Хамре и мен всички останали бяха на възраст над петдесетте.

Самият некролог показваше колко самотно бе живял Ялмар Нюмарк. В него не фигурираха нито семейство, нито едно конкретно име — само анонимният подпис „приятели и колеги“. Ковчегът беше украсен с венец от сдружението на полицаите и с два букета цветя. Единият бе от мен.

Свещеникът също прехвърляше петдесетте. Речта, която произнесе, бе шаблонна и безпристрастна. И ако на някого бе заседнала буца в гърлото, това в никакъв случай не се дължеше на неговото слово.

В заключение той хвърли върху ковчега няколко бучки пръст.

— От пръст си и пръст ще станеш...

Гробарите дръпнаха въжетата и ковчегът на Ялмар Нюмарк потъна към подземиято, където щяха да го кремират, а прахта да оставят в урната, която след това щеше да заеме полагаемото ѝ се място в гробищата. Той щеше да почива, докато мястото около него не отеснее и един ден не преместят гроба му другаде и името му в друг списък. Скалистите чукари щяха да бдят над съня му поне четвърт век, сняг и дъжд щяха да покриват земята над него, други хора щяха да умират и да се събират наоколо подобно на небесен хор, който се подготвя за пеене. Може би и аз щях да се присъединя към тях преди още да преместят гроба му. Ние не знаем нищо за смъртта, не знаем

кога ще дойде, не знаем какво има подир нея. Един автомобил иззад ъгъла, една възглавница на пода... Такава е смъртта, загадъчна и непобедима, обрулваща като есенните хали; безспирна като вечния кръговрат на годишните времена.

Както става винаги, неколцина поспряха пред църквата да си побъбрят. Поздравих някои от старите колеги на Ялмар Нюмарк. Въпреки че не го бяха виждали отдавна, те бяха нажалени, че си е отишъл завинаги.

Отправих се към Хамре, който не пропусна да ми направи знак, че отново много бърза за някъде. Погледна ме недоволно, сякаш бях собствената му гузна съвест.

— А сега? Нещо ново? — попитах го аз.

Той процеди през стиснати, почти побелели устни:

— Не. Нямаме никакви основания да хвърляме тъй ценна работна сила в разследването на този случай, Веум. Досега нищо не ни подсказа, че характерът му е криминален. Просто нещастно съвпадение на обстоятелствата, и толкоз. Смъртта е настъпила вследствие сърдечна слабост. Нямахше признаци за удушване, извършено с възглавницата като средство за убийство. Двамата санитарни носачи не могат да потвърдят, че са оставили вратата отворена, напротив, те твърде се колебаят... Онази картонена кутия... е, добре... — Той вдигна неопределено рамене. — Нюмарк може би и сам я е занесъл на друго място, преди да го блъсне колата. Ти нали каза, че е бил особено потиснат в деня, в който сте се видели в заведението. Много хора, изпаднали в депресия, се опитват да се отърват от миналото, захвърляйки го в кофата за боклук или в бумтящата печка...

— А какво ще кажеш за самото прегазване?

— Е, това е нещо друго. То си е престъпление. Водачът на автомобила бе длъжен да ни се обади за произшествието, дори и да е станало съвсем случайно.

— Значи това дело още не е приключило? — попитах аз и долових сарказма в собствения си глас.

— Не. Не е.

— И вие водите следствието както трябва, нали?

Той ме погледна отегчен:

— Слушай, Веум, честно казано, ти поне много добре знаеш с какви неща трябва да се справяме. Ние...

— Спести си наставническия тон, Хамре! Искам само да знам дали ще го доведете докрай, или не.

В очите му съзрях гневни пламъчета и той нервно прокара ръка през косата си.

— По дяволите, Веум. Ако изникне нещо ново, ще продължим работата. Но не сме в състояние сами да си създадем следи. Пък и доста време мина от това прегазване. В самото начало направихме всичко, което бе по силите ни. Тогава следите бяха пресни, а на свидетелите можеше да се вярва. Чрез печата и телевизията помолихме всички, които са видели нещо, да имат добрината и гражданското съзнание да се обадят в полицията. Никой не се отзова. А автомобилът беше краден. Вътре в него не намерихме никакви отпечатъци от пръсти. Не съществуват дори най-нищожни поводи да се заподозре който и да било. Престъпникът, той или тя, са, буквално казано, невидими.

— Невидими? — повторих аз.

Към нас се приближаваха Вадхайм и шефът на криминалния отдел. Казах замислено и съвсем тихо, така че само Хамре да ме чуе:

— Те сякаш са се завърнали обратно в онова минало, от което са дошли...

Хамре ми хвърли скептичен поглед, Вадхайм и шефът на „криминалния“ се спряха. През дебелиите стъкла на очилата си шефът се взираше в мен. Тъмната му коса бе заресана назад и откриваше високо изпъкнало чело. Той ми протегна ръка и се представи. Направих същото.

— Слушал съм за вас, Веум — каза.

Но от израза на лицето му не съдех, че това, което бе слушал за мен, е било приятно, така че не се впуснахме в разговор на тази тема.

— Бях близък приятел на Ялмар Нюмарк — продумах.

— О, били сте негов приятел? — този път шефът на „криминалния“ ме погледна по-топло.

— Разбрах, че сте прекратили следствието.

— Прекратили, та прекратили! Вие сам знаете, че следствие, свързано със смъртен случай, никога не се прекратява, Веум. Ако на повърхността изплува нещо ново, то...

— Нещо ново? Какво по-точно? Още нечий труп?

— Е, е... — Зад стъклата на очилата му проблеснаха насмешливи пламъчета. — Това е вече прекалено.

„Приятелите и колегите“ на Ялмар Нюмарк, както бе подписан некрологът, вече напускаха тясното площадче пред църквата. Присъствието на тримата полицейски следователи ме изнервяше, имах чувството, че съм хлапак, захванал се да води теологически диспут с трима епископи. Тръгнахме към изхода. Успоредно с Улрикен се издигаха стълбовете на новата въжена линия, която най-сетне отново бе пусната в действие след нещастния случай от 1974 година. За съжаление обаче никой не желаше да ползва този лифт, тъй като билетите бяха скъпи и струваха колкото тези за цирка, та компанията, която го притежаваше, бе застрашена от фалит.

Пред портала навън Вадхайм ме попита дали не искам да ме закара до града. Благодарих и отказах под предлог, че предпочитам да подишам чист въздух.

Вадхайм и шефът на криминалния отдел ми кимнаха дружески за довиждане, докато Хамре измърмори нещо неразбираемо за раздяла и подкара автомобила, в който се настаниха и те.

Поех нагоре през Ощаволен, после се спуснах по Калфарет. Задуха вятър и във въздуха се носеше влажният дъх на предстоящ дъждец. В районите, край които минавах, хората живееха в големи, уединени вили, толкова големи и непрактични, че сигурно се чувстваха в тях като в хамбари. А Ялмар Нюмарк бе живял другаде, в тясна стаичка с безцветни тапети, на най-горния етаж в неизмазана стара кооперация. И там беше умрял.

Но от естествена смърт или?...

Докато крачех по тротоара на Калведальсвайен срещу пивоварната „Ханса“ и съзерцавах прехласващия изглед към Стуре Люнгегорсван и още по-нататък — към планините, заобикалящи града откъм другата му страна, аз се зарекох, че каквото и да стане, ще разкрия истината за смъртта на Ялмар Нюмарк.

Че ще разбуля мистерията.

Заклех се да разбера дали Ялмар Нюмарк е бил сполетян от естествена смърт, пък ако ще и да се върна с двайсет или трийсет години в миналото, за да намеря неговия убиец.

Дъждът ме застигна долу, до някогашната градска порта, и ме намокри тъй, сякаш някоя ядосана перачка ме бе заляла с мръсна вода нейде отгоре, от някакво корито над облаците.

Изпих чаша кафе и изядох половин поничка в кафенето на гарата. Хората седяха, разхвърляли куфари и раници по пода наоколо. Беше август, но късното лято в планината не плашеше последните за сезона туристи. Може би мечтаеха за огрени от слънцето поляни, високо горе, над облачния покров. Или просто се бяха устремили натам с инстинкт, подобен на този на животните, почувствали опасност от наводнение. Дъждът чертаеше дълги, прозрачни линии по стъклата на прозорците и замъгляваше града навън, обвит сякаш в сивкава ципа.

Гарата и градската библиотека на Берген са в две сгради близнаци, построени от големи и тъмни гранитни блокове. Може би ги бяха изградили тъй солидно, за да останат и след второто пришествие — като символ на две големи човешки достойнства; неспокойствието и стремежа към изкуство. Тези две сгради просто очакваха неутронната бомба, та когато всички хора загинат след избухването ѝ, те да пребъдат на своето място. Гарата — с вечното течение, пронизващо те от всички страни, хладна и неуютна дори през горещите летни дни. Библиотеката — с натезжали от знание рафтове, което с нищо никому не е било в състояние да помогне. От гарата, по изпотрошените релси, редовно ще потеглят невидими влакове по невидими разписания, а в опустялата библиотека тихо ще обикалят от рафт на рафт призраците на вечните ѝ длъжници, на които приживе никога не е достигало определеното време за прочит на заетите книги. Само че вече нямаше да могат да посягат към томове, да ги разгръщат с интерес и благоговение.

В помещенията на библиотеката не те пронизва течение. Там цари постоянен полумрак, сякаш епохите, съхранени в книгите, са излезли от тях, запълвайки пространството наоколо с мъглата на времето или с мъждивата светлина на историята.

Попитах дали мога да прегледам броевете на вестник „Бергенс Тидене“ от април — май на 1953 година. Много любезна служителка,

дребна и тъмнокоса, с големи стъкла на очилата и в панталони от зелено кадифе, се впусна към архива и бързо се върна, помъкнала внушителна папка, в която се пазеха подвързани броевете на „Бергенс Тидене“ от второто тримесечие на посочената година. Ако бях предпочел университетската библиотека, щях да ги получа заснети на микрофилм, но това не ми бе по вкуса. Човек губи усещане за истинската атмосфера, докато превърта филма на малкия екран, липсват му досегът с хартията, дъхът на пожълтелите вестникарски страници, на напечатаните върху тях текстове, някога съвсем актуални. Липсват му шрифтовете, набрани от словослагатели, които вече са си отишли от този свят, снимките, направени от фотографи, отдавна пенсионери, репортажите на журналисти, отдавна изхабили и последните си моливи...

Бързо попаднах на заглавията от първите страници, които съобщаваха за пожара в „Пофугл“. Разпознах репортажите, които бях прочел на изрезките от вестници при Ялмар Нюмарк в онази паметна нощ. Записах всички имена, на които се натъкнах, прелистих и броевете, излезли по-късно, около седмица след първите драматични дни на събитието. Видях пълен списък на загиналите, който си преписах.

После се съсредоточих върху некролозите. Записах си имената на близките на загиналите, фигуриращи в известията за гибелта им. Дълго не свалях очи от едно от тях — от това за смъртта на Холгер Карлсен. На човека, който носеше моралната вина за нещастията, на цеховия майстор, който не бе забелязал, че нещо не е било в ред.

„Моят любим съпруг,
моят мил и добър татко,
нашият скъп син
Холгер Карлсен
ни бе изтръгнат безвъзвратно
на 35-годишна възраст
Сигрид
Анита
Юхан-Елсе
Всички близки и роднини“

Сигрид, с фамилно име Карлсен през 1953 година — може би нея трябваше да потърся сега? Дали бе още жива и дали въобще ще иска да разговаря с мен?

Разгледах още веднъж намерения от мен списък. Бях си подчертал имената, които считах, че представляват особен интерес. Бяха почти същите, както и в списъка, който съставих през месец юни. Елисе Блум, работила в „Пофугл“, а по-късно и живяла с Харалд Юллвен; Улай Усвуд (наричан Изгорелия), оцелял от пожара, Сигрид Карлсен, която вероятно ще ми разкаже нещо, още неизвестно за мен. И Конрад Фанебюст, оглавил накрая комисията, разследвала причините за пожара и който може би ще допълни сведенията, получени от Ялмар Нюмарк. Най-долу записах още едно име: Хагбарт Хеле (бюст). Встрани надрасках датата: първи септември. Единственият ден в годината, когато той се намираше в Норвегия.

Сега имах нахвърлен план, но ми бяха нужни още по-подробни данни от миналото и май вече знаех къде ще си ги набавя.

По телефона в гардероба на библиотеката звъннах в редакцията на вестника и попитах дали Уве Хаугланд е там. Там беше и се уговорихме да намина при него.

19

Редакцията на един голям вестник прилича на пчелен кошер: отделните стаички на журналистите са като клетки, в които работливи пчели произвеждат черно-бял мед, за да подсладят следобедните часове на добрите граждани, жадно изчитащи страница по страница, търсейки новини за някой нашумял скандал или просто нещо любопитно.

Намерих Уве Хаугланд в килийката на петия етаж, току над кабинета на главния редактор. Тези стаички са сякаш нарочно тъй тесни — за да те насочват към пишещата машина и към нищо друго, принуждавайки те да се концентрираш, та ако, не дай боже, дойде някой, с когото трябва да поговориш, място за двама просто няма. Толкова по-опасно би станало, ако вътре нахълтат представителки на феминизма, за да протестираш срещу поредната статия, издържана в духа на „мъжкия шовинизъм“. Тогава стените на стаичката биха се пропукали и един господ знае какво би могло да се случи.

Когато за последен път видях Уве Хаугланд, той ми приличаше на Монтгомъри Клифт^[1] подир автомобилна катастрофа. И сега имаше подобен вид, но бе с още по-хлътнали бузи, в тъмната му коса личаха сребърни нишки, а край пишещата му машина видях очила с дебели стъкла — един поостарял Монтгомъри Клифт.

Навел се бе над машината, забил поглед в написаното последно изречение, същевременно прелиствайки разсеяно някакъв дебел том, който можеше да бъде наръчник с разпоредби за данъчното облагане. Набола брада, тъмни панталони и риза на сиви и бели квадрати, разкопчана на врата. На един стол бяха метнати мъхаво зелена жилетка и кафява вратовръзка. На кука отзад висеше тъмносиньо палто. Прозорецът гледаше към вътрешния двор на сградата, а отсреща, в друга килийка, се виждаше шишкав мъж, който говореше на диктофон, забил празен поглед във въздуха.

Уве Хаугланд се надигна с непохватно движение.

— Здравей!

Влязох вътре и стаичката му се смали още повече. На пода край стола, на който седнах, бяха натрупани стари вестници, сякаш събрани набързо от Хаугланд, малко преди да се появя. На малка маса в ъгъла зърнах мръсносива пластмасова кутия, в която той може би държеше личния си архив. Изпод капака ѝ се подаваха червени и зелени обозначителни фишове и прокъсаните крайчета на изрезки от стари вестници, бюлетини, ксерокопия и тем подобни.

По лавиците над бюрото му бяха подредени дебели книги, търговски каталози, данъчни справочници и прочее, нужни на човека, считан за превъзходен експерт по икономическите въпроси. Преди две години му бях дал информация за нещо, което можеше да се превърне в неговия „най-страхотен“ репортаж, ако главният редактор не го бе забавил толкова дълго, че новината излезе в почти половината от централния печат. Този инцидент може би го е научил на някои неща. Пък и дали затова не се е прошарил?

Спомнях си и жена му. Бях я виждал в града. Със замечтани бледовиолетови очи, такива, в чиито глъбини човек не може да надникне. Така и не бях сигурен дали наистина ме вижда, или просто се чуди откъде ме познава.

У него имаше нещо унило, може би огорчено. Бях решил изобщо да не го питам за жена му. По-добре да си спестя някоя неприятност.

Огледах се и казах:

— Приятно е тук. Още няколко квадратни метра и ще се чувствам като у дома си.

Той се усмихна криво:

— Ти май имаш и по-хубав изглед, Веум?

— Хм, хм. То е единственото, с което мога да се похваля.

Погледнах към отсрещния прозорец. Мъжът с диктофона бе изчезнал.

— Изгледът ми е малко по-разсейващ от твоя.

Той хвърли невиждащ поглед към прозореца.

— Година и нещо, откак не съм гледал навън.

Въздъгнах.

— Добре, да минем към въпроса. Може би ще ти отнема малко време, но...

Той ме погледна любопитно.

— Е?

— Кажи ми... Какво знаеш за Хагбарт Хеле?

Сега той дълбоко въздъхна.

— Хагбарт Хеле... Какво искаш да знаеш за него? — Погледна часовника си.

— Преча ли ти? Задържам ли те?

— Не, не. Само погледнах коя дата сме днес. Ти си чувал за първи септември, нали?

— Да, но все още не сме стигнали до...

Журналистът кимна, но бе някак малко разочарован.

— О, знаеш, така ли? Той пристига тук само за един ден в годината. Защото брат му, който е собственик на трикотажна фабрика, празнува на 1 септември рождения си ден. Дълги години все се опитвах да взема интервю от Хагбарт Хеле, но така и не успях. Категорично отказваше, да говори и изобщо се стреми да отклонява всякакво внимание към себе си. Не обича фоторепортерите например.

Той се завъртя на стола и запрелиства в кутията с изрезките. Намери там една вестникарска снимка и ми я подаде: със ситен растер, неясна и правена сигурно с фотокамера, приспособена да снима на големи разстояния.

На задната седалка на голям черен автомобил седеше мъж със слабо лице и крив нос, с почти бяла коса. Той се бе навел напред, сякаш гледаше през предното стъкло или говореше нещо на шофьора си.

Вдигнах въпросителен поглед.

Уве Хаугланд кимна:

— Да, Хагбарт Хеле. Единствената му фотография от последните години, която притежавам.

Той ми подаде и друга. В обектива гледаше вторачено млад и тъмнокос, сериозен на вид мъж, облечен в костюм от трийсетте години. По физиономия приличаше на смазан охлюв.

— Младежки портрет — поясни Хаугланд.

Поглеждах ту към едната, ту към другата снимка. Между двамата мъже нямаше голяма прилика, но снимките бяха правени с половин век интервал помежду им.

Уве Хаугланд продължи:

— Преди няколко години публикувах поредица от статии за тези наши корабпритежатели зад граница. Някои от тях принадлежат към

най-богатите хора в света, въпреки че зависят от конюнктурата и от военните конфликти. А Хагбарт Хеле в никакъв случай не е от „победните“.

— Как мислиш, на колко може да възлиза състоянието му?

Той ме погледна безпомощно:

— Как е възникнала вселената, знаеш ли? Всичко се гради само върху предположения. Милиони, милиарди... невъзможно е да се каже. Нужни са проучвания, които ще отнемат няколко години. Трябва да се проверят всички негови акции в разни компании, фирми и параходни дружества в целия свят, да се пресметне имуществото му в много страни, в повече, отколкото ти си посетил.

— Хайде де!

— Така поне мисля.

— Нали съм служил във флота? Не е чак толкова грандиозна работа.

— Но той притежава плавателни съдове в повече пристанища, отколкото можеш да си представиш, и така нататък, и така нататък...

— Значи, така да се каже, е могъщ?

— Ако парите означават могъщество, то Хагбарт Хеле наистина е могъщ човек, Веум.

— За съжаление парите означават сила, да?

Той пак разпери безпомощно ръце.

— А как е станал толкова богат?

— Как е възникнала вселената, Веум? Как?

— Не ме интересува вселената. Интересува ме...

— Хагбарт Хеле.

— Точно той.

— Ала защо, Веум? — Той поривисто се наведе към мен и ме погледна изпитателно в очите. — Защо те интересува?

Очите ми се отместиха от него към прозореца, към прозореца на отсрещната страна на сградата. Там премина жена с папка под мишница. Може би тя бе нанесла на хартия казаното по диктофона. Оставаше някой да го подпише. Светът чакаше да го научи.

— Ти си имаш своята работа, Веум — да се изразим така. Аз си имам моята. Първи септември не е толкова далеч. Може би ще ми дадеш възможност да отбележа този ден с едно по-голямо заглавие от обикновено, а?

Кимнах в знак на съгласие.

— Винаги съм готов за сделка. Ти ще ми дадеш твоето, а аз на теб моето.

— Тогава кажи ми, Веум. Защо те интересува Хагбарт Хеле?

— Добре, ще ти кажа. Това е стар случай, в който случайно се разрових. Отнася се до пожара в една фабрика, станал през пролетта на 1953 година. Фабриката се казвала „Пофугл“ и се намирала горе на Фьосангервайен. Тогава загинали петнайсет души, а собственикът получил значителна сума от застрахователното дружество. Той инвестирал разумно тези пари и...

— Тази история ми е позната. Изучил съм основно миналото на Хагбарт Хеле.

— Ах, точно така. По онова време той се казвал Хагбарт Хелебюст.

— Нещо друго?

— Нищо повече. Един мой приятел, следовател в полицията...

— Я какви интересни приятели си имал!

— Пенсионер. Участвал някога в разследването на този случай, между другото заедно с Конрад Фанебюст.

— Хелебюст и Фанебюст. Той да не би да се казва сега Конрад Фане?

— Не. Само не ми говори, че не знаеш кой е Конрад Фанебюст! Бил е кмет на Берген през...

Той вдигна едната си ръка, за да му отстъпя думата.

— Конрад Фанебюст, известен бергенски политик и бизнесмен, кмет на Берген през 1955–1959 година, управлявал е фирмата „Фанебюст Вигер“ заедно със съдружника си Уилям Вигер, загинал около 1972–1973 година при пожар в дома му и оттогава Фанебюст е единствен собственик на фирмата.

— Забравяш, че е герой от войната.

Лицето му се набразди с горчиви гънки.

— Да, забравям това. Конрад Фанебюст, известен бергенски герой от ожесточените боеве край Южния фиорд през април на 1940-а...

— Благодаря, това ми стига.

— Добре, да се върнем към Хеле. Интересува ли те нещо повече за него? Подозираш ли го?

— Дали го подозирам?

— Изхождам от това, че щом се ровиш в този случай, значи си надушил нещо. Ако се отнася до пожара, това произшествие е твърде отдавнашно и намериш ли доказателства, ще трябва да побързаш да ги представиш на съдебните власти преди първи септември, та Хеле да бъде посрещнат на Фресланд с подходящата за целта приветствена група. Аз с най-голямо удоволствие ще дойда там, Веум, с фотограф и с всичко нужно за целта. Обещай ми тази новина и ме имаш завинаги, твой съм.

— Ти непрекъснато се занимаваш с разни гешефти, нали?

По лицето му премина сянка на колебание, преди да отговори с неловка усмивка:

— Да.

— Ще ти кажа съвсем откровено. Не подозирам Хагбарт Хеле в нищо. Наистина в нищо. Интересуваме просто характерът му. Какъв всъщност е той? Емигрант, за да не плаща големите у нас данъци, ловък бизнесмен, наивен идеалист — или нещо друго?

Журналистът ме погледна презрително.

— Идеалисти сме ти и аз, Веум, н-не. Я виж овехтелите ни дрехи, изтритите ни обувки, изтънелите колене на панталоните ни! Бизнесмените от световна класа не са идеалисти. Може би меценати — ако си струва, разбира се. А клиентелата на всяка фирма винаги си оправдава цената. Но те никога не се ръководят от идеализъм. Науката и културата ги интересуват само като обекти за влагане на инвестиции, ала не и поради стремеж към прекрасното или от жажда за художествено-творческа изява. Хора като Хагбарт Хеле са безскрупулни и брутални, негодници и мошеници — иначе не биха постигнали това, което имат. Никой не би могъл да стане финансов магнат от световна величина, без да остави зад себе си няколко трупа. Не се шегувам.

Казах замислено:

— Петнайсет трупа на Фъосангервайен...

— Да, например. Но ако наистина си по следите на подобно престъпление, трябва да го докажеш.

— Знам. Нямах нищо повече да ми кажеш, така ли?

— Съжалявам, Веум. С удоволствие бих ти дал всичко. Но този човек е сфинкс, една Грета Гарбо на финансовия свят — нали виждаш

снимката му. Той не открива с речи музеите, чието изграждане е финансирано, не чути разпенени бутилки с шампанско в бордовете на новите си супертанкери, не се явява по конгреси. А седи зад бюрото си и брои пари, пари, пари...

Преглътнах.

— Добре. И друго. Не се отнася до твоя отдел, но... Би ли проверил дали във фотоархива тук не се намира снимката на човек, който се е казвал Харалд Юлвен?

Той повтори името.

— Харалд Юлвен? Роднина?

— Ни най-малко. Родоотстъпник, предател, работил като куриер в същата тази фабрика на Хагбарт Хеле, дето е изгоряла.

Той ми метна остър поглед.

— Хванал си някаква следа там, а, Веум?

Добавих:

— Умрял е през 1971 година.

Той не настоя повече.

— Добре, добре, ще видя. Почакай за момент — каза и се надигна.

— Юлвен с две „л“ — казах аз.

— И Харалд с „л“, нали? — подметна с ирония.

Останах сам и погледнах навън. В отсрещните прозорци не се виждаше никой. Сигурно имаше почивка или журналистите вече си бяха отишли.

Уве Хаугланд се върна с две фотографии. Едната от тях бе същата, която ми показва Ялмар Нюмарк, само че в по-голям формат.

На другата Юлвен бе заснет сам — на подсъдимата скамейка по време на процеса. Чертите на лицето му се виждаха малко по-ясно: дългнесто конско лице, едър месест нос, големи уши и паднал над челото му тъмен кичур — черти уж на човешко същество. И е трябвало май да му викат Харалд Коня, не Вълка.

— Може ли да ги взема?

— Разбира се. Не са нужни никому. Но ми ги върни заедно със сензационната новина, нали, Веум?

Обещах му, благодарих и си тръгнах.

[1] [Монтгомъри Клифт](#) — известен американски актьор (1920–1960). — Б.пр. ↑

Изкачих се с асансьора до кантората си. На излизане от него почти се сблъсках с новата асистентка на зъболекаря. Дългата ѝ коса бе събрана в опашка ниско на тила. Момичето лесно се усмихваше и много бързо се изчервяваше, но не виждах никакво основание за едно от двете, когато случайно се срещяхме.

Отворих ѝ вратата на асансьора и казах:

— Защо не наминеш някой ден към кантората ми? Да видиш каква хубава гледка се открива от прозореца.

Тя посочи вратата ми.

— Тази стая ли имаш предвид?

— Да.

— Не вярвам изгледът да е по-различен от този, който имаме от нашата стая.

— От другите кантори винаги се откриват нови перспективи — казах аз с тон на поучение.

Тя се усмихна, поруменя и влезе покрай мен в асансьора. Стрелката, която показваше посоката на движението му по етажите, се завъртя в кръг. Проследих я с поглед, сякаш очаквах, че изведнъж ще спре и ще се завърти в обратната посока, надолу към мен, но такива неща никога не се случват.

Преминах през пустата приемна, сякаш бях своят собствен призрак. Никой не подскочи уплашено от столовете. Не ме посрещнаха блондинки с намокрени от сълзи носни кърпички. Тишината тегнеше в стаята като квачка на полог.

Затворих се вътре, избърсах праха от телефонния указател и се заех да проверявам всички, които бяха записани в него с фамилното име Карлсен. Те изпълваха почти цяла страница. За голяма моя изненада намерих и името Сигрид — едно-единствено. Живееше на Ютре Маркевай. Познавах добре този район от Нурднес, колкото и да не ми допадаше.

Нямах основание да се колебая. Набрах номера и се вслушах в любимия сигнал на телефонната централа. Никой не се обади.

Но телефонният указател беше пред мен и аз отново го прелистих. Конрад Фанебюст бе лесен за намиране — имаше както служебен, така и домашен телефон, фирмата му се помещаваше на улица Улав Кюре, а домът му — на Старефосвайен.

Беше ред да потърся и Елисе Блум. Абонатите с такава фамилия бяха повече от Карлсеновците, но сред тях нямаше Елисе. Впрочем, ако всичко бе така лесно, аз скоро бих останал безработен. Наместо частни детективи хората щяха да си наемат телефонни указатели и не се знае дали биха получавали по-малко за парите си. Потърсих по телефона една своя позната от службата за регистрация на населението, която обикновено не беше в добро настроение. Този път обаче тя веднага се отзова на молбата ми за съдействие. Изглежда, си бе починала добре през отпуската и дори не ме помоли да ѝ дам време за размисъл, както обикновено правеше. Съобщи ми за по-малко от минута адреса на дома, в който Елисе Блум живеела от 1955 година: самостоятелна къща в квартал Веенбергсмауе.

— Нейна ли е къщата? — попитах.

— Така изглежда. Купила я е през април на 1955-а.

— Но няма телефон?

— Мисля, че няма.

— Хм...

— Доволен ли си?

— Ти си просто незаменима! — възкликнах аз, и то съвсем искрено.

Телефонният указател не е достатъчен. Нужно е също да си имаш добра приятелка в службата за регистрация на населението.

— Желая ти да се издигнеш в службата. Предай много поздравии! — възторжено ѝ говорех аз.

— На кого? На...

— На всички от службата за регистрация.

— Е... А аз си помислих...

— Как се чувства сестра ти?

Сякаш видях лицето ѝ да просиява.

— С нея действително всичко е наред, Веум. Наскоро си роди едно сладко бебенце.

— Желая и на бебето дълъг живот в службата за регистрация на населението, която те моля да не напускаш скоро. Остани си със здраве!

— И ти също.

Тя явно бе прекарала чудесен отпуск. А може би се чувстваше много щастлива и от това, че е станала леля.

Отново позвъних на Сигрид Карлсен Този път се обади глас на жена на трудно определяема възраст.

— Да, моля?

Поизкашлях се и подех:

— Добър ден. Аз... името ми е Веум и ви звъня, защото... Може би ще ви се стори малко глупаво, но кажете ми, вашият съпруг не се ли е казвал Холгер Карлсен? — изговорих го много ясно, за да не се получи недоразумение.

Отговорът дойде колебливо:

— Даа... Но за какво става дума?

— Вижте, звъня ви във връзка с нещо, което е станало отдавна, с онзи пожар в „Пофугл“. Има някои неща, свързани с мъжа ви, за които бих искал да поговорим.

Гласът ѝ ставаше все по-несигурен:

— Не ви разбирам съвсем. Как ви беше името?

— Веум. Аз съм, е добре... следовател и изяснявам някои неща. Разбирам, че споменът за този случай ви причинява болка, но мисля, че ние, как да кажа, да, че ние имаме взаимен интерес от изясняването му.

— От полицията ли сте?

— Не. Ръководя частна фирма. — Надявах се, че казаното ще предизвика необходимото уважение.

Хвърлих засрамен поглед наоколо. Не бях сигурен, че трябва да я каня тук, във „фирмата“ си.

— Не знам дали си спомняте един полицаи на име Нюмарк?

— Аха!

— Той е мъртъв, но малко преди да умре, ми разказа някои неща.

Гласът ѝ стана по-твърд:

— Които полицията е знаела още тогава, нали?

Отговорих бързо:

— Не, не. Това са няколко негови хипотези, които е градил по-късно въз основа на свои догадки.

— А какво имате предвид под взаимен интерес?

— Мисля, че не липсват основания да се смята за възможно, че подозренията не бива повече да петнят паметта на вашия мъж.

— Ако възнамерявате да печелите пари от мен, вие, е... Веум, знайте, че...

— В никакъв случай, госпожо Карлсен. Бъдете спокойна. Интересува ме какво мислите по онзи случай, какво бихте могли да ми разкажете. По-точно необходими са ми вашите свидетелски показания. В това е цялата работа. Ако, разбира се, не смятате, че разравянето на миналото ще ви причини отново голяма мъка?

— Повярвайте ми, Веум, именно това не е от голямо значение. Аз и бездруго никога няма да се освободя от въздействието на онова събитие върху мен. Вече двайсет и осем години то ме притиска и не минава ден да не обръщам миналото наопаки.

— Ще мога ли да намина към вас?

Последва малка пауза.

— Днес няма да ми е съвсем удобно. Но може би утре, по-рано?

— По-рано? Какво имате предвид?

— Около девет или девет и половина сутринта? Ще направя кафе.

— Чудесно! Значи се договорихме.

— Да.

Казахме си „довиждане“ и едновременно сложихме слушалките. После, както обикновено, останах да седя неподвижно, загледан през прозореца. Беше вече следобед. Водата в залива бе сива и гладка. Склонът на планината преливаше в приглушени августовски багри, прихлупен от сиво-бяло и непроницаемо небе.

В този ден Ялмар Нюмарк беше станал на пепел в крематориума, а аз бях уговорил първата си среща във връзка със случая, който приживе не му бе давал покой.

21

Събудих се, за да посрещна един нов, все тъй сив ден. Август се бе спуснал над града като наперена морска птица, раззинала клюн. Облаците надвисваха като тъмни водорасли над Аскьой и отцеждаха първите дъждовни капки.

Сигрид Карлсен живееше в триетажна дървена къща, тясна, като че срязана на височина. Бяла, но не и новобоядисана.

Външната врата беше оставена отворена. Тъмен коридор отвеждаше към квартирата на най-долния етаж, на чиято врата бе написано друго име. Към втория етаж водеше стълба. Там живееше Сигрид Карлсен, зад зелено боядисана врата с тясно стъклено прозорче. Натиснах копчето на звънеца. Чува се стъпки и вратата отвори дребна жена с любезна усмивка.

— Госпожа Карлсен? Аз съм Веум.

Тя разтвори широко вратата:

— Заповядайте.

Влязох в тясно и малко антре, където едва се побираха скрин и огледало. Скринът беше доста поохлузен, а огледалото — пукнато от горе до долу.

Жената ми подаде ръка:

— Сигрид Карлсен.

— Варг Веум. Радвам се!

— Ще закача палтото ви тук...

— Благодаря.

— Да идем в кухнята. Ето там.

Тръгнах безмълвно след нея. Влязохме в малка, светла кухня, с пердета на сини квадратчета на прозорците, с бяла покривка на масата и ухаеща приятно на сложено на печката кафе. Вратите на кухненските шкафове бяха боядисани в синьо. На стената, над хладилника, висеше календар с картина, изобразяваща малко момче и куче, хукнали по такава цветиста ливада, каквато може да се види само на подобни илюстрации. На кухненската маса имаше радио, от което струеше

музика, подходяща за правене на сладкиши, прекъсвана от време на време от задушевен говор.

Кухнята гледаше на север. Над покривите на съседните къщи се издигаше върхът на новата църква. Сигрид Карлсен измъкна още един стол и извади по една чашка, чинийка за подложка и десертна чинийка за всекиго от двамата ни. Върху поднос зърнах сладкиш. Тя ме попита дали искам кафето с каймак. Отговорих отрицателно и тя наля кафе в чашите. Докато сядаше от другата страна на масата, каза:

— Вашето обаждане ме изненада.

— Разбирам много добре. Всичко е било толкова отдавна.

— Да...

Тя погледна замислено през прозореца. Очите ѝ бяха сини зад големите и сребристи стъкла на очилата. Косата ѝ бе руса, но вече сивееше. Имаше правилни, почти момичешки черти на лицето и само тънките бръчици около очите и устата издаваха възрастта ѝ, някъде между петдесет и шейсет години. Беше дребна и крехка, в синя памучна рокля, а на раменете си бе наметнала бежова жилетка.

Извърна поглед от прозореца и аз долових, че е притеснена.

— Познавам много добре този район — казах ѝ. — Израснах в Нурднес, само че малко по-нататък...

— Така ли? Ще си говорим на „ти“, нали? Аз живея тук от края на войната. Ние живеехме тук, от... На Холгер му бяха обещали тази квартира малко след като войната свърши. Наемът не бе висок и ние се справяхме добре. Той имаше добра работа, пък и бяхме спестили, каквото можахме. Хубаво си живеехме.

Погледнах през прозореца:

— Ти сигурно си стояла тук, до масата, взряна надолу към улицата, когато аз съм тичал наоколо като хлапе. Спомням си, че понякога пазарувахме насам. Там долу имаше рибен магазин, нали?

— Да. — Тя леко се усмихна. — По онова време при нас имаше доста магазини. Сега са останали съвсем малко.

— Аха.

— Но ти трябва да ми кажеш...

— Да, нека започнем, ако не възразяваш.

— Добре. Какво искаш от мен?

— Да ми разкажеш ясно и сбито всичко онова, което си спомняш за събитията преди и след пожара.

Тя бавно кимна с глава:

— Мисля, че аз... — Стана и допълни чашите с кафе. — Ей сега, само да донеса...

Влезе в другата стая. Вратата след нея остана полуотворена и аз зърнах тапети със старомодни шарки, имитиращи коприна, и вехта мебел, телевизор, чието място едва ли беше там. Тя се върна с фотография в рамка, която ми подаде.

— Ето ни. През 1947-а.

В ръцете си държах тържествена, сватбена снимка. Двамата млади гледаха онемели в обектива с усмивки, които сигурно бяха постигнати с ретуш. Вдигнах отново поглед към нея. Не се беше променила много, макар че бяха минали повече от трийсет години, откак бе правена снимката. Младоженката сияеше от радост. Мъжът до нея бе по-висок, по-тъмнокос. Лицето му имаше ясно изразени черти, слабо и с твърда брадичка. Хубав мъж, но някак схванат в официалния тъмен костюм с широки ревери, с бял карамфил в петлицата, сякаш изкуствен. Работният комбинезон явно му е стоял много по-добре. Косата му бе сресана назад и пригладена зад ушите.

Тя каза:

— Той бе на двайсет и девет, а аз със седем години по-млада.

Нейната рокля бе доста широка, а сватбеният букет — пищен.

— По онова време новата църква още не бе възстановена, та след войната венчавките ставаха в „Свети Маркус“. А самата ни сватба бе горе на Коке. През ноември, в един ясен и слънчев ден.

— Той бе началник-цех в „Пофугл“, така ли?

— Да. Току-що бе получил това назначение. Повишиха му доста заплатата и решихме, че вече можем да се оженим. Дружахме от 1942 година. Запознахме се по Великден. — Тя стискаше чашата с кафе в двете си ръце. — Тези години след войната сякаш принадлежат на друг век. Бяха години на бедност, но така се радвахме, че войната е свършила, бяхме пълни с оптимизъм. Млади и щастливи, ние с Холгер мислехме, че бъдещето е пред нас и за нас. През 1949-а ни се роди Анита. Раждането протече трудно, бях много тясна в таза, но накрая всичко свърши благополучно. О, само като си спомня... Виждам го пред себе си рано сутрин, когато се готвеше да тръгва за работа. Седеше точно там, където ти седиш сега. Според мен бе много красив. Така го обичах... — Тя снижи глас: — И още го обичам...

— Той...

— Обличаше си работния комбинезон, слагаше си кафявите обувки и колана, въздълъг, защото бе така слаб, бедният. Изпиваше си кафето с малко хляб, а когато Анита се събудеше, той я вземаше в скута си, играеше си с нея и се смееше. Беше добър баща и винаги намираще време за момиченцето си. Това не бе обичайно в онези времена и другите мъже от квартала дълго гледаха след него, когато следобед разхождаше Анита в детската количка... — Тя остави чашката. — После тръгваше, тоест вземаше автобуса, линия номер шест, горе от Хаугевайен. Не се връщаше преди пет часа. А като си дойдеше, почти винаги извеждаше детето на разходка, въпреки че беше много уморен. Сам разбираш, че в една фабрика за бои по онова време контролът над отровните вещества бе много по-слаб, отколкото е днес, и често го болеше глава. Но за момиченцето ни винаги имаше време. Той бе добър човек, израсъл във Викен, най-малкият от осем деца, а пък умря толкова млад и с такъв лош спомен за себе си. Имаше хора, които ми се обаждат години наред след пожара, Веум. Вдовици на тези, които бяха загинали. Те ми се заканваха и крещяха, че Холгер трябва да се пържи на бавен огън в пъкъла, загдето е убил мъжете им. Една от тях ми изпращаше цветя всяка година в деня на пожара, и то в продължение на почти цяло десетилетие. Първия път не разбрах от кого е букетът и отворих привързания към него плик. „Поздравявам те с твоя празник!“ — бе написано там. После направо изхвърлях цветята на боклука. Обадох се в цветарския магазин и помолих повече да не ми ги изпращат, но тя започна да поръчва букетите другаде. Обадох се в полицията, ала оттам ми казаха, че това не било тяхна работа. Най-сетне тя престана да ми изпраща цветя, бедната, сигурно се беше поболяла. О, след пожара настъпиха години, пълни с мъка. Останах сама с Анита и мина много време, преди застрахователната компания да ми изплати полицата. Те настояваха, че... но във всеки случай полицията ми помогна със заключението, че нищо не може да се докаже: нито вината на Холгер, нито невинността му. А щом нямаше улики против него, те бяха длъжни да платят. Един адвокат оправи работата. Но повярвай ми, това страшно ме измъчи. Надявам се, че вече никога няма да се наложи да преживея подобно нещо. И най-страшното бе, че знаех, знам, че той е невинен. Знам какво бе казал, пък и го познавах повече от всеки друг.

— Какво бе казал?

Погледът ѝ се плъзна покрай мен и тя сякаш се върна с трийсет години назад.

— Холгер много рядко се оплакваше. Избираха го няколко пъти в профсъюзното ръководство, но той не принадлежеше към най-борчески настроените. По природа бе затворен, мълчалив.

— Като повечето норвежци.

— Да, може би. Във всеки случай с него хората можеха да работят. Имаше способността да преговаря до намиране на приемливо решение и винаги се опитваше да предотврати конфликтите. Но разбира се, понякога възникваха и по-остри ситуации, например по време на преговорите за увеличаване на заплатите. И тогава проличаваше, че той може да бъде и неотстъпчив, да отстоява докрай своето. И именно в такива моменти никога не се оплакваше. Само дето ставаше някак тъжен. По челото му се вдълбаваха бръчки на тревога, устата му се свиваше сурово, почти зло. А беше толкова хубав. Приличаше на някой млад поет, на Рудолф Нилсен може би. Но не бе поет. Преговаряше за условия на труд, за продължителност на работното време, за надници...

Тя замълча, наля отново кафе в полупразните чаши и се вслуша в музиката от радиото. Акордеонен състав изпълняваше „Мечтая за Елин“.

Продължи:

— В дните преди пожара той бе именно такъв...

— Разтревожен?

— Да. Не се чувстваше добре. Виждах това. Беше блед и нямаше апетит. Една нощ, или по-точно рано сутринта, когато не бе забелязал, че съм будна, аз го чух да отива в тоалетната и да повръща, а не бе ял нищо. Намекнах му, че може би трябва да отиде на лекар да се прегледа, но той само поклати глава. Попитах го дали нещо не го мъчи. Тогава ме погледна с тъжните си очи. Видях как мускулите на челюстите му се движат, но не продума, докато не се върна от работа същия ден. Избухна изведнъж, както си пиеше следобедното кафе.

— „Утре отивам да говоря с управата“ — спомням си тези негови думи, сякаш е било вчера. — „Утре отивам да говоря с управата. Сигурен съм, че става изтичане на газове. И други се оплакват.“ Той ми разказа, че много от работещите в производствения

цех в последно време се оплаквали от главоболие, виене на свят и повдигане. Той бил сигурен, че някъде има пробойна, място, от което изтичат газове. — Гласът ѝ леко потрепери и тя добави: — Това създавало опасност и от експлозия.

Кимнах.

— А на следващия ден?

Тя продължи с внезапно овладял я гняв:

— На следващия ден той докладвал за това на началството. — Гласът ѝ се поуспокои. — Беше забележителен ден. Спомням си го... Април и истински априлски ден. Слънцето изгрываше за миг, а в следващия момент рукваше дъжд като из ведро. Бях излязла да напазарувам и тъй като на връщане небето изведнъж се проясни, реших да се поразходя из Нурднес. Не знам дали си спомняш как изглеждаше всичко тук след войната.

— Долу-горе.

— Пожарищата след бомбардировките. Червено-кафявите останки от стените на къщите, покрити с нова зеленина. Спомням си едни малки, топчести и жълти, пухкави гъсенца, които видях тогава. Храстите бяха пълни с тях. Слънцето грееше, полъхът на вятъра рошеше косите ми. Анита гукаше в количката си, а аз си мислех колко е прекрасно, че има пролет и че ще прекарам чудно лято с малката и с моя добър мъж. Чувствах се най-щастливата жена в света. А точно в този ден той не се върна вкъщи за обед.

— Не се върна?

— Да. Това никога не се бе случвало. Никога не беше закъснявал, той винаги... Бях стотвила задушено с картофи, а за десерт имаше крем от нишесте с червен сироп. Обадох се във фабриката, откъдето ми казаха, че си е тръгнал както обикновено. Върна се чак в осем часа вечерта, а аз още не бях сложила Анита да спи. Детето бе неспокойно. Чух го да стъпва тежко по стълбата. Отключи вратата трудно, дълго търсеше къде да пъхне ключа. Седях в стаята на тъмно. Той влезе и аз го видях ясно на светлината, преди да е успял да ме забележи. Той... Долната му устна беше нацупена като на малко, недоволено момче. Косата му бе разчорлена. Вървеше странно, размахвайки ръце. Спря се пред вратата на стаята и се облегна на рамката ѝ. Гледаше гузно. За пръв път го виждах такъв. Разбрах, че е пил. Миришеше на бира. Всичко, което каза, беше: — Не поискаха да ме изслушат.

— Кой? — попитах, развълнувана от уплаха.

— Управата! — почти изръмжа той.

После, когато приспахме Анита, аз му направих силно кафе. Седнахме край масата, за да побъбрим и се успокоим. Тогава ми разказа, че отишъл при ръководството на фабриката и съобщил за подозренията си. А оттам го уверили, че ще направят проверка, но че за спиране на производството и дума не можело да става, особено в този момент.

— Той каза ли ти с кого е говорил?

— Начинът, по който говореше, това, че употреби само думата „управа“, означаваше, че има предвид един-единствен мъж.

— И това е бил?

— Хелебюст. Директорът.

— Който по-късно е отрекъл, че мъжът ти му е казал каквото и да било.

В очите ѝ заблестяха гневни искри.

— Точно така. — Сигрид свиваше и разпускаше малките си юмруци, а вените на слепоочията ѝ набъбнаха. — На следващия ден...

— Тя задиша учестено. — На другия ден... — Сълзите избиха в очите ѝ и гласът ѝ стана сподавен. — На следващия ден животът свърши и за мен, Веум.

Кимнах мълчаливо с глава.

— Ах, какъв прелестен пролетен ден беше. Нямаше един дъждовен облак. Слънцето грееше, а мен ме беше страх, когато той тръгна за работа, заради това, което се бе случило предишния ден. У него долових някаква потиснатост и ожесточеност. Когато излезе от къщи, усетих, че ме обзема страх, защото...

— Защото ти...

— Винаги, винаги ме е страх, когато възникнат конфликтни ситуации. А този ден аз бях напълно убедена, че Холгер се е решил на стачка, да вдигне хората на стачка, ако управата не отстъпи.

— А ти знаеш ли...

— Не, не знам какво се е случило, защото тогава Хелебюст беше в Осло и мъжът ми в никакъв случай не е говорил с него, та... Когато ми позвъниха и ми казаха... — Тя преглъщаше нервно. — Стоях и държах телефона в ръка като парализирана. Не можех нито да помръдна, нито да кажа нещо. Само изпуснах телефонната слушалка,

която остана да виси и да писука. Не можах дори да извикам. Онемях. Отворих уста, цялото ми тяло крещеше, а около мен бе тихо. Чух Анита да бърбори на една от куклите си, радиото бе включено, нещо кипеше на печката. Но вътре в мен нямаше нищо друго, освен оглушително виеща тишина... — Тя седеше прегърбена над чашата кафе. С единия си показалец гладеше полека ръба ѝ, сякаш я милваше. Отрони тихичко: — От тогава живея сама. — Погледна ме почти упорито. — Не е ли смешно жени, които скоро ще навършат шейсет години, да говорят за любов?

— Не.

— Ти си толкова млад, пък и принадлежиш на друго време. Днес всичко е по-различно. Хората бързат от един брак към друг, изцяло обсебени от мисълта да се събират... Но дали им остава време наистина да се обичат, истински да... Може би аз принадлежа към привилегированите, към онези, които са изживели истинската, голямата любов? Така обичах Холгер, че той просто по един особен начин изпълваше съществуването ми, изпълваше го съвсем, а когато си отиде, остана само празнота. Вакуум, в който не можеше да влезе друг. Ако ме разбираш... Любовта, която бях преживяла, бе изразходвала потребността ми от такова чувство. Остатъкът от живота си прекарах и ще прекарам заради Анита, която ми остана след Холгер. — Тя ме погледна прямо. — От тогава не съм се докосвала до мъж, дори не съм целувала някого. — Лицето ѝ се озари от слаба усмивка. — Дори не съм чувствала, че това ми липсва. Разбираш ли, можеш ли да разбереш това?

Погледнах лицето ѝ. Не беше целувано от 1953 година, оттогава тя не бе имала близост с друг просто защото не бе изпитвала нужда от това. Изглеждаше романтично, но и малко старомодно. Това всъщност я поставяше от другата страна на шейсетгодишната възраст или поне така би трябвало да бъде. Ала по един особен начин аз чувствах, че я разбирам, че има някакво сходство между двамината, седнали край малката кухненска маса: жената на почти шейсет години, която не се беше любила от 1953 година, и мъжът с първи сиви нишки в косата си, с набраздено от самота чело.

— С какво се занимава дъщеря ти? — попитах.

— Анита? Работи в детски дом извън града, към Лодефиорд. Обича децата, но тя самата още си няма. Неомъжена е. Все още живее

тук. Горе, в малката таванска квартира, но често обядва при мен. Така че все още имам кой да ме посещава.

— А тя как изживя загубата?

— Трудно ми е да кажа. Беше много малка, когато се случи това. Не можа да разбере съвсем какво точно е станало. Но започна да крещи почти истерично, когато някоя вечер ми се налагаше да я оставям сама вкъщи. Сякаш се страхуваше, че и аз бих могла да изчезна като баща ѝ. Често си мисля обаче, че по-тежко ѝ се отрази това, което стана по-късно — моите проблеми с нервите ми, тъй като мина много време, преди да ми изплатят застраховката. Злословията, обвиненията против Холгер, следствието, което така и не даде никакъв резултат, срещите в застрахователното дружество, адвокатите, полицаите... Този кошмар продължи пет-шест години, преди да се върнем отново към относително нормален живот. Но тя така и не можа да се оправи.

— Какво ѝ е?

— Нищо. Нищо особено. Пък и имам чувството, че днес никой не е съвсем наред. В това число и тя. Мисля впрочем, че всички деца, които в даден период са живели без единия от родителите си, непременно получават някакви психически увреждания независимо дали причината за това е развод или смърт.

— Сигурно.

— А може би аз просто съм старомодна в разбиранията си. — Сигрид замълча. Падащата отвън светлина се отразяваше в големите стъкла на очилата ѝ, което създаваше странно впечатление за някаква отдалеченост: сякаш тя бе навън — от другата страна на прозореца, загледана в мен.

— Кажи ми — подех, — ти говорила ли си поне веднъж с Хелебюст за това, което се е случило между него и Холгер?

Тя поклати отрицателно глава.

— Писах му няколко пъти с молба да каже истината, да признае, че Холгер е бил при него и го е предупредил за опасността. — В гласа ѝ отекна горчивина. — Но така и не ме удостои с отговор.

— Как не! Всички директори си приличат по едно нещо. Те никога не признават грешките си.

— Искях да говоря с него по телефона. Обаждах му се, но не се добрах до него чрез секретарката му.

— Алвилде Педерсен?

— Възможно е, не знам как се казваше. Когато бях най-отчаяна, мислех да отида горе при него и да не помръдна оттам, докато не се види принуден да говори с мен. Но това пак нямаше да стане, щяха да ме изгонят с помощта на полицията, а с тях бях говорила вече. Освен това фабриката беше ликвидирана в много кратък срок и Хелебюст замина за чужбина.

— А в полицията... там с кого разговаря?

— О, трудно ми е да си спомня, но само с един човек. Помня добре този, когото ти назова по телефона — Нюмарк, нали? Той бе от онези солидни и надеждни мъже, към който човек автоматично се отнася с доверие. Мисля, че бе на моя страна, така да се каже. Иначе имах чувството, че това, което казваше Хелебюст, натежаваше повече. Тоест ако мненията се сблъскаха, то Хелебюст бе тоя, който все имаше право. Другояче не можеше и да бъде... Но ти каза, че Нюмарк е мъртъв и че изникнали нови неща?

— Да. Мога дори да те уведомя, че Ялмар Нюмарк бе изцяло погълнат от този случай чак до смъртта си. Непрестанно мислеше по него. Смъртта му настъпи съвсем неочаквано и аз се опитвам, така да се каже, да довърша неговото дело. Това, което правя в момента, са опити да разследвам някои обстоятелства около смъртта на Нюмарк, защото полицията не желае да се занимава с тази работа. Към съпътстващите я обстоятелства се отнася и пожарът в „Пофугл“ през 1953 година, както и едно загадъчно убийство от 1971-ва. Аз съм убеден, че отговорът на всички тези въпроси е погребан в пожарищата след изгарянето на „Пофугл“.

— Убийство? На кого?

— Името Харалд Юллвен говори ли ти нещо?

Тя отрицателно поклати глава.

— Той е работил в „Пофугл“. Като куриер.

— Никога не сме имали връзки с хората от администрацията, срещала съм някои от колегите на Холгер — работници. Това бе всичко.

— Добре. Историята е дълга и заплетена. Обещавам да ти я разкажа, ако някой ден се добера до истината. И ако сметнеш за нужно, тогава ще се обърнем към печата и аз ще ти помогна да измием

обидното петно от името на мъжа ти. Нищо, че оттогава са изминали цели двацет и осем години.

Тя се усмихна леко и с печал, сякаш не вярваше на думите ми.

— Но да ти кажа накратко: Харалд Юлвен е бил осъждан като изменник на родината, върху него са падали тежки подозрения, че е извършвал много убийства по време на войната. Нюмарк, а според мен също и Конрад Фанебюст, ръководил официалната следствена комисия, са смятали, или поне предполагали, че пожарът в „Пофугл“ е бил предумишлено причинен.

— Добре помня Конрад Фанебюст. Той бе винаги така приятелски настроен към мен, а и по-късно ми помогна пред застрахователното дружество. Може би той още е в състояние да разкаже нещо...

— Не след дълго това ще бъде единственият жив свидетел освен самия Хагбарт Хелебюст, така че аз наистина разчитам на неговия разказ. Ще го посетя.

— Но какво е станало с този... Юлвен?

— Бил е убит през 1971-ва. Във всеки случай това е официалното заключение.

— Официалното?

— Аз мисля, че може би не него са убили. Може би той е оживял, да се изразя така. И днес не е мъртъв, а се укрива.

Несъзнателно погледнах към прозореца. Против волята си усетих, че собствените ми думи събудиха у мен чувство на страх, че свиха стомаха ми и пресушиха устата ми. Тази мисъл не ми хареса, а градът сякаш изведнъж стана по-тъмен в и без това мрачното време — тъмен и опасен. Ако Харалд Юлвен наистина дебнеше някъде навън, в полумрака, а само бог знаеше колко жертви лежат на съвестта му, то за него не би представлявало особено усилие да отнеме още един или два живота. Дали не бях казал повече от необходимото?

Отново срещнах недоверчивата ѝ, несигурна усмивка:

— Но...

— Ти нали не вярваш в призраци?

— Не-е...

— А ето че близо до мястото, където умря Ялмар Нюмарк, повтарям — при подозрителни обстоятелства, са видели някого с особен белег, напомнящ, и то твърде, за Харалд Юлвен. И тъй като аз

също отдавна не вярвам в призраци, остава едно-единствено обяснение на нещата, нали?

— Нима?

Видях, че думите ми ѝ се сториха прекалено категорични и смутена, тя вече не бе стопроцентово сигурна дали да ми вярва. Разбрах това. Стана ми ясно, че ще се натъквам на много скептични реакции, ако продължавам да се разхождам наоколо и да разправам за престъпления отпреди десет, че и трийсет години, да бръщолевя за подозрителни смъртни случаи от годините на Съпротивата и за призраци оттогава.

Аз се наведох, почти прегърбен, над чашата кафе и я стиснах с двете си ръце, сякаш бе някакъв свещен съд.

— Мислиш ли, че това, което ти говоря, звучи невероятно?

Тя ме погледна през дебелиите стъкла на очилата си.

— Не знам. Трудно ми е да се преустрою, за да го премисля отново. Може би... Може би ще е по-добре да оставим всичко така, както си е било досега. Кой знае какви още нещастия ще ни сполетят, ако започнем да дълбаем в миналото!

— Разбирам недоверието ти, ала аз се чувствам задължен на Ялмар Нюмарк. Ще продължавам разследването, докато мога. Но ще се опитам да не те измъчвам повече.

— Не ме измъчваш, не разбирай думите ми така. Аз само... На петдесет и осем години съм и останах вдовица на трийсет и една. Животът ми е вече проигран, загубен. Обичам Холгер, да, повтарям — обичам го, до ден-днешен. За мен той винаги ще бъде в настоящето. Но това означава също, че вече двацет и седем години живея в пустота. Годините, които можех да прекарам с него, аз преживях без любов, без нежност... Отдавам ласките си на цветната леха на гроба му, радостта се заключи в мислите ми — и в Анита. Ти трябва да разбереш, че човек става... че се изморява.

Промълвих:

— Разбира се. Вече няма, аз... — Извърнах глава настрана смутен, недоумявайки защо говорим за това. Попитах: — С какво се занимаваш обикновено? Работиш ли?

Тя свали очилата си и ги постави на масата. Очите ѝ бяха присвити и като че нефокусирани. Тя силно ги разтърка с малките си,

гладки юмручета. — Да, заемам длъжност на половин щат в общината. Работя там три дни седмично.

— Значи работиш долу?

Погледнах към тъмното здание на общината и по гърба ми полазиха тръпки. Сградата с фасада, облицована с кафяви метални плочи, се издигаше като преграда срещу Страндгате и крещящо контрастираше с ниските дървени къщи от другата страна на Ютре Маркевай. Представих си колко негостоприемна и тъмна изглежда тя в пролетните бури и летните дъждове, макар всъщност общината да не бе враждебна на живота и да не заслужаваше да бъде изтикана в такъв отворителен паметник на модерната архитектура.

Тя проговори, сякаш прочела мислите ми:

— Спомням си... когато се нанесохме там. Отгоре можехме да гледаме направо в залива. Корабите, които идваха и си отиваха — Американската линия^[1].

— Да, едно време така й казваха. Ще стане същото, както с приключенските романи. Скоро никой няма да им вярва. — Надигнах се и заставах неловко наред кухнята. — Май стана време да благодаря и да се сбогувам.

Тя също стана.

— Добре. И аз ти благодаря.

Изпрати ме до антрето, където облякох палтото си и отворих външната врата. Преди да изляза, Сигрид каза:

— Ще ми се обадиш ли, ако изникне нещо ново?

— Щом искаш, да.

Тя само ми кимна мълчаливо и не продума повече.

Кимнах и аз, усмихнах се, сякаш исках прошка, и отново поех към дневната светлина.

[1] Т.е. за САЩ и от САЩ. — Б.пр. ↑

Дневната светлина може да бъде както успокояваща, така и пронизваща и безсърдечна като рентгенова лампа. Не бях склонен да се подлагам на последното и вървах към центъра откъм безлюдните страни на къщите. Бе дошъл моментът да узная дали Конрад Фанебюст ще ме приеме.

В един град, беден откъм герои, Конрад Фанебюст бе един от малкото. Ако живеехме в по-високопарни времена, някой може би щеше да му издигне паметник на площада. За геройските му подвизи по време на боевете от 1940-а и на нелегалната съпротива, а по-късно и през възстановителния период от началото на петдесетте години бяха написани няколко книги. Името му се изговаряше с почит и уважение. След войната той бързо се открие като най-видна фигура. Ако принадлежеше на друга партия, щеше сигурно да получи министерски пост. Сега можеше да бъде благодарен за мандата, който изкара като кмет на Берген, но сигурно беше, че можеше да си запази този пост и за по-дълъг срок, ако сам не бе пожелал да се оттегли от политическия живот. След това, изглежда, потъна повече или по-малко зад кулисите. Ала от вестниците се разбираше, че управлява една солидна и дейна корабостроителна фирма с бъдеще, и то във времена, когато кризата в търговското корабоплаване бушуваше с пълна сила и носеше тежки загуби на много от норвежките корабоприетатели. Независимо от всичко той често биваше изкарван на преден план по повод на един или друг юбилей, свързан с войната, окупацията или освободението, въпреки че в интервютата, които вземаха от него, той неизменно и клетвено заявяваше, че счита за несправедливо да го величат за сметка на толкова незначителни борци от Съпротивата, негови бойни другари.

Кантората на Конрад Фанебюст имаше изглед към градския парк и се намираше на третия етаж. Частната му секретарка го пазеше от околния свят от своята стая, подобна на тези в държавните

учреждения: тежка кафява гарнитура, килим и в единия ъгъл голяма, тъмнозелена палма.

Секретарката бе колкото вежлива и очарователна, толкова и дистанцирана. Минаваше трийсетте, със златистокафява, гладко вчесана коса, в черен пуловер и сива пола, с много добре поддържани ръце, бели, с късо подрязани лакирани нокти.

Каза със звучен, напевен глас:

— Имате ли предварителна уговорка?

Поклатих тъжно глава:

— Не, за съжаление...

— Тогава се опасявам...

— Не се опасявайте. Само кажете на Фанебюст, че съм тук по повод кончината на един наш общ приятел — на Ялмар Нюмарк. Кажете му, че е важно. Много важно.

Тя ме загледа замислено.

— Добре. Ще имате ли време да почакате?

Дарих я с добросърдечна усмивка.

— Ако времето беше пари, отдавна да съм богат.

— Ей сега. — Тя се усмихна малко язвително, но стана, почука на една врата и почака да чуе отговора, преди да влезе вътре.

Подобни кантори винаги изглеждат тъмни. Прозорците им са тесни и старомодни, стените са тъй дебели, че да заглушават шума на превозните средства отвън, централното отопление осигурява равномерна температура през всичките дванайсет зимни месеца на годината. Навън дори и атомна бомба да падне, вътре това няма да се усети, поне такава е впечатлението.

Тя се върна, но остави вратата след себе си полуотворена, което счетох за добър знак.

— Можете да влезете. Той се оказа свободен за минута-две.

Благодарих и се усмигнах. Разбрах, че тя е добра секретарка и бди над всеки миг от времето на шефа си.

Влязох вътре и затворих вратата зад себе си.

Конрад Фанебюст седеше на бюрото и пишеше. Погледна ме бързо и изучаващо.

Показа ми със свободната си ръка един стол, като с другата продължаваше да пише.

Бе мъж с чувство за систематично подреждане на нещата — първо едното, после другото...

Получих възможност да огледам и него, и кабинета му, преди още да сме разменили по някоя дума.

Кабинетът бе голям, със стени, покрити с остъклени шкафове за книги. Високите прозорци изглеждаха още — по-тесни поради тъмозелените плюшени пердета. Килимът бе толкова дебел, че прекосих разстоянието до свободния стол като че на котешки лапи. Столът — старомоден, с висока и тясна облегалка, съвсем не бе неудобен.

Бюрото на Фанебюст можеше да бъде и по-голямо, ако върху него трябваше да се танцува полонеза. В момента бе достатъчно за изиграването на едно пламенно танго, но без артистично приплъзване и изхвърляне на партньорката.

Той трябва да беше на около шейсет и пет години. Разпознах го от снимките по вестниците, но косата му в действителност бе по-бяла. Лицето му, с резки, отсечени черти, бе костеливо и издаваше твърд характер. Под рошавите му сиво-бели вежди блестяха сини очи, а кожата на лицето бе червено-кафява и още по-свежа на фона на бялата коса. Беше облечен в дискретен пепелявосив костюм с жилетка, светлосиня риза и носеше светлосива вратовръзка. Пишеше енергично, с автоматична писалка.

Той остави писалката, прочете последните редове с беззвучно движение на устата си, после пъкна изписаните листа в една папка, която положи далеч встрани от себе си. Чак тогава ме погледна. Погледът му беше открит и прям. Скръсти ръце и каза:

— Е?

После се изправи зад бюрото и ми протегна ръката си през него, без обаче да се наведе нито сантиметър напред. Трябваше да стана и да се наведе доста над бюрото, за да стисна ръката му, и аз се почувствах доста неудобно. Това бе добре измислена обработка на посетителя и аз си го отбелязах, за да не се повтори по-късно. Ако искаш веднага да спечелиш преимущество, не помръдвай от своята страна на бюрото.

— Веум.

— Фанебюст.

Поздравихме се кратко, като дуелисти. Фанебюст седна преди мен. Нямахше съмнение, че държи инициативата да е в негови ръце.

— Каза̀ли сте на госпожа Ларшен, че посещението ви е свързано със смъртта на моя стар приятел Ялмар Нюмарк?

— Да. Аз също бях приятел с... Вие не бяхте на погребението, нали?

— Уви, не. Бях в Атина и разбрах за смъртта му от вестника, когато се върнах. Жалко, щях с удоволствие да присъствам. Нали знаете: когато стари приятели умират така, човек винаги има чувството, че ги е изпуснал, и това в известен смисъл отговаря на истината. Би трябвало да ги посещаваме по-често, да им обръщаме повече внимание, но изведнъж става излишно и те гнети гузната съвест. Изминаха доста години, откакто Ялмар Нюмарк и аз изпълнявахме общи задачи. Винаги съм се стремял да запазя връзките си с момчетата от онова време. С тези, които са все още живи. — Той ме погледна с изпитателен поглед. — Но стига толкова за това. Кажете ми, защо сте тук?

— Дойдох във връзка с две или три неща. Като първо мога да изтъкна някои особени обстоятелства около смъртта на Ялмар Нюмарк.

Той повдигна вежди, без да коментира.

— Тук съм и във връзка с пожара в „Пофугл“ и с един мъж, когото сте наричали Ротеифтен.

Изговарях думите бавно и отсечено. Веждите му се спуснаха надолу, но лицето му остана неподвижно. Имаше опитното лице на политик и бизнесмен или по-точно на роден покерджия. Единственото нещо, което каза, бе:

— Така...

Изложих му съвсем накратко всичко, което ми бе казал Ялмар Нюмарк за пожара в „Пофугл“, последвалото разследване и подозренията против Харалд Юлвен. Накрая обобщих:

— С други думи... Тук съм най-вече за да чуя потвърждение на разказаното ми от Ялмар Нюмарк, а и за да разбера дали вие можете да ми кажете още нещо, което той е забравил или не е знаел. — С жест предоставих думата нему.

Той ме измери с поглед:

— Вие първо ми кажете кого представлявате и какви са били тези особени обстоятелства около смъртта на Ялмар. Журналист ли сте?

— Не, частен детектив, но съм тук в качеството си на последен приятел на Ялмар Нюмарк, така да се изразя. Той бе самотник в края на живота си.

— Частен детектив?

— Да, но както казах, никой не ме е ангажирал. Тук съм по собствена инициатива, а що се отнася до тайнствените обстоятелства... — Нападнах от фланга: — Вие мислите ли, че Ротеифтен е мъртъв?

Той ме погледна поразен:

— Ротеифтен? Хм... Ние така и не получихме потвърждение на подозренията си и се съмнявам, че някога въобще ще ги получим. Спомням си, прочетох във вестника, че Юлвен е мъртъв, но оттогава мина доста време.

— През 1971 година.

— Добре де. Може пък и да е мъртъв.

— Колко силни бяха подозренията ви против Юлвен?

Той се облегна назад, пъкна палците си в джобчетата на жилетката и се втренчи в някаква точка над главата ми. Погледът му стана замислен.

— Много години минаха от тогава, Веум. Като си помисля за това сега... — Погледът му пак се сведе надолу. — Не успявам така често да се отърся от мислите за онези събития. Продължавам да страдам от получените през войната рани, а нощите стават все помъчителни.

Погледът му отново се вдигна нагоре, сякаш бъдещето бе надвиснало над главата ми.

— Още си спомням, и то съвсем точно, тези разследвания — да ги наречем разпити, които предприехме тогава, след пожара през 1953 година. Бяхме си поделили няколкото стаи на старото полицейско управление на Алхелгенсгате. Стояхме до късно вечерта и разглеждахме резултатите от експертизите, свидетелските показания на работещите във фабриката, на хора, случайно озовали се там по време на пожара, и на специалистите в тази област. Тогава, в началото на петдесетте години, вечерите бяха тихи. Уличното движение не бе така голямо, както е днес. Малко автомобили, някой и друг автобус, едно такси... Кантората бе тясна и изглеждаше препълнена, когато в нея седяха трима души. Седях от едната страна на бюрото, Ялмар

Нюмарк от другата, а притиснат между масата и стената, седеше този, когото разпитвахме. Точно под единствената картина, която имахме в стаята — портрет на крал Хокон. И един от тези, с които разговаряхме най-често и най-дълго, беше Харалд Юллвен. — Лицето му се изопна. — Той непрекъснато повтаряше, че бил малтретиран. Бяхме го разпитвали и през 1945 година, така че вече ни познаваше. Настояваше, че нямаме право да се отнасяме така с него, защото бил излежал присъдата си за измяна на родината. Ние не се трогвахме много от тези протести. С Ялмар бяхме преживели доста тежки моменти през войната, пък и не бяха минали много години, откак тя беше свършила. Но въпреки това вече бе изгряла звездата на големите защитници — на адвокатите. Днес те се отнасят с най-гадните нацистки изроди като с първи любимци на краля. — Той изкриви уста в нещо като полуусмивка. — Виждам Ялмар пред себе си, голям и добродушен, но същевременно твърд като камък. Такъв беше и през войната. Неуморим! Ставаше в четири часа сутринта, бодър и готов за работа, докато аз все още се чувствах като пребит. Харалд Юллвен едва се държеше на крака, а Ялмар танцуваше около него и непрекъснато го атакуваше — ей така изглеждаше, буквално казано.

— Но той така и не призна нищо, нали?

От погледа му пролича, че се е върнал в действителността.

— Не, нищо не призна. Не отстъпи дори на косъм. И именно това ни накара да сме сигурни в едно нещо. Ако беше се огънал и започнал да търси снизхождение, да ни моли... може би щяхме да се поколебаем. Но той — той не познаваше други чувства, освен раздразнение и ожесточение. И независимо че беше съвсем уморен и смазан, не се предаде. Именно такъв човек можеше да бъде Ротеифтен. Черна котка с девет живота, която винаги пада на крака независимо от височината, от която са я хвърлили. — Лицето му отново стана сурово. — Измежду жертвите му имахме близки приятели от годините на войната. Той ги унищожи безпощадно по своя отровен, невидим способ. Случиха се нещастия с хора, които бяха преживели и най-немислимото. Хора, които са се катерили стотици метри право нагоре в студа, след като ги бяха спуснали на брега от някоя рибарска шхуна, такива хора не падат от стълби и не си чупят вратовете. Подобни неща са невъзможни. Хора, които два часа са плували в полузамръзвания Хардангерфиорд, не могат да паднат и да се удавят в Бергенския залив.

Спомням си, че след един нощен разпит Ялмар и аз сериозно разисквахме въпроса дали да не го примъкнем до колата, да го откараме в някоя затулена пресечка и да го ликвидираме. Правехме такива неща през войната, а за нас Харалд Юллвен бе неразделна част от тази война, представител на самия враг, независимо че годината бе вече 1953-та. — Той разтърси рамене, сякаш да отмахне от тях някакъв тежък спомен. — Ала не го направихме. Ялмар се възпротиви. Бе станал премного полицаи. Колебанието му бе добре дошло за подследствия. Ако имахме сигурни доказателства, то... но нямахме. И всичко си остана така, незавършено. Накрая трябваше да го освободим. Да го пуснем отново на свобода. Продължавахме обаче да работим, разпитахме още много хора, трескаво търсехме онази слаба точка, която трябваше да съществува някъде, на някое място. Бяхме убедени в това.

— А как стоят нещата със самия пожар? Онзи началник-цех Холгер Карлсен, на когото всъщност е била приписана вината.

— Това беше скандал. Тип като Харалд Юллвен бе освободен, а вината за всичко стовариха върху такъв съвестен и уважаван мъж, какъвто бе Холгер Карлсен. Наистина официално обвинение против него не повдигнаха, но хората останаха с впечатлението, че той е бил отговорен за нещастията. Спомням си, че когато жена му дойде при мен, тя беше изпаднала в отчаяние.

— Знам, разговарях с нея. Разбрах, че вие сте й протегнали приятелска ръка.

— Е, не съм направил кой знае какво.

— Ялмар Нюмарк смяташе, че Холгер Карлсен може да е бил убит.

Той ме погледна втренчено.

— Правилно. Имаше тежки рани по главата си. Заключение на експертизата беше, че по всяка вероятност раните се дължат на удар отгоре, от падналото скеле на покрива... Но също така възможно бе да са резултат и от удар, нанесен с твърд предмет. За нас това беше една от следите, които най-много ни доближаваха до търсената слаба точка. Да бяхме успели да намерим поне предмета, с който бе извършено убийството! Но не го намерихме, пък дори и да го бяхме намерили, щеше да е невъзможно да се открият отпечатъците от пръстите на

убиеца и всичко щеше да бъде напразно. Но слушайте, още не сте ми отговорили... Какво точно се е случило с Ялмар?

— През месец юни Ялмар Нюмарк бе прегазен от непознат автомобилист. Миналата седмица е бил изписан от болницата, според мен прекалено рано, но там се оплакват от липса на персонал. Бях тръгнал да го посетя в жилището му, в една къща долу на Скотегатен. Вратата е трябвало да стои отворена, тъй като той очаквал една домашна помощничка, но когато пристигнах там, вратата бе заключена. Домашната помощничка също чакаше отпред. Влязохме със сила и го намерихме в леглото. На пода лежеше възглавницата му. За мен няма съмнение, че някой го е задушил, но аутопсията показва, че смъртта е настъпила поради спиране на сърдечната дейност, прекратена в резултат на голямото напрежение и травмите, които бе получил от автомобила. Полицията заключи, че няма основания да разследва по-нататък случая.

— Но вие считате, че има такива?

— Домашната помощничка видяла един мъж да излиза от къщата, когато отивала натам. Мъжът накуцвал с единия си крак — като Ротеифтен, според свидетелите, и както е куцал във всеки случай Харалд Юллвен.

Той ми хвърли скептичен поглед.

— Така, така...

— И още нещо. Преди да се случи нещастieto с него, Ялмар Нюмарк ми показва една картонена кутия, пълна с изрезки от стари вестници, копия от полицейски рапорти и прочее, все от 1953 година. Претърсих жилището му, след като го намерихме мъртъв. Същото направи и полицията. Никъде не намерихме кутията. Някой я бе взел. А кой би могъл да се интересува от съдържанието ѝ?

Той бавно ми кимна.

— Тук наистина има нещо съмнително. Но все пак и Харалд Юллвен действително е умрял през 1971 година, нали?

— Някой друг е умрял вместо него. Съвсем не съм сигурен, че това е бил Харалд Юллвен. Но дори и да е бил наистина той... Нима не може да се допусне, че друг е бил Ротеифтен?

Той ме погледна замислено:

— Разбира се. Всичко е възможно. Ала въпреки всичко следите са вече така изстинали, че е просто безнадеждно да го открием днес,

след толкова години.

— Но не *тези* следи!

— Не, може би не. И все пак. Твърдо съм убеден, че от всички хора в Норвегия, с изключение на самия Ротеифтен, Ялмар Нюмарк и аз сме най-големите експерти по него. И двамата бихме гласували единодушно, че именно Харалд Юллвен е бил Ротеифтен.

— Но в такъв случай — в такъв случай само вие сте този, който е останал...

Между нас се въдвори тишина. Последните ми думи предизвикаха пълно мълчание. Отново почувствах как по гърба ми пълзи коварният страх. Още един път ме завладя усещането за някакво невидимо присъствие, сякаш в стаята се намираще самият Харалд Юллвен и ни смразяваше.

Конрад Фанебюст наруши тишината, поглеждайки часовника си.

— Добре, но за съжаление ми предстои среща, Веум. Така че да свършваме. Ако искате да научите нещо повече, обадете се. Напълно симпатизирам на това, което вършите, и ще ви бъда особено признателен, ако ме държите в течение. Аз ще... нали няма да имате нищо против, ако преценя, че ще ви е нужно възнаграждение, формално казано.

Изправих се пред бюрото му.

— Ще бъде мило от ваша страна, но аз правя това в памет на Ялмар Нюмарк.

Той също стана.

— Тогава нека аз да платя сметката за удоволствието, също като приятелски жест към Ялмар.

Отворих уста, но той ме прекъсна с ръка.

— Ще се върнем към този въпрос по-късно.

Свих рамене и не възразих, само казах:

— Трябва да ви благодаря.

Той бързо кимна с глава.

— Довиждане.

Тръгнах към вратата, стъпвайки безшумно по дебелия килим. Ръката ми вече държеше дръжката на бравата, когато той ме спря:

— Веум!

Обърнах се.

Той бе заобиколил бюрото и стоеше встрани от него.

— Слушай, Веум. Ако оня пак се е измъкнал — Ротеифтен, намери ми го, Веум. Намери го!

Кимнах мълчаливо, отворих вратата и излязох от кабинета му.

Обядвах в една от онези норвежки кръчмички, където сякаш поднасят норвежката народна душа на блюдо: варени воднисти картофи и нарязани на парчета зеленчуци, а между тях кренвирш, потънал в нещо като локва от мазнина, който се бори за глътка въздух. Леката следобедна мъгла лежеше ниско, обгърнала със сивотата си червените покриви на къщите по склона на планината, а опашките от автомобили бавно се измъкваха от центъра. Улиците се очистиха от хората, които сякаш бяха изметени от неумолима центробежна сила. Автомобилните газове се смесваха със сивата мъгла и обгръщаха следобедните часове с пушек като от бивачен огън.

Веенбергсмауе се открояваше от построените плътно една до друга сгради на Йоврегатте, малко зад пивоварната. Те отдавна имаха нужда от пребоядисване, но повечето домовладелци все още се противопоставяха на тази необходимост и се правеха, че не забелязват разкъртената вече мазилка и разсъхналите се рамки на прозорците. Такъв овехтял вид имаше и къщата на Елисе Блум: двуетажна, някога боядисана в бяло. Изминалите години бяха оставили неумолими отпечатъци върху дървената ѝ част, а зад плътно затворените прозорци висяха сиво-бели пердетата и скриваха всичко от външния поглед.

Към кафяво боядисаната входна врата водеха две изкривени стъпала, но едва бях стъпил на първото от тях, и вратата се отвори. Жената, която излезе оттам, ме посрещна с горящ поглед на тъмнокафявите си очи, но в него нямаше нищо гостоприемно. Навремето имах учителка с подобен поглед, която не търпеше проблеми с дисциплината.

— Вие насам ли идвахте? — попита тя, като че ли тротоарът бе нейна собственост и аз се бях провинил в сериозно нарушение на граничната зона.

— Елисе Блум? — попитах аз и неволно се наежих.

Устните и се изпънаха и тя леко издаде брадичката си напред. Имаше волева брадичка, бях запомнил това от снимката ѝ на изрезката

от вестника, в който се съобщаваше за пожара в „Пофугл“. Само че тогава косата ѝ бе сресана направо назад и прическата ѝ подчертаваше правилните, почти класически черти на лицето ѝ, които издаваха нейната красота дори на една съвсем лоша фотография. Но бяха изминали почти трийсет години и през това време лицето ѝ бе позагубило очертанията си, беше се като че поразмазало. Брадичката ѝ изпъкваше все така, но останалите черти на лицето ѝ сякаш бяха загубили пропорциите си. Чупката на устата му придаваше агресивния вид на злодеите в каубойските филми, които обикновено редят думите само през единия ѝ крайчец.

Тя бе облечена като за вечерна разходка в града: синьо палто, кафяви обувки и носеше в едната си ръка червена дамска чанта. Бе силно гримирана, устните ѝ бяха намазани с яркочервено червило, което подчертаваше колко са тънки. Сякаш да покаже, че наистина излиза, тя здраво затръшна вратата след себе си, но остана да стои на най-горното стъпало пред прага ѝ.

— Кой сте вие? — попита.

— Казвам се Веум и идвам във връзка с някои разследвания, които водя. Във връзка с пожара в „Пофугл“, ако все още си спомняте за него.

В очите ѝ проблеснаха злобни пламъчета. Толкова студени кафяви очи виждах за пръв път в живота си.

— Какви разследвания, ако смея да попитам?

— Станаха неща, които отново ни заставят да си припомним онова, което се е случило тогава, през 1953-та.

Съзнателно не назовах годината 1971-ва. Тук без съмнение щеше да се напредва не изведнъж, а крачка по крачка.

— И от къде идвате? От полицията?

Без да дочака отговор, тя слезе по стълбата, мина току до мен и пое с тежки крачки надолу към Йоврегатен.

Побързах да я последвам.

— Не, не съм от полицията. Аз съм нещо като човек със свободна професия.

Тя бързо ме погледна, изхриптя презрително и продължи да върви надолу по тротоара. Около нея се носеше облак от парфюм с тежък дъх, като от увехнали рози, дълго лежали захвърлени в някоя канавка. Имаше забележителна походка. Горната част на тялото ѝ се

накланяше напред, бедрата ѝ сякаш щръкваха нагоре и тя стъпваше тежко, с цяло стъпало по земята. Ако не бях образован човек, бих казал, че ходи като крава, но майка ми ме бе научила да запазвам подобни наблюдения само за себе си.

— Стана и един смъртен случай — продължих аз и тръгнах от едната ѝ страна, по Йоврегатен излязохме почти зад Вредсгорден, където в едно и също здание съжителстват две тъй различни културни институции: фирмата за продажба на картофи „Асмервик“ и Норвежкият писателски център — Западен филиал.

Елисе Блум не реагира, а продължи да върви в посока към пустеещия двор на Николаевата църква.

— Един полицай е мъртъв — Ялмар Нюмарк. Той е разследвал пожара.

Тя внезапно спря и рязко извърна глава. Косата ѝ беше бухнала, навита около лицето, като че тя вече смяташе за излишно да я сресва нагоре и назад.

— Слушайте, как се казвахте вие?

— Веум.

— И кого представлявате, Веум?

— Застрахователното дружество „Немезида“ с акции във вечността.

— Какво?

Тя излезе от ролята, която разиграваше, и загуби нишките, които я свързваха с нея.

Суфльорът се притече на помощ.

— А може би аз представлявам самия Ялмар Нюмарк. Като един последен поздрав от нас, които все още сме тук долу.

Гласът ѝ прозвуча сипкаво, сякаш току-що бе изваден от хладилник.

— Позволете ми да ви го кажа веднъж завинаги: до гуша ми дойде от хора, които идват да разкопават миналото и да ме разпитват за пожар, станал преди цял век. Няма и половин година, откак този тип — този — да, Нюмарк, или дявол знае как го нарекохте... нямам повече какво да ви кажа. Нито дума, ясно ли е?

Започнах да я убеждавам, че съм от най-тихите и сговорчиви хора, които някога е виждала.

— Значи Ялмар Нюмарк ви е посетил само преди половин година. И какво му разказахте тогава?

Тя вдигна очи нагоре и решително продължи да крачи по тесния тротоар на Йоврегатте. Минахме покрай фризьорския салон, където бръснарите Викне — баща и син — ме подстригват от време на време. От кулата на Централната църква една звънка камбана отброи шест удара. Намирахме се по средата на тихите часове между края на работния ден и вечерната почивка, когато градът сякаш спира дъха си, а улиците са почти безлюдни.

Елисе Блум зави решително надолу и аз я последвах, мълчалив и верен като добре дресиран съпруг. Тя се правеше, че не ме забелязва.

При светофара обаче спря, защото имаше червен сигнал. Веднага застанах до нея.

— Ако смъртта на Ялмар Нюмарк има нещо общо с пожара в „Пофугл“, не бихте ли се съгласили да изясним заедно няколко въпроса?

Тя гледаше право пред себе си и ми отговори само с ъгъла на устата си:

— Как е възможно смъртта на едно старо фанте днес да има нещо общо с пожар, станал преди трийсет години?

Светна зелено и ние пресякохме улицата.

— Именно това се опитвам да разбера...

Без да каже нито дума повече, тя изведнъж сви встрани и хлътна в една врата, над която имаше голяма лъскава табела с надпис „БИНГО“, и се заизкачва нагоре по една стръмна стълба, без да променя тромавата си походка. Неуморно я следвах.

Влязохме в блестящо осветен локал с голи луминесцентни тръби по тавана и сиво-бели, мръсни петна по подовата настилка, изпълнен със своеобразния мирис на слабо кафе, цигарен дим и като че с прекалено добре облечени хора. Висок и тънък микрофонен глас нижеше дума след дума, сякаш това бе тайна литургия на масонската ложа или просто вечерна служба на някое мисионерско сдружение. Намерих притежателната на гласа от микрофона, застанала на подиума в средата на залата. Въпреки че можеше да принадлежи на двајсет и пет годишно момиче, този глас се оказа на жена с удивително състарено лице под платиненобелите коси.

Елисе Блум забърза към свободното място на една от наредените в редици маси.

Аз седнах до нея, само че от другата страна на пътеката, разделяща залата на две. Тя тихо процеди през зъби в посока към мен:

— Ако продължавате да ми досаждате, ще ги помоля да позвънят в полицията.

Махнах безпомощно с ръце. Погледите, проследили ни, когато прекосихме локала, се обърнаха настрани. Само един остана да ни наблюдава, този на едра, пълна жена на средна възраст, впит в лицето ми, сякаш очакваше да види на него Супербингото на вечерта, нарисувано с огнени букви.

Между редовете от маси насам се зададоха няколко жени с къси лилави престилки и праметнати през рамо чантички за парите. Една от тях се спря пред мен.

— Колко? — попита тя.

Усмихнах се изненадано и казах:

— Колко мога да взема?

— Колкото искаш — отвърна тя.

Имаше хубаво лице, добре сложено тяло и даде вид, че ме желае.

— Ще взема два — казах.

— Само два?

— Тогава пет.

— Окей. Двайсет крони.

Платих с монети и получих на масата пред мен пет игрални картончета заедно с къс новоподострен молив. Почесах се по брадата и се опитах да изглеждам като член на това общество. Досега бях наблюдавал залите за игра на бинго все със смесено чувство на учудване и любопитство. Минавайки от време на време покрай някой такъв локал в десет часа сутринта, когато хората се тълпят отпред и чакат реда си на опашка, или в девет вечерта, когато оттам излизат многолюдни тълпи, аз неизменно се чудех какво ги прави толкова привлекателни и какви хора ги посещават. Питях се къде ли отиват тези мълчаливи брачни двойки с многото пакетчета кафе под мишниците, след като поредният бингов сеанс е завършил. Къде отиват облечените в сиво дами с ниско нахлупени на главите си шапки, сякаш се страхуват някой да не им ги открадне, или небрежно облечените младежи с доста къси кожени якета, изтъркани на колената

джинси и провлачена походка. По лицата на хората, които напускаха някой от локалите за игра на бинго, се четеше самота, сякаш те принадлежаха към отхвърлените от обществото, към несретниците, обзети от неутолен душевен глад, с ръце, несвикнали да дават ласки. Немалко от посетителите там са жени на възрастта на Елисе Блум. Някои от тях имат изпити лица на страдалки, сякаш току-що са преживели двайсетгодишно и нещастно брачно съжителство. Други са пълни и силни, явно излезли победителки в това съжителство. Изобилието на възрастни жени и на все още подрастващи младежи ме накара да се замисля дали не ги свързват някакви общи еротични подтици. Може би тези места са добре дошли за контакти между унилите и тъжните, кръстопът, където си дават среща заблудилите се в годините и живота.

Полагаемото се за размисъл време бе нарушено от един мъж, седнал три реда зад мен, изискано облечен, с едри и редки предни зъби, който внезапно извика: „Бинго“. Смееше се високо и шумно, сякаш бе казал нещо особено забавно. Гласът в микрофона замлъкна и една от облечените в лилаво жени отиде при него, за да провери резултата. По масите задрънкаха чаши с кафе, което се наливаше от големи кафяво-бели термоси, а ако човек бе гладен, можеше да се подкрепи с виенски хлебчета, опаковани под вакуум в найлон. Мъжът, който спечели, си избра за награда плик, пълен с два килограма захар на бучки. Можеше да си сложи по една бучка на всяко празно място между предните си зъби.

От една вътрешна стая излезе висок, як мъж с велурено яке, тъмнокафяви панталони и черни обувки, огледа продължително събралите се хора, размени няколко думи с блондинката до микрофона и изчезна. Блондинката със състареното лице отново включи усилвателите. Започна нова игра. Викаха се нови числа и множеството бе притаило дъх в напрегнато очакване. Около мен скърцаха моливи и химикалки. Елисе Блум следеше внимателно играта и задраскваше онова, което бе излишно. Наблюдавах я. В профила ѝ се забелязваше следа от някогашната красота, въпреки че преходът между брадичката и шията ѝ бе по-неопределен, отколкото трябва да е бил през хиляда деветстотин петдесет и трета. Тя бе разкопчала палтото си и тялото ѝ изглеждаше по младежки изпънато. Имаше тънка талия, а белият пуловер плътно обгръщаше напирещата гръд, което ми напомняше за

патетично фалшивите силуети, модни през петдесетте години. Кафявата пола се спускаше свободно над колената до глезените и от краката ѝ не се виждаше почти нищо.

Всъщност на колко ли години можеше да бъде? Бе родена през хиляда деветстотин тридесет и втора година, ако си спомнях правилно. Значи — на четирийсет и девет. През петдесет и трета е била на двайсет и една, а Харалд Юлвен е бил на трийсет и девет.

Какво е накарало една млада и красива чиновничка да хлътне по мъж, осемнайсет години по-възрастен от нея, осъждан за измяна и явно отритнат от обществото? Дали е имал качества, които бе невъзможно да се забележат на фотографиите или за които, никой нищо не ми бе говорил? Чар, еротична притегателност и сила, може би дори нещо демонично?

Това сигурно бе тайната на живота ѝ, вероятно толкова мрачна, че по-добре щеше да е, ако я оставим неразкрита за нейно добро и за доброто на всички други.

А защо бе дошла тук? Така ли живееше днес? Принадлежеше ли към постоянните почитатели на бингото, или сега случайно бе влязла тук? В последното се съмнявах, защото тя опитно боравеше с игралната дъсчица и по шията ѝ избиха червени петна, когато взе да се доближава до съставянето на цяла бингова поредица.

Една жена изписка със слаб глас от първата редица: „Бинго!“ Последва нова пауза между игрите. Станах и отидох при нея. Тя ме погледна враждебно. Казах:

— Наистина не искам да те измъчвам. Няма ли къде да отидем другаде? Ще черпя чаша бира или нещо друго, ако искаш. Това просто е необходимо и належащо! И съвсем не мисля да се предавам.

Тя изпръхтя вместо отговор.

Бързо добавих:

— Можеш да позвъниш в полицията. И там ще те поразпитат. Те също ще проявят голям интерес към теб.

— Не... не искам! — бързо каза тя.

Гласът по микрофона предупреди за началото на нова игра. Тя каза кратко:

— Почакай!

Поредният сеанс започна. Отидох напред и си платих за чаша кафе. Когато се върнах, започнах да наблюдавам играта с отслабнала

активност, за най-голямо учудване на седящата зад мен възрастна дама. Тя ме бодеше отзад с химикалката си на равни интервали и ядно мърмореше:

— Трябва да играете! Записвайте! Защо седите, човече?

Навън зад замърсените стъкла на прозорците небето потъмня. Сякаш невидими ръце спуснаха сиви гоблени отгоре и само старите мачти на шхуната „Министър Ишкул“ продължаваха да се очертават в дрезгавината. Всичко друго стана замъглено, неясно и сякаш сляло се със стари, разпадащи се сценични декори.

След като не успя да спечели и петата игра, Елисе Блум стана, закопча си палтото, погледна ме ледено и тръгна към изхода. Бързо я последвах. Едно лилаво облечено момиче прибра с удивен поглед игралните картончета от масата, която оставих. Когато напускахме локала, чух да се обявява началото на нова игра, като че ли платинената блондинка зад микрофона бе някакъв архангел, а играчите се намираха в лишено от смисъл пространство, в покрайнините на битието, където игрите вечно се сменят една с друга.

Докато излизах навън заедно с Елисе Блум, изведнъж ми хрумна, че за случайните минувачи ние може би изглеждаме като типична двойка за игра на бинго. Тя, с безвкусното съчетание от сиво палто и кафяви обувки, с доста гримирано лице и походка, издаваща нарасналото опиянение от хазарта. Аз, в изтъркано палто с вдигната яка, зацапани обувки, провиснали на коленете кадифени панталони и неподстригана коса, която се развяваше под полъха на вечерника и оголваше бръчките, прорязали челото ми.

Две безразлични лица на хора, излезли в късната августовска вечер, когато есента предупреждава за себе си с възбуден полъх на вятъра откъм северозапад, понесъл със себе си празни найлонови торбички покрай канавките, а фасадите на къщите се издигат мълчаливо и застрашително в нощта.

— Значи ще дойдеш с мен? — казах аз.

Тя ме погледна с изопнато лице. Очите ѝ не горяха тъй силно, както в началото, а отговорът ѝ прозвуча безнадеждно:

— Можем да прием бира, щом твърдо си решил да ме измъчваш.
— Пое рязко напред, определяйки посоката.

Вдигнах рамене и тръгнах след нея. Тя правеше впечатление, че знае къде отива.

Ресторантът, който бе избрала, се оказа заведение, модернизирано по най-безвкусен начин, и въпреки че вече носеше ново име, едва ли можеше да се похвали с други новости. Представляваше нещо като сборен пункт за хора на средна възраст, повечето около петдесетгодишни.

Настроението по масите се менеше от висока глъчка до безмълвна меланхолия. На дансинга различни представители на силния пол извършваха остарели движения в стила на танцовите училища от петдесетте години, най-вече с любимия си партньор — тоест със себе си, тъй като танцуваха с особено удоволствие и сами. Само блажените им усмивки показваха, че искрено вярват в превъзходството си, а целенасочените им движения с ръце към заоблените задни части на партньорките загатваха за страст, която щеше да изчезне като дим още щом успееш да ги изхитрят. На дансинга те се пъчеха като пламенни донжуани, но бях убеден, че в леглото не свалят червените нощни шапчици с пискюлчета от главите си дори в най-върховните моменти. Да живее вечното преимущество на живота! Винаги късно достигаме целта.

Лицата около нас бяха различно бледи. Понякога по тях пробягваше израз на жизнерадост, която обаче не бе в състояние да скрие отчаянието, прозиращо зад напрегнатите усмивки, или прикритото от грима съзнание за собствената им смъртност. Мъжете криеха своята безпомощност с парадираща елегантност, която никога не им се отдаваше до край, защото вратовръзките висяха накриво, кърпичката в горния джоб на сакото бе сгъната несръчно, а панталоните им имаха хоризонтални гънки на колената. Жените от своя страна се бяха камуфлирали с износени корсажи или се опитваха да пречат някому да се съсредоточи, тикайки пред погледа му деколтета, които можеха да предизвикат оживление на борсата за месо в Чикаго. Като звуков фон, подхождащ на цялата обстановка, един състав от двама музиканти изпълняваше, просташка вариация на „Това се случва на Капри...“ при това тъй механично и с такъв безрадостен ритъм, че музиката предизвикваше странна асоциация за една от най-тъмните църкви в страната.

Но когато Елисе Блум и аз се засуетихме около една маса, внезапно ме обзе чувството, че ние въобще не се различаваме от другите в заведението. Бяхме си като у дома, досущ като на тротоара

пред локала за игра на бинго. Ако бяхме в дискотека, щяхме да се отличаваме от другите там тъй, както два динозавъра на изложба за котки. Тук бяхме сред себеподобни.

Оставихме палтата си на гардероба. Тесният пуловер наистина подчертаваше пищността на тялото й, но широкият колан бе така пристегнат, че разваляше първоначалното впечатление, тъй като над него се диплеше част от прелестите й.

Една сервитьорка с розово жакетче прие скромната ни поръчка: за всекиго по бира и сандвич с месо.

Заведението бе полуосветено с цел лицата да смекчат контурите си и посетителите по-лесно да свикнат с обстановката. При Елисе Блум това предизвика обратно въздействие: мекотата на чертите й изчезна, а агресивното изражение на очите придоби непримиримия блясък на раздражението.

Предпазливо подех:

— Често ли идваш тук?

— Какво те засяга това? — сопна се тя.

— Нищо.

— Ами тъй де!

Преглътнах и погледнах встрани. Съвсем близо до масата ни един паркетен кавалер се бе свил на две и придържаше с чувство партньорката си, която бе отпуснала главата си назад, почти до пода, а неговата мазна физиономия лъщеше. Той може би заимстваше тези сложни фигури от Рудолфо Валентино и подобно на него гледаше втренчено жената в очите, сякаш искаше да види там като в огледало своето изображение. Партньорката му бе почти легнала назад, с голяма чупка в кръста и с израз, от който личеше, че тя самата май се съмнява дали ще може отново да се изправи.

Елисе Блум отпи глътка от бирата си и остави чашата на масата с ожесточено движение. На горната й устна се залепи бирена пяна, подобно на малко топче памук.

Мушнах пръст под яката на ризата си и леко се почесах, преди да реша да започна отново разговора.

— Когато работеше в „Пофугл“... Много хора ли бяхте в администрацията там?

Тя ме погледна студено:

— Защо ме питаш за това?

— За да получа известна представа за ситуацията.

— Коя ситуация?

— Работната обстановка.

Тя ме погледна пак, този път замислено, после бавно каза:

— Там бяха... самият директор, Хагбарт Хелебюст.

— Да, и още?

— Имахме отдел за пласмент. С доста търговци, но повечето от тях непрекъснато пътуваха. Шефът им се казваше Улсен, но и той беше все в командировка.

— Аха — реших за себе си, че все пак успяхме да тръгнем в някаква посока.

— Освен това... там беше и госпожа Бюге, счетоводителката. Тя имаше своя отделна канцелария.

— Да, и още?

— После бяхме ние.

— Кои вие?

— Ние от така наречената външна кантора.

— Ти беше секретарка на Хелебюст, нали?

— Не, представи си, не бях. Госпожица Педершен си беше негова секретарка, частна секретарка, както казваха понякога. — Лицето ѝ изведнъж просветна. — Но Педершен е мъртва! — После продължи триумфиращо: — Изтегли спестяванията си и се засели в Испания, където хвана някаква тайнствена болест от онези, техните, и едва успя да се прибере отново тук, малко преди да умре. Посетих я в болницата.

Тя изведнъж млъкна с удивен израз, сякаш бе ужасно изненадана, че ми е дала такава страхотна информация за не повече от минута.

Сервитьорката донесе хамбургските сандвичи. Кръглите филии бяха пропити с мазнина и почти се разпадаха при разрязването им, но месото се ядваше, докато листата на зелената салата фактически се бяха спекли.

Казах между два залъка:

— Имаше и още един назначен при вас, нали?

Тя ме погледна враждебно.

— Кой?

— Нямахте ли един куриер? Е... е... — Направих се на разсеян:
— Харалд Юлвен?

От очите ѝ отново изскочиха зли искри.

— Ах, той ли? Почти го бях забравила. — Сведе поглед и продължи да яде мълчаливо.

Зад гърба ѝ двучленният оркестър остави инструментите и се оттегли в почивка. „Паркетните лълове“ използваха възможността и се втурнаха към тоалетната. Като че бяха станали жертви на внезапна стомашна епидемия.

Изядох всичко и бутнах чинията настрана.

— Слушай... В един от дните преди пожара... Не стана ли така, че един началник-цех, майстор Холгер Карлсен, дошъл при вас и се оплакал, че се опасява от изтичане на газ в производствените помещения?

Тя изобщо не вдигна очи от чинията и продължи да реже сандвича си на съвсем мънички късчета, сякаш си бе наумила да го яде колкото може по-дълго. Не ми отговори, но завъртя главата си в определено отрицание.

Наведох се напред над масата и се опитах да привлека погледа ѝ.

— Не?

Тя вдигна лице към мен. С върха на езика си обра трохите, полепнали по венците ѝ, и каза, гледайки ме право в очите:

— Точно за това вече ме питаха след пожара, бавно и методично — все за едно и също. И отговорът ми винаги бе все същият. Не! Никой не е идвал да предупреждава за подобно нещо, не е идвал и Холгер Карлсен.

Направих обезоръжаващо движение с ръцете.

— Скоро ще изминат трийсет години от тогава. Никой никога вече не ще се занимава с по-нататъшно разследване на случая... моля те само да ми кажеш истината.

За момент видях, че се колебае как да реагира. За една-две секунди лицето ѝ сякаш се оголи и тя придоби израза на човек, който дълго е бягал, бягал, но накрая е разбрал, че губи състезанието. Ала в следващия миг блъсна стола си назад и бързо стана:

— Винаги съм казвала истината. И разберете, по дяволите, че няма да се оставя да ме третира по такъв начин някакъв... някакъв...

— Тя ме обгърна с презрителен поглед, за да подчертае, че дори не намира думи да посочи какъв точно съм.

Аз също скочих от стола си, обзет от бушуваща в гърдите ми ярост. Хората наоколо започнаха да ни заглеждат — един от донжуановците увеличи тона на слуховото си апаратче и лицето му доби видимо съсредоточено изражение. Казах с тих, плътен глас:

— Седни! Още не сме приключили. Не сме. И наистина ще е от полза за теб, ако ми разкажеш за Харалд Юллвен. Или искаш всички да те разберат, докато излизаме от заведението? Я виж оня тип там, с малкото радио, залепено на ухото му.

Тя пребледня и се отпусна тежко на стола си. Бях избухнал доста безсърдечно, а възпитаните мъже не удрят жените под кръста. Но тя не бе проявила желание за общуване с мен, а пред очите ми непрекъснато бе Ялмар Нюмарк: продължавах да го виждам как лежи в полутъмното си жилище, задушен с възглавница, лишен от картонената кутия, пълна с изрезки от стари вестници, изчезнала внезапно и безследно.

Седнах и направих въртеливо движение с показалеца си към подслушвателната станция на съседната маса, знак да бъде намален томът на слуховия апарат.

Тъй като отново бях набрал предимство, аз се облегнах напред, на ръба на масата, и подех:

— Та значи ти си живяла с Харалд Юллвен? До самата му смърт. А може би и това си забравила?

— Не — прошепна тя.

Долната ѝ устна увисна и Елисе затършува из чантата си за носна кърпа. Бързо я намери и закри с нея устните си, сякаш да прикрие издайническата слабост, която я бе обзела. Хвърли ми един немного нежен поглед, мрачен като срутен тунел. Лицето ѝ се смали, а бузите ѝ хлътнаха.

— Колко години живяхте заедно? Петнайсет? Шестнайсет? — попитах.

— От 1959 година.

— И съвсем до края?

Тя кимна мълчаливо.

— Разкажи ми как умря той!

Очите ѝ се разшириха. Каза, запъвайки се:

— Аз... това... не! Ако искаш, върви в полицията. Свършила съм с този въпрос. Не знам нищо. Той просто излезе. И не се върна повече. Дойдоха от полицията. Те ми казаха.

— И никакви предупреждения? Никакви тайнствени разговори? Тя поклати отрицателно глава.

— Как живеете? От какво се прехранвахте?

— Както... както повечето хора. Та аз работех. А и той бе продължил да работи като куриер тук и там. Той... той намери своето място.

— Своето място в обществото, което мразеше и презираше?

— Той...

— Запази ли си същите политически убеждения и след войната? Очите ѝ се разгоряха отново.

— Вие сте някакви проклети идиоти, вие... вие всички... Не можете и след смъртта му да го оставите на мира, защото веднъж е сгрешил. Дори когато е мъртъв, няма право да си отдъхне. Пак идвате, съскате като злобни джуджета и бълвате непрекъснато въпроси за онова време. Той бе изтърпял наказанието си за всичко, което е бил извършил тогава — много преди да го срещна. Това не е ли достатъчно? Не е ли достатъчна една излежана присъда? Трябва ли да мърсите и да оплювате всичко и всекиго?

— Съжалявам. Но аз принадлежа към едно поколение... Първото нещо, което си спомням, а трябва да съм бил на не повече от две години, бе грохотът на бомбите, хвърлени над Берген, и невероятната, ужасно потискаща атмосфера в скривалищата, където се притискахме един в друг, нощ след нощ, утро след утро.

— И аз помня. Това бяха английски бомби, Веум.

— Ала войната започнаха нацистите. И хора като Харалд Юллвен искаха да я спечелят за сметка на сънародниците си.

— Добре, добре... — Тя се сви и утихна. — Това е било в такъв случай неправилно схващане, за което той е заплатил доста след войната. Но това ни най-малко не ми попречи да се влюбя в него.

За такъв внезапен неин изблик нямах подготвен отговор. Замълчах за момент. Оркестърът се бе върнал. Нещо ме парна, като чух, че свири „Както минава времето“. Около нас танцуваха именно те — нашите сънародници — двойка по двойка, плътно притиснати и сантиментални. Повечето от тези, които бяха на дансинга, са били

млади в годините на войната. Някои от тях сигурно бяха вземали дейно участие в битките на страната на правдата или на страната на врага. Но сега, подир четирийсет години, не си личеше кой за чии интереси е воювал. Времето укротява всички диви зверове. А накрая всички се озовават в музея — като експонати.

Снижих глас:

— Изхождам от това, че ти знаеш всичко, което може да се знае за Харалд Юллвен. Не смятам да ти разказвам и за другите негови престъпления: за тях той не получи наказание, но за извършването им разполагаме с най-сериозни основания да го подозираме. По време на войната, пък и след нея. Нещастни случаи, така ги наричаха. Но други биха казали убийства.

Тя се ококори.

— За какво пък говориш сега? За какви нещастни случаи? За какви убийства?

— Случайни смъртни случаи, редовно ликвидиране на хора, извършвано през войната от анонимен масов убиец. В полза на фашистките орди. Наричали го Ротеифтен, нещото бил невидим като безименен отровител.

, — И за този, за този човек... се смята, че е бил Харалд? — Елисе ме погледна с недоверие.

— Да. Той не ти ли е разказвал?

Тя стисна устни, но не успя да задържи думите си. Те излязоха от устата ѝ, сподавени и почти беззвучни:

— Не, той не е извършвал това и слушай какво ще ти кажа! Познавах Харалд по-добре от всеки друг и знам, да, сигурна съм, че той никога не е бил в състояние да...

Сълзите ѝ рукнаха изведнъж. Лицето ѝ се изкриви и почервения, тя стана и бутна с чантата си чашата бира, която се разля на покривката, и гостите от съседната маса наскочаха. Един от музикантите съвсем обърка такта на „Белите люляци“, а двама келнери вече се носеха към нас.

Елисе Блум просъска:

— Не искам повече да чувам за вас, Веум. Ако ме потърсите пак, веднага ще се обадя в полицията и само да посмеете, предупреждавам ви, за вас ще стане много лошо.

Тя погледна презрително келнерите, които вече стояха до масата.

— Съжалявам. Тръгвам си. Господинът плаща.

Без да ме удостои повече с поглед, тя се завъртя на токчетата си и тръгна към гардероба. Сервитьорите раздигаха масата, а управителката донесе сметката. Когато бях платил, от Елисе Блум вече нямаше помен. Посетителите от другите маси ме изпратиха с лукави погледи, а двама от келнерите ме придружиха до самата врата, за да се уверят, че наистина си отивам.

На тротоара пред ресторанта нямаше никой. Елисе Блум си бе тръгнала за вкъщи, не минаваха никакви автомобили, валеше дъжд и небето сякаш се бе разтворило в океана. Потътрих се към дома.

Времето в Берген не подлежи на прогнозиране. Годишните времена се появяват и изчезват като карти в ръцете на някой небесен фокусник: неочаквана снежна буря през март, внезапна поледица в майска нощ, слънчев ден с петнайсет градуса над нулата през януари. Сякаш метеорологичните богове играят гигантски мач, използвайки слънцето като футболна топка и го ритат непрестанно извън очертанията на игрището, без да се съобразяват с каквито и да било правила, та всичко да може да се случи.

Тази година лятото се върна точно в прехода между август и септември и продължи две седмици. Но слънцето бързо изчезваше, така че никой не се остави да го заблудят високите температури.

В един от тези последни августовски дни се състоя и първият в историята Бергенски маратон. А на гости в почивните дни на седмицата при мен дойде Томас. Той потропа на вратата ми рано в събота сутринта с перчем, изрусен от слънцето, а под джинсовото му яке се виждаше щампованият на тениската му образ на Мики Маус. Когато отворих, двамата постояхме неподвижно, оглеждайки се един друг. Той изглеждаше малко смутен, но не се възпротиви на прегръдката ми. Бе израсъл през лятото и сега зъбите в устата му не ми изглеждаха така детински едри, както преди.

Не е лесно да се поддържа контактът с детето, което имаш право да виждаш само един път на две седмици. Този път той имаше много да ми разказва и прекарахме заедно една приятна събота. Попитах го дали желае да го закарам къщи рано сутринта в неделя, тъй като щях да взема участие в маратона, но за мое учудване Томас пожела да дойде с мен.

— Ще успея после да се върна навреме — каза той.

— Но не е изключено да ти се наложи да ме чакаш дълго — казах, — четири, пет часа, може би.

— Ще си взема книга за четене.

И той наистина извади една книга. Не го попитах каква. Имах чувството, че навикът на сина ми да чете много ще повлияе разстройващо на скритите ми резерви за маратона.

В неделя сутринта небето се очисти от всички летни облаци и когато пристигнахме на стадиона, слънцето заплашваше да се разгори като закъсняло огнено кълбо. О, щеше да бъде доста горещо в Хаугландската долина!

Там на пистата най-запалените бегачи вече бяха готови за загревка. Други мажеха с вазелин някои стратегически важни места по телата си, лепяха анкерпласт върху зърната на гърдите си и може би за десети път проверяваха как са завързани маратонките им. Пред маратон винаги цари особено настроение. Ако човек не е добре осведомен, би помислил, че всички болници в страната са закрили ортопедичните си отделения и са изпратили пациентите си по домовете им за края на седмицата. Около стартовата линия се говореше само за болки в краката, пищялните мускули, стомаха и други подобни, както и за нервни разстройства, достатъчни да се напълни едно психиатрично отделение, и почти всички участници бяха обладани от дълбок вътрешен песимизъм. Съдейки по това, струваше ми се невъзможно и половината от тези бегачи да са в състояние да пробягат един километър.

Във вътрешния коридор на пистата забелязах Ева Йенсен, обула джинси и навлякла зелена тенис фланелка. Поздравихме се и я попитах дали и тя ще участва. Тя се засмя заразително и завъртя отрицателно глава.

— Ще оказвам само морална поддръжка — каза и хвърли поглед към пистата.

Червената ѝ настилка подканяше, обляна в слънчева светлина, а наоколо хиляди чифтове спортни обувки трамбоваха зелената трева, движейки се напрегнато и кръгообразно. Проследих погледа ѝ и открих по него Вегард Вадхайм, облечен в спортна жълта полицейска фланелка, с черен панталон и тъмносиня защитна фуражка, нахлупена над челото му. Старият национален шампион на дълги разстояния показваше добра форма още при загревката и сигурно и този път нямаше лесно да се даде.

— Би ли взела с теб синчето ми? — потупах Томас по рамото.

Тя се усмихна.

— Разбира се. Нека дойде с мен в колата. Ще ви вдъхваме бодрост по пътя.

При нас дойде Вегард Вадхайм:

— Е, най-после и ти излезе на бял свят, Веум.

— Струва си да опитам — казах и направих няколко прикляквания, за да потисна обземащата ме нервност. После тихо го попитах: — Как върви следствието?

Той остро ме погледна:

— Всъщност никак.

— Какво означава това?

— Стигнаха до извода, че между събитията от онези години и това, което се случи сега, не може да има нищо общо. Ако се готви нещо ново, то тогава... — Той вдигна рамене — Ако ли пък не...

Изразът на лицето му беше тъжен. Тъмната му коса се бе попрошарила. Скулите му изпъкваха ясно, цялото му тяло бе слабо и костеливо. Това му придаваше неуморим вид, сякаш очакваше старта всеки момент.

Не оставаше много време. Почувствах окуражаващите погледи на Томас и Ева Йенсен и се наредих до Вадхайм на стартовата линия, сякаш той можеше да ме повлече напред със силата си на отличен бегач. Това му се отдаде през първите петстотин метра. След това той бавно взе да се измъква далеч напред, метър след метър, секунда след секунда. Когато бягахме нагоре към църквата във Фана, гърбът му все още се намираше в полезрението ми. После го загубих от очи чак до срещата ни в Хаугландската долина, само че той вече излизаше от нея, докато аз тъкмо навлизах.

Бях се приготвил да измина разстоянието за три часа и половина, тоест около пет минути на километър. Докъм трийсетия километър се държах добре, но след това пътят започна да става все по-стръмен.

След трийсет и шестия километър разбрах, че съм получил добър урок за разликата между маратона и всички останали видове бягания. Последните шест километра бяха по така стръмен път, че се придвижвах на прибежки. При последната ни среща по трасето Томас ме гледаше с тревога, а Ева Йенсен имаше вид на медицинска сестра, обзета от съмнение, че ще се задържа на краката си.

Но аз завърших докрай бягането, и то с удовлетворителното време три часа петдесет минути и десет секунди: всъщност нелошо

постижение за един трийсет и девет годишен мъж, който за пръв път в живота си участва в маратон. Вегард Вадхайм доказа отново класата си и стана победител с време два часа петдесет и пет минути и шестнайсет секунди. Или с други думи, той току-що е излизал изпод душа, когато аз съм пресичал финала. Ева Йенсен предложи да ни закара до града, но аз ѝ отговорих, че и ние сме с кола. След час бях вече в състояние да карам.

Дълго гледах подир Ева Йенсен и Вегард Вадхайм, които напускаха стадиона. Томас ме попита как е протекло бягането, но трябваше да мине доста време, преди да му отговоря.

Последният понеделник от месец август бе топъл и приятно окъпан в слънчеви лъчи. Жените отиваха на работа по жилетки, широко разкопчани отпред, но мъжете се бяха залепили за чадърите си и поглеждаха скептично нагоре, очаквайки признаци за дъжд. Ала над Аскъой не се рееше нито едно облаче и водата в Бюфиорд се бе изпънала огледално блестяща и съвсем спокойна. Във въздуха всичко бе замряло. Подобно време е обичайно за периода, в който лятото отстъпва място на есента. Вървах към кантората със спокойни крачки. В краката си още усещах последици от маратона, но не така силно, както бях предполагал. Тежките тренировки през отпуската ми бяха дали добри резултати, а и наложеният темп на бягане в никакъв случай не беше съсипващ.

Зад прозореца на канцеларията се простираше градът, разположен в ясни и слънчеви очертания, сякаш нарисован от добре отпочинал художник, посрещнал утрото в чудесно настроение и решил да разточителства с боите по платното си, създавайки богата на цветове картина.

На пазара надделяваха сергиите за плодове: жълтеникави портокали, червено-гланцирани ябълки, круши, зелени като райската градина. На рибния пазар слънчевите лъчи се отразяваха в белите люспи на рибите и играеха по тях в сребърни отблясъци, а продавачите стояха, пъхнали едри юмруци в големите си джобове, и изпращаха със страстни погледи минаващите покрай тях жени.

Точно под прозореца ми, на пазара за зеленчуци, търговията бе в разгара си. Беше пълно с праз лук, зелките се надуваха самодоволни, а от тебеширенобелите, току-що извадени глави на кромид лука се излъчваше закъсняла лятна радост. Между сергиите гъмжеше от хора. Търговията вървеше успешно. А горе, при мен, бе съвсем тихо. Никой не търси частните детективи в понеделник сутрин. Повечето чакат да стане вторник.

От там, където седях, виждах Берген като на длан: магазините в центъра и площада, увенчан с дюкянчета, а по-нататък, зад пивоварната, се откриваше гледка към големия нов хотел, който все още не бе готов. По планинския склон над Йоврегатите и по-нататък зад Сандвикен тъмнееха старите работнически жилища: малки дървени къщички в задънени тесни улички и високи, сиви кооперации покрай запустелите места около Ветрлид и по-нататък зад Свересборг. Във Фелиен и покрай Фиелвайен се издигаха големи и неуютни вили, модел отпреди Първата световна война, които някога са били господарски къщи, а сега се населяваха от пенсионери и наследници. На планинския склон срещу тях, южно от Юлрикен, личаха домовете на новобогаташите от петдесетте години с измазани в бяло фасади, блеснали на слънцето, с изглед над по-голямата част от града и полускрити зад гъсти дървета. Пред някои от тях имаше кокетни тенискортове, на които млади хора в бели костюми практикуваха спорта на богатите. По-горе над тях бяха общинските владения: Фльоен и природният парк с тесни пътечки между дърветата, където можеш да стъпваш по покров от нападали борови иглички, да останеш сам със себе си и да чувстваш как тишината те изпълва и успокоява. Там можеш да откриваш нови изгледи към града или да бродиш с любимата си, ръка за ръка, в топлите златисти есенни вечери. Ако си имаш любима...

А като някакъв естествен контраст на всички домове по склона на планината, долу, в края на градския площад, се бяха събрали вечно треперещите бездомници и първата за деня бутилка бира вече обикаляше в кръг. Именно към тях се бях запътил. От там започваше пътят назад — към хиляда деветстотин седемдесет и първа, може би чак до хиляда деветстотин петдесет и трета година.

Бездомниците на Берген имат свои определени сбирнища и повечето са привързани към тях почти като към семейство. Там винаги присъстват едни и същи от тях. Подобно място е градският площад, а другото, в ясни дни, е зад църквата „Светият кръст“. Рано сутрин в дъждовни дни можеш да ги намериш и под козирката на покрива на склад номер дванайсет в най-крайната част на кея.

По-късно през деня бездомниците се мотаят из района на Маркен и Кунг Оскарсгатите. Повечето живеят във

вътрешномисионерския приют на Холендергате, а някои от тях често преспиват в изтрезвителното.

Други техни любими места са зоопаркът и ротондата пред театъра. Някои обитават парка Нюгорд, а една малка групичка — улиците около площад Викен — Данмарк. Но най-голямата част от семейството на бездомниците предпочита плажа на Сандвикен, приюта на Армията на спасението на Бакегате и новия — Синият кръст, открит неотдавна в Ротхауген.

Бездомниците не са красавци и у тях няма нищо романтично. Лицата им са белязани от алкохола, те имат проблеми с нервите, злоупотребяват с лекарства и с насилие. Цветът им е синьо-червен, често са подути от бой или от удар, получен при падане в пияно състояние. С полицията са сключили нещо като мирен договор. По-голяма част от техните побоища и препирни се разразяват заради пари или в спор за някоя бутилка алкохол. Мъжете са небръснати, а жените имат лоши зъби. Косата им е сплъстена и мръсна, дрехите — ужасно вехти, а телата им изглеждат подути и сякаш загнили. През някой слънчев августовски ден, когато те разделят безгрижно бутилка бира помежду си, седнали в някое кътче на градския площад, а ти вървиш към кантората си с чиновническо куфарче в ръка и с риза и вратовръзка, можеш и да не изпиташ съжаление към тях. Ала един стар работник от „Социални грижи“ би ти разказал и по-други неща. Иди и ги виж в някое ледено ноемврийско утро, когато са прекарвали нощта на открито при минус десет градуса, под някоя изкарана на пясъка лодка, без никакво утешение освен няколко капки спирт за горене, скрит в малко шишенце от лимонада. Срещни ги на втория великденски ден, когато всичките им запаси са се изчерпали и те обикалят около черноборсаджиите на алкохол и треперят от разяждащия ги алкохолен глад. Погледни в очите им, когато идват при теб и мърморят, молейки те да им дадеш една کرونا „за чаша кафе“. Помисли си какво виждаш в тези очи: свобода и независимост или страх, угнетеност, унижение. Пътят между обитателите на големите вили край Фиелвайен и хората, рухнали на дъното на обществото, е много къс по въздушна линия, ала между тях зее огромна и дълбока пропаст: те живеят в два различни свята.

Старите пияници около градския площад са бивши моряци, пристанищни работници и контрабандисти на алкохол. Повечето от тях

са пропаднали поради пиянство и хронични нервни разстройства. Някои от тях злоупотребяват и с хапчета, но малко са тези, които бихме могли да назовем наркомани. Наркоманите са от по-новите поколения, те се подвизават около площада Оле Бул, в парка Нюгфорд и около Лиле Лунгегорсван. Много малко от тях се показват през деня. Наркотиците се купуват по тъмно.

Пияниците, напротив, пазаруват, когато магазините са отворени: бира от бакалниците, ракия от магазините на Винмоноплет или понякога от контрабандистите.

Прекоших площада и се отправих лениво към групата бездомни. Те ме гледаха с навлажнени устни. В брадите им блестяха капки от изпитата преди малко бира. Някои от тях ми кимнаха за поздрав. Познавахме се отпреди.

В тази група бяха шестима мъже и една жена. Четиримата от мъжете бяха прехвърлили петдесетте, а петият бе на около трийсет години, с дълга, сресана на път по средата коса, разрошена брада и опустошени черти на лицето. Жената имаше, както повечето жени от тази среда, неопределената възраст между трийсет и шейсет години. Просто е невъзможно да се повярва, че повечето от тези жени изкарват пиенето си с проституция: клиентите им сигурно преспиват с тях в пълен мрак. Тази жена бе висока и с поразяващо слабо лице. Устата ѝ бе хлътнала и отчасти беззъба, кожата ѝ — мъртвешки бледа, а очите — безцветни като корема на изтумбачена риба в отровено горско езеро. Косата ѝ бе сиво-руса, тя носеше неугледно мъжко палто, а под него — дебел вълнен пуловер. Краката ѝ бяха обути във вкоравени, омацани джинси, петдесети размер. Носеше зелени моряшки ботуши.

Единият от мъжете, бог знае защо, наричаха Обръча. На главата си бе нахлупил стара кафява шапка, та напомняше на заразен от малария и преждевременно пенсиониран някъде в южноамериканските джунгли Адолф Хитлер. Косата му бе сива, а на шията му личеше дълбок червен белег. Преди години плувал по морета и океани като корабен механик, но сега едва ли щеше да успее и да се спусне в машинното отделение.

Вдигнах една разгърната десетачка почти под носа на Обръча и забелязах интереса, който моментално се появи в очите на другите.

— Слушайте, приятели, много ми се иска да поговоря с един господин по прякор Изгорелия. Къде мога да го намеря?

Той дълго гледа десетачката.

— А, Изгорелия, да... — измърмори, а после огледа другите.

Един от тях каза:

— Навън е, с Професора. Иди към Сандвикен. Потърси го пред Подофицерската школа.

Други двама кимнаха в съгласие. Младежът с дългата, сресана на път коса бе вторачил влажен поглед в десетачката. Жената ме наблюдаваше като фигура от вкаменена юра, с поглед, мъртъв като асфалт.

Обръча каза, сякаш не бе чул другите:

— Препоръчвам ти да провериш пред Подофицерската школа. Не знам дали си спомняш Професора?

Кимнах утвърдително.

— Те често са заедно.

Мушнах десетачката в горния джоб на грубото му вълнено яке и благодарих за информацията. Той носеше около врата си зелен вълнен шал, а подпухналото му лице се изкриви в нещо като усмивка, когато измъкна десетте крони от горния си джоб и ги мушна дълбоко в десния джоб на панталона си, захлупвайки ги с длан.

— Освен това ме интересува и някоя си Олга — продължих аз. — Тази, която е ходела с Шауер-Юхан, ако все още го помните.

Обръча доби замислен вид.

— А, Юхан, да. Кой не го помни! Та той накрая и във вестниците се появи.

Останалите кимнаха тъжно. Всички си спомнях Шауер-Юхан.

— Тя жива ли е още?

— Олга, да. И тя е там, около Сандвикен. Доста страдаше. Най-вече скита сама, но Изгорелия ще ти каже къде се намира. Тя има там някакво жилище. Не можа да понесе това, което се случи с нейния Юхан. Оттогава не е дошла на себе си.

Опитах се да продължа:

— Ти знаеш ли какво точно се случи тогава с Шауер-Юхан? — Погледнах и другите. — А вие?

Лицата им станаха непроницаеми като на трите маймунки „не виждам“, „не чувам“, „не знам“. Те завъртяха едновременно глави.

— Нищо повече от това, което пишеше във вестниците — каза Обръча. — Той заслужено си го получи, този Юхан.

Напрегнах се:

— Получил си е заслуженото? Какво имаш предвид?

— А? — Той учудено ме погледна. — Ами на, загуби се. Изчезна.

— Да, но къде?

Той се обърна настрана и погледна с присвити очи към залива.

— Морето, ей там, забулва много тайни, Веум. В това мога да ти се закълна.

Попритиснах го още:

— Ти знаеш нещо.

Той тежко поклати глава.

— Но и ние можем да мислим, нали? А когато някой от нас изчезне, той отива най-вече в морето. Това е толкова естествено. Та ние намираме подслон предимно покрай морето. Една малка крачка по-навътре, и вече си в бездната му. А ако си се напоркал, бързо загубваш съзнание и просто потъваш. Това е животът, Веум. Сбогом и довиждане.

— Някои от вас, другите, помнят ли нещо?

Те завъртяха глави едновременно. Извадих нова десетачка.

— Ще платя!

Те дълго гледаха банкнотата. Ухаеше им на бира.

Един от групата заекна:

— Говореше се... Ти знаеш какъв е бил Юхан, какъв е бил в Съпротивата, през войната. Спомням си, че тази де, Олга, един път разказа, че някой ги посетил малко преди Юхан да изчезне, някой, който бил ръководител на групата му, е... на съпротивителната група, през войната. Олга трябвало да излезе, докато те двамата си говорели. Тя мислеше, че са планирали нещо, но после Юхан изчезнал, разбираш ли... и край.

Погледнах моравото лице пред мен. Косата — жълтеникава, очите — светлокафяви, а носът увиснал като уродлив картоф. Казах беззвучно:

— Някой, който е ръководил групата? Ти не знаеш ли кой? Тя не спомена ли име?

Той се напрегна с поглед, забит в десетачката. Разбрах, че банкнотата викаше някакво име, но не исках то да дойде от въздуха. Подадох му десетачката и попитах:

— Да не би да се е казвал Фанебюст? Конрад Фанебюст?

Той поклати глава:

— Не си спомням, честно казано.

Обади се Обръча:

— Можеш да попиташ Олга за това. Тя сигурно знае нещо.

Кимнах бавно в знак на съгласие.

— Може би наистина знае — повторих замислено. Вдигнах ръка за поздрав, после мушнах ръцете си в джобовете на палтото и тръгнах покрай пристанището към Сандвикен.

Професора седеше сам на един закръглен парапет пред Подофицерската школа, която продължаваха да наричат така, въпреки че там бяха престанали да обучават нисши военни кадри още преди началото на войната. Пред ниската ограда имаше няколко червено боядисани пейки с изглед към Куенген и към стария строеви плац, който сега бе нещо като заден двор на хотел „Орион“ и фабрика „НЕО“. По-нататък се открояваха заливът към Нурднес и модерните архитектурни сгради откъм тази страна.

Професора бе закопчал старателно всички копчета на зимното си палто въпреки топлото време. Имаше увиснали бузи, крив нос и големи и остри очи зад дебелия стъкла на очилата с рогови рамки. Главата му сякаш висеше надолу от рамената, което го оприличаваше на голям бухал. Но не заради това го наричаха Професора.

Толкова много различни съдби има по света! Професора например вече бил взел писмения изпит по математика за постъпване на работа и му оставал само устният. Четял денонощно през останалите дни до устния изпит и най-накрая някъде в главата му изгорял някакъв бушон. Така и не се явил на устния, но прекарал половин година в психиатрията, три години в санаториум за нервнболни и се върнал от там като робот с дистанционно управление, построен от медицински хапчета и пуснат в движение от опитни механици. Така и не бе оздравял напълно, а сега се движеше из нисшите слоеве на обществото като случайно захвърлена бутилка в застояла вода на солник. Трийсет години след заболяването си той седеше сам пред Подофицерската школа в изтъркани кафяви панталони, провиснали по краката му, с нечисти черни обувки и полуизпразнено шише бира, поставено на земята между обувките му.

Но погледът, с който ме удостои, не бе лишен от интелигентност. Можеше дори да те накара да помислиш, че у Професора има нещо тревожно будно, сякаш той всъщност само се преструва и играе незавидната си роля в продължение на трийсет години като някакъв

износен, средновековен Хамлет. Като че бе взел решение да живее така до края на живота си и стриктно се придържаше към него.

Бях достатъчно предвидлив да купя найлонова торба, пълна с бирени бутилки, която криех дискретно зад сутрешните вестници. Тези чудесни бутилки могат да сринат всяка преграда в кръга, сред който бях решил да прекарам деня.

Поздравих Професора, седнах до него и отворих в негова чест първата бутилка. За да му покажа, че също съм от компанията, дръпнах една хубава глътка и му подадох бутилката, без да кажа нищо.

Той я сграбчи мълчаливо, пъкна гърлото ѝ в уста и я изпразни на един дъх. В очите му проблесна нещо от дълбините на Хамлетовия поглед и той ми подаде обратно празната бутилка.

— Как е положението, Професоре? — попитах го аз приятелски.

Гласът му прозвуча хрипливо:

— О, ти знаеш как е, тече и се изтича. — Той говореше образцово, без какъвто и да било диалект. — И при теб ли е така?

Кимнах му и така седяхме известно време в мълчание. Той погледна крадешком найлоновата ми торбичка.

Извадих ново шише бира и го задържах в ръка, без да го отварям:

— Всъщност бях тръгнал да търся Изгорелия...

— Изгорелия? За какво ти е?

— Да си поговоря с него за пожара.

— За тези стари работи? Боже мой, човече!

— Търсех и Олга. Дето е ходела с Шауер-Юхан.

— Искаш да говориш с Изгорелия за нея? — Той сякаш стана любопитен.

— Не, не. Просто търсех и нея по друга работа.

— Хм... хм... — Той се замисли. — Тя минава насам понякога. Но рядко говори с мен. Никога не сме принадлежали към едни и същи среди, така да се каже.

— А тя към кои среди принадлежи?

— Тя... Тя и Шауер-Юхан се държаха настрана от другите. А след като той изчезна, тя съвсем се оттегли. Но Изгорелия...

— Да?

Той тежко поклати глава, като че да свърже някакъв разпоен проводник в нея:

— В такива дни, със слънце и ясно небе, мисля, че би могъл да го намериш към летището. Опитай се да го потърсиш там, е... е...

Разбрах, че мисълта му е раздвоена между името ми, което не можеше да си спомни, и бутилката в ръцете ми.

Отворих бутилката и му я подадох.

— Веум — казах.

Той ме дари с голяма и светла усмивка, но не се обърна към мен по име. Когато се надигнах и тръгнах, бутилката вече изливаше съдържанието си в устата му. Слънцето грееше през кафявото стъкло и го напъстряше със златисти отражения.

Намерих Изгорелия, изтегнат на припек край малкия кей близо до старото морско летище около Сандвикен. Той бе във весела компания: две двойки и четири бутилки, а лежащите до тях найлонови торбички обещаваха още. Склонът бе каменист, покрит с едър чакъл, но всички бяха подложили палтата и пуловерите си под главите, та се чувстваха чудесно под слънчевите лъчи.

Жените бяха вдигнали пуловерите си почти до ушите. Слънцето блестеше по повърхността на камъните. Отляво се намираха пристанищните складове, които се простираха по цялото протежение на крайбрежната улица чак до градския фиорд, където белите чайки лежах и дремеха върху вълните, а корабче на Ашкьойската фериботна линия внимателно се промъкваше от града към насрещните островчета.

Двете дами имаха същата напреднала възраст като колежката си от градския площад, но господата бяха определено под петдесетте. Единият беше джудже, мургав почти като циганин, с четвъртито лице, което би отивало на някой шегобиец от затънтена парижка улица или на някой сладострастен ласкател от оживен публичен дом. Той се бе съблякъл гол до кръста, но не бе свалил тирантите си. Кожата на гърдите му бе тебеширенобяла и женствена. Изглежда, никак не се срамуваше от гърбицата си.

Изгорелия лежеше по гръб с ръце, скръстени под тила, примижал на слънцето. Беше облечен във фланелка на сини и сиви квадратчета и носеше кафяви панталони. Беше си свалил обувките и мърдаше пръстите на краката през дупките на чорапите си. Лицето му блестеше, както изгряващото слънце блести върху японски изписан порцелан. Кожата бе огненочервена и напукана, очите леко воднисти, а самият

той бе стопроцентово плешив, сякаш някой бе опърлил косата по цялото му теме. Той бе единственото видяно от мен доказателство, че известният пожар на Фьосангервайен през хиляда деветстотин петдесет и трета година наистина се е случил. Само един поглед върху лицето му ми бе достатъчен, за да разбере веднага истинската същност на трагедията от пожара в „Пофугл“, както и да осъзная защо някои все още се питаха кой е бил по-щастлив: загиналите тогава или оцелелите.

Спуснах се по склона и срещнах учудените им погледи. Дамите бързо дръпнаха краищата на пуловерите си надолу и аз разбрах, че за момент ме помислиха за полицай, защото джуджето закри с якето си няколко от бутилките.

— Извинете, че ви обезпокоих — казах аз. — Не знам дали ме познавате. Казвам се Веум и съм готов да заплатя за... безпокойството.

Подадох им отворената найлонова торбичка и щом видяха как плащам, те се отпуснаха, а джуджето каза:

— Добре дошъл сред зеленината...

Седнах на слънце. Помълчахме известно време. Неправилно е човек да избързва, когато се намира в подобна компания. Тези хора са изпълнени с безпокойство само когато остават пет минути до затварянето на магазина за спиртни напитки и бързат, за да не закъснеят. Иначе си живеят спокойно, стига да имат наблизко поне една пълна бутилка. А и не пият много, но просто около тях трябва да има нещо за пиене.

За тях, както впрочем и за всички останали, дните са различни. Има добри дни и тогава изкарват с една или две бири. Има тежки дни, когато не им стигат и две бутилки коняк.

През тези дни това място бе тихо. Нямахме голямо движение по пътя, а и вече не бе време за каране на лодка, та брегът се простираше пуст. Зад нас се издигаха склоновете на планината, закръглени и надебелени откъм Фльоен, стръмни и тъмни откъм Сандвикефиелнет. Слънцето се оглеждаше в стъклата на прозорците на къщите по склона и по-горе в една гладка скала, която приличаше на каменносива змейска крепост.

Седях, обгърнал с ръце коленете си. Зарях поглед към морето. Вълните се носеха незабележимо към носа на Нурднес. Казах:

— Аз всъщност исках да говоря с теб, Изгорели.

Той ме стрелна с присвити очи:

— Аха? За какво де?

— За това, което се случи тогава.

— Кога?

— Когато изгоря фабриката, през хиляда деветстотин петдесет и трета.

Той се надигна от земята и седна. Лицето му сухо изпука от направената гримаса.

— За пожара?

— Някои неща изплуваха на повърхността. Говорих със Сигрид Карлсен, вдовицата на Холгер Карлсен. Говорих и с други. — Наведох се напред. — Ти си единственият останал жив. Знаеш това, нали?

Той отвори внезапно очите си и ме стрелна с твърд поглед:

— Да, знам това. Виждам го всяка сутрин в огледалото. Виждам го вече трийсет години, всяка сутрин. Разбираш ли?

Кимнах безпомощно.

— Да.

— То ми отне живота. Тогава бях съзнателен и сръчен работник, а какво остана от мен? Минаха много години, преди да се почувствам така добре, както сега. Първите години бяха изпълнени само с воднисти зинали рани и неуспешни присаждания на кожа. Това унищожи живота ми и аз си спомням всичко, Веум, о, всичко си спомням. — Той взе напосоки една бутилка и отпи голяма глътка. — Само не ме занимавай със стари новини. — След още една солидна глътка той каза по-спокойно: — Какво всъщност искаш да знаеш?

Останалите ни слушаха безмълвни. Ниско над нас летеше чайка и пицеше тънко и хрипливо, навявайки спомен за едно ужасно минало.

— Аз... Аз бих те помолил, ти... просто да ми разкажеш за пожара. Пожара, както си го спомняш. Точно както се случи.

Той тихо повтори:

— Пожарът, точно както се случи... Денят, в който гореше... И сега виждам пред себе си производственото хале, като че ли се намирам вътре в него. Бе високо три етажа, за да се използва височината на падане. Боите се подготвяха в огромни цистерни, разделени на по няколко камери. На всеки етаж се прибавяха нови вещества и се осъществяваха нови процеси. На всеки възлов пункт имаше множество контролни скали, уреди за измерване на налягането

и така нататък. — Той сякаш се пренесе в друго време, а ние продължихме да седим притихнали. — Най-отдолу лежаха резервоарите за готовата боя, в които тя биваше разреждана, преди да потегли за опаковъчната станция, където празните кутии се движеха на конвейер, напълваха ги с боя и ги опаковаха в картонени кашони, откарвани в експедицията.

Погледнах подпухналото му лице и се опитах да си представя как е изглеждал през хиляда деветстотин петдесет и трета година. По онова време Улай Усвуд е бил около трийсетгодишен, не така пълен, както сега, но по всичко изглеждаше, че е имал силно тяло. Предполагах, че е бил и добър работник. Плещите му все още внушаваха респект и по всичко личеше, че е бил обещаващ мъж. Но лицето... Било ли е красиво? Добре избърснато? Може би с малки мустачки? А косата му, какъв ли цвят е имала? Светъл? Тъмен? Бе ми невъзможно да си го представя.

— Всеки от нас си имаше определено работно място и определени задачи за изпълнение. Но работата, която вършехме, не беше обикновена, във всеки случай що се отнася до производственото хале. Човек трябваше да бъде през цялото време нащрек, да наблюдава внимателно сместа, евентуално да увеличава някои дозировки или да намалява добавката на едни или други вещества. Тоест никой нито за минута не биваше да седи спокойно, а да следи целия процес, който се извършваше в подопечния му производствен възел. Работата бе и физически тежка, особено когато трябваше да се налива допълнително някакъв разтвор, нещо, което изморяваше тялото, но не това беше основната причина за изтощението ни. Най-много страдахме от въздуха, винаги замърсен. В него винаги имаше остатъци от всички примеси, а по онова време в производството на бои се използваша много силни разреждатели, отровни вещества, които, както чувам, вече са забранени за употреба. Когато денят се търкаляше и работното време свършеше, ние винаги чувствахме главите си натежали и минаваха няколко часа, преди да са почувстваме отново бодри и свежи. Имахме и главоболие.

— Но не поставяхте ли въпрос за всичко това пред управата на фабриката?

Той ме погледна почти презрително.

— Да, да, поставяхме го. Но трябва да знаеш, че тогава времената бяха други. Управата не се интересуваше много от нашите оплаквания. И именно тук бе и една от слабостите на Холгер Карлсен: той не бе достатъчно твърд, когато това наистина се налагаше. Аз никога не съм обвинявал Холгер за това, което се случи, независимо че много други не се сдържаха. Но ако наистина се е опасявал, че в производственото хале отнякъде изтича газ, той просто трябваше да ни призове да напуснем работните си места, тоест да започнем стачка.

— Но ти каза, че той не бил сигурен?

— Не знам бил ли е, или не. Само казвам, че ако наистина се е опасявал от това, трябваше да ни съобщи и да изведе хората от халето.

— Значи не е говорил с вас, с работниците, за това?

Той завъртя глава.

— Виждах го, че ходи напред-назад и мисли за нещо. Моят работен възел бе на предпоследната тераса, а Холгер, като цехов майстор, бе съвсем долу, на пода. Той имаше малко преградено помещение със стъклени прозорци, близо до вратата, където водеше дневника си за извънредните работни часове и записваше количеството на използваните в производството на боите вещества и други подобни неща. От време на време забелязвах, че просто седи и гледа във въздуха, без да вижда каквото и да било. Няколко пъти, сякаш случайно, ме попита: „Не усещаш ли нещо във въздуха, Улай?“, а аз му отвърщах: „В този въздух винаги има нещо.“ Но в деня, преди да се запалим, отново дойде при мен. „Улай — каза той, — ще изляза съвсем за малко. Ще ми направиш ли тази услуга да постъпиш за момент на моето място?“ Разбира се, че веднага се съгласих. Бях най-добрият в работата след него, а за да се седи на мястото му, бе необходим опит. Когато се върна обратно, той се затвори в малката си клетка и остана дълго така, забил поглед пред себе си. Няколко пъти излизаше навън, поемаше дълбоко въздух и отново се прибираше. По едно време видях, че вдига телефона и набира някакъв номер, но сложи обратно слушалката, преди някой да се обади. Същия ден, когато се връщахме вкъщи, аз го попитах, да не би да се е случило нещо. Той гледеше вторачено пред себе си и тихо ми отговори: „Не съм сигурен, Улай. Може би, а не е изключено просто да ми е лошо.“ Повече не приказвахме за това. А на следващия ден... на следващия ден избухна пожарът.

Той направи кратка пауза. Другарите му по чашка го гледаха с широко отворени очи. Стана ми ясно, че те никога не бяха чували тази история. Страхувах се да не го прекъснем. Беше завладяващо да се слуша този човек, единственият останал жив, макар фактически да се е намирал в производствения цех на „Пофугл“, когато огънят се е разразил...

— Спомням си добре този ден. Беше меко, топло утро — както днес, само че през пролетта. Отидох на работа с велосипеда и излязох от къщи по-рано, защото исках да взема един душ. Нямахме такива удобства вкъщи, но във фабриката ползвахме сносен душ и гардероб, които ни бяха много необходими, за да сваляме от себе си мръсотията след работно време.

— Беше ли женен? — Въпросът ми се изсипа неочаквано и бях готов да си прехапя езика за тази грешка, защото веднага забелязах, че той излезе от равновесие.

— Не-е... Живеех у дома, при родителите си. Имах си и едно момиче, но след нещастieto... всичко просто... отиде по дяволите. — Погледът му угасна и лицето му потъмня.

Затаих дъх и повече не се обадох.

Той отново, макар и бавно, се върна към темата:

— Започнахме работа в седем и първата половина на деня мина както обикновено. Нищо необичайно. А когато гръмна... това стана толкова бързо, че го виждам като на диапозитиви. Самата експлозия...

— Експлозията неочаквано ли стана, или бе предшествана от друго?

— Не. Нямахме никакви предзнаменования, с изключение може би на съмненията, които са вълнували Холгер. Спомням си всичко така ясно, сякаш е имало пожар вътре в главата ми. А май че наистина имаше. Всичко стана бяло.

— Бяла боя ли правехте в този момент? — попита джуджето.

— Не, не... светлината. Целият огромен цех побеля ослепително за един миг. Експлозията стана над мен, в един от най-горните резервоари. Видях Холгер, той стоеше полуизправен в остъклената си стаичка, сякаш бе чакал това да се случи. Може и да е успял да види нещо отдолу, някакъв признак, че ще има експлозия, миг преди да стане. Един от мъжете горе бе направо вдигнат във въздуха и просто висеше над нас в този ослепително бял момент, там горе, дванайсет

метра над бетонния под. В следващия миг... — Той тежко си пое дъх. — Всичко стана така бързо. В морето го наричат огъня на свети Елм — огън, който внезапно обхваща всички корабни въжета. Така стана и при нас. Боята горе се бе запалила и се сипеше върху нас като огнен дъжд във всички посоки, сякаш целият цех се бе превърнал в смъртоносна стихия. Виковете... господи, как страшно крещяха те, като запрени дяволи, като не знам какво... Холгер бе изскочил от остъклената си клетка, грабнал в ръцете си пожарогасител и се опитваше да пръска с него наоколо, но безнадеждно. Беше все едно да пикаеш във вулкан, горе-долу такава бе ползата от пожарогасителя. Излетях надолу по стълбата. Дрехите ми горяха, а на лицето ми сякаш се бе залепила твърда кора, като че не си бях свалял новогодишната маска и тя се бе вгоряла навътре в кожата ми. Когато вече бях долу, аз се препънах в един от падналите на пода. Той лежеше с лице към земята. Хванах го под мишниците и започнах да го влача към вратата. Погледнах натам. Холгер бе захвърлил пожарогасителя. Видях го много ясно как отвори вратата. Силуетът му се очерта в рамката ѝ, после видях, че той се олюля и се хвана за лицето. През всичкото време около нас гореше, избухваха малки експлозии, цялата сграда се тресеше, като че имаше земетресение или бе експлодирала атомна бомба. Усетих, че се свличам на колене. Нямах повече сили да мъкна с мен другия. Гледах отчаяно към вратата и тогава той влезе вътре, куриерът, Харалд Юллвен. Той ме извади от там, ако не бе той...

— Спомняш ли си добре?

— Не, точно в този момент загубих съзнание — прекъсна ме Изгорелия. — Не си спомням нищо повече, освен че гледах нагоре към лицето на Харалд Юллвен, после стана тъмно. Не си спомням нищо повече до момента, в който се събудих в болницата. Бях опакован в бяло от главата до краката и имах такива болки по цялото тяло, та ми се струваше, че ме пекат жив на шиш. Честно да ти кажа, мислех, че съм се събудил в ада.

— Господи, какъв ужас! — възкликна едната от жените.

— Това е ужасно! — каза другата.

— Трябва да се радваш, че в края на краищата си излязъл жив от там, Улай, татенце — простена джуджето.

Изгорелия го погледна със застинали очи.

— Именно това се чудя от тогава, дали наистина съм имал щастие, или щеше да е по-добре и аз да бях изгорял заедно с повечето от другите.

— Ако бе станало така, никога нямаше да ни срещнеш — каза джуджето.

— Петнайсет души си отидоха. Само аз и още двама оживяхме, а след няколко години и тях закопаха в земята. Холгер, Пидиен, мои другари в работата от много години... защо именно аз трябваше да оживея? Те имаха семейства, жени и деца, щеше да бъде по-добре, ако някой от тях беше оцелял... От време на време дори съвестта ме мъчи...

Едната от жените сложи дебелината си ръка на коляното му...

— Не трябва така, не трябва.

— Не трябва? — Той я погледна съвсем покрусен. Все още не се бе отърсил от мислите за преживяното през хиляда деветстотин петдесет и трета година.

Казах му бавно и внимателно:

— Значи Холгер Карлсен е излязъл през вратата и веднага след това вътре е влязъл Харалд Юллвен?

— Да, да... и ме спаси. Той ме спаси, разбираш ли, а този, когото влачих, бе един от другите, които оцеляха, за известно време...

— Точно така. Той те е спасил.

Това бе най-важното нещо за Изгорелия и не желаех да му противореча. Но защо той не бе спасил Холгер Карлсен? Защо Холгер Карлсен не е успял да се измъкне, когато вече е бил излязъл жив от производствения цех? Ясно е, че е имало по-малки експлозии, вероятно е, че е могло да бъде ударен от някоя падаща желязна греда по главата, но дали това са били съвсем допустими неща? Случайностите изплитат около всички нас мрежата на съдбата, но независимо от това винаги остава място на съмнение.

Отворих с бавни движения бутилка бира и я подадох на Изгорелия.

— Вземи. Сигурно ти е пресъхнала устата.

Той ме погледна с празни очи, взе бутилката, захапа я и отпи.

— От много години насам устата ми е пресъхнала, Веум — каза той.

Слънцето ни огряваше отдясно, когато на площада на Сандвикен аз видях в отражението на една витрина всички нас — петимата. Джуджето, когото всички наричаха Великана Улсен, и двете дами водеха колоната. На жените им се ходеше до тоалетна, а Великана Улсен държал някаква приземна стая на Сандвикен. Отзад вървахме Изгорелия и аз. Той ми бе обещал да ме заведе до жилището на Олга Сьоренсен, ако тя наистина все още живееше там, където е живяла преди две години.

Когато видях отраженията на всички ни във витрината, нещо ме поразя: аз не се различавах от тях. За един частен детектив бе до голяма степен важно да запазва анонимността си не като се отнася с пренебрежение, а напротив, като се стреми да се слее с околната среда и да изглежда напълно естествено сред играчите на бинго например или в пияна компания, с тежки найлонови торби, пълни с бутилки, в ръце, но въпреки това гледката във витрината ме поразя. Пригладих косата си със свободната си ръка и се опитах да пооправя дрехите си. По възрастната дама, с която се разминахме, ни хвърли остър поглед, в който не забелязах никакво учудване от това, че вижда и мен в тази компания.

— Но Олга няма нищо общо с пожара, нали? — каза Изгорелия.

— Не, не. Трябва ми за друго нещо — отговорих аз приглушено.

— За Шауер-Юхан? — попита внимателно той.

Погледнах го бързо, преди да му кимна.

— Ти познаваше ли го?

— Нее... Не повече, отколкото другите. Знаеш, че щом човек един път е попаднал в нашите среди, повече не му се обръща особено внимание. — Позапъна се и снижи глас: — Преди няколко години се опитах да сваля Олга, но по един или друг начин тя ме отблъсна. Пък и сам виждаш какви са ми шансовете с тази физиономия. Последните трийсет години съм получавал любов само срещу заплащане или с жени в пияно състояние, когато те се търкалят с когото и да било.

Не му отговорих, само кимнах с глава и прехапах устни.

— Ей, спрете за малко! — провикна се Великана Улсен. — Ще съберем пари за бутилка хвойнова водка, а аз ще взема такси до „Котва“ и ще я купя. Хайде!

— Налага се да отидем догоре и вече обещах — натърти многозначително Изгорелия. — Пък и нямам пари.

— А ти? — Той ме погледна, изпълнен с надежда.

Измъкнах пет десетачки от вътрешния си джоб:

— Ето, вземи. Това е от името на Изгорелия.

Лапите му сграбчиха парите, както кофата на багера поглъща станиола на хартийка от шоколад.

— Ти си добре дошъл при нас, стига да искаш. Изгорелия знае къде сме.

Великана Улсен и дамите завиха надясно, а ние продължихме нагоре по стълбите покрай Южната мера. Изгорелия спираше често да си почива, така че вървахме доста време.

Олга Съоренсен живееше на втория етаж в сива къща с комини на Киркегате, улица, която започва от Сандвикенската църква и свършва в района на старите къщи около Формансвай: от кръщелния купел до гроба.

Качихме се по стълбата на втория етаж. На кафяво боядисаната врата имаше табелка с надпис „Йенсен“, но според Изгорелия това никак не пречело там да живее Олга Съоренсен. Не успяхме да се убедим напълно в твърдението му, защото никой не ни отвори.

Погледнах със съмнение табелката на вратата.

— Сигурен ли си, че не се е преместила?

— Разбира се. Щях да чуя за това.

— А името на вратата?

— Същата табелка висеше там още когато бях тук за последен път. Тя просто не я е сменила. Долу върху пощенската кутия сигурно стои нейното име.

Кафявата врата не ни съобщи нищо повече. Зад двете тесни, в разсъхнали се рамки, стъкла на прозорците забелязахме пъстро перде, но лампа вътре не бе запалена.

— Тя сигурно скоро ще се върне — каза Изгорелия. — Във всеки случай вече знаеш къде живее. Можем да отидем долу при Великана Улсен и да изчакаме там.

Когато излизахме, проверих имената върху пощенските кутии. Той имаше право. На една от тях бе написано „О. Сьоренсен“.

Пристигнахме долу при Великана Улсен точно в момента, когато една от дамите слезе от такси със синя найлонова торбичка (с емблемата на „Винмонополет“) в едната си ръка и със саксия в другата.

— Изпратиха ме за пиене. Мисля, че Великана Улсен искаше да си направи кефа, докато чака. Купих и това растение. Реших, че ни трябва украса.

На ясната дневна светлина лицето ѝ изглеждаше открито и малко наивно, с широки пори и пълни устни, само частично камуфлирани под грапав слой червена мазилка и с очертания на полумесец.

Провряхме се надолу по стълбата в тъмно и студено мазе. В мазето изпод пролуките на една врата излизахме светлина и когато я отворихме, попаднахме право в обятията на Великана Улсен и дамата му. Те лежаха на пода леко облечени, сякаш изпробваха плажни съоръжения. Стаята беше малка и щом и тримата влязохме, тя заприлича на стадион по време на големите полуфинални мачове. Великана Улсен оправи панталоните си, а дамата му — полата си. Изгорелия седна в единственото кресло в стаята, останало от времето на Трийсетгодишната война, а дамата със саксията прекоси стаята и отиде в кухнята, състояща се от цинкова мивка и дървено ведро. До ведрото имаше отворена опаковка от прясно мляко и десет празни бирени бутилки.

Тя очевидно познаваше обстановката, защото измъкна една табуретка и я постави до отворената врата.

— Седни — обърна се Великана Улсен учтиво към мен. Имах възможността да избирам между електрическата печка, която Улсен и дамата му бяха бутнали настрани, когато са правели упражненията си, и една катурната бирена каса. Предпочетох касата от бира, а Великана Улсен се настани върху електрическата печка.

— Ще трябва да ни сервираш, Лисбет — каза той на дамата си, която послушно отиде в кухнята и донесе пет мръсни водни чаши.

Хвойновата ракия заискри в чашите и ние се чукнахме за наздраве. По стените нямаше картини с изключение на това, че на една от тях той бе залепил страница от вестник „Бергенс Тидене“. Не знаех с каква цел. И то тъкмо страницата за селскостопанската информация.

Стаята тънеше в полумрак, защото слънчевите лъчи изобщо не стигаха до нея. Беше като в края на годината или призори.

— Как ни е уютно тук, а? — каза Великана Улсен и се огледа сияещ.

Дамата му остана по средата на пода, без да има къде да седне, освен връз него самия. Предварително бях забелязал, че тя се колебае дали да го направи, и не ми бе трудно да отгатна защо. В един от ъглите лежаха захвърлени долните ѝ гащи, които Улсен бе успял да смъкне, преди да дойдем.

Лицето ѝ, с трудноопределима възраст, се обърна към мен. Очите ѝ бяха кафяви, косата — тъмна и несресана, с няколко безредно висящи дълги светлокафяви кичура, а в погледа ѝ се четеше пустота. Аз чак сега забелязах, че ми е била позната през цялото време, но едва сега бях разбрал това.

— Кажи, не те ли познавам отнякъде? — попита ме тя с хриплив глас и отново затвори едното си око, сякаш това щеше да ѝ помогне да ме огледа по-добре.

— Често се въртя наоколо — казах аз. — Насам-натам из града.

— Всъщност кой си ти?

Не отговорих направо.

— Някога работех в дом за деца без родители.

— Аха. — Лицето ѝ посърна. — Взеха ми момичето. Дадох го в детски дом. После получи родители осиновители. Сега дори не знам къде е.

— Не мисля, че съм имал нещо общо с тази работа.

— Не, не знам. Прости, имам чувството, че оттам съм те запомнила.

— Да, може би — отговорих нехайно.

Не посмях да ѝ кажа, че бяхме съученици. Може би нямаше да ѝ хареса, че някой си спомня каква е била преди много години: красиво младо момиче, но твърде лекомислено. Тогава, преди трийсет години, долу-горе по времето, когато е изгоряла фабриката „Пофугл“.

— Ето, седим си тук и се забавляваме! — провикна се Великана Улсен и изпразни чашата си, за да си налее нова.

Изгорелия седеше неподвижно в креслото. Взрян пред себе си, нищо неவிждащ и нечуващ. Дамата в кухнята продължаваше да седи

със саксията в скута си, като че ли се бе отказала да намери свободно място, където да я постави.

— Жалко за хората — каза дамата на Улсен. Казваше се Лисбет и си я спомнях все по-ясно. Бяхме в седми клас, когато някой бе успял да я обезчести в една от строящите се нови сгради. А ние блещехме очи, когато той ни описваше достойнствата, които притежавала. Тя най-накрая седна на пода и ако бях достатъчно нахален, можех да се убедя поне в някои от описанията му.

Да, жалко за хората. Жалко за момичета като Лисбет, към които бяхме изпитвали изпълнено със страх влечение, ние, които принадлежахме към въздържащите се така рано в живота. Да, жалко за момичета като Лисбет, които бяха имали издължено, непохватно младо тяло, облечено във фланела и памучна пола, и дълбок, почти мъжки смях... Жалко, че сега тя трябваше да седи тук, на пода на едно мазе, трийсет години по-късно и да съжاليا хората и самата себе си.

Жалко и за Изгорелия, чието лице и живот бяха обезобразени поради безразличието, проявено от други хора, жалко за Великана Улсен, този неприспособил се към живота Палечко, толкова висок, че едва можеше да захапне края на брадата на някой от другарите си.

Жалко за дамата със саксията, защото я бяха изпратили за алкохол, докато другите се любеха, а не беше ли малко жалко и за мен, тъй както си седях с чаша хвойнова водка в ръката и с цял низ неразкрити престъпления, които ме чакаха на дневен ред.

Погледнах часовника си. Бяха изминали няколко часа, откак посетих къщата, където живееше Олга Съоренсен. Не бяхме си говорили особено и дори не бяхме пили много. Бяхме седнали в мрака на мазето, наблюдавайки как дневната светлина мести правоъгълните си отпечатъци по пода квадрат по квадрат. Светлината падаше вътре през тесен прозорец, покрит с мрежа за курник, през който се виждаха обувките на хората, минаващи отвън по тротоара.

Лисбет дремеше в ъгъла си. Устата ѝ се отвори, устните станаха по-меки, като на дете: „Пуфф, пуфф...“ — похъркваше тя. Великана Улсен обгърна със свободната си ръка раменете ѝ и я подпря. За миг видях, че в очите му проблесна нежност, но той бързо се съвзе и ме стрелна с ироничен бърз поглед, сякаш искаше да каже: „Скиф ква мадама имам!“

Изгорелия нещо си мърмореше.

Жената, седнала край кухненската врата, галеше листата на растението в саксията с нежни и сладостни милувки.

Станах от касата за бира, оставих на нея празната чаша и се протегнах.

Изгорелия вдигна очи към мен:

— Ще тръгваш ли?

— Ще се опитам пак да намеря Олга.

Той кимна:

— Аз оставам тук.

Намерих лист хартия и надрасках по средата му адреса на кантората и телефонния си номер.

— Ако си спомниш още нещо, моля те, бъди така добър да ми се обадиш.

— Още нещо? За какво?

— За пожара.

— А, за това... Няма какво повече да ти кажа.

— Да, да, но все пак.

Той кимна:

— Поздрави Олга.

— Да, непременно я поздрави — обадиха се и другите.

Лисбет отново бе отворила очи.

Кимнах на всички и ги оставих. Преди да затворя вратата зад себе си, чух гласа на Лисбет:

— Чудя се откъде го познавам. Сигурна съм, че съм го виждала преди.

Преходът от полумрака към светлината беше ослепяващ. Сякаш се бях озовал в един нов свят, измит до бяло и блестящ, току-що изваден от пералнята и закачен за съхнене, за да го видят хората от мазетата. Но само за да го гледат, без да го докосват.

И този път никой не отвори вратата с табелка „Йенсен“. Натиснах звънеца с всичка сила, като сантиментален амбулантен търговец, който някога е продал тук чифт дамски чорапи и вече не го е напуснала надеждата, че когато и да е ще го пуснат да влезе вътре. Но накрая бях принуден да се предам.

Слязох бавно по стълбите. Една от вратите на първия етаж се откряна и аз видях две подвижни очи, които ме наблюдаваха над предпазната верижка.

Когато срещнах погледа ѝ, тя започна бавно да затваря вратата.

— Хей, чакай — казах аз. — Не затваряй!

Тя не затвори до край. Над блестящата предпазна верижка стърчеше голям и остър нос, кожата ѝ бе стара и набръчкана. Имаше синьо-черни шавливи очи и аз си помислих:

„Вечната бърза дама от първия етаж, винаги на мястото си, винаги на разположение.“

Минах веднага на въпроса:

— Извинявайте, може би знаете къде се намира госпожица Съоренсен от горния етаж?

Тя завъртя глава и ме погледна любопитно:

— За какво става дума?

— Трябваше да ѝ предам поздрав от един стар познат...

— Охо... — нямаше вид, че ми повярва.

— Често ли излиза за дълго?

Тя бързо каза:

— Имаше и вчера гости. Може би поздравите вече са ѝ предадени.

— Кой е бил при нея?

— Не знам. Някакъв господин. Видях го само в гръб, когато излизаше.

— Как изглеждаше? Виждали ли сте го преди това?

— Не. Беше тъмно. Облечен бе обикновено — с шапка и палто, но хубаво.

Нещо ме прободеше между плещите.

— Някакви особени белези? Не ви ли привлече вниманието нещо по-специално?

— Не знам...

Колебаейки се, казах:

— Не ви ли направи впечатление... начинът... походката му?

Тя сякаш се замисли. Изведнъж лицето ѝ просветна:

— Да, разбира се. Като ми казахте това... всъщност мисля, че той влачеше единия си крак. Да, куцаше!

Изпотих се, обля ме гореща вълна, а в следващия миг изтръпнах, вледенен от студ.

Устните ми бяха съвсем вкоравени, когато казах:

— Може би имате ключ от жилището ѝ?

— Ключ? Не! — Тя ядосано завъртя глава: — А портиерът пък е назначен от общината, така че изобщо не можеш да го намериш. Не, трябва да я чакате, докато се върне. — Тя се приготви да затвори вратата.

— Добре... Ще бъдете ли така добра да дойдете с мен горе? Мисля, че ще трябва да влезем насила. Може би с нея се е случило нещо лошо.

— Да влезем насила? Вие сте луд, човече! Ще се обадя в полицията!

Вратата пред мен се тръшна, но отвътре не дочух стъпки. Тя още стоеше зад вратата и слухтеше.

Казах пред затворената врата:

— Обади се! — и отново се качих нагоре по стълбите.

Животът се движи кръгообразно, описвайки по-големи или по-малки кръгове. На известни интервали се озоваваш в някоя ситуация и си казваш сам на себе си: „Това вече си го изживял.“

Когато стоях пред вратата на Олга Сьоренсен, изживях отново оня миг пред вратата на Ялмар Нюмарк отпреди няколко седмици.

И тази врата не бе трудна за насилване. Възползвах се от същите прийоми: счупих прозорчето на вратата, мушнах ръката си вътре и отворих бравата, превъртайки секретата на ключалката.

Вратата се отвори, а в същия момент се отвори и съседната врата. Мъжът, който се показва оттам, бе висок около два метра и имаше червени тиранти.

— Какво става тук, по дяволите! — изрева той.

— Обади се веднага в полицията, преди аз да съм го направил — казах му аз и погледнах безстрашно нагоре към него.

— Нямам нищо общо с полицията, дявол го взел — отговори оня, и изчезна отново вътре и затвори вратата след себе си със силен трясък.

Вдигнах рамене и влязох в жилището. Антрето беше тъмно и много късо. До едната стена стояха велурени ботинки и чифт моряшки ботуши, а на няколко единични закачалки висяха сиво-кафяво палто и стара престилка.

Предпазливо си поех дъх. Жилището вонеше на бира и на още по-лошо.

Отворих първата врата насреща ми. Беше кухнята. Мивката бе пълна с чинии и чаши, покрити с пяната на препарат за измиване на съдове, а на пода се търкаляха няколко празни бирени бутилки. В средата на масата стоеше неотворена кутия с консервиран грах, като символ на жалка празнична трапеза.

Върнах се обратно в антрето и отворих следващата врата, която водеше към дневната. Нямаше много врати за отваряне в това жилище.

Вътре изглеждаше тъй, сякаш е имало празненство. Навсякъде се въргаляха празни бутилки. Едно кресло бе обърнато, а очуканата холна маса бе килната връз омърляния диван. На пода имаше захвърлен пепелник, сиво-бялата пепел и цигарените угарки рисуваха хаотични криволици по мръснокафявия мокет.

Една жена със сива къдрава коса и хлътнало опустошено лице лежеше полуоблегната на един от столовете. На ръба на стола тъмнееше лепкаво петно, от което висяха няколко дълги, сиви кичура коса. Втвърдените пръсти на дясната ръка се бяха вкопчили в гърлото на една бутилка и жената лежеше всъщност в локва бира, която бе изтекла от бутилката. Гледаше втренчено и студено към тавана, сякаш виждаше право пред себе си райските супермаркети и вече бе на път към щандовете им за бира.

Ако това беше Олга Сьоренсен, то съседката ѝ от първия етаж имаше право: вече ѝ бяха предали поздравите.

Слязох отново на първия етаж и позвъних. Никой не ми отвори.

— Ало? — извиках на вратата. — Обадохте ли се в полицията? Ако още не сте, моля да го направите веднага.

Никой не отговори. Вероятно онази стоеше зад вратата и трепереше от страх, изплашена до смърт от това, което бях намерил горе на втория етаж.

Най-близкият телефон бе в снекбара долу на Екренгате. Съдържателят му ми позволи да го ползвам. Дежурният от криминалния отдел каза, че веднага ще изпратят кола. Тръгнах обратно нагоре по Киркегате и застанах в очакване пред къщата.

Полицейската кола пристигна и от нея слезе Данкерт Мюс. Когато ме видя, той се опря на автомобила, наведе глава и попита:

— Кой прие съобщението? Защо не ми казахте, че е позвънил Веум? Изкопвачът на трупове, така го наричаме ние.

Хвърли ми неприветлив поглед.

Носеше същото старо палто, а шапката не бе мръднала от главата му. Погледът, с който ме удостояваше, можеше да принадлежи на канибал, държан на строга диета.

— Чий живот отне този път, Веум?

Посочих къщата:

— Ела с мен!

Поведох го нагоре към втория етаж. Когато минавахме през първия, чух, че вратата отново се отваря, но не се обърнах.

Данкерт Мюс се придружаваше от Педер Исаксен, който бе както винаги мъртвешки блед и кисел. Те си подхождаха. Никой от двамата не ме понасяше.

— Веум е истински некрофил, ако ти е известна тази дума — чух зад гърба си Мюс да обяснява на Исаксен.

Когато дойдохме пред вратата, той изръмжа:

— Кой е влизал тук насила?

Погледнах го хладнокръвно:

— Ако не бях разбил прозорчето, нямаше въобще да я намеря.

— Нима трябваше да го направиш, за да я намериш тук?

В погледа му блесна злоба.

— Това е някоя от твоите проститутки наркоманки, нали? — каза той и добави, обръщайки се към Исаксен: — Веум е специалист по малолетните. И по трупове. Той е мъж с широки интереси.

— Тя се казва Олга Съоренсен, сигурно е на шейсет години и...

— С напредването на възрастта ти май започваш да предпочиташ по-старите, а?

— Била е приятелка на Шауер-Юхан, изчезнал през 1971 година. Следствието било прекратено. Вчера тя имала посещение от мъж, който куцал. Един куцащ мъж бяха видели да излиза от къщата, където бе убит Ялмар Нюмарк.

— Бе убит?

— Да, но и това следствие е прекратено, нали?

Усетих, че пред очите ми притъмня.

— Ще влезем ли вътре, или ще стоим тук да говорим глупости?

— Той пак се обърна към Исаксен: — Слушаш, нали, всичко вече е подготвил, всичките варианти на спектакъла си.

Влязохме в жилището. Жената не се беше помръднала. Имах възможност да я огледам от по-близо. Беше обува в кафяв широк панталон, а в жълтеникавия ѝ пуловер спокойно можеха да се поберат и двама души. Лицето ѝ бе издълбано от сиво-бели бръчки, а изкуствената челюст беше увиснала в хлътналата навътре уста.

Мюс ме блъсна с тежката си ръка в гърдите и влезе в стаята.

— Ти ще останеш там, вън, Веум!

Той спря на прага. Погледът му зашари из стаята. Измъкна от джоба на палтото си малка кафява цигарена угарка, мушна я между тънките си устни и щракна със запалката си. Мюс бе от онези типове, чиито джобове винаги са пълни със стари угарки от цигари. Беше немислимо да го видиш, че запалва нова, дълга и бяла цигара. Тя щеше да контрастира на пепелявото му лице.

Погледнато отзад, всичко изглеждаше като жанрова картина от американски криминален филм от четирийсетте години. Мюс с палто и бомбе и облак от цигарен дим над главата. Най-жалък интериор. А на пода — женски труп, който съвсем не би задоволил холивудските

изисквания за красота, но със сигурност би донесъл добър хонорар за статист, когато сцената щеше да е готова.

Само че тази сцена никога нямаше да бъде завършена. Тя се повтаряше отново и пак отново, като на филмови дубли, докато вече никой не можеше да каже как би трябвало да изглежда. Единственото сигурно нещо бе, че жената е мъртва, че това не е никакъв филм и че Данкерт Мюс никога няма да може да се мери нито с Хъмфри Богарт, нито дори с Едуард Г. Робинсън.

Мюс бавно се обърна:

— Кажи сега, веднъж завинаги, каква работа имаше тук, Веум?

— Както току-що казах...

— И бъди така добър да ни съобщиш окончателната си версия още от първия път. Не желая да говоря с теб за нещо повече от най-необходимото. Ти знаеш моето отношение към труповете. То се различава от твоето.

— Да. Ти си този, който винаги закъснява на местопроизшествието, нали? — отроних аз.

— Само още нещо от този калибър, и ще прекараш остатъка от деня в предварителния арест — отговори той. — Може би трябва наистина да извършим това, но...

Вдигнах ръце и той млъкна.

— Както казах, дамата е била приятелка на Шауер-Юхан, убит през хиляда деветстотин седемдесет и първа година, като по същото време е бил убит и един мъж на име Харалд Юллвен. Харалд Юллвен, който вероятно е бил идентичен с масовия убиец от военните години Ротеифтен и който освен това може би е бил замесен в трагичния пожар във фабриката „Пофугл“ през хиляда деветстотин петдесет и трета година.

Мюс сякаш прегриза нещо в устата си:

— Слушай, Веум. Може би и вероятно, хиляда деветстотин седемдесет и първа и хиляда деветстотин петдесет и трета — боже господи! Аз те питам защо си тук днес, не те моля да ми изнасяш лекция по история!

— Не, разбира се. Намирам се тук днес, защото разследвам някои неща, свързани както с пожара от хиляда деветстотин петдесет и трета, така и не по-малко с изчезването, станало през хиляда

деветстотин седемдесет и първа. Това именно бяха нещата, за които исках да питам Олга Сьоренсен.

— Олга Сьоренсен? Това ли е името ѝ?

— Това във всеки случай е името на тази, която живее тук. Попитайте госпожата на първия етаж, вдясно. Именно тя ми даде информацията, че вчера Олга Сьоренсен е била посетена от един мъж, който е куцал.

— Едни обичат трупове, на други им харесват куцащи, и какво от това?

— Слушай, Мюс. Харалд Юллвен е куцал. Шауер-Юхан е куцал. Мъжът, който е бил тук вчера, е куцал. Мъжът, когото са видели да излиза от къщата, където умря Ялмар Нюмарк, е куцал. Това не ти ли се струва забележително?

— Добре, в такъв случай ние сме нация от куцащи хора, и какво? Едни куцат, други стават частни детективи. Предпочитам да имам работа с първите.

— Но...

— Докато сме на тази тема, Веум: нима не е останала работа за частните детективи днес? Имам предвид това, че си принуден да се връщаш назад, чак до хиляда деветстотин петдесет и трета година, за да намериш случай за разследване. — Той извърна леко глава към Исаксен, за да се убеди, че има публика, която да го слуша. Такава наистина имаше: Исаксен се усмихна учтиво, но съвсем сухо.

— А хиляда деветстотин седемдесет й първа година, Мюс? Това е така отдавна.

— Не е, само преди десет години. А в твоя календар може и отдавна да не е така. Това може би е долу-горе промеждутъкът между два твои хонорара, а?

— Във всеки случай аз го смятам за впечатляващо. И бих те посъветвал да разследваш случая по-внимателно. Да разбереш например кой е бил тук.

Той каза спокойно:

— Ще направим това, Веум. Не е необходимо да ни даваш наставления как да си вършим работата. Започнал съм в този бранш, когато ти още не си бил излязъл от пелените, така че не ме поучавай.

Той се отдръпна от мен и се премести по-настрана. Ритна с върха на обувката си едно от празните шишета и остана прав, с разкрячени

крака по средата на пода.

След като огледа всичко наоколо, той пак се обърна към мен:

— Анализирайки цялостната картина, най-вероятно е, да е нещастен случай. Дамата е изпила малко повече бира. В пиянството си е загубила равновесие и е ударила главата си в ръба на стола ей там. — Той посочи кървавото петно. — А ударът е бил смъртоносен.

— Точно така. Нещастен случай. И именно това е бил коронният номер на Харалд Юллвен. Нещастните случаи.

— Но ти не каза ли току-що, че Харалд Юллвен е бил убит през тази прословута хиляда деветстотин седемдесет и първа година?

— Привидно е бил.

— Имаш богат речник, Веум: може би, вероятно, привидно...

— Вие трябва да се запишете в курсовете по латиноамерикански танци, вие двамата — казах злъчно аз. — Доста подходяща двойка сте.

Той не обърна внимание на думите ми и каза на Исаксен:

— Другите дали идват насам? Аутопсията ще покаже какво е съдържанието на алкохола в кръвта ѝ и каква е била причината за смъртта ѝ. Ако разменим някоя и друга дума със съседите и съберем тук всичко, което би могло да послужи за веществени доказателства, мисля, че ситуацията ще бъде под наш контрол.

Исаксен кимна с глава.

— И не забравяйте, че Олга Сьоренсен можеше да бъде важен свидетел в едно дело, което изведнъж започва да става много актуално — казах аз.

— Още сега ли ти трябва за разбулване на мистерии, Веум? — каза уморено Мюс.

— Ако тя е знаела повече за случилото се през хиляда деветстотин седемдесет и първа, отколкото е разказала по-рано, то за някого ще да е било много важно да я отстрани от пътя си именно сега, когато сме започнали да ровим отново в този случай.

— Дори ако под това „сме“ трябва да се разбира Веум? Не преувеличавай собственото си значение. И остави грижите на нас. Ти ще се махнеш от местопроизшествието, още сега! — Той изведнъж взе да става все по-безцеремонен. — Не искам нито секунда да те виждам, че се навърташ тук. Ако нямаш какво повече да кажеш, изчезвай и остави място на хората, които имат да вършат работа!

— Добре, добре. Ще ти бъда ли още необходим утре?

— Не мисля, че ще имам повече нужда от теб, Веум. Защо питаш за това? Не си намислил да заминаваш утре в чужбина, нали?

— Не, но ще бъда зает цялата сутрин. Във връзка с един случай.

Не му казах, че става въпрос пак за същия случай, но сега тежестта щеше да падне на хиляда деветстотин петдесет и трета година. Следващият ден беше първи септември — единственият ден в годината, който Хагбарт Хеле прекарваше в Берген. Това бе събитие, което съвсем нямах намерение да изпускам.

— За бога, Веум, ако не си нагазил в моите лехи, можеш да се занимаваш с неща, ако искаш, от тук, та чак до Плутон. Ще те намеря, ако ми потрѣбваш да те използвам някъде. На подходящата за теб страна на подсъдимата скамейка, но погледнато от моя гледна точка. А ти сам можеш да отгатнеш от коя страна ще се намираш. Приятен работен ден, Веум. От кога датираше този случай — от хиляда деветстотин четиридесет и седма ли?

Той се изкиска и насмалко щеше да глътне цигарената угарка в устата си, а Педер Исаксен му пригласяше безрадостно. Двугласият смях ме следваше чак във в антрето, но при външната врата вече бе изчезнал.

И така, още веднъж бях дошъл много късно. За втори път някой с много малко ме беше изпреварил. Един мъж, който куцал. Бях сигурен, повече от всеки друг път, че има и други закопани трупове. Само дето ставаше все по-трудно и по-трудно да се намери място за копаене.

Върнах се вкъщи, стотвих си нещо за обяд и останах да седя в стаята си с чаша водка в едната и с книга в другата си ръка, без обаче да чета. Имах доста много неща за обмисляне.

Стаята около мен бе тиха и мъртва. Така тиха и мъртва, каквато можеше да бъде само стаята, където човек някога се е любил с жена, която наистина е обичал.

Когато първият сутрешен самолет от Копенхаген кацна на Флесланд и пасажерите се отправиха към залата за багаж, аз отидох на гишето на информацията и казах:

— Извинявай, би ли помолил Хагбарт Хеле да се обади?

Има млади мъже, които все още нямат достатъчно растителност, за да си пуснат брада, но в замяна на това си оставят невзрачни и тънки мустаци над горната устна като съмнително потвърждение, че вече са достигнали зрелостта на мъжкия пол. Младежът зад гишето принадлежеше към тях, но беше вече доста възрастен, за да е чувал и друг път подобни въпроси. Измери ме с поглед от сресаната сутринта коса до нелъснатите ми обувки и каза:

— Вие от печата ли сте?

Не отговорих, но с вида си му подсказах, че очаквам отговор, а не въпрос.

— При всички обстоятелства — продължи той с насмешливи искрици в очите — това вече няма никакво значение. Хагбарт Хеле кацна на Флесланд преди повече от час с частния си реактивен самолет. Отдавна е заминал от летището.

Усмивката му цъфна съвсем като плавник на мъртва акула край неохраняван плаж.

— Много думи за нищо — измърморих аз и бързо се отдалечих, за да не забележи по изражението на лицето ми, че ми бе нанесен голям удар. Когато всичко дойде на мястото си, може би и аз щях да си пусна подобни мустаци.

Изпих чаша кафе, докато чаках стрелките на часовника да покажат времето, когато другите хора заемат местата си в канцелариите и започват да разгръщат сутрешните вестници. Пътници с чиновнически чанти се бяха отправили навън към първия самолет за Осло. Въздухът беше топъл и те носеха светлите си шлифери праметнати на ръка. Между тях нямаше нито една жена. Щяха да се

върнат обратно още вечерта и нямаше нужда да вземат със себе си и секретарките.

В девет часа се обадох в трикотажната фабрика, която бе собственост на брата на Хагбарт Хеле, и попитах за директора. Бодър женски глас ми отговори, че за съжаление през този ден няма да бъде възможно да се срещна с него, но бих могъл да разговарям с икономическия директор. Попитах я дали знае къде се намира директорът, но както всяка добра секретарка от тази категория тя само отговори, че той бил зает с „други въпроси“. Благодарих, затворих слушалката и излязох от телефонната кабина.

Когато потеглих с автомобила отново към града, небето сияеше ведро. Пейзажът наоколо се простираше като зелен килим, а планините около Берген се издигаха синьо-сиви на хоризонта и ставаха все по-близки и все по-близки подир всеки оставащ зад мен километър. Между хълмовете се стелеше лека мъгла, която обгръщаше кичестите корони на дърветата. Именно там бе мястото, към което се бях насочил.

Рай, така скромно наричаха една част от града, която се намира на пътя към същинския център. И съвсем не без основание, въпреки че този район може да се разшири като такова понятие чак до Клопедал и Хуп на юг и до Фьосангер на север. Тази област, която лежи на склона към Нурдосванет, принадлежи към най-пищните в целия Бергенски регион и е увила в зеления си вълнен килим вилите на няколко поколения богаташи. Когато паркирах стария сив „Мини Морис“ от сенчестата страна на пътя, той съвсем се сля със сянката на дърветата.

Докато я отварях, тежката порта проскърца слабо, а мраморният чакъл захриптя под стъпките ми нагоре, по дългата алея на градината, покрай изящно оформените цветни лехи, където вече цъфтяха и първите есенни ранни цветя, но никакво куче не се втурна насреща ми, за да покаже, че са го отвързали.

Градинската алея не водеше към терасата, пък и съвсем нямах намерение да развълнувам някого, тъпчейки по грижливо поддържаната трева. Продължих нагоре към черно боядисаната сводеста врата и натиснах звънеца.

Отвори ми дваисетгодишно момиче с дълга светла коса, облечено в черна рокля и с бяла престилка. Очите ѝ бяха сини с цвят на замръзнали теменужки. Тя доста студено ме попита:

— Какво обичате?

Отговорих смело:

— С удоволствие бих поговорил с Хагбарт Хеле.

— Договорили ли сте се?

— Не, за съжаление. Не успях да му се обадя предварително, но...

Тя започна да затваря вратата. Подпъгнах крак в отвора на вратата и продължих:

— Сигурен съм, че ще иска да говори с мен.

— Вие всички говорите така — каза тя. — Бъдете добър и махнете крака си. — Момичето погледна надолу към обувката ми с такова гнусливо изражение, сякаш виждаше умряла котка.

— Какво става тук? — прозвуча зад нея суров и сияен глас.

Погледнах покрай нея навътре и видях стените на сиво-бял хол, които бяха от естествен камък, а фугите между камъните бяха запълнени с бял хоросан. От едната ѝ страна бе застанал мъж, дошъл отвътре.

Той бе по-млад от мен. Висок и добре сложен, с късо подстригана руса коса, а цветът на лицето му подсказваше, че често стои на открито. Кожата му бе печена на слънце, а зъбите блестяха здрави и бели. Имаше светлосини очи, като много фин порцелан, но те бяха единственото нещо, което изглеждаше крехко в него. Изтъкан бе от силни, добре тренирани мускули и вероятно притежаваше непоколебима воля, та аз предпазливо отдръпнах назад крака си, сякаш се уплаших да не би той да ми го откъсне.

— Кой сте вие? — попита той. — С какво бих могъл да ви помогна?

Той говореше източнонорвежки, по онзи забележително безличен начин, характерен за богаташките деца от западния край на Осло. Някои го наричат коректен „рикемол“, въпреки че това не е нищо повече от малцинствен диалект в един доста ограничен район около най-големия град на страната.

Отвърнах му с бергенската версия на същия говор, образовано, добре модулирано, с леко аристократичен оттенък:

— Добър ден. Името ми е Веум и имам голямото желание да разменя няколко думи с Хагбарт Хеле.

— По какви въпроси?

— Извинете, но не запомних името ви?

Той ме измери с поглед.

— Моето име е Карстен Вииг, личен секретар на Хеле. Можете свободно да ми кажете всичко. Сигурно сте журналист, поне така си мисля.

— Съвсем не — отговорих му с такъв тон, сякаш никога не бях цапал пръстите си с вестникарщина. — Аз съм независим индустриалец.

Само по себе си това бе коректно определение, въпреки че тази моя характеристика едва ли щеше да ми осигури някакъв особен паричен кредит, нито от Вииг, нито от друг, заинтересован.

— Добре — каза той и ме погледна изчакващо под уморените си клепачи.

Беше хубаво облечен. Тебеширенобялата риза подчертаваше медния загар на лицето му.

В отвора на яката му се показваше изящно завързано копринено шалче на сиви квадратчета. Носеше синьо сако, сиви грижливо изгладени панталони и лъскави черни обувки, в които като в огледало се отразяваше бялата му риза.

— Става дума за една фабрика, която някога е била собственост на Хагбарт Хеле в този град. Фабриката „Пофугл“. Производство на бои.

Изражението на лицето му не се промени.

— Ах, така ли?

— Необходими ми са някои разяснения в тази връзка.

— Боя се, че Хагбарт Хеле не се занимава вече с неща, които лежат в далечното минало.

Продължавах невъзмутимо:

— Убеден съм, че ще поиска да чуе за това, че ще бъде лично заинтересован...

Той ме прекъсна с малко повишен тон и по-остър глас:

— Съжалявам, но не мога да обременявам Хагбарт Хеле с неща, които са станали преди много години. Мога да ви уверя, че Хагбарт Хеле се намира в града изключително поради лични причини. Този ден е един от малкото му почивни дни, които той си позволява през годината, и за мен всъщност е невъзможно да му съобщя за вашето посещение дори и с една дума. Това ясно ли е?

— Не.

— Не? Какво имате предвид с това „не“?! — Лицето му взе да почервениява. Той дойде съвсем плътно до отворената врата, сякаш искаше да ме спре, за да не се мушна вътре. Момичето бе изчезнало.

Казах меко:

— Думата „не“ принадлежи фактически към първите думи, които повечето хора се научават да произнасят още в най-ранна възраст. Възможно е вие, които израствате на Холменколен^[1], да не сте свикнали да чувате тази дума, но тук, в нашите краища, ние свързваме значението ѝ с една форма на отказ. Не: това означава... Ясно ли е? Не, не е ясно. Моето желание за разговор с Хагбарт Хеле още не ме е напуснало.

Той се наведе напред, превишавайки ме с не по-малко от пет сантиметра.

— Слушайте вие, Веум, или как бяхте? Ние идваме от международните делови кръгове, в които няма учители от неделното училище. Не ми разигравай сцени а ла Богарт, защото не ти стига силищата за това. Както ми подсказва вътрешното чувство, аз мога спокойно да те вържа на флъонга, да те пъкна в плик и да те изпратя за Южна Патагония без обратен адрес. Така че не ме дразни, чуваш ли, Веум?

Погледнах го твърдо в очите.

— Имам достатъчно доказателства, за да обадя Хагбарт Хеле в полицията.

— Аха? А ти знаеш ли, че там, откъдето идваме, си купуваме полицаи в супермаркетите.

— Не и в Берген.

— Тъй ли? Чувал съм обаче други неща. Освен това познавам доста добре миналото на Хеле и съм сигурен, че не съществува абсолютно нищо осъдително и че никой не е в състояние да го обвинява за каквото и да било. Мислиш ли, че ако имаше нещо подобно, той щеше да идва тук всяка година? А сега, Веум, да сложим край на учтивите фрази. Благодаря за разговора. Довиждане.

Той положи широката си длан на гърдите ми и силно ме бутна назад. Олюлях се и едва запазих равновесие, за да не падна по стълбата. Когато се съвзех, той вече бе затворил вратата зад себе си,

стоеше широко разкрасчен на стъпалото пред нея с отпуснати надолу ръце, с длани, свити в юмруци.

Можех, разбира се, да направя опит да мина покрай него. Щеше да има същия резултат, както ако се бях опитал да съблазня бетонобъркачка.

— Пак ще дойда — обещах му аз, завъртях се на петите си и тръгнах надолу по посипаната с чакъл алея, без да се обръщам.

— Вземи със себе си брата близък и чичото от Америка — изръмжа той подир мен. — И не забравяй полицейския началник Бастиан.

Едно време се славах като умно куче следотърсач.

В този момент обаче се чувствах като пребит пес. На портата видях табелка с надпис „Пази се от кучето“. Разбрах кой се имаше предвид.

[1] Холменколен — хълм в Осло, известен с богаташките си вили. — Б.пр. ↑

Отново седнах в колата. Седях и гледах замислено към новата черна порта. После пак излязох навън и заставах прав, облегнат на калника. Обзе ме нервно нетърпение, че все още нищо не се случва.

Улици като тази, които се намират далеч от шума и суетнята на града, с подредени от двете страни вили, имат своя собствена атмосфера.

От една страна, те са привлекателни с големите си зелени градини, разпрострели се нашироко и обгърнали със свежа тишина къщите с много стаи, застлани с меки килими и с изящно резбовани врати към терасите, все полуотворени, за да пропуснат вътре лъха на ябълки, на есенни рози и песните на всички птички, които се въдят под тукашния небосклон.

От друга страна, озовал се в подобна атмосфера, човек има чувството, че целият този квартал се намира сякаш на дъното на кристално прозрачно, ала мъртво езеро. Тътен от превозни средства не смущава спокойствието на тукашните вили. Да не говорим за това, че обитателите им не се будят от грохота на парните чукове на корабостроителниците, които с настървение удрят по упоритите железни греди на бъдещото скеле на кораба, а отровните мъгли от производствените цехове за бои не дразнят изтънченото им обоняние.

Може би веднъж дневно тук минава облеченият в зелена униформа пощенски раздавач. Два пъти в седмицата пристига големият сив боклукчийски камион, за да прибере сметта от кофите, но това става обикновено рано сутрин, преди още обитателите на вилите да са отворили очи. Едва ли ще се забележат представители на други професии из този район. Единственият сериозен шум може да бъде предизвикан от някой натруфен пудел, побеснял при вида на бродеща наоколо котка, но лаят му бързо заглъхва.

С оглед на всичко това съвсем не е странно, че тук не се отнасят любезно към частните детективи. От една по-далечна порта излезе жена. В същия миг, в който тя я отвори и застава отпред, облечена в

сиво кожено яке с цвета на рунтавото кученце, опъващо каишката в ръката ѝ, аз разбрах, че ме е забелязала. Жената тръгна с такива внимателни крачки, сякаш стъпваше по тънък лед. Под черната ѝ пола се открояваха хубави крака. Когато се приближи към мен, видях, че е около четирийсетгодишна, руса и красива, без видими недостатъци. Фигурата ѝ подхождаше на добре окосените зелени площи и равно подрязаните живи плетове. Но тя вече ме бе изпуснала от погледа си, сякаш се бях разтопил във въздуха заедно с моя „Мини“ и всичко останало. Като че се бях изпарил пред очите ѝ подобно дух от „Хиляда и една нощ“. Погледът ѝ бе студен и прозрачен. Изкашлях се, което накара един мускул на шията ѝ да се свие, но тя ме отмина, продължавайки по пътя си.

Можех да подсвирна след нея, но не го направих, тъй като се опасявах да не ѝ прилошее.

Отново тръгнах нагоре по улицата, минах покрай портата и хвърлих поглед към онази къща. Тя си стоеше все така тиха и забулена: нищо не показваше, че някой се кани да излезе навън.

Върнах се при колата, седнах на шофьорското място и превъртях надолу ръчката на прозорчето, за да глътна свеж въздух. Светлината през септемврийските дни е почти като априлската, но те все пак се различават. Априлските лъчи струят ясни и бели през голите корони на дърветата, а хората вдигат лица към слънцето и очакват с надежда, радост и оптимизъм летните дни. През септември дневната светлина гали земята с лъчи, в които проблясват оттенъците на тъжни златни багри. Тя тежко се промъква през зелените корони на дърветата, чиито листа вече носят знака на есента. Септември прилича на богат мъж, чиито джобове са пълни с пари, но вече не вижда пред себе си друго, освен старостта и смъртта. Върху визитната картичка на месец септември някой е изписал с прозрачни черни букви думата печал.

Септември има дъх на бледочервени рози. Преди безкрайно много години бях седял на една градинска стълба до момиче на моите години и в миг на опияняващо очарование бях разсипал почти белите листа на цветовете на розите върху тъмните ѝ коси. И сега чувствам дъха на розите — спомням си го по-добре от самата нея.

Любовта ни обърква и изумява. През известни периоди от живота си ние се сблъскваме с нея и кръжим, оставяме се да ни плени, преди отново да ни напусне. Любовта определя ролите ни в живота, а

ние я следваме безропотно и се подчиняваме на всеки неин знак. В живота ни влиза жена, изпълва няколко години от него, както едно светло същество озарява с фееричността си някоя тъмна стая. Но в следващия миг тя напуска стаята и затръшва вратата зад себе си, а ти оставаш сам вътре, на тъмно.

Какви ли не удивителни асоциации връхлитат човека, седнал в тесен нисък автомобил в ясно септемврийско утро. А съвсем не му беше времето да се разкисвам в мисли за подобни неща тъкмо в този момент. Предстояха ми важни дела.

В къщата пред мен се намираше Хагбарт Хеле, а аз бях паркирал колата си пред портата ѝ. Трябваше да вляза вътре по някакъв начин и да си поприказвам с него. Не бях сигурен какво точно трябваше да му кажа, но знаех откъде да започна разговора.

Въпросът бе дали въобще щях да успея да говоря с него. Вътре забелязах движение. Иззад портата се появи младият Карстен Вииг. Той подпря ръце върху горния ѝ ръб, загледан към мен, сякаш не вярваше на очите си. Слънцето блестеше в русата му коса, а бялата му риза почти светеше. Излезе навън с широки решителни крачки. Вдигнах прозореча на колата до половината.

Забавно е да се седи в един „Мини Морис“, когато някой идва към теб, за да ти каже две-три сериозни думи. Автомобилът достига едва до кръста му и оня ще бъде принуден да се наведе доста, за да може да разговаря с човека, седнал вътре, което го поставя в доста глупаво положение. Така че цялата тази ситуация съвсем оправдано не настрои Карстен Вииг особено дружески.

— Вие за какъв дявол се намирате тук? — почти излая той в процепа на прозорчето.

Направих нужната пауза, вдигнах демонстративно рамене и се огледах лениво.

— Изгледът съвсем не е лош, особено за почитателите на мудни италиански филми. На тези на Антониони от началото на шейсетте години, да речем.

— На кого?

Той явно не бе чувал за другото освен за Джон Уейн.

— На режисьор, чиито филми се състояха най-вече от паузи. Но без съмнение красиви паузи. Такива като тази улица.

— Слушайте, вие... как се казвахте...

— Веум.

— Вие, Веум, или веднага изчезвайте, или ще се обадя в полицията!

— Веднага? Вие ще се обадите в полицията?

— Да.

— Би могло да стане интересно. Тогава ще можем всички да отидем при Хагбарт Хеле и да си поприказваме заедно, а?

Лицето му придоби суров израз.

— Ако не... Имаме и други методи!

Дарих го с една от своите най-мили усмивки, бегла, но сияйна и весела.

— Ах, така ли? Ще ми демонстрираш ли някой от тях?

Вииг се наведе и се опита да отвори вратата. Аз силно я бутнах навън и го ударих през коленете. Той загуби равновесие. В следващия миг вече бях на улицата, затворих вратата зад себе си и се изправих пред него.

Стояхме и се гледахме. Лицето му беше червено като рак. Беше стиснал юмруци.

— Какво се колебаеш? — попитах. — Нали имаше нещо да ми демонстрираш?

Той оголи зъбите си, без да се усмихне.

— Ако не бе опасността да създам грижи на Хеле, щях да ти покажа някой номер от широкия свят. Но ние още не сме си разчистили сметките, та затова не смятай, че си в безопасност. Мога да те уверя в едно нещо — Хагбарт Хеле ще стои в тази къща, докато отпътува обратно. Той не ще излезе навън, а ти в никакъв случай не ще влезеш вътре, за да говориш с него. Така че, ако нямаш намерение да си загубиш напълно целия ден, бих те посъветвал да го оползотвориш по по-добър начин. Бъди сигурен: никой не е на мнение, че разкрасяваш улицата.

Огледах се учудено.

— Нима? Може би ми липсва сакото? Или членството в Кралския автомобилен клуб? Ние живеем в свободна страна, Вииг, или поне така си въобразявам, но ще стоя където искам и колкото ми се иска.

— Добре. — Той отпусна юмруци, ала очите му продължаваха да гледат злобно. — Само после да не кажеш, че не си бил предупреден.

Обърна се и тръгна обратно пак така решително, както бе дошъл. Отново седнах в колата и продължих наблюдението. Измина половин час. После още един.

В желанието си да дам ход на нещата запалих мотора, преминах демонстративно покрай портата, там обърнах и съзнателно форсирах двигателя, преди да завия и изляза от улицата. Но паркирах веднага до ъгъла, впил очи в огледалото, където наблюдавах входа на вилата. Не трябваше да пропускам никого да мине незабелязано покрай мен.

Жената, която профуча внезапно по улицата, беше с около десет години по-млада от мен. Тъмнокоса, на волана на нисък и сребрист спортен автомобил, който се стрелна почти безшумно.

Непознатата ме ослепи с блясъка си и ми напомни за едно момиче от далечно лято, преди много години, когато розите още не бяха окапали, а люляците още цъфтяха. Това момиче имаше руси коси, а в името ѝ отекваше библейски звън: Ребека. Дълга нежна шия, сериозни очи... Изведнъж останахме сами в стаята с нашите едва навършени осемнайсет години. Безмълвно, но изпълнени с чувството на предварителна обреченост, ние бавно се наведохме един към друг и се целунахме, дълго. Навън току-що бе отгърмяла дъждовна буря, улиците лъщяха мокри, а градините блестяха сочни и пищни като тези, които ме обгръщаха в този момент. Забарабаних с пръсти по волана. Зеленината ми навя тези спомени. Защото любовта бива и такава: чувствата избледняват с годините, раните се затварят и човек постепенно се примирява със себе си, ала някой ден, най-неочаквано, всичко те жегва отново, изведнъж изживяваш пак миналите болки и трепети, по-силно и по-осезаемо от когато и да било. Малки парченца от миналото, които носим в себе си завинаги.

Но аз имах спомени, по-близки и по-болезнени от този за Ребека, които съвсем не исках да събуждам в момента. Зелените градини взеха да ми досаждат, а слънцето стана по-бяло. От небето струеше синева и аз внезапно се почувствах уморен, обезверен. Беше безсмислено да седя тук и да чакам някого, който така и нямаше да дойде. Реших да се предам. В първия рунд. Но непременно щеше да има и втори, още преди края на вечерта, реших твърдо за себе си.

Запалих мотора и потеглих към главното разклонение за Берген. Движех се навътре заедно с течението, а шумът около нас непрекъснато нарастваше. На Нюгордстанген се извисяваше един вид

малък Манхатън: неподходящ за местните условия архитектурен стил, който самите американци отдавна са отrekli. Намерих място за паркиране до полицията. Там попитах за Хамре.

Хамре изглеждаше раздразнен и изненадан, намекна ми, че е ужасно зает. От ноздрите на носа му надолу се открояваха тънки бръчици, а устните се бяха изпънали над стиснатите зъби. Бюрото му беше отрупано с документи, измежду които се подаваха няколко фотографии.

— Ясно ли ти е какъв ден сме днес? — попитах аз.

— ... въобще нямам намерение да се занимавам със загадки — завърши той изречението, което въобще не бе започвал.

— Това не е загадка, а е записано в бележника ти — отговорих.

Той седна тежко зад бюрото, прокара бързо ръка през косата си и се втренчи в мен.

Казах:

— Окей! Днес е първи септември. Хагбарт Хеле е в града. Това е този ден, спомняш ли си?

Той ми се стори изведнъж още по-уморен.

— Пак твоята история. Съжалявам, Веум. Не сме открили нищо ново, а полицейските досиета и находки не ни дават и най-малкото основание да смущаваме спокойствието на човек като Хагбарт Хеле. Не мисли, че това не ни е неприятно. Няма нещо, което да желая повече от разкриването на този случай — добави той тихо. — Ако не за друго, то поне за да се отърва от твоите посещения. — После каза по-високо: — Нима не виждаш тежкото ни положение? Трупат се случай след случай, пък нямаме достатъчно хора, за да се занимаваме с всичко така, както ни се иска. А по средата на цялата бъркотия трябва да прекъсваме работата и да отговаряме на въпроси за извършени полицейски насилия, макар почти всички да знаят, че подобни неща има. — Хвърли ми обвинителен поглед. — Но не през целия ден и през цялата година. Не всеки ден. Имаме си достатъчно много работа и не се возим нагоре-надолу в асансьора, за да насиняваме гърбовете на пияни побойници. Вярваш ли, или не?

— Не съм ви обвинявал.

— Не ти. Ако работеше тук, и теб щяха да нарочат. Ясни са ни тези истории. Именно затова си видял и обратната страна на медала. Не е толкова малко насилието, с което се сблъскваме ние, които сме си избрали за прехрана тази неприятна професия.

— Добре, добре. Да минем към същината на въпроса, щом си толкова зает. Как върви разследването около Ялмар Нюмарк?

— Нима вече не ти обясних всичко? Прегазването му бе ужасно, но не то стана причина за неговата смърт. Във всеки случай не е нищо повече от косвена причина и не би могло да послужи като мотив за обвинение в нито един съд. Единствен ти държеше на тезата, че в този смъртен случай има нещо криминално. Но ние не намерихме нито една следа, нито едно доказателство, че ти си прав в предположенията си.

— Какво ще кажеш за смъртния случай вчера вечерта?

— Какво? Какъв случай? — Той изглеждаше искрено изненадан.

— Говоря ти за онази жена, Олга Съоренсен, която намерих мъртва в жилището ѝ на Сандвикен.

— Аха. Изглежда, че е паднала пияна и се е ударила. Непредвидено нещастие.

— Именно такава — казах кисело аз. — Започнаха да стават доста непредвидени нещастия, а? Не ти ли напомня за нещо? Олга Съоренсен е била приятелка на Шауер-Юхан, изчезнал през 1971-ва, когато уж е бил убит Харалд Юллвен. А именно Харалд Юллвен е свързващата нишка във всички убийства — като започнем от войната, през пожара в „Пофугл“ чак до това, което се случи тази година с Ялмар Нюмарк.

— Но нали Харалд Юллвен е мъртъв? Господи, човече, нима не разбираш?

— Започвам да се съмнявам. За мен всичко изглежда така, сякаш той отново броди наоколо. Какво ще кажеш, ако... ако той не е бил убит през хиляда деветстотин седемдесет и първа, а вместо него е бил убит Шауер-Юхан?

— Да, разбирам. И аз съм мислил по този въпрос. Но къде е той тогава? От онзи момент никой нищо не е чул нищо за Шауер-Юхан, нито за Харалд Юллвен. Имало е само един труп, а изчезналите са били двама. Ти можеш ли да ми обясниш това, Веум?

— Не. — След кратка пауза добавих: — Все още не. Но чуи какво ще ти кажа. Говорих с Изгорелия, Улай Усвуд, единствения

останал жив свидетел на пожара в „Пофугл“. Ти имаше скицата на фабриката, нали?

Той се огледа объркано.

— Някъде си я оставил. Може би най-отдолу в купчината книжа?

Той стана. Знаех, винаги съм го знаел, че Якуб Е. Хамре е съвестен полицейски служител и не оставя нито един въпрос без отговор.

Той започна да рови в купчината материали и документи, докато накрая намери нужната папка. Издърпа я навън, а няколко други папки паднаха на земята. Наведох се и ги вдигнах вместо него, а той в същото време отвори онази, която държеше. Бързо прелисти съдържанието ѝ и извади синьо копие на план скицата на фабриката „Пофугл“. Подаде ми го, аз се наведох и със старание започнах да разглеждам разгънатия голям лист хартия. Намерих бързо очертанията на производствения цех. Изходът от него водеше към едно стълбище, а от стълбището имаше само един излаз. Това означаваше, че ако Изгорелия е видял Холгер Карлсен да излиза от цеха, а веднага след това Харалд Юлвен да влиза вътре, то двамата непременно са се срещнали вън на стълбището. Само че Холгер Карлсен не е успял да отиде по-далеч, докато Харалд Юлвен е имал време да влезе в производствения цех, да сграбчи Изгорелия и да го измъкне навън. Това ще рече, че той непременно е минал покрай Холгер Карлсен, докато е изнасял Изгорелия.

С план скицата в ръка разказах на Хамре това, което бях чул от скитника.

Той само кимна:

— Нищо ново, Веум. Всичко е записано тук. И е съвсем вярно. Още тогава той е разказал за случая съвсем същото, което си чул от него. Друг е въпросът, че показанията на Харалд Юлвен се различават от тези на Изгорелия. Тоест получили са се две противоречиви описания на един и същ момент. Но тъй като Усвуд е бил много силно засегнат от огъня, не са повярвали в достоверността на неговите показания повече, отколкото на Юлвен, който е бил напълно здрав. Така за никого не е останала възможност да разследва нещата в тази връзка. Нито тогава, нито сега.

Нещо се сви в стомаха ми.

— Имаш ли показанията на Харалд Юлвен?

Хамре кимна и започна да ги търси в папката.

Почти тържествено взех в ръцете си папката със служебния доклад, разгърнах я и прочетох стенограмата на показанията на Харалд Юллвен за случилото се, когато той влязъл в горящата фабрика:

„Срещнах Холгер Карлсен, началник-цех, на вратата, която водеше към производствения цех. Той беше съвсем леко пострадал. Извика ми: «Вземи Усвуд, той лежи ей там. Аз ще измъкна Мартинсен.» Кимнах му вместо отговор и се втурнах вътре. Усвуд беше в безсъзнание и с последни сили успях да го извлека. Когато отворих вратата и го изнесох навън, видях, че Холгер Карлсен вече влиза в цеха. Всичко беше почерняло от пушека и го зърнах само като тъмна сянка сред облаците от дим. Това беше последното нещо, което помня от него. След това разбрах, че са го намерили, че не е успял да спаси както Мартинсен, така и себе си. Често се обвинявам за това, но какво можех да направя, та аз спасявах в това време Усвуд...“

Затворих очи. Имах чувството, че чувам гласа му: сигурно е бил приглушен, може би малко дрезгав от кашлицата след пушека и с подчертан среднохоландски акцент: „Често се обвинявам за това.“

Не бе трудно да се разбере, че всеки би приел за достоверни тези показания, дори да са били направени от бивш изменник. Пък и Фанебюст посочи, че колкото и да са го притискали, той не е отстъпил на йота от думите си. Явно версията на Харалд Юллвен за станалото в производствения цех щеше да служи като официална и за в бъдеще. И ако някой някога прояви любопитство към това събитие, щеше да получи пак същите полуразпаднали се протоколи от разпити, да се вслушва чрез тях в гласа на Харалд Юллвен.

Оставих документите на бюрото на Хамре.

— Искам само да ти обърна внимание върху смъртния случай вчера. Бие на очи. Защо Олга Сьоренсен се е напила и паднала именно в този момент, когато някой е започнал да рови и да търси истината за отдавнашни събития? Това не е... това не може да се обясни само като случайност. Нима няма да разследвате и този случай? — запитах.

— Как така? Разбира се, че ще го разследваме. Само че не аз, Веум.

— Мюс?

Той се усмихна някак насила:

— Именно. Би могъл да се опиташ да пробиеш при него.

— Безсмислено е.

Отново същата насилена усмивка:

— Знам.

— А знаеш ли, че според дамата от първия етаж Олга Сьоренсен предишната вечер е имала посещение: тя е видяла един мъж да излиза от къщата — мъж, който е: куцал.

— Не. Тоест да. Чух за това сутринта, на оперативката. Но както казах, Мюс е този, който ще води това следствие...

— По дяволите, Хамре! Мъжът, който куца, е свързващото звено между този смъртен случай и смъртта на Ялмар Нюмарк, а ако погледнем цялото дело, той е и свързващото звено между Харалд Юлвен и Шауер-Юхан.

— Но...

— Ако въпросът се третира от тази гледна точка, това може да се счита за пряко продължение на случая Ялмар Нюмарк. А този случай е още твой, нали?

— На отдела е, Веум. Ние не сме частни собственици на случаите, които разследваме.

— Но тогава обсъди го в отдела. Дайте нещата на друг. На Вадхайм например. Вие сте опитни полицаи, дявол го взел, но този Мюс...

— Известно ни е, че нямаш добро отношение към Мюс, Веум.

— Добре, да оставим това. Искаш ли да опиташ, по мое настояване?

Той ме изгледа иззад бюрото си. Един добре облечен млад мъж, чиято външност би подходдала повече на шеф на отдел в някоя банка или за експедитивен консултант в рекламно бюро. Но той не беше нито едното, нито другото: пред мен седеше старши полицейски инспектор от криминалната полиция, а на бюрото му имаше купчина неразкрити случаи. Каза тихо:

— Нека се договорим така: ще разговарям с Вадхайм и може би ще поставим въпроса и пред шефа. Казвам може би, Веум. Окей!

— Чудесно.

Станах. Той мина покрай бюрото и ме изпрати до вратата. Казах му:

— Съжалявам, че отнех доста от времето ти.

Той вяло се усмихна:

— Всичко е наред.

Отворих вратата и се сблъсках с Данкерт Мюс. Той изглеждаше като току-що изваден от подземния свят с всички дяволчета от ада по петите си. Погледът, с който ме бодна, бе леден като сух студ, обхванал пустееща област. После го насочи към Хамре и без да промени изражението си, каза с плътен и приглушен глас:

— Да не би да си говорил с Веум за разследването?

Обърнах се към Хамре, за да видя как ще реагира на този въпрос. Той измери Мюс с поглед.

— Говорихме с Веум за нещо, което се е случило преди двайсет и осем години. Имаш ли нещо против?

Мюс го погледна зло.

— Мислех, че се занимаваш с по-сериозни неща.

Той се обърна и затрополи обратно по коридора.

— Не мъж, а госпожица — прошепна той така, че двамата с Хамре да го чуем.

Хамре побледня още повече, а устата му заприлича на щрих от молив върху побледнялото лице. Той ми кимна напрегнато и затвори вратата.

Долу в коридора се затвори с трясък и една друга врата. За миг постоях сам. После се насочих към изхода и излязох от сградата.

На прага ме посрещна следобедното слънце — нежно и топло. Останах малко на площадката на стълбището пред полицейския участък. Пред мен се издигаха сградите на старата и на новата община. Старата бе забележителна с острия си фронтон, сбутана като лилипутска къщичка между пощата и зданието на банката. Новата отблъскваше с грапавата си бетонна фасада, наподобяваща неуместно издигната корабна стълба, която не води за никъде, една вавилонска кула за разговори с облаците и за съхранение на бюрокрацията. Тя се издигаше тринайсет етажа над града, сякаш беше нещо значително и важно, но в това едва ли би могла да убеди някого. Във всеки случай новата сграда не беше красива.

Тръгнах през центъра към Нурднес. Покрай алеите, които започваха от манастира, дърветата бяха започнали да пожълтяват. Вече имаше и опадали листа, полепили се по асфалта като ревностни целувки на смъртта. Лятото ни целуваше за сбогом, пожълтяло като студеното полярно слънце.

Прекоших Фредериксберг, преминах през парка покрай плажа и излязох чак на носа. Въздухът беше станал по-хладен, а слънцето — по-ниско, макар все още да бе сравнително високо на небето, макар че бялата мараня, която бавно пъплеше отдолу, предупреждаваше, че идват по-къси дни и по-ниски температури. Обиколих носа и отново свърнах към града. Тук, в края на парка, зад бараките на складовете, почти до самото море, се намираха старите навеси за риба. От там като че ли все още се носеше неопределеният мирис на вейна риба, макар отдавна да бе минало времето, когато около тях сновяха рибари.

Именно тук един мъж бе загубил живота си в студен януарски ден на 1971 година. Отидох до оградата и погледнах надолу. Видях паркиран товарен автомобил. Портата бе отворена, но на нея висеше тежък синджир с голям катинар, за да я заключат вечерта. Дали всичко бе изглеждало така и през 1971-ва? Дали някой е имал ключ?

Опитах се да си представя сцената: мъжът окървавен, пребит до смърт и почти разкъсан на парчета върху тежко утъпкания, мръсен сняг... Мъжът, чийто труп по-късно бяха обявили за трупа на Харалд Юллвен. Един изменник на родината, сполетян от възмездието двацет и шест години след освобождението на Норвегия от фашизма.

Но беше ли всичко това истина? Или някой друг бе загубил живота си? Още една невинна жертва? А къде в такъв случай се намираше мъжът, който бе носил името Харалд Юллвен?

От този момент бяха изминали десет години. Следите отдавна са изчезнали, ако въобще е имало такива. Снегът бе идвал и си бе отивал десет зими подред, десет години бе гряло слънце и бе валил дъжд. Следите бяха толкова изстинали, че нямаше вече за къде да изстиват. На това място не бих могъл да намеря нищо и аз продължих към града със слънцето откъм дясната ми страна.

Когато стигнах Нюкиркен, завих нагоре надясно. Искях да попитам Сигрид Карлсен за още няколко неща.

Наближих къщата ѝ, поглеждайки нагоре към прозорците, но не забелязах никакви признаци на живот. Погледнах часовника си. Би трябвало да си е вкъщи.

Входната врата беше отворена, сякаш някой бе забравил да я заключи, и аз влязох вътре. Качих се на втория етаж и забелязах, че и вратата на жилището е полуотворена.

Побиха ме тръпки. Нещо не бе в ред.

Натиснах звънеца с едната ръка, а с другата започнах силно да удрям по вратата. Тя бавно се отвори по-широко.

В антрето цареше хаос. Малкият скрин лежеше обърнат на пода, някой бе извадил чекмеджетата му и изтърсил на земята съдържанието им. До едната от стените видях рамката на огледалото, счупена на парчета. Парчетата от разбитото огледало лежаха разпръснати на пода и приличаха на илюминатори, през които би могло да се надзърне в оня свят.

Внимателно нагазих в безпорядъка. Съвсем смразен, извиках тихо:

— Хей! Хей!

Никой не ми отговори. Цареше тишина.

Внимателно отворих вратата на кухнята. Пулсът биеше във вените на шията ми. И там цареше същият безпорядък. Календарът беше изтръгнат от стената и захвърлен в мивката. Картината с детето и кучето, които играеха заедно, бе смачкана на топка и захвърлена на полицата. На пода се търкаляше портативното радио. От него се бе отчупило черно пластмасово парче. Кухненският стол беше преобърнат. Под скамейката се виждаше пластмасова торба, пълна с боклук, от която на пода се бяха изсипали черупки от яйца и отпадъци от белени картофи. Същевременно се разнасяше силна миризма на препарат за миене, но не можех да определя откъде идва.

Вратата към дневната беше полуотворена. Вътре цареше полумрак, но опустошенията там не бяха така големи, доколкото успях да огледам стаята. Телевизорът бе повален на земята, а щепселът му бе изтръгнат от кутията. На пода се търкаляха парчета от разбита саксия с цветя. Единият от корнизите на прозореца висеше изкривен надолу и пердето му, свлечено, допираше пода с единия си край. Книгите на етажерката бяха разхвърляни из цялата стая. А в едно от креслата, съвсем прегърбена, скрила лице в ръцете си, седеше напълно неподвижна Сигрид Карлсен. Само слабото потръпване на раменете ѝ показваше, че е жива.

Всичко стана така, сякаш изненадвах човек, намиращ се в интимна ситуация, която обаче бе пълна не с любов, а с покруса. Както едното, така и другото могат да бъдат еднакво болезнени. И винаги е трудно да се излезе от подобни състояния.

Наведох се, вдигнах радиото, поставих го на кухненската маса и го бутнах към стената. Исках да създам шум, да уведомя за присъствието си. След това бавно се придвижих към вратата на стаята, спрях се и се загледах в ръцете ѝ, които изглеждаха големи и безпомощни. Вгледах се в бялата ѝ нежна шия. Тя носеше светла сива рокля, пристегната около талията ѝ със съвсем обикновено коланче.

— Госпожа Карлсен? — отроних. — Аз съм, Веум.

Тя не свали ръце от лицето си, но се поизправи и разбрах, че ме е чула.

Стоях и чаках.

Тя бавно разтвори длани и успях да зърна очите ѝ между дългите бели пръсти: потъмнели, със зачервени клепачи. По бузите се очертаваха засъхналите следи от сълзите, които бе изплакала. Не видях очилата ѝ. Хвърлих несъзнателен поглед към пода, но не забелязах нещо повече от това, което видях от кухнята.

— Какво се е случило? — попитах аз и разперих ръце, сякаш исках да поставя под съмнение същността на въпроса си.

Тя завъртя глава и сякаш промълви: „Нищо.“ Устните ѝ бяха посинели, с тънък слой червило.

— Нищо? — попитах с неопределен тон.

„Господин Никой просто е направил посещението си — обади се един плътен глас в мен. — Господин Никой се е поразровил нагоре-надолу в жилището и вече си е отишъл. Гост от миналото и беглец за бъдещето?“

— Кой? — чух собствения си глас.

Тя отново ме погледна. Сваляше бавно ръцете от лицето си, върху което бе отпечатана цялата трагедия, бушуваща в душата ѝ. Забелязах, по-скоро разпознах два детайла от къщата, които си спомнях от предишното си посещение при нея. Обелената боя на един от ръбовете на скрина в коридорчето и пукнатината, която разделяше огледалото на две части.

Казах ѝ внимателно:

— Това не се случва за първи път, нали?

Тя мълчаливо потвърди. В едната си ръка държеше малка носна кърпичка. Изтри очите, бузите и горната си устна.

— Някой, когото познаваш... мъж?

Тя ме погледна изплашено и почервеня, после енергично завъртя глава като отрицателен отговор на въпроса ми.

— Не, не — каза тихо. Гласът ѝ беше тънък, измъчен и различен от последната ни среща.

Знаех вече отговора, преди да ѝ задам въпроса:

— Дъщеря ти?

Очите ѝ се напълниха със сълзи. Устните ѝ затрепериха. Тя пак вдигна носната си кърпичка.

Плачеше. Влязох по-навътре в стаята, тихо, сякаш стъпвах по мъх. Отидох до прозореца и погледнах надолу към улицата. Настилката ѝ се състоеше от гладки и изтъркани обли камъни. Къщите имаха уморени фасади.

Такива малки къщи, толкова много хора — така много неща, за които човек нищо не знае.

— Тя... често ли е в такова състояние?

— Това не зависи от нея. Не се случва често. Беше подложена на лечение и няма проблеми в работата си. Там тя си изпълнява задълженията, но и е нужно място, където да се разтоварва. Лекарите казват, че е шизофрения. Взема лекарства, но... — Ръцете ѝ се движеха беззвучно пред нея, като пеперуди в ненадейно дошъл зимен ден. — Познавам я по очите, когато дойде вкъщи. После идва пристъпът. Посилна е от мен и не бих могла да я задържа. Обръща всичко, каквото ѝ попадне пред очи, къса, чупи и си отива. После се връща надвечер, когато всичко е преминало. Ако ѝ е много зле, сама отива в нервното. Получава известно време силни лекарства и се връща обратно — моята мила, малка Анита... скъпото ми дете!

Срещнах погледа ѝ. Децата израстват, но за родителите те остават винаги малки и са за тях такива дори когато имат проблеми на съвсем възрастни хора.

— Те... лекарите казаха ли каква би могла да е причината?

— Това, че е загубила баща си съвсем невръстна, и то по такъв жесток начин. И всички ония ужасни неща, които ѝ бяха говорили години наред след това. Трябваше непрекъснато да се крие някъде и да бяга.

Уж механично изреждаше факти, но долавях в гласа ѝ скрита, сдържана ярост. Да, Анита Карлсен, само на четири години, когато „Пофугл“ се запалила, е още една жертва на онова злополучно събитие.

Сигрид Карлсен вече не плачеше. Из един път тя сви юмруци и стана.

— Трябва да се заема с оправянето на къщата.

— Ще ти помогна — казах бързо.

Тя ме погледна открито.

— Ще свърша всичко сама. — После поясни: — Не искам тук да има човек, когато Анита се върне. Тя, тя толкова съжалява след това...

Кимнах ѝ:

— Разбирам.

— Необходимо ли ти беше нещо — попита тя, — след като си дошъл чак до тук?

— Да, исках да те питам за едно — друго, но вече забравих за какво точно.

Бях шокиран.

Не исках да ѝ кажа, че за момент бях изтръпнал да не намеря в къщата това, което бях намерил предишната вечер в жилището на Олга Сьоренсен.

— Исках само да ти кажа, госпожа Карлсен, че непрекъснато разследвам този случай и все повече и повече се убеждавам, че мъжът ти не е имал абсолютно никаква вина за случилото се тогава. Няма да се предам, докато не изясня всичко докрай. Кажи на Анита, когато сметнеш за удобно, че аз със сигурност знам: баща ѝ е невинен.

Тя вдигна към мен тъжните си очи.

— Каква полза от това сега? Но все пак благодаря.

— Ще дойда отново, когато имам неопровержими доказателства, че съм прав — заявих с твърд глас.

Обърнах внимание на това, че употребих думата „когато“, а не „ако“, и бях сигурен, че не съм я излъгал.

Ако бе необходимо, щях да сляза чак в пъкъла и да измъкна от там Харалд Юллвен, за да разбере истината за това, което се бе случило тогава. Заради Анита и майка ѝ! Но все по-силно и по-силно ме завладяваше чувството, че няма да се наложи да отивам толкова далеч.

Часът на разплатата се приближаваше бавно, но сигурно. С много години закъснение, ала все пак настъпваше...

Навън се смрачаваше. Контурите чезнеха в мрака. А през нощта излизат вълците — не само тези, които ловуват на глутници, но и убийците единаци.

Тъмната обгърна и големите вили, в които запалиха осветлението. Прозорците искряха наред градините, чиято влажна земя се спотайваше под есенно-жълтата трева. Щом слънцето се скри, веднага бе станало студено.

Този път паркирах на голямо разстояние в най-горната пресечка и отидох пеша до къщата на брата на Хагбарт Хеле. Вървах покрай живия плет, за да не ме забележат отвътре.

Храстите на живия плет, който отделяше градината от пътя, бяха гъсти и бодливи. Кованата порта бе здраво захваната към две солидни колони от естествен камък, които се издигаха в самия жив плет.

Приклеках и огледах внимателно портата. Въпреки табелката нямаше и следа от куче. Внимателно огледах да не би към портата да е включена алармена инсталация, но не открих нищо подобно. Въпреки това не се усещах в безопасност.

Минах покрай портата и продължих по протежение на живия плет. Съседната вила беше по-открита, с ниска ограда, зад която цъфтяха розови храсти. Живият плет на притежателя на някогашната фабрика Хелебюст ограждаше цялото му имение. Огледах се добре, прескочих оградата и отново тръгнах край живия плет нагоре, покрай задната част на гаража.

Живият плет бе все така гъст. Зад имението теренът постепенно се спускаше надолу към старата железопътна линия, която вече не бе в употреба. На едно място земята беше хлътнала, сякаш издълбана от изсъхнал вече ручей. Именно там, под живия плет се образуваше дупка.

Огледах се. Изумителна тишина. Горے на небето, зад разкъсаните облаци, звездите бяха пробили дупки в черния свод. Льовстакен изпъваше профила си на запад, а иззад билото на планината се показва тъмният силует на самолет, който се готвеше да кацне на Фресланд. Спускаше се безшумно и имах чувството, че го гледам на картина.

Клекнах на „четири крака“, изпънах врат, притиснах се към земята и пропълъзах под живия плет. Така се намерих на територията на имението. Спрях се неподвижен, прегърбен и се вслушах.

От къщата идваха слаби звуци. Намираше се зад няколко овощни дървета и малка площадка, на която се очертаваха маса, плетени столове и... Не ме посрещна никакво озъбено куче, нито пък чух свиреп лай, който да предупреждава, че във вилата се е вмъкнал непознат човек.

Тръгнах полуприведен към къщата и стигнах до едната от страничните алеи. Над мен се издигаше кат с три прозореца. Двата бяха напълно тъмни, а от третия струеше топла, мъждукаща светлина като от лагерен огън. Този прозорец бе най-близо до лицевата страна на къщата и по всяка вероятност принадлежеше на хола.

Прозорецът бе на височина, по-голяма от човешки ръст, минах под него и завих към ъгъла. Погледнах предпазливо, показвайки главата си. Балконът беше осветен, почти окъпан в светлината, която нахлуваше през големите прозорци на една плъзгаща се, подвижна стена с врата, от която се излизаше направо в градината.

Към балкона водеше наклон, засаден с цветя в декоративна леха, пълна с обли камъни. Надигнах главата си още повече и забелязах, че плътните кафяви плюшени завеси са дръпнати и закриват част от прозорците. Имах възможност да се приближа към тях. Тръгнах внимателно през алпинеума. Избягах да стъпвам по камъни и съвсем не се притеснявах, че смачках няколко цветенца.

Спрях чак на терасата, дишайки с отворена уста. Правилно бях отчел, че завесите ще ме прикрийт. Никой не извика по мен. Чувах обаче гласове зад стъклото: монотонни, неоформени, а думите — неразбираеми. Големите прозорци бяха с двойни термопанови стъкла, които изолираха звуците и от двете си страни.

Отидох до самия прозорец и внимателно се придвижих до мястото, което не се закриваше от завесите. Промъквах се бавно, сантиметър след сантиметър, държах главата си назад, а тялото колкото е възможно по-близо до прозореца.

Дойдох до ръба на завесата. Извъртайки главата си, можех да гледам косо в стаята.

Осветлението бе приглушено. Единствените осветителни тела в стаята бяха няколко дискретно поставени настолни лампи. На голямата

маса за хранене стоеше свещник със седем поставки, на които бяха закрепени дълги бели свещи. Пламъчетата на свещите се отразяваха, мъждукайки, в тесните и високи облегалки на празните столове.

Надникнах още по-навътре.

Там светлината беше по-силна, червено-златиста. Видях бяла камина. Пред нея бяха наредени кресла с високи облегалки. Имаше и ниска масичка, поставена пред голямо канапе. Цялата гарнитура бе тапицирана с плат в топъл червено-кафяв цвят. На ниската маса стоеше поднос за лед и бутилки с газирани напитки, отразяващи танцуващата светлина. Имаше и богат избор на най-скъпи коняци. Около масата, осветени от пламъците на камината, седяха шестима души.

Познавах единия от тях. С изправен гръб и с чист профил, обърнат към топлината на камината, седеше Карстен Вииг и се вслушваше в разговора. Най-близо до него седеше една жена, красива, както изглеждат повечето жени, осветени от танцуващи пламъци, но с големи очила и доста замръзнала усмивка на полуотворените устни. В ъгъла седяха две други жени и разговаряха задълбочено само помежду си. Едната бе в края на шейсетте, с побеляла коса. Втората — значително по-млада, с хубав загар на лицето и светла коса.

Единият от двамата възрастни мъже в стаята беше пълен, леко подпухнал тип със зачервено бузесто лице и жълтеникавобяла, оредяла коса, грижливо и гладко сресана от едната към другата страна на темето му. Другият беше Хагбарт Хеле.

Острият профил на Хагбарт Хеле се очертаваше на белия фон на стената. Не бих го познал, ако не бях го видял на неясните фотографии, които ми показва Уве Хаугланд.

Слабото му и жилесто лице имаше нещо общо с главата на хищна птица, жестокостта, която излъчваше, се подчертаваше от големия орлов нос, горящите очи и твърдия израз на стиснатите устни и острата брадичка. Явно бе от хората, които винаги се намират на пост, винаги нарушават правилата и винаги се борят за печалба. Кожата му бе загоряла, но бръчките върху нея се очертаваха ясно и той изглеждаше по-стар, отколкото си го бях представял. Сякаш в този момент за пръв път осъзнах, че Хагбарт Хеле е всъщност един застаряващ мъж на седемдесет години. Гонитбата на кариерата и

успехите го бяха закалили достатъчно, но той не бе в състояние да подкупи и времето. Годишите преследват всички ни, и бедни, и богати.

Вниманието ми бе привлечено от още едно живо същество, което се намираще вътре. Точно пред камината един голям черен доберман-пинчер изведнъж вдигна глава и наостри уши. Дали бе чул как тупти сърцето ми? Или бе подушил внезапно нещо чуждо, нещо, което не трябва да се намира там?

Въпреки всичко не заплашителната стойка на кучето ме накара да притая дъх.

От Хагбарт Хеле ме делиха само един стъклен прозорец и една плъзгаща се врата, но въпреки това изведнъж прозрях, че всичко е безполезно. Стъклото между нас бе само символична преграда, която спокойно можеше да бъде и от бетон.

Мъжете вътре, с щитите си по поръчка костюми, със скъпите си питиета, с махагоновите си мебели, със сребърните свещници, с хилядите тонове стока, които имаха в тихите пристанища от тропиците до Аляска, с банковите си сметки в Швейцария, с разкошните си вили на Сейшелските острови и пълните с орхидеи градини в домовете им в Карибия — тези мъже се намираха далеч извън моя обсег.

Хората като Шауер-Юхан, Изгорелия, Великана Улсен и подобните им биват натиквани зад решетката веднага щом си позволят да откраднат една или две бутилки бира. Хората от сорта на Хагбарт Хеле имат право да унищожават фабрики, да извършват операции, които обикновените хора наричат мошеничество, ако, разбира се, научат за тях, позволяват си да превеждат големи доходи в невидими инвестиции под многочислени псевдоними на безчислени дъщерни фирми из целия свят и да живеят охолно пред пламтящи камини, далеч от ежедневието шум и хаос, далеч от всички грижи. Те притежават силата, която им дават парите, и е нужен нов обществен ред, нова социална система, за да бъдат разобличени и наказани.

Единственият шанс да ги хване човек натясно е представянето на твърди, конкретни доказателства против тях. Аз нямах такива. Нямах дори хипотеза.

Погледнах с мъка към Хагбарт Хеле, помислих си за всички въпроси, които бих му задал, които може би щяха да го провокират да се издаде, преди кучето пазач да е скочило към гърлото ми. Но вътрешно в себе си бях убеден, че и това ще е безнадеждно. Измъкнал

се ловко от тинята, Хагбарт Хеле и сега се бе отпуснал над големи и тихи дълбочини, управлявал беше международни срещи на бизнесмени и боеспособни колеги... Не се оставяше да го провокират. Седеше защитен там, вътре, в хубавото кресло, с чаша разредено уиски в ръката и с напрегната усмивка. Той бе постигнал целта си. Намираше се откъм защитената страна.

Брат му беше от по-друг тип. Ингвар Хелебюст принадлежеше към обикновените местни капиталисти без видими амбиции. По външността му човек можеше да го вземе за чиновник от службата за събиране на данъци, но така или иначе, той ръководеше средна по големина фирма и съдейки по дома му, предприятието за трикотажни изделия се развиваше добре. Все пак разликата между него и Хагбарт Хеле можеше да се изчислява в светлинни години. Това бе разлика между провинция и метропол, между юношески клуб и мафия.

А може би все пак ме спираше кучето? То продължаваше да държи главата си изопната на силния врат с черни и кафяви петна. Имаше силни челюсти и остри зъби. Беше ловец и убиец по природа. Нямах желание да се надбягвам с него навън, в есенния мрак.

Хвърлих последен поглед към Хагбарт Хеле. После се отлепих мълчаливо от прозореца, слязох бавно между облите камъни на декоративната леха, пропъльзах тихо покрай алеята, градинските мебели, кривите овошки и се мушнах отново под живия плет.

В нощта се пъгнах като в тъмен чувал. Вече не знаех какво да предприема.

Не си отидох у дома.

Минах с колата по Фьосангервайен към центъра, но бе напълно невъзможно да се установи къде се е намирала фабриката за бои „Пофугл“. Мястото е било разчистено и сега — застроено с нови къщи.

Паркирах на Торнплас и тръгнах надолу към кантората си. За миг се спрях колебливо пред постоянното заведение на Ялмар Нюмарк, но продължих, отминавайки го.

Горе в кантората се движех пипнешком, отворих най-долната врата на шкафа, измъкнах жълтеникавата тапа от новото лъскаво шише, напълних си една чаша и отпих.

Не пих много, не повече от обикновена водна чаша, но бавно. Усецах вкус на лунна светлина, а езикът ми се извиваше като змия, която си сменя кожата. Пих за всички загубени цели, за всички торпилирани идеали. Пих за всички, които си бяха отишли от този свят — хора, които бях познавал и които отново бяха изчезнали в мрака. Пих за новопоставени паметници и стари пожарища, както и за изпълнени с копнеж завръщания отдалеч. Наздраве, храбри и почтени приятели, наздраве!

По-късно, вече през нощта, слязох от кантората и тръгнах из града. Бе минало полунощ и по улиците господстваха сенките и забързаните със сведен поглед. Аз не бързах, а очите ми бдяха неуморно.

Отивах към Нурднес, през подлезите на големите бетонни фасади на Страндгатен, чак до края на парка. Отново минах покрай местопроизшествието, където през една януарска вечер на 1971 година е бил убит куц мъж. Но не се спрях. Продължих по-нататък. Отдолу, откъм носа, се зададе мъж с кафяво палто, сивобраз, който водеше на каишка един ерделтериер.

Не срещнах други хора.

Морето лежеше пусто и черно. Не се виждаше нито една лодка, никакъв кораб.

Отново потеглих обратно, покрай морския плаж, който се простираше тих и изоставен като монумент на лятото, което не го бе споходило тази година. Продължих нагоре към Школата за навигатори.

Както бродех из града по това време, имах чувството, че разглеждам изложба на различни епохи от собствения си живот. От Нурднес, където бях прекарал детството си, аз се спуснах надолу по Галгебакен към Странгехаген и Скотегатен и изведнъж се озовах пред една от най-новите картини на тази изложба — къщата, където намерих мъртъв Ялмар Нюмарк. Тази нощ не се спрях и там.

Продължих разходката покрай Ньосте към Мьоленприс и преминах по кривия бял гръб на моста над Пуддефиорд. Горе в Гьолденприс, в годините на най-ранната си младост, познавах едно момиче със син поетичен поглед, но и с много стеснителна душа, която бе причина да завърши живота си в една психиатрична клиника, а там я бяха намерили обесена в тоалетната.

Движех се към центъра от юг, обикаляйки Викен и Данмаркплас, преминавайки по стария Нюгордски мост и покрай една болница, която бяха кръстили „Флорида“, но това съвсем не означаваше, че в нея грее повече слънце, отколкото в другите части на града. Пред автобусната спирка двама младежи в кожени якета се караха и бяха пред сбиване, подстрекавани от една хулиганска компания. До тротоара спря полицейска кола и няколко полицаи бързо слязоха от нея, наподобяващи на прилепи с черните си униформи.

Продължих по-нататък през пазара на Йоврегатте и към Сандвикен. Спрях за миг пред подземното жилище на Великана Улсен, но там бе тихо и не чувах бакхусови гласове да ме канят да вляза. Тръгнах надолу към летището и отново се спрях. Вселената бе и горе, и долу. Звездите сияеха във водата, а над града висеше черният свод на морето. Сколтегрюнският кей се простираше като пепелява бариера между небето и морето и аз сякаш стоях някъде навътре във водата, стъпил на някакъв камък.

Поех дълбоко въздух. Студен, невидим и лъхащ на водорасли и отпадъчни масла. Бяха минали часове, светлините около мен угаснаха, настъпи мъртва тишина.

Движех се на средата на Шьогатен. Не мина нито един автомобил, въпреки че вървах точно там, където само няколко часа по-късно щяха да се образуват автомобилните колони от Осане. Беше ми

почти неприятно — имах чувството, че съм влязъл в град, където изведнъж всички са умрели. Не от ядрена война, а от внезапно разразила се чума. И че аз съм единственият оцелял. Градът ми принадлежеше. Само на мен.

От Скютевиксторге тръгнах нагоре към Нюс Сандвиквай, повървах известно време и спрях до една бяла дървена къща. Всички прозорци тъмнееха, не се чуваше ни звук, ни стон. Тя спеше заедно със своите обитатели.

Отново тръгнах надолу към Сколтегрюнския кей, отново излязох при морето. Човек го среща навсякъде в този град. Тази нощ приличаше удивително на японско тристишие. Стълбовете за привързване на лодките стърчаха покрай ръбовете на пристанищните стени като глави на тюлени и се вслушвах в безмълвния стих, който редях. Изпод боята на товарния кораб, хвърлил котва до Фестингекайен, бяха избили ръждиви петна. Несъзнателно прокарах ръка по лицето си. Брадата ми беше набола.

Сега в центъра на града бе мъртвило. Най-тихите часове между пет и шест сутринта. Късните нощни птици вече се бяха прибрали по домовете си, и то навреме, защото в седем трябваше да тръгнат на работа. По-нататък, пред статуята на Холбер, чакаше самотно такси и лампичката на покрива му светеше, показвайки, че е свободно. На стълбата пред базара за месо седеше още един житейски корабокрушенец, мъж, увит в мръсно сиво палто, захлупил лице върху коленете си. Не забелязах други признаци на живот.

Продължих да бродя. Така, обикаляйки града, аз премислях всичко, което знаех за слуховете относно Ротеифтен през войната, за пожара в „Пофугл“, за убийството на Харалд Юлвен и за изчезването на Шауер-Юхан през 1971 година, както и за събитията от последните месеци: прегазването на Ялмар Нюмарк, последвалата му смърт, а най-накрая и „нещастния случай“ с Олга Сьоренсен.

За изминалите години Берген се беше променил. През 1953 година градът е бил значително по-малък. Но в долината Фюминг поляните тогава се ширеха все още безбрежни и тучно зелени между разпръснатите наоколо градини, а по средата се извиваше идиличен селски път. Все още никой не беше се сетил да прокопае под планината тунели към долината. Другият път, който минаваше през Осане, водеше към Салкюс и към Стайнестьо и човек спокойно можеше да

стигне дотам за времето на една хубава разходка. Хората отиваха с чиста съвест да се разхождат към Хьолкевик или Фресланд, като казваха, че отиват на екскурзия. Въздушното трасе на самолетите все още минаваше над летището в Сандвикен, а до Нестун имаше локална железопътна линия.

В центъра срещу Алхелгенсгате се намиреше старата сграда на пощата, а недалеч от нея бе мръснозеленият стар полицейски участък. Постройките в югоизточна посока се простираха само до бараките на Ландос. Когато на стадиона имаше футболен мач, паркирането на автомобили в този район не се разрешаваше, затова пък когато мачът завършваше, към центъра се отправяше истинско поклонническо шествие, а трамваите изглеждаха като нападнати от огромни пчели — хората висяха от външната им страна. Баща ми беше кондуктор в трамвай и няколко години след войната. В Нурднес тогава аз, единайсетгодишен, живеех без всякакви грижи. Ялмар Нюмарк е бил на четирийсет и две години, но в отлична форма, а Конрад Фанебюст — на върха на политическата си кариера, Елисе Блум все още е очаквала с надежда хубави неща в живота си, изпълнена с младостта на своите двайсет и една години, Холгер Карлсен е бил на трийсет и пет, горд с малката си дъщеря, жена му все още е била щастлива, а Хагбарт Хелебюст — активен и преуспяващ четирийсет и пет годишен бизнесмен. Всичко е било по-различно за нас през хиляда деветстотин петдесет и трета година, при нас, които сме живеели в един по-малък по онова време град. Ала Берген никога вече нямаше да бъде онова, което е бил през хиляда деветстотин петдесет и трета.

Следите се кръстосваха навсякъде: от Нурднес до Сандвикен, от Фьосангер до Ньосте, подобно на следите на минаващи по широко планинско било животни. Някои от тези следи се бяха кръстосали преди повече от четвърт век, а други само преди няколко дни. Повечето от следите бяха едва различими, но някои от тях все още можеха да ме изведат донякъде...

Долу в Ньосте има едно малко заведение. От онези, които отварят първи сутрин. Там хвърлих котва в ранното утро и седнах свит пред чаша горещо и черно като смола кафе заедно с няколко от другите нощни вълци.

Лицата им бяха с напрегнати черти. Седяхме наведени над чашите си, мълчаливи като нощта, останала зад нас, и непроницаеми

като утрото наоколо. Повечето щяха да идат на работа, но имаше и такива, които нямаха за къде да тръгнат. Ние си правехме компания в промеждутъка между седем и седем и половина часа, в това мъртво време, разделящо безсънната нощ от работния ден.

Удоволствието свърши, чашите се изпразниха. На дъната им чернееха остатъци от кафето, а ние излязохме приведени навън.

Градът ни посрещна, изпълнен с шум. Денят отново ни настигна.

Върнах се вкъщи, в малкото си жилище, и откраднах няколко часа от деня, свит на канапето, после дълго стоях под душа и накрая се почувствах достатъчно бодър, за да мога да осъзная, че съм с потиснат дух. Кучетата, лежали заровени в продължение на двацет и осем години, още бяха добре скрити вдън земя или пък се бяха разсипали на прах. Шансът за находки беше минимален.

По пътя към кантората си купих вестници. Когато вече бях вътре, чух телефонът да звъни, но когато вдигнах слушалката, сигналът бе свободен, моят най-стар и най-верен събеседник.

Разтворих един от вестниците и съсредоточих погледа си върху първата му страница. Най-долу в десния ъгъл открих два реда под следното заглавие:

„МИСТЕРИОЗЕН СМЪРТЕН СЛУЧАЙ В САНДВИКЕН“.

Съобщението гласеше, че продължават да остават „неясни обстоятелствата“ около смъртта на една петдесет и осем годишна жена, която е била намерена мъртва в жилището си в Сандвикен късно вечерта в понеделник. Много неща дават основание да се предполага, че това може да е просто нещастен случай, но полицията, независимо от предположенията, търси като свидетел „мъж, вероятно над петдесетте, облечен в сиво палто, с тъмна мека шапка, който накуцва с единия си крак“.

Призовавах мъжа или хората, които са го видели, да се обадят в най-кратък срок в полицията. Това беше всичко.

Прегледах набързо и другите вестници. В тях нямаше нищо по-подробно или по-конкретно. Вестниците от Осло още не бяха пристигнали. Нещата в тях се описваха с повече фантазия, но в крайна

сметка и те не бяха по-достоверни. Повечето от онова, което се знаеше за случая, бе написано във вестника.

Прочетох го още веднъж. Самият факт, че в печата се споменаваше за разследването на случая, бе сам по себе си светъл лъч на надежда. Това можеше да означава, че Хамре, Вадхайм или дори шефът на криминалния отдел в името на разкриването на този случай бяха преосмисляли отношението си спрямо Мюс. Това, че в печата нямаше нищо повече, съвсем не означаваше, че полицията не разполага с повече информация, но премълчаното пред представителите на печата бе премълчано и пред мен.

Оставих настрана вестниците, позвъних на Конрад Фанебюст. Разбрах от секретарката му, че се намира в Копенхаген и не го очакват да се върне по-рано от късно вечерта или с първия самолет на следващия ден. Благодарих за информацията и затворих телефона.

Зад прозорците ми новият ден разперваше крилата си, а в перата им блестеше златистото септемврийско слънце. Срещу мен рязко се очертаваха контурите на къщите в подножието на планинския склон, а над короните на дърветата искреше кафеникав отблясък, сякаш някой бе метнал върху тях тънка мрежа. Есента започваше да размотава преждата от кълбото си. Скоро всички щяхме да се увием в плетката ѝ.

Телефонът отново иззвъня. Вдигнах пак слушалката:

— Ало?

Никой не отговори.

— Ало? Тук е Веум.

Някой затвори. Нещо щракна, а след това отново отекна обичайният телефонен сигнал. Погледнах към слушалката, като че ли очаквах да ми каже нещо. Или бяха сбъркали номера, или някой бе загубил в последния момент желанието си за разговор.

След около пет минути чух, че външната врата към приемната ми се отваря.

Чаках да чуя почукване, но това не стана. В канторите на частните детективи идват какви ли не хора. Някои просто нахълтват, без да помислят, че може би си вътре с млада блондинка на коленете. Други влизат в приемната, сякаш се сливат с тапетите. Да ги намериш, е все едно да търсиш скритите фигури върху негатив. Трети пък седят издокарани и тържествени на стола в приемната със старо списание в

ръцете сякаш чакат в лекарски кабинет, четвърти просто чукат и влизат.

Станах и отворих вратата. Имах чувството, че съм застанал пред булдозер.

Мъжът, когото заварих отвън, бе широкоплещест и атлетичен, с леко разкрячени крака: доста набит всъщност, което издаваше бившия щангист. Нахлупената над челото му синя шапка подчертаваше бледнината на лицето, светлосините очи и брадата му. Облеклото му бе спортно: късо лоцманско яке, джинси и леки кафяви ботуши, но спортът, който практикуваше, хич не ми хареса.

Преди да отворя уста, той вече бе забил юмрука си в стомаха ми. Превих се като разкикотила се учителка по танци, а той изпрати коляното си в слепоочието ми, сякаш правеше стъпка в танго. Когато юмрукът му се стовари отново точно между тила и раменете ми, вече виждах двойно, стаята се събра пред очите ми като китайско ветрило и всичко изчезна.

Но в главата ми, още преди да получа първия удар, се запечата една важна подробност — той не беше сам. Зад остъклената врата към коридора бях забелязал силуета на друг човек, тъмен и неясен поради плътното стъкло.

Стъпки, които си отиват, и крачки, които идват. Така се плискат върху теб вълните, ако си удавник, изхвърлен на самия край на брега. Насам-натам, насам-натам. Морският прибой леко те поклаща насам-натам, насам и...

— Веум?

Морето се плиска. Черен е септември. Необичайно е слънцето.

— Веум!

Гласът, сякаш познат, но не любим. Не мога да се сетя чий е.

Отварям очите и гледам надолу към изтъркания кафяв под. Гласът ми идва на пресекулки, езикът ми е галванизиран.

— Ей?

Това събужда у мен ехо, жестоко и гротескно.

— Ей... е... е... е... й...

Задушавам се. В стомаха ми тежи голям камък, боли ме. Имам куршум в слепоочието, а вратът ми сякаш е откъснат от моето тяло и си води свой собствен живот.

— Ела тук! Какво става?

Този глас... Явно е на човек, роден в Източна Норвегия. Кога за последен път си срещал такъв човек, Варг? Не. Не. Беше точно обратното. Той ме среща.

Силни ръце ме обърнаха по гръб. Простенах. Таванът, се бе пренесъл почти върху мен и това ме ужасяваше. Имах чувството, че се нуждае от измиване.

— Аха, ти се събуди?

Гласът над мен ставаше все по-далечен, голямото лице се смаляваше, а таванът пред мен започна да се издига нагоре. Стаята взе да става по-висока, но аз останах да лежа на дъното на огромен блестящ буркан от конфитюр. Бях виждал вече това лице.

Бързо седнах, после се преобърнах и застанах на „четири крака“ с глава, увиснала между ръцете ми. Тя гореше като жаравя, но щом я задържах напълно неподвижна, започна да изстива. Стъпките ту се

отдалечаваха от мен, ту се движеха около мен като подлудяващо ехо. От време на време те отекваха в главата ми, после изведнъж започнах да ги чувам в коридора.

Кратък, враждебен смях:

— Изглеждаш страшно смешно.

Усмихнах се. Ха-ха. Точно така се и чувствах.

Крал на глупците. Фаворит на ловците на плъхове.

Допълзях до стената, тоест дотам, където сметнах, че се намира стената, и бавно започнах да ставам, опирайки длани в нея.

Шумовете наоколо звучаха като многотонен звън, който циркулира из вода и през главата ми.

Имах чувството, че коленете ми няма да устоят на натоварването и ще се огънат всеки момент, но те издържаха. Стоях и се оглеждах, сякаш виждах за пръв път стаята около мен: панелът, който бе средно висок, старите тапети върху него, наредените покрай стената столове, масата с лъскавите заоблени крачета и старите списания върху нея.

С ръце в джобовете на модерните си бели панталони, издути около бедрата и тесни около глезените му, в леко светло сако, бяла риза и широка вратовръзка с червени шарки пред мен бе застанал и ме гледаше Карстен Вииг, леко повдигнал вежди и с кисела усмивка над устните си. Тъй като аз самият се чувствах блед като чаршаф и слаб като листен на трепетлика, той ми изглеждаше още по-загорял от слънцето и още по-силен, отколкото на нашата последна среща. Късо подстриганата му коса се състезаваше по блясък с чудесните зъби. Той беше победител в състезание, за което не бях подавал молба за участие. А чаках да получа почетната грамота.

— Ей! — каза той и се усмихна. После добави с друг тон: — Боже господи, та ти изглеждаш тъй, сякаш те е прегазил бързият влак, Веум!

Не спусках очи от него през процепите в мъглата, която сякаш се стелеше връз мен.

— А може би си си играл с огъня, Веум? — В думите му се долавяше тайна заплаха. Да. Стигнахме до предупреждението. Не бях толкова сломен и не вярвах в случайности. Нали зърнах силуета в коридора — не се бях поколебал чий беше той.

Той се приближи:

— Да не би някой да е бил лош към теб, Веум?

Застана съвсем до мен. Виждах малките петна предизвикани от слънчево изгаряне, по носа и скулите му, по-червени от иначе кафявия загар на кожата. Гласът му стана нисък, ленив, сякаш той не се интересуваше от това, което изричаше:

— Знаеш, че хора като Хеле са могъщи. Не знам какво се е случило тук, но това, което виждам, ме кара да си мисля нещо.

Опитах се да образувам дума с устата си, но от нея не излезе нито звук.

— Може да си навлечеш и по-голяма беля от тази. Ако не се вразумиш и не станеш по-внимателен.

Пауза, като в лошо играна пиеса от Чехов. Имах желанието да си тръгна.

— Нали? Следващия път, когато те посетят, Веум... не съм сигурен дали въобще ще можеш отново да станеш. Имай го предвид!

Той бързо се обърна, сякаш му се гадеше. Тръгна към вратата и от прага отново се обърна:

— Желая ти бързо да се справиш, Веум. И не забравяй съвета, който ти дадох. В живота нищо не става случайно.

Вратата се затвори след него, аз останах да седя вторачен в релефните шарки по стъклата на външната врата и в името си, което сякаш беше отразено в огледало върху нея. Там, където бях, имах чувството, че и аз съм отражение.

Едва се дотътрих до кантората. Оставих вратата на приемната полуотворена, като безмълвна покана към хората да влизат направо вътре.

Ако стигнех до стола зад бюрото ми, едва ли щях да стана скоро от него.

Седнах на мястото си. Изгледът от прозорците се бе променил. Перспективата се беше разкривила. С едно учудващо несъответствие: къщите по склона на планината бяха станали изведнъж по-големи от тези край пристанището и всичко бе обляно в чудни червени тонове, сякаш слънцето имаше намерението да слезе на земята или изригваше подобно на огнено зарево над клокочещ вулкан.

Седях и гледах през прозореца, докато дневната светлина стана по-ярка и се закръжи пред очите ми. Червеното изчезна, всичко побеля. Сложих глава на бюрото и се събудих от телефонен звън.

Вдигнах слушалката, без да казвам нищо. Обаждаха ми се от телефонна будка.

Всеки от двете страни на телефонната линия запази мълчание. Някъде в далечината се чу металически микрофонен глас: „Полет номер...“ Затворих слушалката.

Разбрах. Карстен Вииг проверяваше. Намираше се на летището и контролираше дали още съм жив. Не желяеха на съвестта им да тежи още един „нещастен случай“. Не искаха да привлекат върху себе си повече внимание, отколкото вече им бяха обърнали.

Разбрах предупреждението. Ако искаха да ме ликвидират, щяха да изпратят мъжа със спортната шапка сам. Никога преди това не го бях виждал и бях почти сигурен, че е от Осло. Карстен Вииг го беше придружил, за да се убеди, че не съм получил повече от това, което те са ми определили. Сега можеше със задоволство да докладва на Хагбарт Хеле за успешното изпълнение на задачата.

Но аз отново се запитах: „Означава ли това, че те наистина искат да скрият нещо, което се е случило преди 28 години? Или по-скоро нещо, което се е случило съвсем скоро, само преди по-малко от месец, в една квартира на Скотегатен? Да не говорим за събитието от последния понеделник. А може би това бе просто демонстрация на неограничената им сила и мощ?“

Минаха няколко часа и сънят зад бюрото ме ободри. Изгледът отвън беше вече нормален. Имах сили да се наведа, да извадя бутилката и чашата от най-долното чекмедже и да си наляя от чистата, прозрачна водка.

Отпих внимателно. Топлината се разля в мен като олио върху вода.

Размърдах раменете си. Чувствах врата си все още отмалял, а горните части на ръцете си безсилни. Болеше ме в слепоочията, а в стомаха си усещах тъпа болка. Но общо взето, се чувствах по-добре, отколкото преди няколко часа. Отново бях започнал да мисля.

Седях с чашата в ръка. Денят пак закуцука у мен, подпирайки се на фалшиви патерици. Малко ми трябваше, за да падна отново в канавката. Трябваше да залагам на блондини, а не на блондинки. Да основа ателие за плетене на дантели, а не бюро на частен детектив.

В три и половина чух, че някой влиза в приемната ми. Входната врата отново се затвори и леки женски стъпки прекосиха пода, преди

посетителката да се появи на прага пред мен.

Минаха няколко секунди, докато я позная. Бутнах шишето с водка настрана, сякаш не беше мое, и възкликнах:

— Каква изненада!

Казах това, изправяйки се, духът ми беше достатъчно силен, за да издържа това физическо напрежение.

Беше асистентката на зъболекаря от съседната кантора. Носеше шлифер в тюркоазен цвят, беше се изчервила като залез и не знаеше какво да прави с ръцете си. Наистина беше съвсем млада. Тя внесе в стаята ми и полумрак, и слънчева светлина едновременно и внезапно.

Заобиколих бюрото с все още несигурни крака.

Тя каза:

— Ти ме покани да те посетя, за да видя изгледа от стаята ти. — Погледна ме изкосо.

Когато се приближих, тя се отмести и бързо отиде към прозорците.

— Аха — каза.

Стоях по средата на стаята.

— Какво означава „аха“?

Тя се засмя.

— Означава, че изгледът е същият, който имаме и от кабинета.

— Да не би да си очаквала нещо друго?

— Ти каза... — Тя спря и погледна към чашата ми: — Какво е това?

Усмихнах се слабо:

— Прилича на вода.

Тя ме изгледа подозрително. Следобедната светлина омекотяваше чертите на лицето ѝ и аз си спомних за една друга жена, която бе стояла някога до прозореца ми. Тя също имаше винаги зачервени бузи, очите ѝ бяха тъмни, веждите — черни, добре очертани. Чудех се на колко е години — деветнайсет, може би двайсет.

Приближих се още повече. Тя все така се усмихваше.

Промълвих:

— Ти си... ти си от този тип жени, в които всички се влюбват, нали? Знаеш го, всички ти го казват...

Тя ме погледна с големи, блестящи очи.

Продължих:

— Също като Ингрид Бергман в „Казабланка“.

— Коя? — Тя изглеждаше изненадана.

— А, една жена... с която беше лесно да...

— Вече го видях — каза тя. — Изгледът.

Тя се усмихна и мина толкова близо до мен, че усетих сладкия ѝ, ухаещ на цветя дъх.

— Благодаря ти. — Тя се спря до вратата и се огледа. — Защо не включиш осветлението?

Не дочака отговор. Чух стъпките ѝ към приемната, вратата, която се затвори след нея, токчетата в коридора, вратата на асансьора, шумът му и накрая — тишината.

Погледнах се в огледалото. После взех шишето с водка, вдигнах го към собственото си изображение в огледалото и го поздравих. Изпих чашата на един дъх и отидох да запаля лампата. Не след дълго се отправих към къщи.

Има септемврийски дни, които са като златист мед, а зад прозореца ти слънцето грее голямо и бременно. Септември е като зряла любовница: със закръглени форми и закъсняла лятна топлина в кръвта си. Слънцето си играе с цветовете, които все още са пощадени от октомврийските отненъци. Това са дни, когато човек трябва да се събужда бавно и да има достатъчно време за това. Закусих леко край прозореца, който се нуждаеше от измиване. Летните дъждове бяха оставили тъмни петънца по стъклата. Отвън дочух как някой пере бодро толкова рано сутринта. До ушите ми достигаше немска забавна музика, ечаща от нечие радио. Горе, на гребена на един от покривите, птичките се бяха събрали на военен съвет и се чудеха дали е настанало време да потеглят към Средиземно море, или да прекарат в Норвегия и месец септември? Дори и те трябва да правят избор, да вземат решения и да определят позиции.

Отново позвъних в кантората на Конрад Фанебюст. Да, Фанебюст се беше завърнал, ала имаше в момента среща. Но нека кажа името си, за да бъде записано и той ще ми се обади, щом се освободи.

Настоях най-учтиво да ме свърже с него веднага. Помолих я да му предаде поздрави от Веум и да му каже, че искам да говоря с него за нещо много важно. Много важно.

Дамата се върна след няколко минути и чувах учестеното ѝ дишане в слушалката. Да, тя беше говорила с Фанебюст и ако имам възможност да отида там в два и половина часа, той ще се опита да ми отдели малко време.

Казах:

— Вие не сте ли чели последните прогнози за деня на Страшния съд? До два и половина светът може да изчезне, а освен това тази година ни предстоят и парламентарни избори.

Тя отвърна:

— А вие не сте ли чели вестниците? Срещата ви е в два и половина. Довиждане.

— Довиждане.

По пътя към кантората купих вестници. „Криза в търговското корабоплаване“ — гласеше едно от заглавията на първа страница. „Кризисна среща в Копенхаген“ — прочетох в другия вестник. „Ще има ли нови фалити?“ — питаше трети. Въпреки различните журналистически нюанси значението си оставаше едно и също: Конрад Фанебюст имаше да решава къде по-важни неща, вместо да се занимава със станал преди двайсет и осем години пожар или с изчезнал преди десет години човек.

А освен това предстояха избори в Стортинга. Това беше годината, в която всички политици бяха изучили тактиката на предизборната президентска кампания в САЩ. Кандидатите от Лявата партия пристигаха на предизборните срещи с велосипеди, боядисани в зелено, хората от Партията на центъра засаждаха нови храсти в занемарените градски паркове. Кандидатът за министър-председател на Работническата партия раздаваше червени рози на Торгалменинген, а в това време Норвежката телевизия заснемаше как кандидатът на консерваторите разговаря съвсем простодушно с хората на пазара за зеленчуци в Ставангер, с малко скована, но затова пък много широка усмивка. През тази година всички обещаваха да дадат повече от всякога, макар да знаеха, че ще получим по-малко от когато и да било. Бе настъпил върховният момент за старите циници. Оптимизмът се изпари.

Обадих се от кантората си на Вагард Вадхайм. Попитах го дали има нещо ново около разследването, за което пишат вестниците. Той отговори, че не е в състояние да ми отговори, но не беше така. Благодарих и затворих.

Предобедът отмина в тишина, като скромен гост, дошъл на погребение. От съседната кантора се чуваше воят на зъболекарската машина. Мислех си за асистентката, която нагласява големите салфетки около вратовете на нервни пациенти, забърква амалгама и определя часове за преглед. Ако някога все пак успея да получа добър хонорар, може би и аз ще си поръчам час за преглед. Заедно с нея. В два часа и двайсет и пет минути се намирах в преддверието на кабинета на Конрад Фанебюст. В коридора се разминах с двама млади, късо подстригани и добре облечени мъже, които се бяха задълбочили в сериозен, тих разговор. Единият държеше куп документи в ръцете си, а

другият стискаше няколко вестника. В момента, в който минах покрай тях, те прекратиха разговора. Продължиха го веднага, щом ги отминах и влязох в приемната.

Секретарката на Фанебюст вдигна поглед към мен веднага, щом влязох вътре, после погледна часовника си. Беше златен. Този ден тя бе облечена в зелено: зелена пола, блуза с цвѳета на мъх, а на шията — кехлибарена огърлица.

— Вие бяхте Веум? — осведоми се.

Усмигнах се.

— Май никога не забравяте лицата на посетителите?

Тя ми отговори сухо:

— Те са тук, пред мен, в бележника.

— Лицата?

— Имената.

Набра вътрешния номер на Фанебюст и му каза, че съм дошъл. После затвори слушалката и се обърна към мен:

— Можете да влезете веднага, Веум.

— Благодаря ви.

Отворих вратата. Конрад Фанебюст седеше зад бюрото и пишеше, точно както го заварих и предишния път. Той ми посочи да седна на същия стол и продължи да пише, изглеждаше напълно погълнат от работата си. Началото на сегашното ми посещение тук беше истинско копие на предишното или във всеки случай една много добра имитация.

Той като че изглеждаше малко по-уморен в сравнение с първата ни среща. Но беше трудно да се определи дали причините за тази умора бяха кризата в корабоплаването или прекараните ноци в баровете на Копенхаген. Бръчките по лицето му сега бяха по-дълбоки, а усмивката — по-напрегната, когато остави настрана автоматичната си писалка, мушна листа, на който бе написал писмото, в същата папка отпреди, сложи ръце на бюрото пред себе си и каза:

— Да... Веум. Вие сте имали да ми казвате нещо много важно. Това означава ли... Не сте го открили, нали?

— Вълка? — казах.

— Да?

— Не съм. — Наблюдавах движенията и изражението му зад бюрото. — А да не би да очаквахте това?

— Какво имате предвид? Нали сам казахте... че мислите, че съществува възможност той да е жив.

— Да. Може би аз не съм знаел много. Но веднага имам за вас един въпрос: колко много знаете вие, Фанебюст?

Лицето му леко почервеня. Той разтвори пръстите на ръцете си и направи неопределено движение към мен, сякаш искаше да ме подкани да се обясня по-добре. После сложи лактите си на бюрото така, че върховете на пръстите на двете му ръце се допряха едни други.

Продължих:

— Вие трябваше да ми кажете, че сте познавали Шауер-Юхан. Или по-точно Юхан Улсен, каквито са неговите гражданско име и фамилия.

Лицето му остана непроницаемо.

— Юхан Улсен?

— Вие сте го посетили през месец януари на 1971 година. Малко преди да изчезне. — Наведох се към него: — Имам достоверни свидетелски показания за това, Фанебюст, няма смисъл да го криете!

Той се усмихна.

— Та какво имам да крия? Юхан Улсен не е необикновено име и мога съвсем спокойно да кажа, че познавах такъв човек. Но какво общо има това с другото?

— Първо ми кажете откъде го познавахте? Та той съвсем не е принадлежал към вашата социална среда.

— Не, наистина. Но Юхан бе един от бойните ми другари през войната. Той не беше от най-активните борци на съпротивата, както например Ялмар Нюмарк, но вървеше редом с нас. Беше добър другар, такъв, на когото можехме да се доверяваме. За съжаление обаче след войната не му провървя. Както впрочем и на много други от нас. Бяха разбили нервите си и някои започнаха да пият. Положението на Юхан беше лошо. От време на време, когато можех, му подавах приятелска ръка, намерих му работа на пристанището например, но там той извърши толкова много нарушения, че окончателно се провали. Може и да съм го посетил през януари на 1971 година. Не си спомням. Не ходех често у тях, въпреки че и това се случваше.

— А с каква цел ходехте при него, когато това се е случвало?

Той ме погледна хладно.

— Старо приятелство. Когато хората са се борили заедно, както ние с Юхан, те се опитват да запазват връзките си, колкото и трудно да е това понякога.

— И така, значи, той изведнъж изчезна...

— Да, да, спомням си.

— Вие си спомняте. А опитахте ли се да го намерите?

— Аз? Предоставих това на полицията. Как си представяте, че бих могъл да го намеря? Като ангажирам частен детектив?

— Добре...

— Хората изчезват, Веум. Когато остареят, идва някой ден, в който те изчезват. Едни умират. Втори отиват да живеят в други градове, в други страни, изтръгват се от обичайната среда и вече принадлежат на друга. Или просто изчезват. Може би продължават да живеят тук, в същия град, където живееш и ти, но така и не ги виждаш повече. Случайност, човешка съдба, откъде да знам? Сега, когато правя равносметка на живота си, аз пресмятам колко приятели са ми останали! Колко души от бойните ми другари са още живи! Трябва да имаш предвид, че ние живяхме няколко години под страхотна тежест, в изключително напрежение и то остави у нас дълбоки следи. Някои умряха съвсем преждевременно.

— Но изчезването на Юхан Улсен беше по-различно, нали?

— Да — побърза да каже той. — Може би — добави още побързо.

— Да? Може би? — повторих аз бавно и изпитателно.

Конрад Фанебюст седеше изопнат зад бюрото си: дребен и слаб. Лицето му беше костеливо, косата — побеляла. Той приличаше на статуя, която още не е оформена. Погледът му беше отдалечен и замислен. Ала не след дълго се върна към действителността. Запита:

— Но с каква цел вкарвате в играта и Юхан Улсен, Веум?

Отговорих му?

— В понеделник вечерта в Сандвикен е имало смъртен случай. Сигурно сте прочели за това във вестника?

Той бавно кимна с глава.

— Намерена е мъртва една жена. Олга Съоренсен. Тя е била приятелка на Юхан Улсен, жената, с която той е живял. Вечерта, когато е умряла, край къщата ѝ забелязали мъж. Мъжът куцал.

Той ме следеше внимателно, напрегнато съсредоточен!

— Вие да не би да мислите... Това не означава ли, че...

Очаквах го да продължи, но това не стана. Тогава казах:

— Какво всъщност се случи с Юхан Улсен? Тогава, през хиляда деветстотин седемдесет и първа година?

— Той... — Конрад Фанебюст прехапа устни.

— Да?

Събеседникът ми продължи да ме гледа изучаващо. Погледът му се спря критично върху мен, огледа джобовете ми, копчетата, обувките ми и пак се върна нагоре. После опря дланите на бюрото, понаведе се напред и каза с мек глас:

— Той напусна страната. Аз му помогнах.

— Така ли? — Чаках продължението.

— Да. Тогава, през месец януари, отидох при него във връзка с една специална работа. Бе идвал при мен, отчаян от положението, в което се намираше, казано по-замазано. Чувстваше се разбит от алкохола, изтерзан от мъчителни любовни отношения, угнетен от унижителната си декласираща бедност. Искаше да се измъкне — надалеч — от всичко. Да скъса всички връзки. Но държеше всичко да остане в тайна, никой да не знае нищо, дори тази жена — никой. Дойде при мен и ме помоли за помощ. Един стар боен другар... Не можах да му откажа.

— Така ли?

— Не! Имах връзки, в други страни. Испания, Португалия, на много места. Помогнах му да напусне страната, осигурих му билет, човек, който да го посрещне там, закъдето замина. Дадох му и пари, с които да може да се оправи на първо време.

— Заем?

— Да кажем, просто пари. Всъщност аз му ги дължах. Бях се настанил вече на слънчевата страна, а той оставаше да зъзне в сянка, някъде долу в низините.

— Но по-късно какво стана?

— Какво по-късно?

— Нали поддържахте връзката?

— О, не. Това беше условието. От негова страна. Всички връзки трябваше да се прекъснат. Той приключваше с Норвегия завинаги и за свое добро.

— Все едно, че е умрял?

— Да. И наистина имаше хора, които бяха сигурни в това. Целта беше постигната.

— И направихте всичко това за него безвъзмездно?

— Вече казах! Пък и какво ли би могъл да ми даде той в отплата?

Задържах погледа му. Гледахме се. Зениците му потрепваха почти невидимо и усетих как собствените ми очи сякаш започват да се смаляват.

Наруших пръв тишината:

— Шауер-Юхан е имал връзки с докерите. Не е изключено да си е набавил ключ за входната врата към района на складовете в Нурднес.

— Защо пък в Нурднес?

— Там Харалд Юллвен е бил пребит до смърт. Според следите, оставени в снега, убийството е било извършено най-малко от двама души.

Погледът на очите му внезапно се втвърди, а устата му се изпъна като сива струна, като трамплин, от който думите отскочиха като дребни мускулести акробати:

— Е, и? Какво от това? Нима не си го беше заслужил?

Конрад Фанебюст беше побеждавал в много по-тежки битки, бе срещал по-силни противници от мене и бързо си възвърна спокойствието. Гласът му прозвуча отново ниско и топло, когато каза:

— Добре, ще призная. Ние видяхме сметката на Ротеифтен, Юхан Улсен и аз.

Той отвори една табакера, извади цигара, предложи и на мен. Казах: „Не, благодаря“, и той запали своята. После се отпусна тежко в дълбокото кресло. Огънчето на цигарата му се отразяваше двойно в стъклените врати на библиотечните шкафове. Сякаш вече не бяхме сами, а в приятна компания, припламваха цигари, говорехме си на „ти“.

Конрад Фанебюст поде:

— Ще ти разкажа цялата история, Веум, така, както се случи. Но ще ти я разкажа само сега, веднъж завинаги, и никога повече няма да се върна към нея. Ако ти хрумне да разследваш случая, това ще си бъде за твоя сметка. Накратко казано — изключително за твое сведение. Няма да ни отнеме много време.

— Добре, превръщам се в слух и внимание.

— Както вече ти казах при последния ни разговор, ние знаехме, че Харалд Юллвен е Ротеифтен, но никога нямаше да можем да го докажем. Годишите минаваха, умираха стари бойни другари, а Харалд Юллвен се разхождаше на свобода, пращящ от здраве и едва ли не с най-чистата съвест на света. Озлоблението ни срещу него нарастваше с всеки изминал ден, ликвидирането на Ротеифтен бе останала една наша неизпълнена задача, разбираш ли? По време на войната бяхме решили, че е изключително важно да го премахнем, пък дори и да го открием след края ѝ. Трябваше да му отмъстим. Но ти знаеш как стана: мирът дойде и ние сложихме оръжие като всички други. Ялмар обаче служеше на правдата. Без доказателства не искаше да предприемем нищо. Ала къде, по дяволите, можехме да ги намерим? Така че...

— Да?

— Потърсих Юхан. Изложих му своята идея да вземем правосъдието в собствените си ръце и да свършим веднъж завинаги с Ротеифтен. Трябваше да го примаим на някое безлюдно място и да му дадем заслуженото. Юхан се съгласи. Той предложи района на складовете в Нурднес, разположен хем централно, хем встрани, пък и... да... — Кратък поглед към мен: — Той наистина имаше ключ от там.

— Но как успяхте да накарате Юлвен да дойде там?

Фанебюст се усмихна накриво:

— Направихме му предложение, което не можеше да откаже. Предложихме му да плати петдесет хиляди крони срещу обещание от наша страна, че няма да разкриваме старите му мръсотии. Дадохме му да разбере — Юхан свърши тази работа, той контактуваше с него, — че притежаваме много доказателства за сътрудничеството му с нацистите, и това го накара да повярва на предложението ни. Аз бях убеден, че няма много пари, по онова време работеше като куриер, но той наистина дойде на мястото на срещата.

— И какво се случи тогава?

Той направи гримаса:

— Извършихме това, което бяхме решили предварително. Бях участвал и в други подобни, доста брутални акции, които предприемахме по време на войната, но те бяха необходими. В известен смисъл ние като че ли психически се бяхме върнали към тези времена, там долу зад складовете за риба, изправени срещу стария си и най-зъл враг. Юхан пазеше в гръб, а аз излязох от сянката и му дадох възможност да види лицето ми. Валеше слаб сняг на малки парцали, беше дяволски студена зима, а откъм морето духаше мразовит вятър. Видях, че той ме позна. Искаше да извика, но аз дадох знак на Юхан, който го цапардоса отзад с един железен прът.

— И после го смляхте на кайма?

— Не го измъчвахме, както правеха това подобните нему с нашите бойни другари през войната. Но може би позволихме на яростта си да се излее над трупа му, след като той така и така вече бе мъртъв.

— Не звучи особено красиво.

— Войната никога не е красива, Веум.

— Не е, особено когато приключва с четвърт век закъснение.

— Ние бяхме непрекъснато във война, Веум. И всъщност тя няма никога да свърши за нас.

— Добре. Няма да ви съдя. Аз... Тогава ти помогна на Юхан Улсен да се измъкне от страната, нали?

— Да. Това беше условието, за да ми помогне.

— И от тогава не си чувал нищо за него?

— Нищичко.

— А на кого друг си разказвал това?

— На никого, Веум. Само аз и ти го знаем.

Това прозвуча почти като заплаха.

— И Юхан Улсен — добавих аз.

— И Юхан Улсен — добави той и кимна.

— Но какво общо има това с Ялмар Нюмарк, по дяволите? Доста нишки се губят, Фанебюст. Ами Олга Съоренсен? А ако Юхан Улсен се е върнал от своята чужбина? Нима не би те посетил? Или Олга Съоренсен?

Конрад Фанебюст изсумтя:

— Споделих това с теб, Веум, защото просто съм убеден, че вървиш по лъжливи следи. Историята няма нищо общо с Ялмар, ни най-малко. Той никога и по никакъв начин не е бил замесен в нея. Не е могъл и да предполага въпросната взаимовръзка. Мисля, че ти трябва да разглеждаш този случай от друг ъгъл, особено сега, когато вече не е необходимо да изхождаш от станалото през хиляда деветстотин седемдесет и първа. Вече знаеш какво се е случило тогава. Сега го знаеш.

— Ала защо, защо тогава ме молеше така настойчиво да се опитам да намеря Харалд Юллвен? Защо симулираше убеденост, че той е жив?

— Слушай, Веум, играя тая игра от много години — правя го автоматично и несъзнателно. Това се нарича „конспирация“. Именно така успяхме да оцелеем. Ялмар е мъртъв, умрял при особени обстоятелства. И аз разбрах, че ти с удоволствие би преследвал Харалд Юллвен, пък и всеки друг призрак, стига да намериш убиеца му. А аз продължавам да съм заинтересован да ти плащам хонорар.

Вперих в него твърд поглед:

— Не съм сигурен дали ще го приема!

— Ах, така ли?

— Сякаш ми плащаш, за да си затворя устата.

— И кой би могъл да знае за това освен ти и аз?

— Именно аз.

Той не ми отговори, а само погледна към мен с кисела физиономия иззад голямото си писалище.

Нямах какво да добавя. Бях узнал дори повече от това, с което можех да се примиря. Една загадка беше изяснена, но още няколко чакаха своя ред.

Подех:

— Имал ли си някога делови отношения с Хагбарт Хеле?

— Доколкото знам, не съм, Веум — въздъхна облекчено той. — Ала в нашата област... Та той притежава многобройни дъщерни фирми. Трудно му е да се държи безупречно. Но както вече си видял заглавията във вестниците... Нас, бизнесмените, ни дебнат непрекъснато. При сегашната ситуация нямаме много време, та да се помайваме.

— Срещал ли си един тип на име Карстен Вииг?

— Не. Кой е той?

— Един мъж, който ходи насам-натам и ломоти за трупове на хора, все още не убити.

— Аха. Добре, но ще те моля да ме извиниш, Веум... — Той посочи с ръка папката: — Трябва да се занимая с някои документи. Така че благодаря засега и успех по-нататък. Но помни...

— Да?

— Това, което чу от мен, изобщо не е било казвано. Ясно, нали?

— Можеш да разчиташ на мен, Фанебюст. Довиждане!

— Довиждане.

Още преди да затворя вратата след себе си, аз чух поскърцването на перото на автоматичната му писалка. Явно не обичаше да си губи времето. А секретарката му не беше щедра на усмивки. Подхождаха си.

Обядвах в града. В китайския ресторант с изглед към площада сервираха големи порции на нормални цени. А тихата източна музика, която струеше от тонколониите, даваше възможност да чуваш мислите си. Пък аз имах много за премисляне. В главата ми започнаха да се оформят контурите на цяла схема.

След като хапнах, тръгнах с бърза крачка към Веенбергсмауе и позвъних на вратата на къщата, където живееше Елисе Блум. Никой не отвори. Това ми предостави две вероятни възможности. За третата въобще не исках да мисля. Реших да проверя най-напред в локала за игра на бинго.

Изкачих се по стълбата, спрях се до вратата и се огледах. Атмосферата вътре беше същата както предишния път. Посетителите бяха съсредоточени, подвластни на цифрите, които се сипеха от високоговорителите. Отново ми мина наум, че може би липсата на достатъчно религиозност като духовен импулс за обществото води хората тук и те пълнят тези заведения. Може би играта на бинго изпълнява ролята на магически ритуал с числа и е една здраво залегнала у хората древна потребност, към чието удовлетворяване те се стремят. А може би блестящите реклами по прозорците са нашите нови, съвременни стъклописи, вечно вариращите числови редици звучат като литургия на латински, а момичетата в лилаво са заместителки на пасторите на двайсети век...

Елисе Блум не беше вътре.

Слязох надолу и отново се озовах на улицата.

Когато поех нагоре по стълбището на ресторанта, който бяхме посетили с нея, портиерът тъкмо изпращаше навън една доста пийнала жена. Те бяха вече на средата на стълбата. Спрях се да ги понаблюдавам.

Портиерът носеше мръснозелена униформа, типична за почти всички портиери, които им дават вид на особен вид частни полицейски служители. Жената беше облечена с безвкусна синьо-розова рокля, със

странно наметало. На главата ѝ имаше тъмна перука, но пияна, тя я бе закачила някъде, перуката се бе килнала и изпод нея се подаваха няколко кичура от естествената ѝ коса. Устата ѝ бе силно начервена и увиснала. Тя ругаеше с най-сочни изрази портиера, който, изглежда, въобще не обръщаше внимание на думите ѝ. Когато им оставаха само още няколко стъпала, тя внезапно се изтръгна от него и се заклатушка сама надолу към вратата. Изкачих се бързо нагоре към нея и я хванах.

Тя падна в ръцете ми като чувал с картофи и пръстите ми потънаха в плътта ѝ почти до костите, като че някои от картофите в чувала бяха вече изгнили.

Остана да виси в ръцете ми, а погледът ѝ бавно се съсредоточаваше.

Миришеше силно на бира и мина доста време, преди да ме познае. Това беше Елисе Блум.

Портиерът вече се беше изкачил нагоре по стълбата, сякаш предполагаше, че от този момент аз ще поема отговорността за нея. Дори не се обърна назад.

След като фокусира погледа си, тя се опита да направи това и с гласа си. Размазаното ѝ лице с ъгловати очертания започна да дава признаци, че ме разпознава, и аз усетих как тя се опитва да се задържи на краката си, за да не е зависима от мен. Гласът ѝ прозвуча хрипкаво и на пресекулки.

— Веум?

Кимнах.

— Ти, дяволска свиня!

— Имам чувството, че това излиза направо от сърцето ти.

Тя изкриви уста:

— Излиза направо от...

— Именно това имах предвид.

Тя ме погледна с помрачени очи.

— Какво искаш сега? Не ти ли стигат щетите, които въобще си причинил? Разкажи всичко, разкажи всички свинства за Харалд. Това бяха лъжи, това, което издрънка, че е вършил през време на войната. Той не е бил такъв.

— Може би — казах аз. — Но аз просто исках да си изясня някои неща. Ако си решила да се прибиращ вкъщи, сигурно ще ти е

необходима помощ. Хайде да се договорим. Аз ще те изпратя до дома, а ти ще отговориш на някои мои въпроси.

Тя ме погледна подозрително:

— И за какво ще се отнасят? Въпросите?

— За пари.

Тя стана още по-недоверчива:

— Пари? Аз нямам никакви пари.

— Нямаш — усмигнах се нехайно и отворих вратата към улицата. — Но през хиляда деветстотин петдесет и пета...

Тя ме хвана за ръката и препъвайки се, слезе заедно с мен на тротоара.

— През хиляда деветстотин петдесет и пета ти си имала пари.

— Защо мислиш така?

— Купила си къща. От съвсем млада чиновничка си се превърнала в притежателка на къща. Как успя да постигнеш това?

— Как успя да постигнеш това? — Подразни ме тя и се насочи към най-близкия ъгъл. Опираше се на стената, за да не падне, а след няколко крачки спря и застана неподвижно на тротоара. Главата ѝ се клатеше насам-натам, а погледът ѝ блуждаеше. Беше ясно, че ѝ се вие свят, и аз заставах плътно до нея, готов да я подхвамна с ръце. Тя ме сграбчи за лакътя и ме повлече напред.

— А колежката ти, госпожица Педершен? Тя изведнъж е получила финансова възможност да се установи в Испания през пенсионерските си години.

Елисе Блум продължи да върви напред, но вече се държеше здраво за ръката ми. Завихме зад ъгъла и се насочихме към площада. Погледът ѝ взе да се прояснява. Чистият въздух ѝ бе повлиял добре.

— Тя имаше спестявания — отговори неочаквано.

— Такива големи спестявания?

Не отговори. Прекосихме Страндгате и когато излязохме на ъгъла срещу кея, усетихме освежителния полъх на вятъра. Усетих как вятърът повдига и роши косата ми, но нейната перука се беше залепила като премазано животно върху главата ѝ.

Бяха измили площада и сега блестеше мокър. На няколко места видях отраженията ни в локвите — странни, изкривени фигури с перспектива да се превърнат в жаби.

Казах:

— Две чиновнички, работили в предприятие, което е изгоряло, както някои твърдят, защото ръководството не обърнало внимание на предупреждението, направено от един майстор, началник-цех, който според собствените му думи се е явил в сградата на управлението и предупреждението му, отправено към ръководството на фабриката, съвсем лесно е можело да бъде чуто от госпожица Педершен или от теб. Или от Харалд Юлвен. Но този майстор загинал при пожара и никой от вас не е пожелал да потвърди, че човекът е предупреждавал за надвисналата опасност. Вместо това най-малко двама души от вас внезапно се замогнали, да не говорим за облагите на самия Хелебюст.

Тя бавно извърна глава към мен.

— Хелебюст ми стана гарант за известен заем, а останалите пари получих в наследство.

Погледнах я твърдо и настойчиво. Очите и се отместиха от моите. Може би поради опиянението или защото лъжеше.

— А и Харалд Юлвен е имал пари? — казах аз. — От войната?

Тя не отговори.

Продължихме да вървим мълчаливо. Тя изглеждаше мрачна. Прекосихме Брюген, Розенкранцгате и излязохме на Йоврегате. Лицето ѝ доби особено, неопределено изражение, като че бе взела някакво решение.

Когато се качихме на тротоара пред къщата ѝ, тя пусна ръката ми и се опря с гръб на стената на къщата. Подпря глава назад и ме погледна тежко, с отсянка на някакво утаено чувство в очите си. Ако мислеше да ме прелъстява обаче, бе избрала неподходяща перука и неподходящ ден за това. Но по всяка вероятност тя се нуждаеше само от нещо, на което да се облегне. Каза:

— Ако дойдеш с мен вътре... ще ти покажа... документи. Мога да докажа това с документи.

— Добре.

Не исках да ѝ казвам, че документацията, която би доказала, че Хелебюст наистина ѝ е бил поръчител за заема, съвсем няма да бъде в нейна полза. Но във всеки случай ми бе интересно да се запозная с документите ѝ.

Тя отвори дамската си чантичка, която до този момент, сякаш бе имала свой самостоятелен живот, и дълго рови в нея за ключа. След

като го намери, ѝ бяха необходими няколко минути, за да улучи дупката на ключалката.

Чаках търпеливо.

Най-накрая отвори вратата. Влязох бързо след нея, опасявайки се, да не би да размисли или просто вече да е забравила за съществуването ми.

Намирахме се на мрачно, тъмно стълбище. Тя неуспешно опипа стената, за да намери електрическия ключ, след което ме поведе нагоре в тъмното. Стълбата свършваше на малка площадка и тя отвори една старомодна врата към стаята на втория етаж. Влязохме в нещо като антре, боядисано в кафяво и тъмно. Вътре, притиснат до ъгъла, беше поставен шкаф. На стената отсреща видях избродирано изображение на къща с норвежки флаг, което бе потънало в прах.

— Да влезем в стаята — каза Елисе Блум. И отвори друга врата, която отдавна не бе смазвана, та изскърца като стар клонак под напора на силен вятър.

Стаята бе проста и спартанска. На прозорците зърнах няколко саксии, а те бяха закрити с пепеляви вътрешни пердета. Върху скрин се мъдреше олющен сувенир, придобит вероятно по време на екскурзия в Германия: миниатюрна бирена бъчва от керамика, на която на шест кукички висяха шест малки бирени халби. Не се изненадах, че на бъчвичката беше написано: „Поздрави от Бавария“. На стената над скрина бяха окачени няколко стари портрета, но не познавах никого от хората на тези фотографии.

В ъгъла до скрина имаше стар телевизор, а срещу него — старомодно канапе със сиво-зелена дамаска, на което се мъдреха няколко възглавници с хардангерска бродерия. Пред канапето стоеше ниска холна маса, а под нея лежаха няколко вестника.

Елисе Блум бе отишла почти до прозореца. Тя вече нямаше нужда от помощ, но се поклащаше, а погледът ѝ продължаваше да блуждае безпомощно из стаята, сякаш търсеше нещо или някого.

Проследих го.

Една отворена врата водеше към другата стая. Насред нея — кухненска маса с прави крака, заобиколена от шест стола с високи облегалки. В края на масата, с лице към нас, бе седнал един мъж. Лактите му бяха опрени на масата, а с двете си ръце той държеше голям пистолет, насочен право към мен, и въпреки че го бях виждал на

снимки отпреди трийсет години, аз го познах веднага. Това беше Харалд Юлвен.

В такъв миг от живота всяко нещо идва на мястото си. Същевременно всичко беше тихо. Обзе ме силно чувство за недействителност.

Елисе Блум бе извадила цигара. Тя я мушна между устните си и я запали с трепереща ръка. Силуетът ѝ се очертаваше върху прозореца — с неестествено вдигнати рамена като неподвижно увиснала марионетка.

Ръцете на Харалд Юлвен не трепереха. Те здраво стискаха пистолета. Стоях замръзнал, неподвижен. С изключение на движението, което Елисе Блум направи, за да запали цигарата си, ние образувахме една триъгълна неподвижност.

Имах тягостното чувство, че той по всяка вероятност държи в ръцете си „Лугер“ — окончателно свързващата нишка между лицето Харалд Юлвен и неизвестния убиец, наричан някога Ротеифтен. Когато извадеха куршумите от тялото ми, можеха да ги мушнат в един плик и да прикачат към него бележка с надпис: „Окончателно доказателство“. Ала за съжаление аз нямаше да съм там, когато щяха да го сторят.

Харалд Юлвен нито за секунда не ме изпускате от очи. Започна да говори, но не на мен.

— Кой е този човек, по дяволите, Елисе? — изръмжа той с уморения и дрезгав глас на стар мъж, изпял песента си още преди десетилетия.

Докато говореше, аз го гледах неподвижно. Можех да го разпозная сред хилядно множество. Същото конско лице, същите изпъкнали черти, а косата — заресана право назад по същия начин, както на фотографията, която носех в джоба си. Само че междуременно бе съвсем посивяла, напомняйки козината на вълк. Бръчките по лицето му бяха станали по-дълбоки, изражението около устата — още по-горчиво, а кожата му съвсем бледа, като на дългогодишен затворник. И той наистина бе живял като такъв през

последните десет години. На каква възраст е? Пресметнах бързо, че трябва да е на около шейсет и седем. Значи пенсионерска. В този миг обаче нямаше никакви изгледи, че и аз щях да я достигна.

Не само ръцете на Елисе Блум трепереха. И гласът ѝ бе съвсем несигурен, когато изпелтечи:

— То-това е той, час-тни-ят де-тек-тив, за кого-то ти раз-казах...

Очите му станаха по-тъмни дори от онова черно око, което бе насочил към мен.

— Частен детектив? — Той сякаш изплю думите.

Завалеше на „с“. За миг очите му се обърнаха настрана, с недоверчив поглед, към Елисе Блум. Когато ги впи отново в мен, забелязах в погледа му нещо още по-черно. Това бе страх, безграничен страх и аз потреперих с цялото си тяло. Няма нищо по-страшно и опасно от уплашения звяр.

Елисе Блум му извика:

— Направих го заради теб, Харалд. Ти трябва... — думите ѝ изведнъж станаха толкова тихи, че едва ги чух — да отидеш на лекар.

Тъмният страх се разпростря върху лицето му, скова разкривената му уста, бледожълтата кожа на торбичките под очите му и сухите гънки кожа на врата му. Ръцете, държащи пистолета, леко потреперваха и аз видях, че Харалд Юллвен е само сянката на онова, което трябва да е бил някога.

Представих си го като момче, горе, в малкото стопанство в т.нар. Вълча област, вдън гората над Берген, където елхите са толкова високи и мрачни, че човек трябва да е роден пуритан, за да се чувства добре сред тях.

Представих си го обут в широки сиви панталони с тиранти на голо да коси бос тревата, размахвайки косата напред-назад, напред-назад. Силното му тяло е лъщяло от пот, а това, че е влачил малко единия си крак, не му е пречело, даже е изглеждало съвсем нормално сред поляните там, горе. Имал е дълъг и небрежен перчем, но косата на врата и около и над ушите му е била подстригана. От време на време е спирал да си почива, загледан нагоре към синьо-бялото лятно небе, надвиснало като примамливо обещание над тъмния Вълчи хребет. После пак продължавал да размахва косата.

Не ми беше трудно да си го представя и по-късно, когато се е преместил в града и е облякъл кафявата риза, намерил е нови приятели, самодоволни, червенобузести, пеещи весели песни и имащи действителна цел в живота: да защитават страната от болшевиките, да се борят против световния комунизъм. Сега в целия му образ се долавяше нещо смирено, подчертаващо тайнствеността около него.

Можех да си го представя как през войната е правил мрачните си сделки с представителите на окупаторите.

Сякаш го виждах пред себе си с вдигната яка, скрит до някоя порта или сгушен в някоя пресечка, да наблюдава как Гестапо извършва нощните си посещения, водено от неговите собствени съвети и предателство. Представих си го и как организира това, което после щеше да бъде квалифицирано като „нещастен случай“, със съобразителност и умение.

Там, където бе седнал, той се намираше в мавзолея на собствената си вяра. Зад него, на стената, над един скрин висяха две големи фотографии. Едната на Адолф Хитлер, а другата на Видкюн Квислинг^[1]. И двамата в униформа. Върху скрина имаше два дървени свещника с дълги свещи, които в момента не бяха запалени, но и те бяха част от олтара с двата идола в живота му, тласнали го по дълъг и криволичещ път до тази полутъмна стая, при една отчаяна жена и стълкновението с мъж, когото виждаше сега за пръв път.

— Ама че проклета идиотка си, Елисе. Сега вече провали всичко.

В гласа му отекна празен звън, зловец тон, който не предвещаващо нищо добро нито за нея, нито за мен.

Успях да изрека първите си думи, отправени към него:

— От какво страдаш, Юлвен?

Очите му заблестяха.

— Значи знаеш кой съм аз? — Погледът му също не вещаеше нищо добро.

Тя се намеси:

— Нужно му е да отиде на лекар. Дълго му говоря за това, но той, той не иска...

Сълзите се стичаха по бузите ѝ, а очите ѝ не се отместваха от лицето му.

— Той кърви. Нещо го изяжда отвътре, бавно, защото, защото един ден се реши да...

— Да мине в нелегалност? — попитах.

Той стисна устни.

— Да — прошепна тя. — А после, после вече не можеше да се подаде навън.

— Щяха да ме питат как се казвам. Тази проклетата бюрокрация, онези глупаци от социалното осигуряване ще поискат да узнаят как се казвам. Но аз нямам име. Аз съм мъртъв.

Казах:

— Само че не си. Все още не си. — Сякаш за пръв път разбрах това на сериозно. — Ти не си бил убит през хиляда деветстотин седемдесет и първа.

Както в погледа му, така и в гласа му прозвуча явна злоба:

— Не, аз не умрях през хиляда деветстотин седемдесет и първа.

Изведнъж стана тихо. Елисе Блум плачеше тихо, закрила лицето си с ръце, разтърсвана от леки конвулсии. Събрах мислите си и продължих започнатото настъпление. Върнах се към хиляда деветстотин петдесет и трета година:

— Внезапно появилите се пари ме наведоха на следата.

— Какви пари? — изръмжа той, почти против волята си.

— През хиляда деветстотин петдесет и трета и в годините след това. Именно парите са позволили на Елисе Блум да купи тази къща. Парите са дали възможност на колежката ѝ, госпожица Педершен, да се засели в Испания, да живее като един вид преждевременна пенсионерка. Ако включим в сметката и теб, Юллвен, Холгер Карлсен, който е бил мъртъв, и Хагбарт Хелебюст, който най-малко от всички ви е имал желание да издаде нещо, в управлението не е имало други хора, пред които да е било казано.

— Какво е било казано? — учуди се Юллвен.

Елисе Блум бе спряла да плаче. Ръцете ѝ се бяха смъкнали до устните. Тя ме гледаше с големи, зачервени от плача очи.

Бавно преместих тежестта си от единия на другия крак.

— Това, което е имал предвид Холгер Карлсен, че се опасява от предстоящо изтичане на газове в производствения цех.

Те ме гледаха втренчено и мълчаливо. Ролите се бяха разменили. Сега не те бяха призраците, а аз, тъй като в мое лице сякаш изведнъж виждаха Холгер Карлсен — жив-живеничък.

— Какво, не съм ли прав? А само няколко дни след това гръмна. Ти си минал през тежки изпитания, Юлвен, и ти е било напълно ясно, че си можел да притиснеш Хелебюст, при това неспасяемо, ако планът ти евентуално има успех. Спасил си един човек по време на пожара, но пък си се погрижил и Холгер Карлсен да не излезе жив от там. После, след пожара, когато Хелебюст се завърнал от Осло, ти си му представил сметката за твоето мълчание. Можел си да разчиташ на безоблачни дни. Но са ти били необходими двама помощници. Един вече си имал в лицето на Елисе Блум, а госпожица Педерсен е била полузаслепена от лоялността, която секретарките тогава са изпитвали спрямо шефовете си. Но може би тя просто се е радвала на парите, които е получила, нищо чудно. Единственото нещо, което не мога да разбера, са отношенията между двама ви. Ти си била млада и хубава тогава? — обърнах се аз за миг към Елисе Блум, а после пак към него: — А ти — застарял тип с присъда за изменничество зад гърба си.

Елисе Блум се поизправи. Червените петна по лицето ѝ бяха започнали да избледняват, а под тях се подаде ледена маска. В гласа ѝ прозвуча учудваща нежност, когато хвърли поглед към него и каза:

— Тогава аз го обичах. Щях да направя за него каквото и да беше поискал. — След кратка пауза продължи: — Ние заживяхме заедно както всички влюбени, поне аз мисля така. Топлотата се превърна в ежедневие, тайните — в горчива връзка между двама ни.

— А нищо не може да свърже по-здраво двама души от мрачните тайни на съвместно извършените престъпления — казах аз. — След първите години и първото премълчаване вие сте били свързани завинаги. Ти си била свързана с него и ако си желаела да се освободиш, това е означавало първа да влезеш в затвора. Ако някой въобще е щял да ти повярва, след толкова време. Ако нещо въобще е можело да се докаже.

Внезапно Харалд Юлвен се усмихна с широка застинала усмивка, показвайки едри, жълти зъби:

— Не, защото нищо не би могло да се докаже. И нищо няма да бъде доказано. През последните десет години в тази къща не е имало друг човек освен... нея и мен. Мога спокойно да те застрелям и да те напъхам в един сандък на тавана, където ще се разлагаш години наред, без нищо да се докаже.

— Но тогава и ти самият ще си мъртъв — казах аз. — Щом кървиш, значи не си далеч от този ден — нужна ти е помощ. Не разбираш ли? Не си струва. Предай се и се подложи на лечението, което ти е необходимо. И без това си вече толкова стар, а щом си и така болен... Никой няма...

— Ха. Не ме карай да се смея. Ние, които се бихме на другата страна през войната, никога не ще бъдем оставени на свобода. Ще ни преследват чак до гроба. И след като умрем, ще продължават да ни охулват. Я виж какво направиха с фюрера, а? И с тези, които носят идеите му днес, я виж как се отнасят с тях: и в печата, и повечето хора. Ти как се казваш? — прекъсна се сам той.

— Веум — отговори Елисе Блум.

— Варг Веум — казах аз, наблюдайки на собственото си име.

Той леко кимна. Името ми не му говореше нищо, но той може би предпочиташе да знае имената на жертвите си.

Казах:

— Ти знаеш името, което ти бяха дали през войната...

Той гледаше студено, втренчено:

— Ротеифтен — казах аз.

Той отново оголи зъби.

— Те получиха това, което заслужаваха.

— Но Холгер Карлсен...

— Холгер Карлсен беше проклет болшевик — излая внезапно той. — Хитър мъркач, който идваше да се оплаква от условията за работа, само защото той и другите маймуни от профсъюзите искаха да закачат на шапките си едно перо повече, а работниците да получават свободни дни срещу пълно заплащане. Имаш ли представа каква щеше да бъде загубата на предприятието, ако бяха спрели работата в производствения цех, за да направят пълната проверка, за която той настояваше? Хелебюст каза да почакаме до времето на отпуските и тогава да я извършим. Помоли ме да следя какво прави Карлсен и да взема мерки, ако се случи нещо.

— Значи не ти струваше нищо да му отнемеш живота?

— Не съм му отнел живота. Покривът се срути.

Направих две крачки напред и той изкрещя:

— Стой! — Пистолетът се надигна и нацели право в лицето ми.

— Не мърдай! Ще те застрелям веднага, Веум!

Лицето му беше диво, с неистово брутален израз, и съвсем не се съмнявах, че ще направи това, което казва.

Вдигнах ръце и се върнах две крачки назад.

— Не съм имал предвид да... — Застанах с наведена глава като ученик пред строг учител. — Но говорих с едного, който се е намирал в цеха в момента на нещастieto... Знам, че си срещнал Холгер Карлсен извън цеха. След това никой не го е видял жив. За това има само едно обяснение, Юллвен.

Той ме стрелкаше злобно с очи.

— И с кого си говорил? С тази свиня Усвуд? Изгорелия? Как мислиш, какво значение ще имат думите му пред съда?

— Можем да опитаме...

— Не, няма да опитваме, защото няма да ходим в съда, Веум, нито един от нас двамата. Съдът е тук и ще си изпълни задачата, а съдията е ей този тук... — Той посочи към пистолета. Изглеждаше като непреклонен отмъстител, а аз нямах друг защитник освен себе си.

Погледнах към Елисе Блум:

— Говори му. Накарай го да се осъзнае. От какво страда — от рак?

Тя гледаше ту към него, ту към мен с разширени очи и леко ми кимна.

— Опитвам се, откакто... Започна преди осем месеца със запек и разстройство, после се появиха и болки, кръвоизливи. Виждам следите от тях, като оправям леглото, или когато пера дрехите му. Той ще умре, знам го. Мислех, че можеш... че ще те послуша сега, когато вече е разкрит, когато играта е приключила, че ще се съгласи да постъпи в болница. Няма да му направят нищо, нали? След като разберат колко много е болен... — Тя ме гледаше с молещи очи.

Обърнах несъзнателно погледа си към Юллвен, та нали за него говорехме.

Той беше променил положението си. Седеше наведен, като че ли внезапна болка го беше накарала да се превие, и се опираше на ръба на масата. По мъртвобледата му кожа бе избил тънък слой пот и аз видях как пръстите, които стискат пистолета, започват да побеляват. Лицето му се сгърчи в горчива гримаса, а очите му сякаш започнаха да блуждаят. Но пистолетът продължаваше да бъде насочен към мен и дулото му бе все така тъмно и зловещо.

Отново ме прониза мисълта за съдбата, неумолима и невероятна, за това, че пътят може би ще свърши тук, за двама ни или за трима ни. Но не това бях хората, с които мислех да умирам заедно. Не това бе стаята, в която си бях избрал да загина.

— А през хиляда деветстотин седемдесет и първа... — започнах аз.

— Затвори си устата — изрева той. — Стига си бръцоловил. Не искам... — За секунда гласът му пресекна. — Ще ти разкажа за пожара. Не беше така, както си го мислиш. Но Хелебюст не се интересуваше от предупрежденията. Той се интересуваше от парите, които щеше да получи от застраховката. И разбира се, смяташе, че хората ще успеят да се измъкнат. Всички с изключение на...

— Холгер Карлсен.

— Спомням си, когато гръмна. Бях убеден, че всички вътре са мъртви, но бях принуден да вляза, трябваше да видя какво е станало с Холгер Карлсен. И добре, че го направих, за щастие.

— В противен случай той щеше да оцелее?

— Или щеше да... — Не се доизказа и стисна зъби, този път не от злоба, а от болка. Тихо простена: — О, сатана мой черен!

— Не разбираш ли, че трябва да идеш на лекар? — избухнах аз.

— Харалд! — каза Елисе Блум и тръгна към него.

Той я погледна диво:

— Стой си на място. Ще те застрелям, Елисе!

Пистолетът се обърна към нея и аз преместих тежестта си, но дулото отново се насочи към мен.

Застинах на мястото си. Елисе Блум коленичи на пода и скри лице в ръцете си. На тила ѝ ясно се виждаше разликата между косата и перуката. Роклята се бе разтворила отгоре и откриваше слабия ѝ и леснораним врат. Но никой не я поглади по косата. Никой не я утеши.

Не свалих поглед от Харалд Юлвен. Той седеше като натегната пружина, изправен от болка и отчаяние, а пистолетът, черен и блестящ от смазката, беше единствената му опорна точка.

Краката ме заболяха и не знаех колко дълго ще издържа да стоя прав. Напрежението на тялото се беше предало надолу и мускулите на прасците ми потрепваха. Заболяха ме бедрата и слабините, а стомахът ми се свиваше безжалостно пред страха от смъртта. Почти сляпо посочих с глава двете фотографии на стената зад гърба му и казах:

— Ти не си променил убежденията си, въпреки че са минали толкова години?

— Ние сме много повече, отколкото си мислиш, Веум. Скоро ще се събудим отново за живот, а младежта е на наша страна. Вестниците се опитват да го скрият, ала ние ставаме все повече и повече. В Германия, в Норвегия, та дори и в Англия.

— Старият най-зъл враг? — казах меко аз. — Замък на демокрацията?

— Ние сме истински демократи, Веум. — Той се разгорещи. — Ние сме истинското бъдеще, ние сме тези, които ще очистят човечеството и ще го преродят. Сега има прекалено много мръсотия и нищета, расови кръстоски и объркване на границите. Но хората на бъдещето ще бъдат чисти и бели, преродени.

— Измити в баня от кръв и огън?

— В освобождаващо чистилице от желязо. Ние ще изтрием от лицето на земята джуджетата и болшевиките, евреите и чернокожите. Всички те, недостойните и нечистите, ще бъдат изхвърлени, унищожени...

Очите му гледаха неவிждащи, за миг станаха дори стъклени и аз отново преместих тежестта на тялото си. Но погледът му се възвърна внезапно и трите очи пак се вторачиха в мен — черното студено око на цевта, а над него — неговият тъмен поглед.

— Може би ти си евреин, Веум?

Вдигнах ръка към русата си коса:

— Приличам ли ти на такъв?

— Или може би си болшевик?

Отърсих се. Направих нов опит да върна и мен, и него към действителността.

— А през хиляда деветстотин седемдесет и първа, какво беше...

— Млъкни, вече казах! — Пистолетът затрепери. — Казах, че ще научиш за пожара. Всичко стана така, както го бях замислил. За мен обаче се носеха някакви слухове и ние с него се договорихме, че няма да е много умно той да ми плаща в брой. Но тъй като с Елисе вече се бяхме събрали, аз бях доволен да живея на нейна сметка. Тя не знаеше нищо. Не беше в кантората, когато Холгер Карлсен дойде да се оплаква. Там бяхме само Хелебюст, госпожица Педершен и аз. А Хелебюст държеше госпожицата в ръцете си. Елисе подразбра, че има

нещо, но се успокои, че това нещо между мен и Хелебюст датира от времето на войната. Приемаше ме такъв, какъвто си бях, Веум — не родоотстъпник, а мъченик на делото, на бъдещето.

— Мъченик на бъдещето — повторих аз, почти без глас.

— А защо, мислиш, съм се заел да ти разказвам всичко това, Веум? — Жълтите му зъби се показаха отново: — А?

Вдигнах рамене и разперих ръце, сякаш недоумявах.

Той отново стисна здраво пистолета.

— Обичам да гледам хората, които умират, Веум. — И след една напрегната, почти болезнена пауза, той добави: — Но най-голямо удоволствие ми доставя да наблюдавам страха им пред смъртта. Ти пригответи ли се вече? Вярваш ли в нещо? Знаеш ли къде ще отидеш — на небето или в ада, когато смъртта те погълне за миг?

— Да — отговорих. — Знам къде ще отида.

— Кажи де, къде? — попита злобно той.

— Там, където ти никога няма да отидеш, Юлвен. И още по-далеч. Защото, когато кръвта ти съвсем изтече от тялото ти, аз ще се разхождам по улицата, ей там долу — посочих с ръка към прозореца. — И ще живея.

— Само фантазии — излая той.

— Това е нещо, в което съм убеден — казах и отскочих настрана. Но така и не успях да стигна по-далеч от прозореца. Препънах се в една изтривалка и се ударих слепешката в стената, паднах, подгъвайки колена, и чух ужасния гръм зад себе си. Куршумът удари със страшна сила в стената точно зад мястото, където бях стоял, и на пода се посипа мазилка. Чу се още един изстрел и аз запълзях на четири крака, като последна защита против смъртта, очаквайки несъзнателно следващия изстрел — последния.

Но повече не се гръмна. Единственото нещо, което се чуваше, беше ниското, виещо ридание на Елисе Блум и оглушителната, всеобхватна тишина, която настъпва след подобни изстрели в малки стаи.

След известно време се надигнах и се огледах наоколо с недоумение, сякаш бях възкръснал.

Втория път Харалд Юлвен бе захапал пистолета и тогава бе натиснал спусъка. Върху стената зад него, между портретите на Адолф

Хитлер и Видкюн Квислинг, изстрелът беше изрисувал сиво-червена неправилна розетка от мозъчна маса и кръв.

[1] Норвежки министър-председател, отстъпил пред фашистките окупатори. Предател. — Б.пр. ↑

Оставих Елисе Блум да се обади в полицията или на когото пожелае. А аз напуснах къщата като след пиянство. Двата изстрела все още ехтяха в ушите ми и едва виждах къде вървя.

Харалд Юллвен беше мъртъв. Той не ми разказа нищо, нито за Ялмар Нюмарк, нито за някой друг. Но това вече не ми беше необходимо. Знаех отговорите на задачите.

Долу край кея има едни неприветливи, боядисани в червено телефонни будки, от онези, които се виждат край всички кейове на западното крайбрежие, та когато се завръщаш от далечно плаване, да можеш веднага да избереш номера на хора, отдавна забравили за съществуването ти, и да слушаш сигнала „заето“, докато студът щипе краката ти.

Влязох в будката, мушнах монета и набрах частния номер на Конрад Фанебюст. Жената, която вдигна телефона, каза, че Фанебюст не си е вкъщи.

— А къде е? — попитах аз.

— Има прием, в общината.

Благодарих и затворих.

След няколко минути се намирах пред сградата на общината, тази преграда от стъкло и бетон, построена като паметник на голямата лудост от седемдесетте години. На първия етаж ми казаха къде ще се състои приемът.

Качих се с асансьора до последния етаж — тринайсетия — и следвайки шума от гласовете, намерих голямата зала за приеми.

Но залата беше полупразна, хората в нея се бяха разпръснали на групички около една дълга маса за студени закуски. Обществото се състоеше от повече или по-малко известни корифеи. Забелязах най-малко двама корабоприитежатели, които бяха пред фалит и подлежаха на следствие, заедно с други представители на търговското корабоплаване и деловите среди. Двама отдавна пенсионирани бивши кметове разговаряха само помежду си, а един политик от

Социалистическата лява партия се обслужваше непрекъснато със студени месни закуски. Една известна жена от Работническата партия се смееше с дълбок, заразителен смях, който въобще не преставаше. Един член на градското ръководство на Християнската народна партия, който напълно последователно гласуваше против всички молби за получаване на право за продажба на спиртни напитки, отдавна беше изпил четвъртата си чаша розе, съдейки по блясъка на очите му. Понататък, в ъгъла, бе застанал сегашният кмет, строен и обгорял от слънцето, сякаш кантората му беше солариум, и позираше пред фотоапаратите на представителите на печата заедно с група ниски, добродушни азиатци. Предположих, че те са членове на търговската делегация, в чиято чест бе уреден този прием.

Конрад Фанебюст стоеше по-настрана, сам, и си похапваше от една чиния, използвайки дълга двузъба вилица. Прекосих залата точно срещу него и той вдигна главата си. Лицето му не изрази нищо друго, освен лека изненада, но ръцете му спряха да се движат и той остана да стои с вилицата в ръка, на единия зъбец на която висеше парче бифтек.

Нямах време за дипломация и направо му казах:

— Не е истина, че Харалд Юллвен е бил мъртъв.

— Не? — Той започна да побледнява. — Намери ли го?

— Да. — Погледнах го твърдо в очите, той не издържа погледа ми и очите му се извърнаха настрана.

— Но Шауер-Юхан, Юхан Улсен, е мъртъв, защото е бил убит вместо Харалд Юллвен през хиляда деветстотин седемдесет и първа. И това сте направили ти и Харалд Юллвен.

Той побледня още повече:

— Слушай, Веум, ако си дошъл тук, за да...

— Във всеки случай не съм дошъл тук, за да ям ростбиф. Основният момент в това дело не е пожарът от хиляда деветстотин петдесет и трета, а това, което се е случило почти два̀сет години по-късно, през хиляда деветстотин седемдесет и втора.

— Хиляда деветстотин седемдесет и втора?

— Що се отнася до пожара на „Фьосангервайен“, почти всичко е било ясно през цялото време, ала не е можело да се докаже. Сега обаче аз притежавам признанията на самия Харалд Юллвен и...

— Нима той призна? — Фанебюст ме погледна недоверчиво.

Продължих, без да удостоявам въпроса му с внимание:

— Първото нещо, за което се запитах, бе: кой би могъл да има полза от убийството на Ялмар Нюмарк? Защото той беше убит съвсем хладнокръвно. От кого? Не от Хагбарт Хеле, който притежава огромно състояние в чужбина, и едва ли ще си цапа ръцете. Нито пък от самия Харалд Юллвен, ако беше жив, защото той вече бе преминал тези перипетии, напълно убеден, че против него не съществува и най-малкото доказателство. Не и ти, който си бил отговорен за следствието по онова време, въпреки че винаги е съществувала вероятността някой да дойде и да докаже това, с което не сте успели да се справите през хиляда деветстотин петдесет и трета. Кой обаче се интересува да запази днес престижа си отпреди трийсет години?

Конрад Фанебюст поздрави сухо един политик, който мина покрай нас с чиния, напълнена с риба. Изразът на лицето му говореше ясно, че той не желае никой друг да участва в разговора ни. В него долавях нещо упорито и възбудено, като го наблюдавах как стои с твърд и изправен гръб, с неподвижна вилица в едната ръка и с празна чиния в другата.

Казах:

— Но и ти, и Ялмар Нюмарк сте били убедени, че Харалд Юллвен наистина е бил Ротеифтен, особено след пожара в „Пофугл“. А седемнайсет години по-късно ти си имал нужда от услугите на точно такъв човек като Ротеифтен.

— Това е смешно, Веум, аз...

— Това, което се е случило седемнайсет години по-късно, около хиляда деветстотин и седемдесета, е, че нещата с фирмата, на която си бил собственик, започнали да вървят зле. Може би се е случило нещо, което не е било във възможностите ти да го контролираш, или пък е трябвало нещо да скриеш. Във всеки случай за теб е било необходимо да се отървеш от партньора си.

— Вергер? Но той...

— Той загина при пожар, нали? Един нещастен случай, може би? Може би някой е щял да погледне по-отблизо на този случай, ако е била установена ясната и видима връзка, съществувала между Конрад Фанебюст и Харалд Юллвен така дълго, та чак до хиляда деветстотин седемдесет и първа година.

— Такава връзка не съществува — обади се дрезгаво той.

— А, така ли? Получих обаче доказателствата току-що, а освен това и по време на разговора ни днес следобед. Ти ми каза, че Харалд Юллвен бил мъртъв, но няколко часа по-късно аз стоях лице в лице с него. Значи през хиляда деветстотин седемдесет и първа не е бил убит Харалд Юллвен, а Шауер-Юхан, твоят стар боен другар. Явно е, че дружбата не означава нищо, когато трябва да се защитават собствените интереси. Ти вече си видял приликата в структурата на тялото, която е съществувала между Юллвен и Шауер-Юхан и най-вече увреждането на крака. И с цел да накараш Харалд Юллвен да изчезне от лицето на земята, защото ти е бил необходим за нещо, ти си пожертвал Шауер-Юхан. Той не е струвал много, а?

Фанебюст бе смъртноблед, а на лицето му избиха червени петна.

— Значи, аз съм трябвало да...

— Използвал си Ротеифтен, за да се отървеш от своя съдружник. Ти си купил и по този начин си разрушил границата между идеалите, които двамата сте лелеяли някога.

— Това са нелепи брътвежи, Веум!

— Аха? Дай да погледнем и материалите за този пожар. Заедно с полицията. Въз основа на това, което знаем днес.

— Слушай...

— Защо тогава ти беше необходимо да лъжеш, че с Шауер-Юхан сте убили Харалд Юллвен през хиляда деветстотин седемдесет и първа? Някога ти си се борил геройски против нацизма, Фанебюст, но изглежда, че напразно си се борил. Нацизмът е жив. Ала истински опасните нацисти днес не са тези, които се представляват от юношите в униформата на Хитлерюгенд или от изкуфелите носталгици от Националния сбор. Опасен е нацизмът, който се изявява чрез теб и подобните на теб човешки изчадия. Само че те просто носят други имена. — Гласът ми трепна. — И тогава животът не означава нищо за тях. Животът на Ялмар Нюмарк, Шауер-Юхан или на Олга Съоренсен.

— Не съм добре. — Той спря. — А кметът ще държи реч.

Понижих глас:

— Не съм дошъл тук, за да слушам речите на кмета. Ти си бил посетен от Ялмар Нюмарк и си разбрал, че той е по следите на нещо във връзка със случилото се през хиляда деветстотин седемдесет и първа, именно на спойката, която никой преди това не е забелязал, между така наречената смърт на Харалд Юллвен и изчезването на

Шауер-Юхан. Ти си знаел, че евентуалното разкриване на тези факти ще има за теб катастрофални последици. И си пристъпил към действие. Първо се опита да го прегазиш, безуспешно. Но следващия път излезе по-успешно...

— Не съм го убил! Молих го... — Той стисна зъби и замълча.

— Молил си го да престане с разследването, и така...

— Той седна в леглото, беше страшно възбуден и каза, че е разбрал всичко, после се хвана за сърцето... Не вярвах, че... Мислех, че просто е получил малък припадък.

— Лекарската намеса е щяла да го спаси. А ти си взел картонената кутия с всички негови материали. Всеки би нарекъл това убийство, Фанебюст.

— Но ти не си юрист, Веум? Освен това аз не знаех къде се намира Харалд Юлвен. Според това, което ми бе известно, той трябваше да е мъртъв. Нали ти казах, че ще ти платя, ако го намериш.

— Конспирация, не се ли изрази така? Или, с други думи, твоят страх, че ще го намеря. Защото си го изтървал от поглед след работата, която е свършил за теб през хиляда деветстотин седемдесет и втора.

Той беше на прага да загуби самообладанието си.

— И това ли ти призна?

Излъгах го.

— Да. — И изпробвах шанса си: — Защото именно ти беше този, който му заплати петдесет хиляди крони, нали?

Лицето му съвсем загуби очертания. Той вече знаеше, че е пробягал цялото разстояние. Сега оставаше съдията да измери времето. Отрони:

— Добре...

— Олга Сьоренсен обаче също бе опасна. Тя единствена можеше да докаже, че ти си бил във връзка с Шауер-Юхан през хиляда деветстотин седемдесет и първа, малко преди изчезването му. Затова ти я уби, без да знаеш, че тя отдавна е разказала всичко това на другите. Аз вече го знаех, ти просто я уби без нужда. И ето сега стоим тук само ние двамата.

В другата зала кметът продължаваше да говори с висок бергенски акцент, а гласът му варираше като звук на компютър. Дори и Конрад Фанебюст нямаше какво да спести от тона си, като каза:

— Има ли още нещо, Веум?

Вдигнах рамене.

— Не, засега не. Полицията ще се занимае с получаването на окончателните разяснения. Сега ще отидем там.

— Не искаш ли първо да хапнеш нещо?

За миг го изпуснах от поглед, поглеждайки към масата със закуските. Той получи необходимия му момент и заби със страшна сила острата вилица в стомаха ми.

Наведох се напред, свих се и хванах с две ръце заоблената ѝ дръжка. Болката беше рязка и жестока. Загубих равновесие и паднах на колене. Усетих, че пръстите ми стават мокри, и когато погледнах надолу, видях, че по тях има кръв.

Стаята се завъртя около мен и последното нещо, което видях, преди да загубя съзнание, беше Конрад Фанебюст, завтекъл се към вратата на балкона, където кметът обикновено водеше гостите, за да им покаже изгледа към града. И аз видях това, което може би отдавна трябваше да разбера. Тежкото счупване на крака му, получено през войната, беше оставило следите си. Той куцаше съвсем явно с левия си крак.

Минувачите долу, край общината, разказваха по-късно, че приличал на голяма птица, когато скочил отгоре. А аз пролежах в болницата три седмици, преди да получа разрешение да се върна у дома.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.